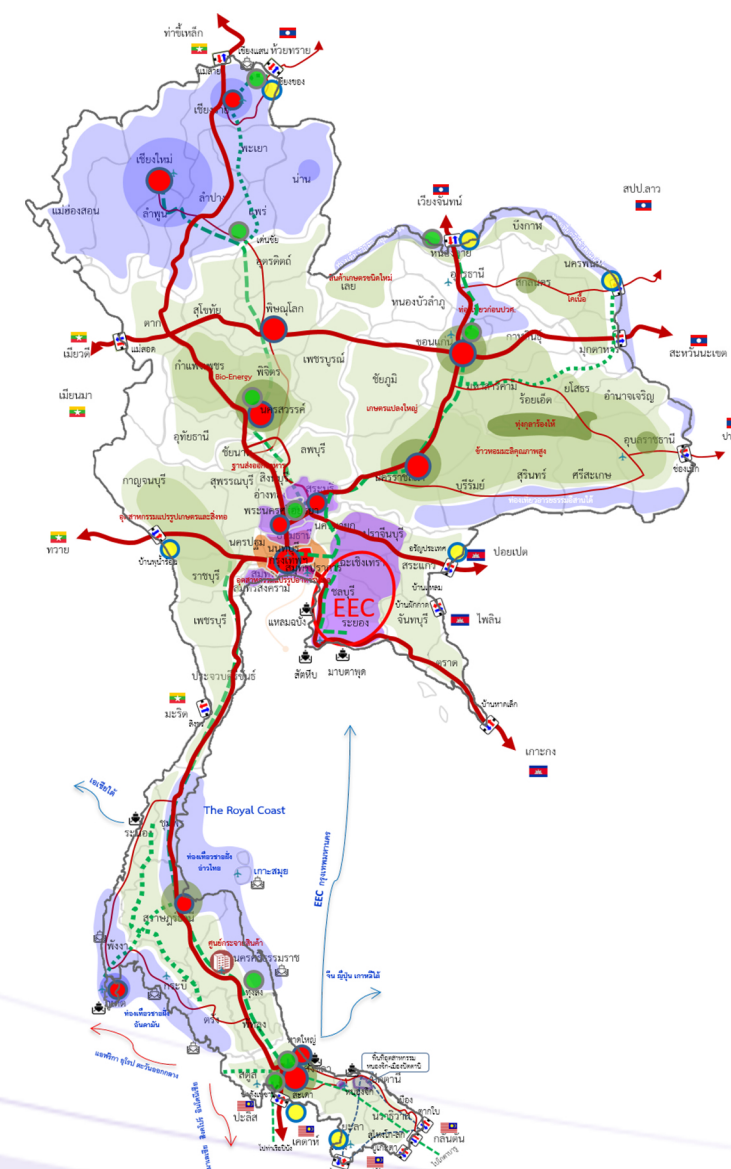

ทิศทางการพัฒนาภาค

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

(พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

มกราคม ๒๕๖๑

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นศูนย์กลางการพัฒนา และต่อยอดวิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดทำแผน มุ่งสร้างภูมิคุ้มกัน และการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทั้งในระดับประเทศและพื้นที่นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน ๕ ปี

ในการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ สศช. ได้จัดทำทิศทางการพัฒนาภาคในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม วัตถุประสงค์การจัดทำทิศทางการพัฒนาภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพภูมิสังคมของแต่ละภาคที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ โดยยึดแนวคิดการพัฒนาตามหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ควบคู่กับ “การพัฒนาอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม ที่เชื่อมโยงการพัฒนาทุกมิติทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคง” และ “การพัฒนาให้สอดคล้องกับภูมิสังคม” ที่แต่ละพื้นที่มีความต่างของศักยภาพ วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์ธรรมชาติรวมทั้ง “ความเชื่อมโยงสอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒” ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกฝ่าย ทิศทางการพัฒนาภาคที่จัดทำขึ้นนี้มุ่งหวังให้ กระทรวง จังหวัด กลุ่มจังหวัด ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัด แผนปฏิบัติราชการ ประจำปีของ กลุ่มจังหวัด รวมทั้งให้กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการระดับต่างๆ ตลอดจนมุ่งหวังให้เกิดการประสานการดำเนินงานและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน และแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีผลปฏิบัติจริงในพื้นที่ต่อไป เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาคและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

มกราคม ๒๕๖๐

สารบัญ

	หน้า
ส่วนที่ ๑ ภาพรวมทิศทางการพัฒนาภาคในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒	๑
ส่วนที่ ๒ รายละเอียดของทิศทางการพัฒนาภาค	
๒.๑ ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ	๑-๑
๒.๒ ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒-๑
๒.๓ ทิศทางการพัฒนาภาคกลาง	๓-๑
๒.๔ ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก	๔-๑
๒.๕ ทิศทางการพัฒนาภาคใต้	๕-๑
๒.๖ ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน	๖-๑

ส่วนที่ ๑

ภาพรวมทิศทางการพัฒนาภาค
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒

ทิศทางการพัฒนาภาค

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

(พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. บทนำ

๑.๑ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

การจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาภาคของประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ ตามศักยภาพและภูมิสังคมของแต่ละภาคที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) สำหรับเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ และเป็นแนวทางให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปี ตลอดจนหน่วยงานและภาคีการพัฒนาทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่นนำไปใช้ในการจัดทำแผนระดับพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาค

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ภูมิทัศน์โลกใหม่ของโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก และในภูมิภาคเอเชีย การเข้าสู่สังคมสูงวัย ภาวะโลกร้อน วิกฤตความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศ จำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาภาคให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว รวมทั้งศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ที่ประกอบด้วย การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ และความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

๑.๒ สรุปสถานะการพัฒนาภาคและพื้นที่

๑.๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจในทุกภูมิภาคขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยที่ต่ำลงจากในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ทำให้รายได้ครัวเรือนในช่วงเดียวกันชะลอตัว โครงสร้างการผลิตกว่าร้อยละ ๕๐ เป็นภาคบริการ ยกเว้นภาคกลางที่มีสัดส่วนภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าภาคบริการ และยังมีปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่างภูมิภาค ค่อนข้างมาก

๑) ภาคกลางและกรุงเทพมหานครเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญและมีบทบาทสูงต่อเศรษฐกิจส่วนรวม ขณะที่ภูมิภาคอื่นๆ ยังมีฐานเศรษฐกิจขนาดเล็กและมีบทบาทไม่มากนัก กล่าวคือ ในปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ราคาประจำปี) มีมูลค่า ๑๓.๖๗ ล้านล้านบาท ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ เท่ากับ ๑๐.๐๘ ล้านล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๗๓.๗ ของผลิตภัณฑ์มวล

รวมในประเทศ โดยภาคกลาง มีสัดส่วนร้อยละ ๒๖.๙ และ กทม. มีสัดส่วนร้อยละ ๔๖.๘ ส่วนภาคอื่นๆ มีสัดส่วนการผลิตไม่แตกต่างกันมากนัก โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ มีสัดส่วนร้อยละ ๙.๗ ๗.๘ และ ๘.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘) พบว่า ภาคใต้ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงกว่าทุกภาคที่มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ ต่อปี รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๘ ต่อปี ในขณะที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเท่ากันคือ ร้อยละ ๒.๕ ต่อปี ในขณะที่อัตราการขยายตัวเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ ๔.๗ ต่อปี และอัตราการขยายตัวระดับประเทศเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๕ ต่อปี สูงกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ต่อปี

๒) มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากรในภาคกลางเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ ขณะที่ผลิตภัณฑ์ต่อหัวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทิศทางที่ลดลง เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง และจากปัญหาราคาผลผลิตยางพาราตกต่ำ ในปี ๒๕๕๘ โดยภาคกลาง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ต่อหัว ๒๙๙,๔๔๒ บาท สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๒๐๓,๓๕๐ บาท รองจาก กทม. ซึ่งมีมูลค่า ๔๑๐,๖๑๗ บาท ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ต่อหัวต่ำสุดที่ ๗๐,๙๐๖ บาท โดยต่ำกว่าระดับประเทศประมาณ ๒.๙ เท่า และต่ำกว่าภาคกลาง ประมาณ ๔.๒ เท่า

๓) ภาคกลางและภาคใต้เป็นฐานการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ โดยภาคกลาง มีมูลค่าการผลิตภาคเกษตรในปี ๒๕๕๘ รวม ๓๐๑,๙๖๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ ของภาคเกษตรทั้งประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างภาค โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตข้าว พืชผัก ไม้ผล พืชไร่ และปศุสัตว์ และภาคใต้มีมูลค่าการผลิตสาขาเกษตรและประมง ๒๘๕,๓๒๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๙ ของภาคเกษตรทั้งประเทศ

๔) ภาคกลางเป็นฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมหลักของประเทศ ในปี ๒๕๕๘ ภาคกลางมีมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรมรวม ๒.๐๓ ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓ ของภาคอุตสาหกรรมทั้งประเทศ โดยภาคอุตสาหกรรมเป็นฐานการผลิตหลักของภาค มีสัดส่วนถึงร้อยละ ๕๘.๓ ของผลิตภัณฑ์ภาค ประเภทอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตหัตถกรรมและเครื่องปั้นดินเผา การผลิตเครื่องจักรสำนักงาน การผลิต เคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี การผลิตยานยนต์และชิ้นส่วน การผลิตถ่านโค้ก และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม ฯลฯ ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และภาคเหนือ มีการผลิตภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับระดับประเทศ โดยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๖.๒ ๔.๔ และ ๔.๖ ตามลำดับ

๕) ภาคกลางมีสัดส่วนการผลิตภาคบริการสูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๒ รองจาก กรุงเทพมหานคร ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๕๘.๑ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๙.๖ ๘.๘ และ ๗.๒ ตามลำดับ โดยเฉพาะสาขาการค้าส่งค้าปลีกกระจุกตัวอยู่ใน กรุงเทพมหานคร และภาคกลาง สัดส่วนคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๘ และ ๑๗.๖ ของประเทศ ตามลำดับ เช่นเดียวกับสาขาการขนส่งที่มีสัดส่วนร้อยละ ๖๗.๖ และ ๑๔.๖ ของสาขาขนส่งทั้งประเทศ ตามลำดับ

๖) รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงเป็นแหล่งรายได้สำคัญของทุกภาค โดยภาคใต้มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงที่สุดกว่าทุกภาคและเป็นอันดับ ๒ ของประเทศรองจาก กรุงเทพมหานคร โดยปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ มีรายได้จากการท่องเที่ยว ๕๙๒,๐๗๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๙ ของรายได้จากการ

ท่องเที่ยวทั่วประเทศ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ทำรายได้ให้กับภาคมาจากจังหวัดภูเก็ต กระบี่ สุราษฎร์ธานี สงขลา และพังงา สำหรับภาคกลางและภาคเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๓ และ ๘.๐ ตามลำดับ ขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังต่ำมาก มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓.๖ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั่วประเทศ

๗) การค้าขายแดนขยายตัวสูงทุกภูมิภาค ในปี ๒๕๕๘ การค้าผ่านด่านชายแดนของประเทศไทยมีมูลค่ารวม ๑,๑๔๒,๙๕๓ ล้านบาท ภาคใต้มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓ ของประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกยางพารา ผลิตภัณฑ์ยางอื่นๆ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และไม้แปรรูป ขณะเดียวกัน การค้าขายแดนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเติบโตอย่างรวดเร็ว มีมูลค่าสูงเป็นอันดับ ๒ รองจากภาคใต้ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง ยานยนต์ และสินค้าทุน เป็นต้น

ตารางที่ ๑ สรุปภาพรวมข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของภาค

รายการ	ระดับประเทศ	ระดับภาค				กทม.
		ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	
สภาพทั่วไป						
• พื้นที่ (ล้านไร่)	๓๒๐.๖๙	๑๐๖.๐๓	๑๐๕.๕	๖๓.๙๖	๔๔.๒	๐.๙๘
• จำนวนประชากร ปี ๕๘ (ล้านคน)	๖๗.๒๓	๑๑.๔๘	๑๘.๗๒	๑๒.๒๙	๙.๑๖	๑๕.๕๘
ด้านเศรษฐกิจ						
• GDP/GRP ราคาประจำปี ปี ๕๘ (ล้านบาท)	๑๓,๖๗๒,๘๕๑	๑,๐๖๘,๕๘๒	๑,๓๒๗,๙๑๘	๓,๖๗๙,๙๖๓	๑,๑๙๙,๓๑๕	๖,๓๙๗,๐๗๓
• GDP/GRP เฉลี่ยต่อหัวปี ๕๘	๒๐๓,๓๕๘	๙๓,๐๕๘	๗๐,๙๐๖	๒๙๙,๔๔๒	๑๓๐,๙๗๘	๔๑๐,๖๑๗
• โครงสร้างเศรษฐกิจ ปี ๕๘ (ร้อยละ)						
> ภาคเกษตร	๘.๗๓	๒๖.๐๖	๒๐.๗๘	๘.๒๑	๒๓.๗๙	๐.๘๐
- เกษตร ลำสัตว์ ป่าไม้	๗.๙๗	๒๕.๕๔	๒๐.๓๒	๗.๕๕	๑๙.๖๗	๐.๕๐
- ประมง	๐.๗๖	๐.๕๑	๐.๔๖	๐.๖๕	๔.๑๓	๐.๒๙
> ภาคอุตสาหกรรม	๓๐.๗๗	๑๘.๐๗	๑๙.๕๒	๕๕.๒๘	๑๕.๒๖	๒๔.๐๔
- เหมืองแร่	๓.๑๕	๔.๒๘	๑.๑๔	๘.๔๔	๔.๖๕	๐.๐๔
- อุตสาหกรรม	๒๗.๖๓	๑๓.๗๙	๑๘.๓๘	๔๖.๘๓	๑๐.๖๐	๒๔.๐๐
> ภาคบริการ	๖๐.๕๐	๕๕.๘๗	๕๙.๗๐	๓๖.๕๑	๖๐.๙๕	๗๕.๑๖
- การค้าฯ	๑๔.๗๑	๑๒.๓๓	๑๑.๙๒	๙.๖๒	๑๐.๔๐	๑๙.๔๒
- การขนส่งฯ	๗.๓๑	๓.๑๗	๒.๙๔	๓.๙๗	๘.๗๑	๑๐.๕๗
- อื่นๆ	๓๘.๔๘	๔๐.๓๗	๔๔.๘๔	๒๒.๙๓	๔๑.๘๕	๔๕.๑๗
• รายได้จากการท่องเที่ยว ปี ๕๘ (ล้านบาท)	๑,๘๕๗,๐๑๑	๑๔๗,๘๔๖	๖๖,๒๘๗	๓๒๐,๔๘๕	๕๙๒,๐๗๕	๗๓๐,๓๑๘
• นักท่องเที่ยว ปี ๕๘ (ล้านคน)	๒๔๙.๐๗	๒๙.๗๙	๓๔.๙๓	๘๑.๙๐	๔๕.๙๒	๕๖.๕๒
• มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรชายแดน ปี ๕๘ (ล้านบาท)	๑,๑๔๒,๙๕๓	๑๑๕,๓๙๔	๒๕๒,๖๕๕	๒๓๔,๗๕๒	๕๔๐,๑๕๒	-

๑.๒.๒ ด้านสังคม

ทุกภาคเข้าสู่สังคมสูงวัย โดยภาคเหนือมีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงสุด สัดส่วนคนจนลดลง การกระจายรายได้ดีขึ้น โอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้นแต่ยังมีปัญหาคุณภาพ ในขณะที่แรงงานยังมีข้อจำกัด ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ การเจ็บป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญในทุกภาค

๑) **ทุกภาคมีโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัย** จากโครงสร้างประชากรของประเทศเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยในปี ๒๕๕๓ และเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๗๓ ทั้งนี้ ภาคเหนือมีสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุมากที่สุด โดยเพิ่มจากร้อยละ ๑๖.๒ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๙.๒ ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นสัดส่วนผู้สูงอายุที่สูงกว่าสัดส่วนผู้สูงอายุของประเทศ และภาคใต้เป็นภาคที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุต่ำกว่าภาคอื่น โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๑.๕ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๓.๑ ในปี ๒๕๕๘

๒) **สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงในทุกภาค และการกระจายรายได้มีทิศทางดีขึ้น** สัดส่วนประชากรใต้เส้นความยากจนของประเทศลดลงมากจากร้อยละ ๑๓.๒ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๗.๒ ในปี ๒๕๕๘ แต่ความยากจนยังคงเป็นปัญหาสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ซึ่งมีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๐.๓ ๙.๙ และ ๘.๘ ตามลำดับ สูงกว่าสัดส่วนคนจนเฉลี่ยของประเทศ ส่วนการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้นเกือบทุกภาค ยกเว้นภาคกลางทรงตัวอยู่ที่ ๐.๔๐ โดยสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ของประเทศเท่ากับ ๐.๔๘ ในปี ๒๕๕๔ และ ๐.๔๕ ในปี ๒๕๕๘

๓) **ทุกภาคยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา** เมื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกระดับชั้น พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ทุกภาค โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยผลการสอบ O-NET ในวิชาสำคัญ คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

๔) **แรงงานมีข้อจำกัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในทุกภาค** กำลังแรงงานรวมของประเทศค่อนข้างทรงตัวและเริ่มมีทิศทางลดลง อัตราส่วนกำลังแรงงานต่อประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปลดลงในทุกภาค โดยที่แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมและเป็นแรงงานนอกระบบการประกันสังคม ปี ๒๕๕๘ ประเทศมีสัดส่วนแรงงานระดับประถมร้อยละ ๔๓.๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนแรงงานระดับประถมสูงสุดร้อยละ ๕๘.๓ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง มีสัดส่วนร้อยละ ๔๙.๙ ๔๓.๘ และ ๓๖.๔ ตามลำดับ จากข้อจำกัดด้านปริมาณ จึงมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในหลายอาชีพ โดยเฉพาะในภาคเหนือ ภาคกลาง มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ซึ่งบางส่วนเชื่อมโยงกับปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดและการค้ามนุษย์

๕) **ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น ขณะที่อัตราการเจ็บป่วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในทุกภาค** โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้นทุกภาค โดยภาคกลาง เป็นภาคที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรต่ำที่สุด มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรลดลงจาก ๒,๓๕๐ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑,๙๗๑ คน ในปี ๒๕๕๘ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมากที่สุด มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรลดลงจาก ๔,๓๓๒ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๓,๒๐๗ คน ในปี ๒๕๕๘ อย่างไรก็ตาม อัตราการเจ็บป่วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกภาค โดยภาคเหนือ มีอัตราการเจ็บป่วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้ต่อประชากรแสนคนสูงสุด คิดเป็น ๕,๐๒๙.๕ คน รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีอัตราอยู่ที่ ๔,๘๒๔.๓ ๔,๕๗๑.๐ และ ๔,๑๒๖.๖ คน ตามลำดับ

๖) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังคงเป็นปัญหาสำคัญของทุกภาค สัดส่วนคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยรวมของประเทศลดลงจาก ๑๑๙.๒ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๑๒.๒ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ โดยปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินพบมากในภาคกลาง ซึ่งมีสัดส่วนคดีสูงสุดจำนวน ๑๔๙.๔ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๓๗.๔ ๗๖.๖ และ ๕๕.๙ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ และคดียาเสพติดที่เป็นปัญหาสำคัญในด้านความมั่นคงโดยรวมของประเทศมีแนวโน้มลดลง จาก ๕๘๙.๑ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๔๒๒.๔ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ โดยภาคใต้ มีสัดส่วนคดียาเสพติดมากที่สุด จำนวน ๖๘๓.๓ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งมีจำนวน ๔๕๓.๕ ๓๓๓.๖ และ ๓๐๕.๑ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

๑.๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทุกภาคประสบปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ขาดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติรุนแรงขึ้น ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและการประกอบอาชีพ

๑) ความเสื่อมโทรมของคุณภาพดินยังเป็นปัญหาสำคัญ สาเหตุจากการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสม เช่น การใช้สารเคมีทางการเกษตร การบุกรุกพื้นที่ป่า การขยายตัวของชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งยังมีปัญหาความเสื่อมโทรมที่เกิดตามธรรมชาติ เช่น ปัญหาการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ลาดชัน ดินเปรี้ยว และพื้นที่ดินเค็ม น้ำกร่อยบริเวณพื้นที่ชายทะเลและป่าพรุ โดยทั่วประเทศมีที่ดินที่มีปัญหาต่อการใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งสิ้น ๒๐๙.๘๔ ล้านไร่ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙ และภาคเหนือ ร้อยละ ๓๔.๐

๒) พื้นที่ป่าไม้ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าความสมดุลของระบบนิเวศที่จะต้องมียพื้นที่ป่าร้อยละ ๔๐ โดยพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศมีจำนวน ๑๐๒.๒๔ ล้านไร่ มากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคเหนือ ซึ่งยังมีการบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการเกิดไฟไหม้ป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ป่าชายเลนมีแนวโน้มดีขึ้นเนื่องจากการรณรงค์ในการปลูกป่าชายเลนอย่างได้ผล

๓) มลพิษทางอากาศทวีความรุนแรงมากขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลาง โดยภาคเหนือตอนบน ประสบปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง ไฟป่า และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ในขณะที่ภาคกลางประสบปัญหาหมอกพิษจากสารอินทรีย์ระเหยง่าย ก๊าซโอโซน และฝุ่นละอองขนาดเล็ก ส่วนใหญ่พบในจังหวัดที่มีเขตประกอบการอุตสาหกรรมและปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานคร

๔) ปริมาณการกักเก็บน้ำของทุกภาคยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ในแต่ละปีทั้งประเทศมีปริมาณน้ำท่าใน ๒๕ กลุ่มน้ำเฉลี่ยประมาณ ๒๑๓,๔๒๓ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีความจุรวม ๗๐,๑๕๑ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙ ของปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยทั้งปี ขณะที่ปริมาณการกักเก็บน้ำ ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๘ มีเพียง ๔๔,๗๘๙ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๘ ของความจุอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ลดลงจากปี ๒๕๕๔ ร้อยละ ๑๐.๐ และปริมาณน้ำในหลายอ่างอยู่ในระดับต่ำมากทำให้เกิดปัญหาความไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตรและผู้ประกอบการ

จำเป็นต้องมีการเพิ่มแหล่งน้ำและบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอสามารถรองรับการขยายตัวของเมือง และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

๕) ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภาค โดยเฉพาะในเมืองใหญ่และแหล่งท่องเที่ยว โดยภาคกลางมีปัญหาปริมาณกากของเสียอันตรายจากเขตอุตสาหกรรม และปัญหาขยะมูลฝอยในจังหวัดชลบุรี นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี และพระนครศรีอยุธยา ภาคเหนือมีปัญหาในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา นครสวรรค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และอุดรธานี และภาคใต้ในจังหวัดสงขลา ภูเก็ต เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกาะพีพี จังหวัดกระบี่

๖) ภัยพิบัติทางธรรมชาติยังเป็นความเสี่ยงที่สำคัญ แม้ว่าแต่ละภาคโดยรวมจะประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งลดลงจากปี ๒๕๕๔ แต่ในปี ๒๕๕๗ ยังมีหมู่บ้านประสบอุทกภัยรวม ๑๕,๐๔๔ หมู่บ้าน หรือประมาณร้อยละ ๒๐ ของจำนวนหมู่บ้านทั่วประเทศ โดยเป็นหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ร้อยละ ๓๔.๑ ของหมู่บ้านประสบภัย ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ร้อยละ ๓๐.๓ ๒๙.๓ และ ๖.๓ ตามลำดับ สำหรับพื้นที่ประสบภัยแล้งในปี ๒๕๕๘ อยู่ในภาคเหนือร้อยละ ๕๑.๐ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๒๙.๔ เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ทั้งภาคการผลิตและอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ ภาคกลางและภาคใต้ ยังประสบปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งซึ่งมีความรุนแรงและขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งหลายพื้นที่ในภาคเหนือมีความเสี่ยงจากการเกิดแผ่นดินไหว เนื่องจากตั้งอยู่บนรอยเลื่อนของเปลือกโลก

ส่วนที่ ๒

ทิศทางการพัฒนาภาค

ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

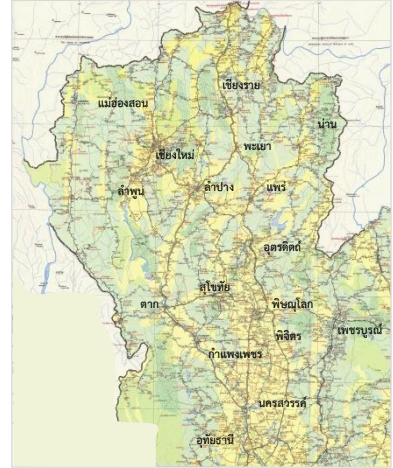

ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคเหนือ ประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน พิชณุโลก ตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และอุทัยธานี เป็นพื้นที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มประเทศเอเชียใต้ และกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านตะวันออกและด้านเหนือ มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และด้านตะวันตก ติดต่อกับสหภาพเมียนมา

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๑๐๖.๐๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ตอนบนเป็นที่สูง เป็นภูเขา ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธาร พื้นที่ตอนล่างเป็นภูเขาสูงทางทิศตะวันตก และทิศตะวันออก ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก

๑.๓ ภูมิอากาศ มีอากาศร้อนชื้นสลับร้อนแห้งแล้ง แบ่งเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม มีอากาศร้อนและแห้งแล้ง โดยเฉพาะเดือนมีนาคมและเมษายน จังหวัดที่มีอุณหภูมิสูงสุด คือ อุตรดิตถ์ ฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๐๕๓.๑๐ มิลลิเมตร จังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุด คือ เชียงราย ฝนตกน้อยที่สุด คือ ลำปาง ฤดูหนาว ช่วงเดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน จังหวัดที่มีอุณหภูมิต่ำสุด คือ จังหวัดเชียงราย

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี ๒๕๕๘ จากพื้นที่ภาครวม ๑๐๖.๐๓ ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๕๖.๔๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๓.๓ พื้นที่ทำการเกษตร ๓๒.๕๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๐.๖ และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๑๗.๐๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๖.๑ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน สภาพดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียวที่เกิดจากตะกอนลำน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะดินบริเวณลุ่มแม่น้ำต่างๆ เหมาะสมสำหรับการทำนา ประมาณ ๑๖.๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๕.๕ ของพื้นที่ภาค และปลูกพืชไร่ประมาณ ๒๐.๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๘.๙ ของพื้นที่ภาค

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๘ ลุ่มน้ำ

ได้แก่ กลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำวัง กลุ่มน้ำยม กลุ่มน้ำน่าน กลุ่มน้ำสาละวิน กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำป่าสัก และกลุ่มน้ำสะแกกรัง ลำน้ำหลักของภาค ได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และ แม่น้ำน่าน ซึ่งไหลไปบรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งมีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ในพื้นที่ ได้แก่ กว๊านพะเยา (พะเยา) บึงบอระเพ็ด (นครสวรรค์) และ บึงสีไฟ (พิจิตร) นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำบาดาลสำคัญในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ แอ่งเชียงใหม่และแอ่งลำพูน สำหรับภาคเหนือตอนล่าง มีแหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มเหนือจังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไปถึงจังหวัดอุตรดิตถ์ คุณภาพของน้ำบาดาลส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ที่บริโภคได้

๑.๕.๓ ป่าไม้ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดของประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ ๕๖.๔๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๕๕.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ประเทศ ลักษณะเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง โดยเฉพาะจังหวัดในภาคเหนือตอนบน เช่น เชียงใหม่ ตาก และแม่ฮ่องสอน

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว เมียนมา และสามารถเชื่อมโยงไปยังจีนตอนใต้

๒.๑.๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) เริ่มต้นที่กรุงเทพมหานคร สิ้นสุดที่ด่านพรมแดนแม่สาย อ.แม่สาย จังหวัดเชียงราย เชื่อมโยงกับประเทศเมียนมาที่ท่าขี้เหล็ก เป็นระยะทางทั้งสิ้น ๙๙๔.๗๕ กิโลเมตร และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑ (สายอินทร์บุรี-เชียงใหม่) เป็นทางหลวงแผ่นดินสายหลักแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมการคมนาคมระหว่างจังหวัดในภาคกลางกับจังหวัดในภาคเหนือระยะทาง ๕๔๕.๗๘ กิโลเมตร

๒.๑.๒ เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor : NSEC) หรือเส้นทาง R๓A เชื่อมโยงระหว่างคุนหมิง จีนตอนใต้ มาয়้งเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๔ (เชียงของ-ห้วยทราย) ที่ อ.เชียงของ จ.เชียงราย ผ่านทางหลวงหมายเลข ๑ ลงสู่ภาคกลางและภาคใต้ เชื่อมไปถึงมาเลเซียและสิงคโปร์

๒.๑.๓ เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) หรือเส้นทาง R๒ เชื่อมโยง ๔ ประเทศ ได้แก่ เมียนมา ไทย ลาว และเวียดนาม โดยเชื่อมโยงจากเมียนมา ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ ๑ สู่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก-พิษณุโลก-เพชรบูรณ์ เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒ (ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร) และเชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพแห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการค้าการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS)

๒.๒ รถไฟ มีเส้นทางรถไฟกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ สามารถเชื่อมโยงสู่ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือที่สถานีรถไฟชุมทางบ้านภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๓ สนามบิน มี ๑๒ แห่ง เป็นสนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ และท่าอากาศยานนานาชาติแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และสนามบินในประเทศ ๑๐ แห่ง ได้แก่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน พิษณุโลก สุโขทัย แพร่ แม่สอด ตาก เพชรบูรณ์ และปาย

๒.๔ ด่านชายแดน มี ๘ ด่านถาวร ๒๑ จุดผ่อนปรนที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่ รถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงปากน้ำโพ - เด่นชัย ช่วงเด่นชัย - เชียงใหม่ และ ช่วงเด่นชัย - เชียงราย - เชียงของ รวมถึงรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพ - เชียงใหม่ และสนามบินนานาชาติเชียงใหม่แห่งที่ ๒ อยู่ระหว่างเสนอโครงการ

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า มีระบบสายส่งเชื่อมโยงกับระบบสายส่งของประเทศและมีโรงงานและเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ได้แก่ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ (ลำปาง) โรงไฟฟ้าลานกระบือ (กำแพงเพชร) เขื่อนสิริกิติ์ (อุตรดิตถ์) เขื่อนภูมิพล (ตาก) และเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล (เชียงใหม่)

๒.๖.๒ ประปา มีระบบบริการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมือง ในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานประปาเขต ๙ (เชียงใหม่) และ สำนักงานประปาเขต ๑๐ (นครสวรรค์) นอกจากนี้มีระบบประปาของ อปท. และประปาหมู่บ้าน

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจของภาคเหนือมีขนาดเล็ก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๐๖๘,๕๘๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๘.๙ ของประเทศ

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจขับเคลื่อนโดยภาคบริการและภาคเกษตร ในปี ๒๕๕๘ ภาคบริการมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๕๕.๙ ส่วนใหญ่เป็นการค้าส่งค้าปลีก การศึกษา และบริการภาครัฐ สำหรับโรงแรมและภัตตาคารมีแนวโน้มขยายตัวสูงสอดคล้องกับการเติบโตของการท่องเที่ยว ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๖.๐ ของผลิตภัณฑ์ภาค ซึ่งเป็นการผลิตพืชเกือบทั้งหมด ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทน้อยเพียงร้อยละ ๑๘.๑ ซึ่งส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๖๒ เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

๓.๑.๓ เศรษฐกิจภาคเหนือขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๕๘ เศรษฐกิจภาคเหนือหดตัวร้อยละ ๐.๙ ขณะที่ประเทศขยายตัวร้อยละ ๒.๙ เป็นผลจากการหดตัวของภาคเกษตรที่ลดลงมากถึงร้อยละ ๑๐.๓ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้ง และราคาผลผลิตตกต่ำทำให้เกษตรกรลดการผลิตส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อของเกษตรกร ขณะที่ภาคบริการขยายตัวได้ดีทุกสาขา โดยเฉพาะสาขาก่อสร้าง และสาขาโรงแรมภัตตาคารที่ขยายตัวกว่าร้อยละ ๑๓

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ในปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากรของภาคเหนือ (GRP Per capita) เท่ากับ ๙๓,๐๕๘ บาทต่อคนต่อปี ยังห่างจากระดับประเทศเกือบ ๑ เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงสุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดลำพูน (๑๔๒,๗๗๑ บาท) เชียงใหม่ (๑๒๖,๙๗๖ บาท) กำแพงเพชร (๑๒๓,๔๒๘ บาท) เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค ขณะที่จังหวัดแพร่ (๖๑,๐๑๓ บาท) สุโขทัย (๕๙,๙๒๑ บาท) และแม่ฮ่องสอน (๕๖,๘๖๒ บาท) มีรายได้เฉลี่ยต่อประชากรต่ำที่สุดในภาค

๓.๑.๕ พื้นที่เศรษฐกิจค่อนข้างกระจุกตัวในจังหวัดใหญ่ โดยจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของภาค คือ จังหวัดเชียงใหม่ สัดส่วนร้อยละ ๒๐.๔ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ ร้อยละ ๙.๒

กำแพงเพชร ร้อยละ ๙.๐ และเชียงรายร้อยละ ๘.๘ ขณะที่แม่ฮ่องสอนมีขนาดเล็กที่สุดเพียงร้อยละ ๑.๑ ทั้งนี้ พื้นที่เศรษฐกิจ ไม่มีความเปลี่ยนแปลงจากช่วงที่ผ่านมามากนัก

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคเหนือ ทั้งในด้านเป็นฐานรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่และการจ้างงาน ในปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๗๘,๔๔๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๖.๐ ของผลิตภัณฑ์ภาค ผลผลิตเกษตรของภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากพืช ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และอ้อยโรงงานในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นการทำเกษตรแปลงใหญ่ที่ยังมีการใช้สารเคมีสูง สำหรับการผลิตพืชผัก และไม้ผล ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือตอนบน โดยระบบการผลิตปรับสู่เกษตรอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งยังอยู่ในระดับเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน แต่มีแนวโน้มขยายสู่เชิงพาณิชย์ พืชอินทรีย์สำคัญ ได้แก่ ชาอินทรีย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ข้าวอินทรีย์ และข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ รวมทั้งพืชผักและผลไม้เมืองหนาว

ตารางที่ ๑ ผลิตภัณฑ์ภาค โครงสร้างเศรษฐกิจ และอัตราขยายตัว

รายการ	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
•มูลค่า (ล้านบาท)	๙๒๖,๑๖๐	๑,๑๐๑,๗๖๓	๑,๑๑๕,๘๘๖	๑,๐๙๙,๗๙๕	๑,๐๖๘,๕๘๒
•สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๘.๒	๘.๙	๘.๖	๘.๓	๗.๘
•อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๕.๔	๙.๐	-๑.๙	-๒.๑	-๐.๙
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
•มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๗๙,๗๐๖	๙๕,๐๖๖	๙๖,๕๕๙	๙๕,๔๖๑	๙๓,๐๕๘
•อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๘.๐	๑๙.๓	๑.๖	-๑.๑	-๒.๕
โครงสร้างเศรษฐกิจ (ร้อยละ)					
•ภาคเกษตร	๒๘.๔	๓๓.๐	๓๒.๔	๓๐.๒	๒๖.๐
- เกษตรกรรมฯ	๒๗.๙	๓๒.๖	๓๑.๙	๒๙.๗	๒๕.๕
- ประมง	๐.๕	๐.๔	๐.๕	๐.๕	๐.๕
•ภาคอุตสาหกรรม	๒๑.๗	๑๗.๘	๑๘.๒	๑๙.๐	๑๘.๑
- เหมืองแร่ฯ	๕.๒	๕.๒	๕.๓	๕.๓	๔.๓
- อุตสาหกรรม	๑๖.๕	๑๒.๖	๑๒.๙	๑๓.๗	๑๓.๘
•ภาคบริการ	๕๙.๙	๕๙.๒	๕๙.๔	๕๐.๘	๕๕.๙
- การค้าส่งค้าปลีก	๑๐.๗	๑๑.๒	๑๐.๙	๑๑.๖	๑๒.๓
- โรงแรมภัตตาคาร	๑.๕	๑.๕	๑.๖	๒.๐	๒.๔
- บริการภาครัฐ	๑๘.๐	๑๗.๘	๑๗.๓	๑๗.๑	๑๘.๙
- อื่นๆ	๑๙.๗	๑๘.๗	๑๙.๖	๒๐.๑	๒๒.๓

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๒) **พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร** ในปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรรวม ๓๒.๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ ของพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั่วประเทศ โดยพื้นที่เกษตรของภาคเหนือส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเหมาะสำหรับปลูกข้าวและพืชไร่ มีความเหมาะสมในการทำเกษตรแปลงใหญ่ ขณะที่จังหวัดในภาคเหนือตอนบนมีพื้นที่เกษตรไม่มากเนื่องจากเป็นภูเขาสูงสลับที่ราบเชิงเขา และมีขนาดฟาร์มเล็กมากประมาณ ๑๐ ไร่ต่อครัวเรือน จึงเหมาะกับเกษตรแบบประณีตหรือเกษตรอินทรีย์

๓) **พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคเหนือสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ** โดยในปี ๒๕๕๘ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๖.๗ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๑ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๘.๖๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ ของพื้นที่ชลประทานทั่วประเทศ พื้นที่โครงการชลประทานของภาคเหนือร้อยละ ๗๐ อยู่ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง แต่ยังมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ ๑๘.๓ จึงเป็นข้อจำกัดในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ทั้งการเก็บกักน้ำในฤดูแล้ง และชะลอน้ำในช่วงฤดูฝนไม่ให้ท่วมพืชผลเสียหาย

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) **อุตสาหกรรมของภาคเหนือมีบทบาทน้อยเมื่อเทียบกับระดับประเทศ** ในปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม (สาขาอุตสาหกรรมและเหมืองแร่) มีมูลค่า ๑๙๓,๑๒๑ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๘.๑ ของผลิตภัณฑ์ภาค และมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๔.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โครงสร้างอุตสาหกรรมหลักประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม มีสัดส่วนสูงที่สุด ร้อยละ ๖๒.๗ ของสาขาอุตสาหกรรม รองลงมาเป็นการผลิตอุปกรณ์และเครื่องมือทางวิทยุ โทรทัศน์ และการสื่อสาร การผลิตเครื่องมือที่ใช้ทางการแพทย์ ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ และการผลิตเครื่องแต่งกาย ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น วัตถุดิบทางการเกษตร แร่ดินขาว และไม้แปรรูป รวมทั้งอาศัยฝีมือแรงงานเป็นหลัก อุตสาหกรรมในภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดกำแพงเพชรและนครสวรรค์ เป็นกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม กลุ่มพลังงานชีวภาพ/ชีวมวล โดยเป็นโรงงานขนาดใหญ่ และมีนิคมอุตสาหกรรมที่จังหวัดพิจิตร สำหรับภาคเหนือตอนบนในนิคมอุตสาหกรรมลำพูนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของนักลงทุนญี่ปุ่นซึ่งปัจจุบันเต็มพื้นที่แล้ว และมีโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป และอุตสาหกรรมเบาต่างๆ กระจายในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง โดยเป็นผู้ผลิตขนาดกลางและขนาดย่อม

๒) **ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตหัตถอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ** เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือและมีความหลากหลาย อาทิ ผ้าทอ เครื่องเงิน เพอร์นิเจอร์ไม้ ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน เป็นต้น แหล่งผลิตส่วนใหญ่กระจายในจังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งจำหน่ายหลัก และเป็นเมือง UNESCO's Creative City Network (สาขา Crafts and Folk Art) ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา และศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ (TCDC ภาคเหนือ) นอกจากนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เป็นต้นมาได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในกลุ่มซอฟต์แวร์ และดิจิทัลคอนเทนต์ ซึ่งในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ โครงการที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และดิจิทัลคอนเทนต์ มีการขยายตัวเฉลี่ยของจำนวนผู้ประกอบการสูงถึงร้อยละ ๒๙.๔ ต่อปี โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองสำหรับ

นักพัฒนางานดิจิทัล (Best City for Digital Nomads) ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาธุรกิจ Startup โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA ภาคเหนือ) และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ให้การสนับสนุน

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ด้านชายแดนภาคเหนือเป็นประตูการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งเมียนมา และ สปป.ลาว และสามารถเชื่อมโยงการค้ากับประเทศจีนตอนใต้ การค้าชายแดนเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปี ๒๕๕๙ การค้าผ่านด่านศุลกากร (การค้าชายแดนและผ่านแดน) มีมูลค่ารวม ๑๕๑,๖๘๖.๖๔ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกจึงได้ดุลการค้าสูงมาโดยตลอด ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒๓ ต่อปี ตามการค้ากับประเทศเมียนมาจากการเปิดประเทศทำให้มีความต้องการสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภคสูง และการนำเข้าพลังงานไฟฟ้าที่โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนหงสา ของ สปป.ลาว ผ่านทางด่านทุ่งช้าง อย่างไรก็ตาม ภาคเหนือเป็นเพียงทางผ่านของสินค้าออกสู่ประเทศเพื่อนบ้านและจีนตอนใต้เท่านั้น โดยสินค้าส่วนใหญ่มาจากส่วนกลาง ด้านชายแดนหลัก ได้แก่ ด่านแม่สอด จังหวัดตาก สัดส่วนร้อยละ ๕๕.๘ และด่านในจังหวัดเชียงรายรวมประมาณร้อยละ ๓๕ ได้แก่ ด่านเชียงของ เชียงแสน และด่านแม่สาย สินค้าส่งออกที่สำคัญ อาทิ น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง น้ำตาลทราย เครื่องโทรสารพร้อมอุปกรณ์ สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้านำเข้า อาทิ พลังงานไฟฟ้า โคกระบือมีชีวิต ผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากสัตว์ ผักและผลไม้ พืชน้ำมัน และสินค้าเกษตร สำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในภาคเหนือ มี ๒ แห่ง ได้แก่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย เชียงแสน เชียงของ ในจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน

๒) โครงสร้างการค้าชายแดนจำแนกตามประเทศคู่ค้า ในปี ๒๕๕๙ มูลค่าการค้าส่วนใหญ่ยังคงเป็นเมียนมา ๙๗,๙๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๖ รองลงมาเป็น สปป.ลาว ๓๘,๘๐๔ ล้านบาท ร้อยละ ๒๕.๖ เป็นอันดับสองสูงกว่าการค้าผ่านแดนกับจีนตอนใต้ เป็นผลมาจากการนำเข้าพลังงานไฟฟ้า และการพัฒนาพื้นที่ในแขวงบ่อแก้วและหลวงน้ำทา ทำให้ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างมากขึ้น ขณะที่การค้าผ่านแดนกับจีนตอนใต้ชะลอตัว โดยมีมูลค่า ๑๔,๙๑๐.๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๘ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเศรษฐกิจประเทศจีนอยู่ในภาวะชะลอตัว สำหรับช่องทางการค้ากับจีนตอนใต้เปลี่ยนมาผ่านด่านเชียงของมากขึ้นจากเดิมที่ผ่านทางด่านเชียงแสน โดยในปี ๒๕๕๙ การค้ากับจีนผ่านด่านเชียงของมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๗๕.๗ เนื่องจากความสะดวกของการขนส่งตามเส้นทาง R3A ผ่านสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๔ ประกอบกับการขนส่งทางเรือที่ท่าเรือเชียงแสนยังติดปัญหาเรื่องน้ำ ผู้ประกอบการจึงเปลี่ยนมาเป็นการขนส่งสินค้าทางถนน R3A หรือขนส่งทางเรือในแม่น้ำโขงแต่ย้ายสินค้าไปยังท่าเรือของประเทศลาวเพื่อหลีกเลี่ยงข้อติดขัดและเกาะแก่ง จากนั้นขนส่งทางบกตามถนน R3A ผ่านทางด่านเชียงของ

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) การท่องเที่ยวของภาคเหนือโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยมีจุดแข็งอยู่ที่สภาพภูมิสังคมซึ่งเป็นภูเขาสูง ทัศนียภาพสวยงาม อากาศเย็นสบาย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ ผู้คนมีความเป็นมิตร รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และยังมีแหล่งมรดกโลกทั้งด้านประวัติศาสตร์และเชิงนิเวศน์ จึงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และเริ่มขยายตลาดท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น MICE การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวชุมชน กีฬา/การผจญภัย พำนักระยะยาว และการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศ

อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักที่มีชื่อเสียงระดับโลก อย่างไรก็ตามสภาพโดยรวมของทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวหลักมีความเสื่อมโทรม การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และระบบขนส่งสาธารณะยังขาดประสิทธิภาพ และปัญหาหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจมาท่องเที่ยว เป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคเหนือ

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวภาคเหนือขยายตัวต่อเนื่อง ในปี ๒๕๕๙ มีนักท่องเที่ยว จำนวน ๓๑.๐๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๑๕๘,๗๗๑.๔๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๔ ของรายได้ท่องเที่ยวทั่วประเทศ รองจากกรุงเทพฯ ภาคใต้ และภาคตะวันออก โดยปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ รายได้จากการท่องเที่ยวภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๕.๑ ต่อปี สูงกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๑๔.๓ และจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๘ ขณะที่ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๘.๘ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๘๕ เป็นชาวไทย และยังเป็น การท่องเที่ยวกระแสหลัก สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ ๔๒.๔ มาจากยุโรปและอเมริกา และร้อยละ ๒๖ เป็นนักท่องเที่ยวจากจีนซึ่งขยายตัวสูงมาก

๓) รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวในเมืองท่องเที่ยวหลักแต่มีแนวโน้ม กระจายสู่เมืองรองมากขึ้น ในปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ จังหวัดที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดส่วนใหญ่ เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก คือ เชียงใหม่ ร้อยละ ๕๔.๕ เชียงราย ร้อยละ ๑๖.๕ พิษณุโลก ร้อยละ ๕.๑ และ เพชรบูรณ์ ร้อยละ ๔.๒ อย่างไรก็ตาม พบว่า เมืองท่องเที่ยวรอง เช่น น่าน พิจิตร ลำพูน อุทัยธานี อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พะเยา ลำปาง มีการขยายตัวของรายได้การท่องเที่ยวในอัตราที่สูง

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคเหนือต่ำกว่าระดับประเทศมาก และขยายตัวในอัตราที่ ชะลอลง โดยในปี ๒๕๕๘ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคเหนือ ๑๘,๙๕๒ บาทต่อเดือน ต่ำกว่าระดับประเทศ ที่ ๒๖,๙๑๕ บาทต่อเดือน จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดลำพูน ๒๓,๘๓๔ บาท ต่อเดือน ต่ำสุด คือ จังหวัดเชียงราย ๑๓,๔๙๗ บาทต่อเดือน และพบว่าอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ย ครัวเรือนชะลอตัวลง เหลือเฉลี่ยร้อยละ ๔.๗ ต่อปี ในช่วง ๒๕๕๕-๒๕๕๘

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่มีแนวโน้ม ขยายตัว ในปี ๒๕๕๘ ภาคเหนือมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๑๔๕,๓๔๖ บาท ต่ำกว่าของประเทศ ที่ ๑๕๖,๗๗๐ บาท จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดพิษณุโลก ๒๖๓,๑๓๕ บาท รองลงมาคือ จังหวัดลำพูน ๒๓๑,๕๘๗ บาท ต่ำสุดในภาคคือ จังหวัดเชียงใหม่ ๓๑,๑๙๖ บาท แม้ว่าหนี้สิน เฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคยังคงค่อนข้างต่ำ แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ ๙.๐ ต่อปีในช่วง ๒๕๕๕-๒๕๕๘

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ อัตราการเพิ่มประชากรของภาคต่ำกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๕๙ มีจำนวนประชากร ๑๒.๐๘ ล้านคนหรือร้อยละ ๑๘.๓ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๗๘ ล้านคน ในปี ๒๕๕๔ และมีอัตรา การเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ ต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ย ร้อยละ ๐.๖ โดยจังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรมากที่สุด ๑.๗๔ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดเชียงราย

มีประชากร ๑.๒๘ ล้านคน และจังหวัดนครสวรรค์ มีประชากร ๑.๐๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๕ ๑๐.๖ และ ๘.๘ ของประชากรภาค ตามลำดับ

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น สูงกว่าระดับประเทศ โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น เป็นผลจากความสำเร็จของการวางแผนครอบครัวและการพัฒนาด้านสาธารณสุข โดยในปี ๒๕๕๔ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุร้อยละ ๑๖.๒ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๐.๕ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ ๑๕.๙ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ จึงทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๔ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๓ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๙

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๔ มีประชากรเมืองจำนวน ๓.๑๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๖.๕ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๓.๒๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๗.๑ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดเชียงรายมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด ร้อยละ ๑๙.๔ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดตาก และพิษณุโลก มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๑๙.๑ และ ๑๓.๘ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงทำให้ประชากรอพยพเข้าไปทำงานและอาศัยจำนวนมาก

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคเหนือ

รายการ	ปี					
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๑๑.๗๘	๑๑.๘๐	๑๑.๘๓	๑๑.๘๕	๑๒.๐๗	๑๒.๐๘
โครงสร้างประชากร (ร้อยละ)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๙.๑	๑๘.๖	๑๘.๒	๑๗.๘	๑๗.๔	๑๗.๐
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๔.๗	๖๔.๖	๖๔.๑	๖๓.๖	๖๓.๑	๖๒.๕
กลุ่ม ๖๐+	๑๖.๒	๑๖.๘	๑๗.๗	๑๘.๖	๑๙.๒	๒๐.๕
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๓.๑๒	๓.๑๓	๓.๑๕	๓.๑๙	๓.๒๘	๓.๒๗

๔.๒ แรงงาน

แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา มีแนวโน้มจบการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ปี ๒๕๕๙ มีกำลังแรงงาน ๖.๓๑ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๔๒.๕ ของกำลังแรงงานของภาค จำนวนแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมลดลง จากร้อยละ ๕๒.๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๔๘.๔ ในปี ๒๕๕๙ มีความรู้ระดับมัธยมต้น ลดลงจากร้อยละ ๑๔.๒ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๓.๙ ในปี ๒๕๕๙ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙.๗ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๑.๕ ในปี ๒๕๕๙ แรงงานระดับอาชีวะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๘ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๒.๙ ในปี ๒๕๕๙ ระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙.๘ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๑.๘ ในปี ๒๕๕๙ เห็นได้ว่าคุณภาพแรงงานดีขึ้น

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยระดับอุดมศึกษามี ๒๗ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๑๔ แห่ง เอกชน ๗ แห่ง และสถาบันวิทยาลัยชุมชน ๖ แห่ง

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๖ ปี ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๐.๑ ปี โดยจังหวัดพิษณุโลกมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๕ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดอุดรธานี ๙.๔ ปี ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุด ๖.๖ ปี

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๕ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๔ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๖.๖ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๘.๔ ในปี ๒๕๕๕ ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา โดยปี ๒๕๕๕ วิชาสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดร้อยละ ๔๙.๑ รองลงมา ได้แก่ วิชาภาษาไทยร้อยละ ๔๖.๗ และวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนต่ำสุดร้อยละ ๒๙.๖

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ มีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ มีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน ๑๙๒ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๑๗๐ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๑๖ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๖ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๒,๓๓๐ แห่ง

๔.๔.๒ บริการสาธารณสุขมีการพัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับ โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๒,๗๓๓ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๒,๓๑๔ คน ในปี ๒๕๕๕ อย่างไรก็ตาม บุคลากรทางการแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นเมืองศูนย์กลางและเมืองหลักของภาค ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่และพิษณุโลก โดยจังหวัดเชียงใหม่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑,๓๙๘ คน และจังหวัดพิษณุโลก มีสัดส่วนแพทย์ ต่อประชากร ๑,๔๐๖ คน

๔.๔.๓ อัตราการฆ่าตัวตายยังคงมีสัดส่วนสูงที่สุดของประเทศและมีแนวโน้มลดลงเพียงเล็กน้อย อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนของภาคลดลง จาก ๑๐.๒ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๐.๑ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ โดยจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุดของภาคเหนือและประเทศ เท่ากับ ๑๙.๕ ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดน่าน มีอัตราการฆ่าตัวตาย ๑๔.๖ และ ๑๒.๗๖ ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ ขณะที่จังหวัดพิจิตรมีอัตราการฆ่าตัวตายต่ำสุด ๓.๑๑ ต่อประชากรแสนคน

๔.๕ สัดส่วนคนจน

สัดส่วนคนจนลดลงมาก แต่ยังคงสูงกว่าระดับประเทศ การกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น สัดส่วนคนจนของภาคลดลงจากร้อยละ ๑๖.๑ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๘.๘ ในปี ๒๕๕๘ สูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๗.๒ โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ร้อยละ ๓๒.๒ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดตาก ร้อยละ ๒๔.๕ และจังหวัดน่าน ร้อยละ ๒๑.๐ ส่วนการกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้มดีขึ้น โดยสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ปรับจาก ๐.๔๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๐.๓๘ ในปี ๒๕๕๘

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ พื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๙ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๕๖.๔๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๕๕.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ เพิ่มขึ้น จาก ๕๖.๒๘ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๖ เป็นผลจากการรณรงค์ของภาครัฐ การบังคับใช้กฎหมาย และการทำ CSR ภาคเอกชน

๕.๑.๒ มีปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐานในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผา วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจและธุรกิจ การท่องเที่ยว ปี ๒๕๕๙ (เดือนมกราคมถึงพฤษภาคม) ภาคเหนือมีปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงเกินมาตรฐานสูงสุดที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เท่ากับ ๓๑๗ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (ค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่ควรเกินมาตรฐานที่ ๑๒๐ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) และมีจำนวนวันที่มีค่าฝุ่น ละอองขนาดเล็ก (PM₁₀) เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงเกินมาตรฐาน ๕๖ วัน เพิ่มขึ้นจาก ๔๙ วัน ในปี ๒๕๕๕

๕.๑.๓ ปริมาณการกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่ของภาคเหนือเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๙ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๙) ภาคเหนือมีปริมาณน้ำกักเก็บในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๗ แห่ง ๑๕,๗๓๒ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๖๔ ของความจุอ่างเก็บน้ำทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๕) ซึ่งมีปริมาณน้ำกักเก็บ ๑๔,๗๖๕ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๖๐ ของความจุอ่างเก็บน้ำทั้งหมด

๕.๑.๔ คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินภาคเหนือมีแนวโน้มแย่ลง คุณภาพแหล่งน้ำหลักในภาคเหนือ รวม ๑๑ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำสายหลัก ๙ สาย (แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน กก แม่จาง ลี้ อิง กวง) และแหล่งน้ำนิ่ง ๒ แห่ง (กว๊านพะเยา และบึงบอระเพ็ด) ในปี ๒๕๕๙ คุณภาพแหล่งน้ำเฉลี่ยแย่ลง เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๕๕ โดย แม่น้ำวัง แม่น้ำอิงและแม่น้ำจาง มีคุณภาพแหล่งน้ำลดลงจากคุณภาพดี ในปี ๒๕๕๕ เป็นพอใช้ในปี ๒๕๕๙ ขณะที่กว๊านพะเยาคุณภาพน้ำปรับลงจากคุณภาพพอใช้เป็นเสื่อมโทรม สาเหตุหลักมาจากน้ำเสียของชุมชน เมือง ชุมชนที่อาศัยริมน้ำ การท่องเที่ยว (รีสอร์ท โรงแรม) และการปนเปื้อนของสารเคมีที่ใช้ในพื้นที่ เกษตรกรรม

๕.๑.๕ ปัญหาขยะภาคเหนือมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๙ ภาคเหนือมีปริมาณขยะทั้งสิ้น ๔.๒๒ ล้านตัน ลดลงจาก ๔.๓๓ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ หรือลดลงร้อยละ ๒.๕ โดยพบว่าภาคเหนือมีปริมาณ ขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องมากขึ้นจาก ๐.๘๖ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๑.๘๘ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๙ เนื่องจาก มีอปท. ให้บริการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมากขึ้น จังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ มีปริมาณขยะ ๖๐๕,๓๕๑.๑๖ ตัน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดเชียงราย มีปริมาณขยะ ๔๐๑,๖๗๑.๘๙ ตัน

๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ

๕.๒.๑ พื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๕๗ มีจำนวนหมู่บ้านที่ ประสบปัญหาอุทกภัย จำนวน ๔,๕๔๙ หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕ ของหมู่บ้านทั้งภาค เพิ่มขึ้นจาก ปี ๒๕๕๕ ซึ่งมีหมู่บ้านประสบปัญหาอุทกภัยเพียง ๓,๔๒๕ หมู่บ้าน หรือร้อยละ ๒๑.๕ ของหมู่บ้านทั้งภาค โดยจังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยมากที่สุด จำนวน ๑,๐๙๗ หมู่บ้าน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดน่าน ๕๓๒ หมู่บ้าน และเชียงใหม่ ๕๐๓ หมู่บ้าน

๕.๒.๒ ปัญหาภัยแล้งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในปี ๒๕๕๔ มีหมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๑๑,๒๕๖ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๔ ของหมู่บ้านทั้งภาค และในปี ๒๕๕๘ มีหมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๘,๖๕๖ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓ ของหมู่บ้านทั้งภาค โดยในปี ๒๕๕๘ จังหวัดเชียงใหม่ มีหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งมากที่สุดในภาคเหนือ จำนวน ๑,๒๑๘ หมู่บ้าน รองลงมาได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก และแพร่ มีหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้ง จำนวน ๑,๐๕๓ และ ๙๓๗ หมู่บ้าน ตามลำดับ

๕.๒.๓ ไฟไหม้ป่าเกิดขึ้นเป็นประจำในหลายพื้นที่ ในช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๘ มีอัตราการเกิดไฟป่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๓๕.๗ โดยปี ๒๕๕๔ เกิดไฟป่า ๑,๒๖๖ ครั้ง มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ จำนวน ๘,๑๓๗ ไร่ และในปี ๒๕๕๘ เกิดไฟป่าเพิ่มเป็น ๓,๔๔๔ ครั้ง พื้นที่ป่าถูกไฟไหม้เพิ่มเป็น ๓๕,๘๖๒ ไร่ สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการหาของป่า เผาไร่ ล่าสัตว์ เลี้ยงสัตว์

๕.๒.๔ พื้นที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินไหว เนื่องจากอยู่บริเวณพื้นที่รอยเลื่อนสำคัญ ๑๑ รอยเลื่อน ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๙ มีการเกิดแผ่นดินไหวที่สามารถรับรู้ได้ ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำปาง เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และน่าน เกิดแผ่นดินไหว จำนวน ๒๒ ครั้ง ขนาดความรุนแรงตั้งแต่ ๒.๒- ๖.๓ แมกนิจูด (Magnitude) และมีแผ่นดินไหวรุนแรงเพียงครั้งเดียว ขนาด ๖.๓ ในปี ๒๕๕๗ ซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่มีจุดศูนย์กลางในประเทศไทยขนาดสูงที่สุด

ตารางที่ ๓ ปัญหาภัยพิบัติของภาคเหนือ

รายการ	ปี				
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย					
- จำนวนหมู่บ้าน	๑๑,๑๖๖	๓,๔๒๕	๗,๓๖๓	๔,๕๔๙	-
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๐.๘๙	๐.๒๐	๐.๓๕	๐.๑๓	-
ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง					
- จำนวนหมู่บ้าน	๑๑,๒๕๖	๑๒,๐๑๘	๙,๔๒๗	๘,๕๒๒	๘,๖๕๖
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๑.๒๑	๑.๑๑	๐.๗๖	๐.๔๘	๐.๗๖

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ ภาคเหนือมีความพร้อมต่อการพัฒนาเชื่อมโยงด้านการค้าและบริการกับนานาชาติ และกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง โดยมีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจภาคกลางของประเทศและเส้นทางตามแนว North-South Economic Corridor (จีนตอนใต้ เมียนมาร์ ลาว ไทย) และ East-West Economic Corridor (เวียดนาม กัมพูชา ลาว ไทย เมียนมาร์) และมีเมืองสำคัญที่เป็นฐานการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับนานาชาติ อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย และตาก

๖.๑.๒ สินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปของภาคเหนือมีความหลากหลาย โดยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีศักยภาพในด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โดยเฉพาะข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว บรรจุภัณฑ์ชีวภาพ ตลอดจนอุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ เช่น เอทานอลจากกากน้ำตาล พลังงานไฟฟ้าจากแกลบ อุตสาหกรรม

อาหารสัตว์ เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ และสามารถนำเข้าวัตถุดิบเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพในการพัฒนาด้านเกษตรประณีต เกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะพืชผักและดอกไม้เมืองหนาวสำหรับตลาดเฉพาะที่มีกำลังซื้อสูง และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ อาหารเสริมสุขภาพ Functional Food และผลิตภัณฑ์เวชสำอางต่างๆ เป็นต้น

๖.๑.๓ ภาคเหนือเป็นฐานการผลิตหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัย เพื่อตอบสนองต่อกระแสดังกล่าวของตลาด อาทิ ของตกแต่งบ้าน ของที่ระลึก และสินค้าหัตถกรรม ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มสูงด้านหัตถศิลป์ โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

๖.๑.๔ เป็นฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้สำคัญของภาค ภาคเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในภาค และเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) อาทิ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เชิงนิเวศน์ และเชิงสุขภาพ

๖.๑.๕ สภาพภูมิเศรษฐกิจ-สังคมเอื้อต่อการพัฒนาภาคธุรกิจบริการ จากความพร้อมด้านบริการพื้นฐานของเมือง โครงสร้างพื้นฐานของธุรกิจบริการ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะลักษณะของคนท้องถิ่นภาคเหนือที่เอื้อต่องานบริการ ทำให้ภาคเหนือมีศักยภาพสำหรับภาคธุรกิจบริการ อาทิ ศูนย์การประชุมนานาชาติ สำนักงานตัวแทนในภูมิภาค งานแสดงสินค้า บริการทางการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพและทางการแพทย์ และธุรกิจด้านบริการ Logistics เป็นต้น

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง และประสบปัญหาหมอกควัน มีการบุกรุกและตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าต้นน้ำ ความสมดุลของระบบนิเวศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ก่อให้เกิดปัญหาการชะล้างหน้าดินในพื้นที่ลาดชัน อุทกภัย ภัยแล้ง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน ซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อชีวิตของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

๖.๒.๒ การขยายตัวของพื้นที่เมือง ชุมชน และอุตสาหกรรมที่ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การให้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง การบดบังทัศนียภาพหรือรुक้าโบราณสถานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ การสิ้นเปลืองพลังงาน ปัญหาความปลอดภัย รวมถึงการเติบโตของชุมชนที่รุกคืบพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ และตัดทอนระบบโครงข่ายชลประทานเพื่อการเกษตร นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมของภาคและสร้างมลภาวะต่อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

๖.๒.๓ ภาคเหนือมีข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลง แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา ขาดความรู้และทักษะที่สนับสนุนการพัฒนาตามศักยภาพและโอกาสของภาค ที่สำคัญคือ

ความรู้และทักษะในด้านภาษาเพื่อการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่างๆ เทคโนโลยีทางการแพทย์ เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องทุ่นแรงที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามภูมิสังคม

๖.๒.๔ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประชากรผู้สูงอายุภาคเหนือมีสัดส่วนสูงขึ้น เป็นผลให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น การเตรียมความพร้อมของรัฐเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุยังมีน้อย แม้ว่าในระดับชุมชน ปัจจุบันจะมีความตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในรูปของชมรมผู้สูงอายุ แต่โดยทั่วไปแล้วยังมีจุดอ่อนด้านความตระหนักถึงปัญหาและการเตรียมตัวในระยะยาว

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ การเชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางคมนาคม ส่งผลให้เกิดโอกาสในการขยายตลาดการค้าการท่องเที่ยว และบริการการศึกษา นานาชาติ ธุรกิจบริการสุขภาพและการแพทย์ จากการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมตามเส้นทาง R3A ผ่าน สปป.ลาว สู่จีนตอนใต้ ทำให้ภาคเหนือเป็นประตูเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น และมีโอกาสในการขยายธุรกิจบริการด้านต่างๆ อาทิ การบริการทางการแพทย์ การศึกษา การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ และการจัดตั้งสำนักงานตัวแทนในภูมิภาค โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่

๖.๓.๒ นโยบายภาครัฐในการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ในพื้นที่ภาคเหนือ ๒ แห่ง คือ จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงราย การดำเนินการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว ช่วยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน

๖.๓.๓ ยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่กำหนดแนวทางการพัฒนาด้าน Digital Contents และกำหนดให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่นำร่องในแผนปฏิบัติการวาระแห่งชาติ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart city) ซึ่งจะส่งผลให้ภาคเหนือเป็นฐานการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และเป็นแหล่งสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การ์ตูน/ภาพยนตร์ Animation การตัดต่อภาพยนตร์ เกมสื่อกอมพิวเตอร์ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ

๖.๓.๔ ภาคเหนือได้ประโยชน์จากการใช้ข้อตกลงการผลิตสินค้าเกษตร (Contract Farming) กับประเทศเพื่อนบ้าน ในการผลิตวัตถุดิบการเกษตรบริเวณชายแดนและนำเข้ามาแปรรูปในประเทศ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและลดการใช้ฐานทรัพยากรของภาค

๖.๓.๕ ตลาดการท่องเที่ยวขยายตัว จากการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มประเทศ GMS ซึ่งมีความโดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่หลากหลายร่วมกันและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนและนานาชาติ นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของภาคที่มีเป็นจำนวนมากยังสามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะ GMS และประชาคมอาเซียน (AEC) ส่งผลต่อโอกาสการขยายการค้าการลงทุนของภาค ขณะเดียวกันก่อให้เกิดความเสี่ยงหลายด้านเนื่องจากจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และบุคคลระหว่างประเทศสมาชิก

ที่สะดวกขึ้น ดังนั้น หากไม่มีการพัฒนาบุคลากรในภาคให้เกิดการตื่นตัว สามารถแข่งขันได้ในตลาดสากลและการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบทางลบทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

๖.๔.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อภาคเกษตร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อให้เกิดปัญหาต่อการเกษตร โดยทำให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรลดลง ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงด้านอาหาร และรายได้ของเกษตรกร

๖.๔.๓ ภัยธรรมชาติมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ภาคเหนือประสบปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง การพังทลายของดิน หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก และแผ่นดินไหวเป็นประจำ และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น สาเหตุมาจากปัจจัยภายในที่มีการรุกล้ำพื้นที่ป่าซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกและการเผาป่า รวมถึงสภาพอากาศที่มีความแปรปรวน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายระดับสากล มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติโดดเด่น แต่พื้นที่ท่องเที่ยวค่อนข้างกระจุกตัว

๗.๒ มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ และมีองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรมของสถาบันการศึกษาจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้อย่างคุ้มค่า

๗.๓ ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับอนุภูมิภาคต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ผู้ประกอบการในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิต/การค้าในอนุภูมิภาค และสินค้าส่งออกขายแดนส่วนใหญ่มาจากนอกภาค จึงไม่สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับภาค

๗.๔ โครงสร้างพื้นฐานของเมืองศูนย์กลางยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะระบบขนส่งสาธารณะและสนามบิน

๗.๕ พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกษตรยังไม่ทั่วถึง การทำการเกษตรส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรเคมี สินค้าเกษตรยังเป็นขั้นปฐมภูมิและแปรรูปขั้นต้น

๗.๖ ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน สัดส่วนคนจนของภาคสูงกว่าระดับประเทศ และด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการภาครัฐ

๗.๗ ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนสูงที่สุดในประเทศ ขณะที่ขาดแคลนแรงงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

๗.๘ พื้นที่ป่าต้นน้ำบางส่วนมีสภาพเสื่อมโทรม มีปัญหาบุกรุกและใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าผิดประเภท และยังคงเผชิญปัญหามลพิษหมอกควันรุนแรง

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ภาคเหนือมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ที่มีการฟื้นฟู สืบสานและสร้างสรรค์พัฒนาสู่การผลิตสินค้าและบริการ โดยเฉพาะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริการสุขภาพและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีชื่อเสียงระดับสากล พื้นที่เกษตรของภาคเหนือมีขนาดเล็กเหมาะสมต่อการปรับระบบการผลิตเพื่อสร้างคุณค่าตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ท่าเลที่ตั้งของภาคเหนือมีศักยภาพในการขยายการค้า

การลงทุนและบริการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และสามารถขยายไปสู่จีนตอนใต้และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และ ตะวันออก-ตะวันตก รวมถึงเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาภาคเหนือสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นจะต้องนำศักยภาพทางภูมิสังคมประกอบกับปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และองค์ความรู้ของสถาบันการศึกษาและองค์กรในพื้นที่ มาใช้ในการต่อยอดการผลิตและบริการที่มีศักยภาพและโอกาสเพื่อสร้างมูลค่าสูงตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ในการเสริมสร้างขีดความสามารถของธุรกิจท้องถิ่นเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจของภาค ภาคเหนือจึงมีเป้าหมายที่จะ “พัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง เชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง”

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อยกระดับการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์

๘.๒.๒ เพื่อเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าของระบบเศรษฐกิจภาคเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๘.๒.๓ เพื่อดูแลช่วยเหลือคนจน และผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเอง พึ่งพาครอบครัว และพึ่งพากันในชุมชนได้

๘.๒.๔ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การบริหารจัดการน้ำ ป่าต้นน้ำ และปัญหาหมอกควัน

๘.๓ เป้าหมายและตัวชี้วัด

๘.๓.๑ รายได้การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น

๘.๓.๓ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ต่ำกว่าระดับประเทศ

๘.๓.๔ สัดส่วนคนจนลดลง

๘.๓.๕ สัดส่วนผู้สูงอายุที่เข้าถึงระบบสวัสดิการเพิ่มขึ้น

๘.๓.๖ พื้นที่ป่าต้นน้ำเพิ่มขึ้น

๘.๓.๗ จำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐานลดลง

๘.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่อเนื่องให้มีคุณภาพ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืน และกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง รวมทั้งต่อยอดการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม

แนวทางการพัฒนา

- ๑) พัฒนากลุ่มท่องเที่ยวที่มีศักยภาพตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ (๑) กลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน

เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน (๒) กลุ่มท่องเที่ยวมรดกโลก (ทางประวัติศาสตร์) ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย และกำแพงเพชร (๓) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน เพชรบูรณ์ อุทัยธานี (๔) กลุ่มท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ MICE ในจังหวัดเชียงใหม่ ท่องเที่ยวเชิงผจญภัย/ กีฬาเพื่อการพักผ่อน/เชิงสุขภาพ และการพำนักระยะยาว ในจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

(๑) พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

(๒) สนับสนุน Community Based Tourism/Local Tourism เพื่อกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาประยุกต์สร้างสรรค์สินค้าและบริการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

(๓) สนับสนุนการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทั้งระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในภาค เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ เส้นทางสายวัฒนธรรม เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลก และส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวแนวใหม่เพื่อสร้างรายได้ตลอดปี

(๔) เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ ต่อเนื่องทั้งระบบ ส่งเสริมการตลาดทั้งการรักษฐานเดิมและขยายไปสู่ตลาดกลุ่มใหม่ที่มีศักยภาพ รวมทั้งการสร้างตลาดในรูปแบบ e-tourism

(๕) รักษาอัตลักษณ์ของเมือง โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ สืบสานประเพณี วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน และเมืองเก่า การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน และการสร้าง “แบรนด์” หรือเอกลักษณ์ของเมือง รวมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองศูนย์กลางของจังหวัด และเมืองท่องเที่ยวให้เป็นเมืองน่าอยู่เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองให้มีคุณค่าเอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล

๒) พัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรมและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ กลุ่มอาหารและสินค้าเพื่อสุขภาพ กลุ่มบริการทางการแพทย์และสุขภาพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางและขยายสู่พื้นที่เครือข่ายที่มีศักยภาพ โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

(๑) สนับสนุนสถาบันการศึกษาในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และส่งเสริมการนำมาใช้เชิงพาณิชย์ ตามแนวคิดการสร้าง Food Valley เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าและบริการให้ตอบสนองต่อตลาดเป้าหมายเฉพาะ อาทิ กลุ่มสินค้าเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ กลุ่มอาหารเสริมสุขภาพและความงาม

(๒) ขยายเครือข่ายการพัฒนาธุรกิจบริการทางการแพทย์และสุขภาพให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับตลาดเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มุ่งสู่การเป็น Medical & Wellness Hub ระดับอนุภูมิภาค

(๓) สนับสนุนการพัฒนาเชียงใหม่เป็น Creative City พร้อมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมผนวกกับความโดดเด่นของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้ามีความแตกต่างโดดเด่นสามารถตอบสนองต่อตลาดเป้าหมายเฉพาะ อาทิ สินค้า Life Style สินค้าหัตถกรรม และของที่ระลึกต่างๆ ที่เน้นคุณภาพทั้งการออกแบบและการใช้งาน

(๔) เสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มธุรกิจ ขยายเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจตลอด Value Chain

๘.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ใช้โอกาสจากเขตเศรษฐกิจพิเศษ และการเชื่อมโยงกับอนุภูมิภาค GMS BIMSTEC และ AEC เพื่อขยายฐานเศรษฐกิจของภาค

แนวทางการพัฒนา

๑) เสริมศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐาน และวางผังเมืองทั้งเมืองหลักและเมืองชายแดน ให้สอดคล้องและสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ พัฒนาโครงข่ายเส้นทางและระบบขนส่งย่อยที่เชื่อมต่อกับระบบหลักของประเทศและอนุภูมิภาคตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งจะรองรับการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญเชื่อมโยงอนุภูมิภาค GMS BIMSTEC และ AEC

๒) พัฒนาเมืองสำคัญ ได้แก่ เชียงใหม่ และพิษณุโลก ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าบริการ ธุรกิจบริการสุขภาพ บริการการศึกษา ธุรกิจดิจิทัล โดย พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะและการขนส่งหลายรูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรในเขตเมือง และเชื่อมโยงระหว่างเมืองและพื้นที่โดยรอบ โดยเฉพาะเร่งรัดการดำเนินงานตามผลการศึกษากับระบบขนส่งสาธารณะของ สนข. โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับรูปแบบของเมือง พัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงเพื่อรองรับสังคมดิจิทัล พัฒนาระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน และพัฒนาเมืองสถานีขนส่งระบบราง ที่นครสวรรค์ แพร่ (อำเภอเด่นชัย) เชียงราย (อำเภอเชียงของ) โดยพัฒนาพื้นที่รอบสถานีโดยใช้แนวทางการจัดรูปที่ดิน การวางผังเมือง และส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

๓) พัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรให้มีความรู้ มีทักษะฝีมือ เข้าถึงข้อมูลกฎระเบียบการค้าในธุรกิจ ในธุรกิจระดับภูมิภาค และสากล รวมถึงเงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมและมนุษยธรรมที่ถูกลำมาเป็นข้อกีดกันทางการค้า รวมทั้งสนับสนุนให้องค์กรภาคธุรกิจเอกชนที่มีความเข้มแข็งร่วมพัฒนาเครือข่ายกับธุรกิจท้องถิ่นที่มีศักยภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถให้เข้าสู่ Supply Chain ของธุรกิจใหญ่ได้

๔) พัฒนาสินค้าที่มีศักยภาพสามารถแข่งขันได้ รวมทั้งสินค้าที่ตอบสนองตลาดในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และ AEC โดยให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอย่างการเกื้อกูลกัน บนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนทั้งไทยและเพื่อนบ้าน ซึ่งจะสอดคล้องกับการเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงราย

๘.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยกกระดับเป็นฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย เชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และเกษตรปลอดภัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยสนับสนุนการทำเกษตรยั่งยืนอย่างครบวงจร เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกรเพื่อพัฒนาทั้งด้านการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความรู้กับเกษตรกรในการใช้สารอินทรีย์แทนสารเคมี ฝึกระวังผลกระทบจากการใช้สารเคมีที่มีต่อดินและน้ำ ส่งเสริมช่องทางการกระจายผลผลิต สร้างพฤติกรรมและค่านิยมการบริโภคอาหาร

เพื่อสุขภาพ สนับสนุนการตรวจสอบคุณภาพผลผลิต และการตรวจสอบย้อนกลับอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค

๒) สนับสนุนการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตรสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่มีศักยภาพ ได้แก่ (๑) การแปรรูปพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน (๒) การแปรรูปข้าว พืชไร่ พืชพลังงาน ในจังหวัดพิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ โดยสนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่า ส่งเสริมการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดเฉพาะ และสนับสนุนการนำผลผลิตและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากพืชและสัตว์มาผลิตพลังงานทดแทน

๓) สนับสนุนการผลิตพลังงานทดแทนและผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ในจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร โดยสนับสนุนการนำผลผลิตและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากพืชและสัตว์ พัฒนาเป็นพลังงานทดแทน สนับสนุนการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ในการนำพืช/วัสดุชีวภาพ มาใช้ประโยชน์ตลอดห่วงโซ่คุณค่า อาทิ ใช้ประโยชน์ในการเป็นอาหารสัตว์ แปรรูปเพื่อเป็นสินค้า นำกากมาใช้ในการผลิตพลังงานชีวมวล เป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรที่ได้ประโยชน์สูงสุดและช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม

๔) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทางการเกษตรทั้งระบบ ส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ การให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจการผลิตแก่เกษตรกร เช่นการโซนนิ่งพื้นที่ปลูกพืช การเกษตรแปลงใหญ่ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับศักยภาพและให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต

๕) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยง เพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำนอกเขตพื้นที่ชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่เกษตรกรรม แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน

๘.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ยกกระดับทักษะฝีมือแรงงานภาคบริการ

แนวทางการพัฒนา

๑) ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุและคนยากจน โดยดำเนินการในรูปของกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีรายได้และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

๒) พัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ รวมทั้งแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการด้านสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

๓) พัฒนาแรงงานให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ควบคู่ไปกับการยกระดับทักษะฝีมือให้สูงขึ้น สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการ บนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๔) สร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการชุมชนได้อย่างยั่งยืน และเป็นโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมให้กับผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

๘.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้คงความสมบูรณ์ จัดระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเหมาะสมและเชื่อมโยงพื้นที่เกษตรให้ทั่วถึง ป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๑) ฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ในพื้นที่ป่าต้นน้ำในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะ จังหวัดน่าน โดยให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นแหล่งดูดซับน้ำฝนและเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนในแต่ละลุ่มน้ำ ควบคู่ไปกับการป้องกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า ตลอดจนส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำ

๒) พัฒนาการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบในลุ่มน้ำหลักของภาค ได้แก่ ลุ่มน้ำปิง วัง ยม และน่าน และพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ บึงสีไฟ จังหวัดพิจิตร และกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา เพื่อรักษาคุณภาพน้ำและเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำต้นทุน

๓) แก้ไขปัญหาหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนและจังหวัดตาก โดยส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวไปสู่การปลูกพืชในระบบวนเกษตร สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและระบบจัดการพื้นที่เกษตรที่เหมาะสม การส่งเสริมให้นาเศรษฐกิจเกษตรไปใช้ประโยชน์ เพื่อลดการเผาวัสดุทางการเกษตร และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาหมอกควัน

ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเชิงเหื้อ

ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ระหว่างละติจูด ๑๔°๗' ถึง ๑๘°๒๗' เหนือ และลองจิจูด ๑๐๐°๕๔' ถึง ๑๐๕°๓๗' ตะวันออก ตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านตะวันออกและด้านเหนือ มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และด้านใต้ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีเทือกเขาพนมดงรักกั้นพรมแดน

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๑๐๕.๕๓ ล้านไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีความลาดเอียงไปทางตะวันออก มีลักษณะคล้ายกระทะแบ่งเป็น ๒ เขตใหญ่ ได้แก่ บริเวณแอ่งที่ราบโคราช อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและชี ลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับกับเนินเขา และบริเวณแอ่งสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือของภาค ตั้งแต่แนวเขาภูพานไปจนถึงแม่น้ำโขง เทือกเขาที่แบ่งระหว่างแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร ได้แก่ เทือกเขาภูพาน

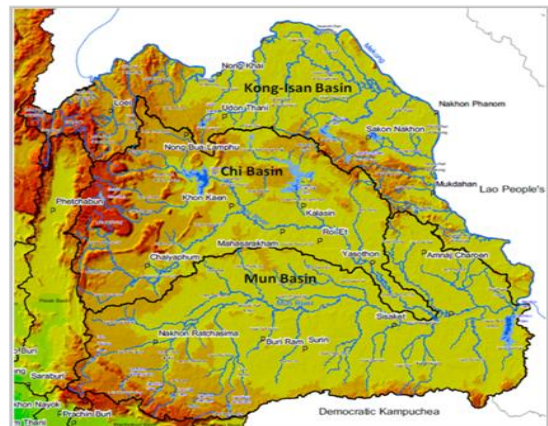
๑.๓ ภูมิอากาศ มีอากาศร้อนชื้นสลับกับแล้ง แบ่งเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม อากาศจะร้อนและแห้งแล้งมาก จังหวัดที่มีอุณหภูมิสูงสุด คือ อุดรธานี ฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกเป็นบริเวณกว้าง แต่มีแนวเทือกเขาของพญาเย็นและสันกำแพง กั้นลมฝนจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่งผลให้พื้นที่แอ่งโคราชซึ่งเป็นเขตเงาฝนจึงมีสภาพแห้งแล้งกว่าแอ่งสกลนคร จังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุด คือ นครพนม ฝนตกน้อยที่สุด คือ นครราชสีมา ฤดูหนาว ช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน จังหวัดที่มีอุณหภูมิต่ำสุด คือ จังหวัดเลย

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่รวม ๑๐๕.๕๓ ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑๕.๖๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๔.๘ พื้นที่ทำการเกษตร ๖๓.๘๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖๐.๕ และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๒๕.๘๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๔.๕ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน สภาพดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ทำให้ขาดแคลนน้ำ และขาดธาตุอาหาร ได้ดินมีเกลือหิน ทำให้ดินเค็ม จึงมีข้อจำกัดต่อการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๓ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำมูล ลำน้ำหลักของภาค ได้แก่ แม่น้ำชี มีความยาวประมาณ ๗๖๕ กิโลเมตร

ยาวที่สุดในประเทศไทย มีต้นน้ำที่ทิวเขาเพชรบูรณ์ และไหลไปรวมกับแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี แม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ ๖๔๑ กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ที่เทือกเขาสนกำแพงแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาย่อย ได้แก่ ลำปาว ลำน้ำอูน ลำน้ำสงคราม ลำเสียว ลำน้ำเลย ลำน้ำพอง และลำตะคอง รวมทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ เช่น หนองหาร (สกลนคร) และบึงละหาน (ชัยภูมิ) นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำบาดาล มีปริมาณน้ำในเกณฑ์เฉลี่ย ๕-๑๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ที่ความลึกของบ่อประมาณ ๓๐ เมตร คุณภาพของน้ำบาดาลมีตั้งแต่เค็มจัด กร่อย และจืด เนื่องจากพื้นที่ในแอ่งโคราชและแอ่งสกลนครจะรองรับด้วยหินเกลือ หากเจาะน้ำบาดาลลึกเกินไปอาจเจอปูนน้ำเค็ม

๑.๕.๓ ป่าไม้ ในปี ๒๕๕๙ ภาครัฐวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๑๕.๖๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๕.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ ซึ่งยังต่ำกว่าค่าเป้าหมาย ในการรักษาสอดคล้องของระบบนิเวศที่จะต้องมียพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

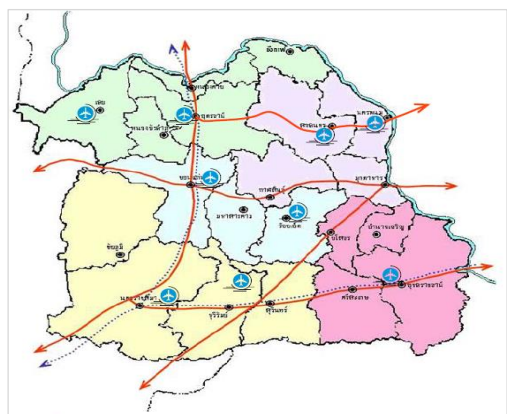
๒.๑ โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว กัมพูชา และสามารถเชื่อมโยงไปยังเวียดนามและจีนตอนใต้

๒.๑.๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) เชื่อมโยงทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒ (อุดรธานี สกลนคร นครพนม) เชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๓ (นครพนม-แขวงคำม่วน) และมีถนนที่เชื่อมโยงอุดรธานี-หนองคาย เชื่อมสู่สะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ ๑ (หนองคาย-เวียงจันทน์)

๒.๑.๒ เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) เชื่อมโยงจากชายแดนไทย-เมียนมา จากจังหวัดตาก-พิษณุโลก-เพชรบูรณ์ เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒ (ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร) และเชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการค้าการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS)

๒.๑.๓ เส้นทางใหม่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ๒ (East- West Economic Corridor : EWEC ๒) เชื่อมโยงจากภาคกลางของเวียดนามในจังหวัดกว๋างนาม เข้าสู่ สปป.ลาว ทางด่านดากเต้ออก ผ่านแขวงเซกอง แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว และเข้าสู่ไทยที่ด่านวังเต่า-ช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี

๒.๒ รถไฟ มีเส้นทางเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศบริเวณภาคกลางและพื้นที่โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ๓ เส้นทาง ได้แก่ ๑) กรุงเทพฯ-หนองคาย เชื่อมสู่ สปป.ลาว ๒) กรุงเทพฯ-อุบลราชธานี ๓) สายใหม่ เชื่อมโยงบ้านไผ่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด มุกดาหาร นครพนม

๒.๓ สนามบิน มี ๙ แห่ง เป็นสนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ อุดรธานี และอุบลราชธานี และ สนามบินภายในประเทศ ๗ แห่ง ได้แก่ ขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา สกลนคร บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และเลย

๒.๔ ด้านชายแดน มี ๑๕ ด้านถาวร ๒๓ จุดผ่อนปรน ที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่ รถไฟความเร็วสูง (กรุงเทพฯ-นครราชสีมา) รถไฟทางคู่ (ชุมทางถนนจิระ-ขอนแก่น) ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์ บางปะอิน-นครราชสีมา)

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า มีระบบสายส่งเชื่อมโยงกับระบบสายส่งของประเทศและมีเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ (ขอนแก่น) เขื่อนจุฬาภรณ์ (ชัยภูมิ) เขื่อนลำตะคอง (นครราชสีมา) และเขื่อนสิรินธร (อุบลราชธานี)

๒.๖.๒ ประปา มีระบบบริการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมือง ประกอบด้วย การประปาส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานระดับเขต ๓ แห่ง คือ สำนักงานเขตประปาเขต ๖ (ขอนแก่น) สำนักงานประปาเขต ๗ (อุดรธานี) และสำนักงานประปาเขต ๘ (อุบลราชธานี)

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดเล็ก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๓๒๗,๙๑๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๔ ของประเทศ

๓.๑.๒ โครงสร้างการผลิตทั้งฝั่งภาคบริการของภาครัฐ ภาคเกษตร และอุตสาหกรรม ในปี ๒๕๕๘ ภาคบริการของภาครัฐ มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมาคือ ภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๘ และภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๑๙.๕ รายได้หลักของภาคมาจากภาคบริการของภาครัฐและภาคเกษตร ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มจะเป็นฐานรายได้ใหม่ของภาคจากนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ปี ๒๕๕๙

๓.๑.๓ เศรษฐกิจขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคมากขึ้น โดยปี ๒๕๕๘ มีการขยายตัวร้อยละ ๒.๓ ซึ่งต่ำกว่าการขยายตัวของประเทศ ที่มีการขยายตัวร้อยละ ๒.๙ เป็นผลมาจากการชะลอตัวของภาคเกษตร ได้รับผลกระทบจากฝนทิ้งช่วงและภัยแล้ง รวมทั้งราคาพืชผลเกษตรตกต่ำต่อเนื่อง ทำให้รายได้ลดลง ส่งผลกระทบต่ออำนาจซื้อของครัวเรือน

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรเพิ่มขึ้นแต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ในปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร (GRP Per capita) เฉลี่ย ๗๐,๙๐๖ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๒.๗ เท่า และต่ำกว่า กทม. และปริมณฑลถึง ๕.๔ เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น (๑๐๗,๖๐๗ บาท) นครราชสีมา (๑๐๖,๐๐๐ บาท) และอุดรธานี (๗๘,๐๙๕ บาท) ส่วน ๓ อันดับสุดท้าย ได้แก่ จังหวัดหนองบัวลำภู (๔๑,๙๖๓ บาท) ยโสธร (๔๗,๓๓๓ บาท) และกาฬสินธุ์ (๕๑,๑๔๗ บาท)

ตารางที่ ๑ ผลผลิตทั้งหมดรวมและโครงสร้างเศรษฐกิจ

รายการ	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
• มูลค่า (ล้านบาท)	๑,๑๕๔,๗๑๔	๑,๒๘๒,๓๘๕	๑,๓๘๐,๘๐๘	๑,๓๓๘,๖๗๑	๑,๓๒๗,๙๑๘
• สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑๐.๒	๑๐.๔	๑๐.๗	๑๐.๒	๙.๗
• อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๗.๓	๗.๘	๑.๑	-๐.๔	๒.๓
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
• มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๖๑,๐๔๑	๖๗,๙๔๕	๗๓,๓๓๙	๗๑,๒๘๖	๗๐,๙๐๖
• อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๙.๔	๑๑.๓	๗.๙	-๒.๘	๒.๕
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
• ภาคเกษตร	๒๒.๔	๒๓.๘	๒๖.๓	๒๓.๐	๒๐.๘
- เกษตรกรรมฯ	๒๑.๙	๒๓.๓	๒๕.๙	๒๒.๕	๒๐.๓
- ประมง	๐.๕	๐.๕	๐.๕	๐.๕	๐.๕
• ภาคอุตสาหกรรม	๒๐.๘	๑๘.๗	๑๗.๙	๒๐.๐	๑๙.๕
- เหมืองแร่ฯ	๑.๑	๑.๑	๐.๙	๑.๑	๑.๑
- อุตสาหกรรม	๑๙.๗	๑๗.๖	๑๗.๐	๑๘.๙	๑๘.๔
• ภาคบริการภาครัฐ	๒๒.๖	๒๓.๙	๒๒.๓	๒๒.๕	๒๓.๓
• ภาคบริการอื่นๆ	๓๕.๐	๓๔.๔	๓๔.๓	๓๕.๕	๓๗.๓

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๕ เศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวอยู่ในบางจังหวัดที่เป็นแหล่งการผลิตที่สำคัญของภาค ในปี ๒๕๕๘ จังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๒๐.๐ ของภาค และจังหวัดขอนแก่น มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๔.๑ ของภาค ในขณะที่ จังหวัดอำนาจเจริญ หนองบัวลำภู มุกดาหาร บึงกาฬ และยโสธร มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของภาค มีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ ๒.๐ ของภาค

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ แต่รูปแบบการผลิตยังอาศัยน้ำฝนเป็นหลักจึงมีผลผลิตต่ำ โดยในปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๗๕,๙๒๐ ล้านบาท พืชหลักของภาคได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน และ มันสำปะหลัง โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดของประเทศ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ ในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาค โดยเฉพาะพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และทุ่งสัมฤทธิ์ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์ โดยผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาพรวมต่ำกว่าระดับประเทศ เนื่องจากทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ใช้สารเคมีสูง ซึ่งในแต่ละปีมีการนำเข้าวัตถุดิบทรายทางเกษตร เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๓ พันล้านบาทต่อปี เป็นภาคที่มีพื้นที่ปลูกอ้อยและมันสำปะหลังมากที่สุดของประเทศ โดยอ้อยส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และอุดรธานี และมันสำปะหลัง ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และอุดรธานี

สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ มีแนวโน้มขยายพื้นที่มากขึ้น ปัจจุบันแหล่งปลูกข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยร้อยละ ๘๐.๐ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (จังหวัด

ยโสธร สุรินทร์ มหาสารคาม ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด) และจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนอีกร้อยละ ๒๐.๐ อยู่ในภาคเหนือตอนบน ตลาดข้าวอินทรีย์ ส่วนใหญ่ส่งออกต่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป

๒) มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด แต่ขนาดฟาร์มที่ถือครองต่อครัวเรือนเกือบต่ำสุดของประเทศ ในปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๖๓.๘๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ ของประเทศ โดยพื้นที่ตอนล่างของภาค มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด ๒๐.๓๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘ ของภาค สำหรับขนาดฟาร์มที่ถือครองต่อครัวเรือน มีเพียง ๒๓.๒ ไร่ต่อครัวเรือน ต่ำกว่าระดับประเทศ ที่มีขนาดฟาร์มถือครองต่อครัวเรือน ๒๕.๓ ไร่ต่อครัวเรือน จังหวัดที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา หนองบัวลำภู และเลย มีเนื้อที่ถือครอง ๓๒.๒๘ ๓๐.๐๔ และ ๒๙.๗๗ ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ จังหวัดที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรต่ำสุดของภาค ได้แก่ จังหวัดสกลนคร นครพนม และศรีสะเกษ โดยมีเนื้อที่ถือครอง ๑๗.๕๗ ๑๘.๒๕ และ ๑๙.๙๙ ไร่ต่อครัวเรือนตามลำดับ

๓) พื้นที่ชลประทานน้อยกว่าทุกภาค โดยมีเพียง ๖.๓๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐ ของพื้นที่เกษตร ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศ ที่มีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรร้อยละ ๒๐.๓ ผลผลิตการเกษตรของภาคขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ประกอบกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร ในพื้นที่ตอนกลางของภาค มีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรมากที่สุด ร้อยละ ๑๕.๑ ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๔ ของพื้นที่เกษตรของจังหวัด รองลงมาพื้นที่ตอนล่างของภาคมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรร้อยละ ๘.๗ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และยโสธร มีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๒ และ ๑๑.๑ ของพื้นที่เกษตรของจังหวัด ตามลำดับ

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) อุตสาหกรรมแม่ข่ายตัวเพิ่มขึ้นแต่ยังมีบทบาทน้อยเมื่อเทียบกับระดับประเทศ การผลิตส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้น สร้างมูลค่าเพิ่มต่ำ โดยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๖.๕ ของประเทศ ในปี ๒๕๕๘ มีมูลค่า ณ ราคาประจำปี ๒๔๔,๐๒๗ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๒๒๕,๘๗๓ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการขยายตัว ร้อยละ ๓.๗ ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวระดับประเทศ ที่มีการขยายตัวร้อยละ ๑.๕ โดยอุตสาหกรรมของภาคส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ตามเมืองหลัก อาทิ จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา สำหรับโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมยังอยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก และสิ่งทอ เริ่มมีบทบาทมากขึ้น และเป็นฐานสร้างรายได้ใหม่ให้กับภาค ซึ่งอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ กระจุกตัวในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ ๙๘.๙ ของภาค ส่วนอุตสาหกรรมสิ่งทอ ส่วนใหญ่กระจายอยู่ทุกจังหวัด โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมากที่สุด ๕ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม นครราชสีมา ชัยภูมิ และสกลนคร สำหรับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา บึงกาฬ อุดรธานี และบุรีรัมย์ สำหรับอุตสาหกรรมที่เคยเป็นฐานรายได้เดิมของภาค เริ่มมีแนวโน้มลดลง อาทิ อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย จากร้อยละ ๔.๕ เหลือเพียงร้อยละ ๓.๓ ของสาขาอุตสาหกรรม เนื่องจากผลกระทบจากการปรับค่าจ้างแรงงานขึ้นต่ำเพิ่มขึ้นเป็นวันละ ๓๐๐ บาท ส่งผลให้ผู้ประกอบการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศเพื่อนบ้านที่มีค่าจ้างแรงงานถูกกว่า ส่วนอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (เอทานอล) ปัจจุบันมีผู้ประกอบการเปิดดำเนินการแล้ว ๖ ราย ปริมาณการผลิตเฉลี่ย ๑.๖ ล้านลิตรต่อวัน หรือร้อยละ ๓๖.๓ ของการผลิตรวมทั้งประเทศ

๒) การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ปัจจุบันมีเขตประกอบการอุตสาหกรรม ๓ แห่ง แต่เปิดดำเนินการแล้ว ๒ แห่ง คือ บริษัท เขตอุตสาหกรรมสุรนารี จำกัด และบริษัท นวนคร จำกัด (มหาชน) จังหวัดนครราชสีมา มีโรงงานตั้งอยู่ ๒๒ โรงงาน ส่วนใหญ่เป็นแหล่งผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์รถยนต์ สุขภัณฑ์ และพลาสติก นอกจากนี้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้อนุมัติให้บริษัท เมืองอุตสาหกรรมอุดรธานี จำกัด จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอุดรธานี ซึ่งเป็นโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว ปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการ มีพื้นที่ประมาณ ๒,๒๑๙ ไร่ ในท้องที่ตำบลโนนสูง และตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) การค้าชายแดน มีการขยายตัวอย่างก้าวกระโดด และมีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๙ มีมูลค่าการค้าชายแดน ๒๗๓,๓๙๖.๓๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘ ของการค้าชายแดนทั่วประเทศ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๔.๘ ในปี ๒๕๕๕ โดยการส่งออกมีมูลค่า ๑๖๗,๑๑๒.๔๐ ล้านบาท และการนำเข้ามีมูลค่า ๑๐๖,๓๐๐.๒๔ ล้านบาท เกินดุลการค้า ๖๐,๘๑๒.๑๖ ล้านบาท จากการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศจีน สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดีเซลและเบนซิน รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่ผลิตจากนอกภาค สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ทองแดงและผลิตภัณฑ์เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง (โทรศัพท์ วิทยุ โทรศัพท์ อุปกรณ์) ไม้แปรรูป ผักและของปรุงแต่งจากผัก เป็นต้น ผลจากการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๓ (นครพนม-คำม่วน) เมื่อปลายปี ๒๕๕๔ ส่งผลให้มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรนครพนม เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เป็นผลมาจากผู้ประกอบการย้ายฐานการนำเข้า-ส่งออกจากด่านศุลกากรมุกดาหารมายังด่านนครพนม เนื่องจากเส้นทาง R๑๒ จากนครพนม-สปป.ลาว-เวียตนาม-จีนตอนใต้ หรือจากจีน-เวียตนาม-ไทย เป็นเส้นทางสั้นที่สุด โดยระยะทางจากชายแดนนครพนม-หนานหนิง ประมาณ ๑,๐๓๓ กิโลเมตร ขณะที่มุกดาหาร-หนานหนิง ประมาณ ๑,๒๙๔ กิโลเมตร

๒) โครงสร้างของมูลค่าการค้าชายแดน จำแนกตามประเทศคู่ค้าของภาค พบว่า ในปี ๒๕๕๙ การค้ากับ สปป.ลาว มีมูลค่าการค้า เท่ากับ ๑๖๔,๑๐๒.๔๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ ของมูลค่าการค้าชายแดนทั้งภาค โดยผ่านด่านศุลกากรหนองคาย มุกดาหาร และด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ ๓๗.๘ และ ๙.๙ ของมูลค่าการค้ากับ สปป.ลาว ตามลำดับ สำหรับการค้า**ประเทศเวียดนาม** มีมูลค่าการค้า ๕๓,๘๐๔.๒๕ ล้านบาท และ **ประเทศจีนตอนใต้** มูลค่าการค้า ๕๐,๘๕๒.๖๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๗ และ ๑๘.๖ ตามลำดับ แนวโน้มการค้าชายแดนมีความสำคัญมากขึ้น ส่วนใหญ่ผ่านด่านศุลกากรนครพนม สำหรับมูลค่าการค้า**ประเทศกัมพูชา** มีเพียงร้อยละ ๑.๗ ของมูลค่าชายแดนทั้งภาค

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทั้งการท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์และอารยธรรมขอม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ภูหลวง ภูเรือ และภูกระดึง จังหวัดเลย รวมทั้งการท่องเที่ยวประเพณีวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวบริเวณเมืองชายแดนริมแม่น้ำโขงเชื่อมโยงเพื่อนบ้าน

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคต่ำกว่าร้อยละ ๕ ของรายได้การท่องเที่ยวทั้งประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๓๗.๒๘ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๗๓,๘๙๒.๗๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ

๓.๔ ของรายได้ท่องเที่ยวทั้งประเทศ และรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคส่วนใหญ่เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ ๙๕.๔ ชาวต่างชาติร้อยละ ๔.๖ สำหรับระยะเวลาพำนักรเฉลี่ย ลดลงจาก ๒.๔๖ วัน ในปี ๒๕๕๕ เหลือเพียง ๒.๓๑ วัน และค่าใช้จ่ายต่อหัว เพิ่มขึ้นจาก ๙๘๑.๐ บาทต่อวันในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑,๑๓๔.๗๕ บาทต่อวัน ในปี ๒๕๕๙

๓) การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุด ประมาณ ๑๗.๖ ล้านคนต่อปี สร้างรายได้ประมาณ ๓.๒๖ หมื่นล้านบาทต่อปี ในปี ๒๕๕๙ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๑๒.๙ ล้านคนต่อปี สร้างรายได้ ๒.๔๙ หมื่นล้านบาทต่อปี และในพื้นที่ตอนกลางของภาค มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๖.๗ ล้านคนต่อปี สร้างรายได้ ๑.๖๓ หมื่นล้านบาทต่อปี จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้มากที่สุด ส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ต่ำที่สุด ทั้งนี้การท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีปัญหาในหลายด้าน อาทิ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกลกัน การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมมีปฏิทินการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาสั้นๆ สิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวขาดมาตรฐาน รวมถึงขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวและปฏิทินการท่องเที่ยว

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่ำเป็นอันดับสองของประเทศ โดยในปี ๒๕๕๘ มีรายได้เฉลี่ย ๒๑,๐๙๓ บาทต่อเดือน ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งประเทศที่ ๒๖,๙๑๕ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงกว่าระดับประเทศ แต่มีแนวโน้มชะลอตัวลง โดยในปี ๒๕๕๘ มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ๓.๕๐ ล้านครัวเรือน มากกว่าทุกภาค หรือมีสัดส่วนร้อยละ ๓๓.๘ ของครัวเรือนที่เป็นหนี้ทั้งประเทศ และหนี้สินครัวเรือนของภาคเฉลี่ย ๑๖๐,๖๗๕ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๑๓๗,๖๖๓ บาท ในปี ๒๕๕๔ และสูงกว่าหนี้สินต่อครัวเรือนเฉลี่ยทั้งประเทศที่ ๑๕๖,๗๗๐ บาท โดยหนี้สินสูงขึ้นจากราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้รายได้ไม่พอรายจ่าย เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่กู้ยืมใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเพื่อทำการเกษตร และนำไปใช้ลงทุนในสินทรัพย์ เช่น บ้าน รถยนต์ มากกว่าการกู้ยืมเพื่อการศึกษา

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ จำนวนประชากรของภาคมากที่สุดของประเทศ ปี ๒๕๕๙ มีจำนวนประชากร ๒๑.๙๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๓.๓ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๒๑.๕๙ ล้านคน ในปี ๒๕๕๔ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ ต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ โดยจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรมากที่สุด ๒.๖๓ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดอุบลราชธานี มีประชากร ๑.๘๖ ล้านคน และจังหวัดขอนแก่น มีประชากร ๑.๘๐ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐ ๘.๕ และ ๘.๒ ของประชากรภาค ตามลำดับ

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๔ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุร้อยละ ๑๔.๙ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๘.๕ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ ๑๖.๕ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ จึงทำให้ประชากรวัยแรงงาน

ต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๔.๑๖ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๓.๓๑ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๙

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๔ มีประชากรเมืองจำนวน ๔.๓๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๐.๐ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๔.๔๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๐.๓ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดมหาสารคามมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด ร้อยละ ๑๘.๐ รองลงมาได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๑๔.๙ ๘.๒ และ ๖.๖ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ และการศึกษา จึงทำให้ประชากรอพยพเข้าไปทำงานและอาศัยจำนวนมาก

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตารางนี้ย้ายจากข้างล่างแรงงานมาตอนบนค่ะ)

รายการ	ปี					
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๒๑.๕๙	๒๑.๗๐	๒๑.๗๘	๒๑.๘๕	๒๑.๙๒	๒๑.๙๕
โครงสร้างประชากร (ร้อยละ)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๒๒.๙	๒๒.๔	๒๑.๘	๒๑.๒	๒๐.๗	๒๐.๓
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๒.๑	๖๒.๐	๖๑.๙	๖๑.๗	๖๑.๕	๖๑.๓
กลุ่ม ๖๐+	๑๔.๙	๑๕.๖	๑๖.๓	๑๗.๐	๑๗.๗	๑๘.๕
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๔.๓๒	๔.๓๖	๔.๔๐	๔.๔๓	๔.๔๕	๔.๔๕

๔.๒ แรงงาน

แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา แรงงานระดับอาชีวะมีสัดส่วนน้อยมาก ในปี ๒๕๕๙ มีกำลังแรงงาน ๙.๖๙ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๔๙.๙ ของกำลังแรงงานของภาค จำนวนแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมลดลง จากร้อยละ ๕๘.๑ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๕๗.๐ ในปี ๒๕๕๙ มีความรู้ระดับมัธยมต้น เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๕.๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๗.๕ ในปี ๒๕๕๙ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๐.๗ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๑.๗ ในปี ๒๕๕๙ แรงงานระดับอาชีวะมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒.๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๒.๑ ในปี ๒๕๕๙ ระดับอุดมศึกษา ลดลงจากร้อยละ ๑๒.๓ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๙.๗ ในปี ๒๕๕๙ ทำให้ผลิตภาพแรงงานต่ำ

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยระดับอุดมศึกษามี ๕๓ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๓๖ แห่ง เอกชน ๑๐ แห่ง และสถาบันวิทยาลัยชุมชน ๗ แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถาบันวิจัย ๑๒ แห่ง ซึ่งมากที่สุดในประเทศ

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๕ ปี ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๔ ปี โดยจังหวัดขอนแก่น มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๑ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา อุตรดิตถ์ และมหาสารคาม ๘.๙ ๘.๘ และ ๘.๘ ปี ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดเลยและสกลนคร มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุด ๗.๙ ปี

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๕ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๔ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๗.๒ ลดลงเป็นร้อยละ ๓๖.๔ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์

ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี ๒๕๕๙ พบว่า วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ร้อยละ ๒๗.๐ และวิชาสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดร้อยละ ๔๗.๓ รองลงมา ได้แก่ วิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ๔๔.๗ ๓๓.๗ และ ๒๙.๓ ตามลำดับ สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจาก ความพร้อมทางเข้าใจปัญหาของเด็กวัยเรียนที่เป็นผลกระทบจากปัญหาภาวะโภชนาการของแม่และเด็ก

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ มีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ มีจำนวนโรงพยาบาล รัฐบาล จำนวน ๓๒๔ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๒๙๓ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๒๔ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๗ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๓,๔๗๑ แห่ง

๔.๔.๒ บริการสาธารณสุขมีการพัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับและมีแพทย์เฉพาะทางที่เชี่ยวชาญ ด้านโรคประจำถิ่น โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๓๓๒ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๓,๒๐๗ คน ในปี ๒๕๕๘ และมีแพทย์เฉพาะทางที่เชี่ยวชาญด้านการรักษาโรคไต โรคหัวใจ มะเร็งท่อน้ำดี และการผ่าตัดนิวในถุงน้ำดี อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของ ภาค จังหวัดที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมาก ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี นครราชสีมา และขอนแก่น จำนวน ๒,๙๖๐ ๒,๘๑๔ และ ๑,๒๖๕ คน ตามลำดับ

๔.๔.๓ ยังมีปัญหาความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับมากที่สุดในประเทศและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเกิดมะเร็งท่อน้ำดี อัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีในภาคเพิ่มขึ้น จาก ๘๔.๕ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๐๐.๙ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ โดยจังหวัด ขอนแก่น มีอัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีสูงสุด ๑๗๙.๒ ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัด ร้อยเอ็ด และอุดรธานี ๑๖๗.๘ และ ๑๕๖.๕ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากค่านิยม ความเชื่อและพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารจากปลาน้ำจืดมีเกล็ดแบบดิบๆ หรือสุกๆ ดิบๆ ที่มีตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับ อาศัยอยู่

๔.๔.๔ มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมทางเข้าใจปัญญาวัยเด็ก โดยค่าเฉลี่ยเข้าใจปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มีแนวโน้มลดลงและต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ย ของประเทศ ปี ๒๕๕๙ มีค่าเฉลี่ยเข้าใจปัญญาที่ระดับ ๙๔.๕ ลดลงจากระดับ ๙๖.๐ ในปี ๒๕๕๔ และต่ำกว่า ประเทศที่มีค่าเฉลี่ย ๙๘.๒ โดยจังหวัดที่มีค่าเฉลี่ยเข้าใจปัญญาลำดับ ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัด อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และมุกดาหาร มีค่าเฉลี่ยเข้าใจปัญญา ๘๗.๗ ๙๐.๘ และ ๙๑.๓ ตามลำดับ อันเนื่องมาจากปัญหาโภชนาการของแม่และเด็ก

๔.๕ สัดส่วนคนจน

สัดส่วนคนจนลดลงมาก แต่ยังคงสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น การกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น สัดส่วนคนจนของภาคลดลงจากร้อยละ ๑๘.๑ ในปี ๒๕๕๔ เป็นร้อยละ ๑๐.๓ ในปี ๒๕๕๘ สูงกว่าสัดส่วน คนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๗.๒ โดยจังหวัดบุรีรัมย์ มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ร้อยละ ๒๓.๓ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยละ ๑๗.๘ และจังหวัดยโสธร ร้อยละ ๑๗.๓ ส่วนการกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้ม ดีขึ้น โดยสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ปรับจาก ๐.๔๖ ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๐.๔๓ ในปี ๒๕๕๘

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ ทรัพยากรป่าไม้มีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้จำนวน ๑๕.๖๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๕.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ของภาคลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุดได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร รองลงมาคือจังหวัดเลย จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น

๕.๑.๒ ปริมาณการกักเก็บในเขื่อนขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณน้ำท่ารายปี ๕๕,๑๕๘ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑๒ แห่ง ความจุในการกักเก็บน้ำ ๘,๓๖๘ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๑๕.๒ ของปริมาณน้ำท่ารายปี และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๒.๕ ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ โดยในปี ๒๕๕๙ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาค มีปริมาณการกักเก็บเพียง ๓,๗๗๕ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๔๕.๑ ของความจุทั้งหมด ซึ่งลดลงจากปี ๒๕๕๕ จำนวน ๓,๓๔๕ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๘.๖ จำเป็นต้องบริหารจัดการให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร การขยายตัวของเมืองและการขยายพื้นที่การเกษตร

๕.๑.๓ คุณภาพแหล่งน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะลำตะคองตอนล่าง จากการสำรวจแหล่งน้ำสำคัญ ๑๑ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำชี ลำปาว ลำน้ำมูล น้ำอูน น้ำสงคราม ลำชี ลำเสียว ลำน้ำเลย น้ำพอง ลำตะคอง (บนและล่าง) และแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ๑ แห่ง คือ หนองหาร มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง โดยปี ๒๕๕๔ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน ๘ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ ส่วนปี ๒๕๕๘ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีเหลือเพียง ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน ๔ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ โดยแม่น้ำสงครามและหนองหาร มีคุณภาพดีมาโดยตลอด โดยลำตะคองตอนล่างและน้ำพอง มีคุณภาพเสื่อมโทรม โดยปัญหาคุณภาพแหล่งน้ำเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้นนับจากปี ๒๕๕๕ เนื่องมาจากน้ำเสียชุมชน หลายพื้นที่ยังไม่มีระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

๕.๑.๔ ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๕๙ มีปริมาณทั้งสิ้น ๗.๓๐ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙ ของปริมาณขยะทั่วประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ จำนวน ๐.๑๒ ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๑ ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๕๙ จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการในการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๕.๑ แต่ก็ยังค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘ เนื่องจาก ปี ๒๕๕๗ รัฐบาลได้จัดให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งมีการดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาขยะอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการกำจัดขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้น โดยมีปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการมีเพียง ๑.๐๓ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๙ หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖ ของขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องฯ ทั่วประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ จำนวน ๐.๑๗ ล้านตัน นอกจากนี้สัดส่วนปริมาณขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเทียบกับขยะทั้งหมดของภาค ยังคงมีค่อนข้างน้อยมีเพียงร้อยละ ๒๘.๑ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ คิดเป็นร้อยละ ๘.๓

๕.๒ สถานการณ์ด้านภัยพิบัติ

๕.๒.๑ การเกิดไฟป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีจำนวนการเกิดไฟป่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒๔.๙ โดยปี ๒๕๕๙ เกิดไฟไหม้ป่าจำนวน ๑,๕๖๐ ครั้ง พื้นที่ถูกไฟไหม้ ๒๖,๗๐๙ ไร่ เพิ่มขึ้นจาก ปี ๒๕๕๕ จำนวน ๗๑๖ ครั้ง และจำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๑๖,๘๘๑ ไร่ โดยในระหว่างปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ เกิดไฟไหม้ป่าเฉลี่ย ๑,๑๐๖ ครั้งต่อปี คิดเป็นพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้เฉลี่ย ๑๕,๓๙๔ ไร่ต่อปี โดยปี ๒๕๕๖ มีจำนวนครั้งที่เกิดไฟไหม้ป่ามากที่สุด ๑,๕๗๔ ครั้ง

๕.๒.๒ พื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ริมแม่น้ำและพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากน้ำป่าไหลหลาก ในปี ๒๕๕๗ มีจำนวนหมู่บ้านที่ประสบปัญหาอุทกภัย จำนวน ๕,๑๒๗ หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒ ของหมู่บ้านทั้งภาค เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ซึ่งมีหมู่บ้านประสบปัญหาอุทกภัย เพียง ๑,๐๑๓ หมู่บ้าน หรือร้อยละ ๓.๒ ของหมู่บ้านทั้งภาค ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดที่มีแม่น้ำสำคัญ ในภาคไหลผ่านลงสู่แม่น้ำโขง โดยจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ นครพนม และมุกดาหาร เป็นพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยมากที่สุด จำนวน ๒,๖๐๓ หมู่บ้าน

๕.๒.๓ ปัญหาภัยแล้งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในปี ๒๕๕๔ มีหมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๒๖,๐๐๙ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๔ ของหมู่บ้านทั้งภาค และในปี ๒๕๕๘ มีหมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๕,๐๑๔ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙ ของหมู่บ้านทั้งภาค เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ ขาดระบบชลประทานที่ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร น้ำใต้ดินไม่เพียงพอ ในฤดูแล้ง บ่อบาดาลขาดการบำรุงรักษา การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก จึงทำให้ภาคประสบภัยแล้งเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางและตอนล่างของภาค

ตารางที่ ๓ ปัญหาภัยพิบัติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการ	ปี				
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย					
- จำนวนหมู่บ้าน	๒๔,๓๓๕	๑,๐๓๐	๑๕,๒๓๕	๕,๑๒๗	
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๑.๕๕	๐.๐๖	๐.๙๓	๐.๑๖	
ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง					
- จำนวนหมู่บ้าน	๒๖,๐๐๙	๒๕,๒๓๐	๒๓,๗๙๘	๘,๗๐๔	๕,๐๑๔
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๒.๙๘	๒.๔๔	๑.๖๑	๐.๖๙	๐.๕๘

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ ที่ตั้งของภาคอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง (GMS) ซึ่งมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยมีแนวชายแดนติดต่อกับ สปป.ลาว กัมพูชา และสามารถเชื่อมโยงต่อไปเวียดนามและจีนตอนใต้ได้อย่างสะดวก

๖.๑.๒ พื้นที่ทำการเกษตรมีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ ของพื้นที่เกษตรประเทศ และมีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดโดยสามารถปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพดีที่สุดของประเทศ

๖.๑.๓ ทรัพยากรท่องเที่ยวมีความหลากหลาย อาทิ แหล่งท่องเที่ยวชาดักดำบรรพ์ไดโนเสาร์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์โบราณคดีบ้านเชียง อารยธรรมขอม ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงกีฬา ที่สามารถสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวนานาชาติและนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้

๖.๑.๔ สถาบันวิจัยตั้งอยู่ในพื้นที่ ๑๒ แห่ง ซึ่งมีความสามารถเฉพาะทางที่โดดเด่น อาทิ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้านสาธารณสุขและเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ด้านวิศวกรรมศาสตร์และแปรรูปอาหาร และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตสกลนคร ด้านเกษตรและประมง เป็นต้น

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ บางพื้นที่มีปัญหาดินเค็ม ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่

๖.๒.๒ ระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่เกษตรเพียงร้อยละ ๑๐.๐ เกษตรกรส่วนใหญ่ ยังทำการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝน

๖.๒.๓ จำนวนคนจนมากที่สุดของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓ ของประชากรภาค ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ ขาดโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ

๖.๒.๔ คนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารดิบ มีปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีมากที่สุดในประเทศ

๖.๒.๕ แม่และเด็กมีปัญหาโภชนาการส่งผลให้เด็กในวัยเรียนมีความสามารถทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ต่ำสุดของประเทศ

๖.๒.๖ แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน บางแห่งตั้งอยู่ห่างไกลเข้าถึงได้ยาก กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีน้อย

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศสู่ภาค อาทิ โครงข่ายรถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูง ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จะทำให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ๆ ในภาค

๖.๓.๒ ประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง มีความต้องการสินค้าและบริการมากขึ้น

๖.๓.๓ กระแสของสังคมโลกให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพ ประกอบกับโครงสร้างประชากรสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทำให้มีความต้องการสินค้าและบริการด้านสุขภาพสูงขึ้น เช่น อาหารมาตรฐานอินทรีย์ พืชสมุนไพร ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพร้อมในด้านการผลิต

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การย้ายฐานการผลิตและการขนส่งยาเสพติดบริเวณชายแดน อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยจากโรคติดต่อจากคนและสัตว์ที่เคลื่อนย้ายจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลต่อความมั่นคงของชาติ

๖.๔.๒ การเปลี่ยนสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ของเกษตรกร

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

- ๗.๑ ขาดแคลนน้ำทั่วทั้งภาค ประสบปัญหาภัยแล้งซ้ำซาก
- ๗.๒ มีจำนวนคนจนมากที่สุด ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร จึงไม่สามารถหลุดพ้นความยากจนได้
- ๗.๓ ปัญหาโภชนาการในแม่และเด็กส่งผลให้เด็กในวัยเรียนมีความสามารถทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ
- ๗.๔ มีความรุนแรงของโรคมะเร็งตับและท่อน้ำดี อันเนื่องมาจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารดิบ
- ๗.๕ เศรษฐกิจของภาคมีขนาดเล็ก มีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ จึงมีแนวโน้มเกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างภาคและประเทศมากขึ้น
- ๗.๖ ภาคการผลิตหลักด้านเกษตรยังเป็นแบบดั้งเดิมพึ่งพาธรรมชาติ ทำให้มีผลผลิตต่ำ และมีการใช้สารเคมีสูง
- ๗.๗ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้น มูลค่าเพิ่มต่ำ ประกอบกับการลงทุนใหม่ๆ มีน้อย จึงมีแหล่งสร้างงานน้อย
- ๗.๘ การค้าชายแดน สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ผลิตจากนอกภาค ไม่สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับภาค
- ๗.๙ ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก อยู่ในพื้นที่ห่างไกลขาดสิ่งอำนวยความสะดวก

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาพื้นฐานด้านการขาดแคลนน้ำ ดินคุณภาพต่ำ ประสบอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซาก คนมีปัญหาด้านความยากจน และมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ แต่มีความพร้อมด้านสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาด้านฐานควบคู่ไปกับการพัฒนาการวิจัยเพื่อใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในภาค ให้มีการเจริญเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งแสวงหาโอกาสการนำความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากภายนอกมาช่วยขับเคลื่อน โดยใช้ประโยชน์จากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับโครงข่ายระบบการคมนาคมขนส่งและพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงและข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงที่กำลังมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมาเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาใหม่ๆ ให้แก่ภาค เพื่อให้มีอัตราการเติบโตที่สูงเพียงพอต่อการลดความเหลื่อมล้ำกับพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของประเทศได้ในระยะยาว

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ : พัฒนาอีสานสู่มิติใหม่ให้เป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง”

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อแก้ปัญหาปัจจัยพื้นฐานด้านน้ำและดิน ให้เอื้อต่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจของภาค

๘.๒.๒ เพื่อดูแลช่วยเหลือคนจน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเอง พึ่งพาครอบครัว และพึ่งพากันในชุมชนได้

๘.๒.๓ เพื่อยกระดับการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สนับสนุนให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคไม่ต่ำกว่าระดับประเทศ

๘.๒.๔ เพื่อเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าของระบบเศรษฐกิจภาคเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๘.๒.๕ เพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง และมีบทบาทสนับสนุนประเทศเป็นศูนย์กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๘.๓ เป้าหมายและตัวชี้วัด

๘.๓.๑ พื้นที่ชลประทาน/รับประโยชน์เพิ่มขึ้น ปริมาณกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งลดลง

๘.๓.๒ สัดส่วนคนจนลดลง

๘.๓.๓ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ต่ำกว่าระดับประเทศ

๘.๓.๔ มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น

๘.๓.๕ รายได้การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๘.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ บริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาแหล่งน้ำเดิมและแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ โดยการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำ หนอง ฝายและพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่เดิม และพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติให้สามารถเพิ่มปริมาณการกักเก็บ รวมทั้งพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดินตามความเหมาะสมของพื้นที่โดยไม่ให้เกิดผลกระทบจากดินเค็ม สร้างแหล่งกักเก็บ (แก้มลิง) อ่างเก็บน้ำ ฝาย และแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ที่เหมาะสมในพื้นที่ การเกษตร

๒) พัฒนาแหล่งน้ำใหม่ในพื้นที่ลุ่มน้ำเลย ชี มูล โดยศึกษา สำรวจ และจัดหาพื้นที่ เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ ตลอดจนการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ แม่น้ำในภาคและระหว่างภาค

๓) พัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำ เช่น ระบบสูบน้ำ อาคารบังคับน้ำ คลองส่งน้ำ เป็นต้น

๔) บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ โดยดำเนินการในระดับลุ่มน้ำให้มีความสมดุลระหว่างการใช้น้ำทุกกิจกรรมกับปริมาณน้ำต้นทุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และมีการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาวเพื่อป้องกันความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้ง

๘.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ แก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาอาชีพและรายได้ของคนยากจน โดยสร้างโอกาสให้กลุ่มคนจนมีที่ดินทำกินของตนเอง ส่งเสริมการมีอาชีพ สนับสนุนปัจจัยการผลิตและแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ยกย่องฝีมือและอบรมให้ความรู้ เพื่อให้มีรายได้เสริมและเกิดความมั่นคงทางรายได้

๒) พัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส โดยเพิ่มสวัสดิการทางด้านสังคมให้กับกลุ่มผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้พิการและผู้สูงอายุ และสนับสนุนการออมเพื่อสร้างความมั่นคงในบั้นปลายชีวิต ยกย่องสถานพยาบาลชุมชนในพื้นที่ห่างไกลให้ได้มาตรฐาน และใช้ประโยชน์จากระบบสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต เชื่อมโยงโรงพยาบาลขนาดใหญ่ให้สามารถดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ

๓) พัฒนาความรู้ ทักษะอาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกระจายการบริการด้านการศึกษามีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมระหว่างพื้นที่ เพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔) พัฒนาระบบการป้องกันและควบคุมโรคเฉพาะถิ่น แก้ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่เสี่ยง อาทิ จังหวัดขอนแก่น สกลนคร ร้อยเอ็ด หนองบัวลำภู กาฬสินธุ์ อำนาจเจริญ มหาสารคาม อุตรดิตถ์ นครพนม และยโสธร โดยส่งเสริมการเรียนรู้ในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับให้แก่ประชาชนทั้งในชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภคอาหารปรุงสุกจากปลาน้ำจืดมีเกล็ด กำจัดสิ่งปฏิกูลจากชุมชนบริเวณรอบแหล่งน้ำอย่างถูกหลักสุขาภิบาล สร้างเครือข่ายโรงพยาบาลในการคัดกรอง เฝ้าระวัง วินิจฉัยและรักษาโรคพยาธิใบไม้ตับและผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดี พร้อมทั้งพัฒนาระบบคัดกรองกลุ่มเสี่ยงและระบบฐานข้อมูลเพื่อติดตามการทำงาน

๕) พัฒนาโภชนาการแม่และเด็ก โดยส่งเสริมการบริโภคไอโอดีนและให้ความรู้แก่พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กในด้านโภชนาการที่เหมาะสม ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ และวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการพัฒนาเด็กในช่วง ๐-๓ ปีแรก และยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนและพื้นที่ห่างไกลให้ได้มาตรฐาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กก่อนวัยเรียน ให้มีพัฒนาการความพร้อมทั้งทักษะสมอง ร่างกาย และสังคม

๘.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สร้างความเข้มแข็งของฐานเศรษฐกิจภายในควบคู่กับการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาอาชีพและรายได้ของเกษตรกร โดยสร้างความมั่นคงของเกษตรกรรายย่อย โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรทางเลือก เกษตรกรรมยั่งยืน และเกษตร

แปลงใหญ่ สนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร และพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กร/สถาบันเกษตรกร และพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์การเกษตร พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นมืออาชีพ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรม นวัตกรรมในจังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม บัรรัมย์ อำนาจเจริญ มุกดาหาร ยโสธร มหาสารคาม สกลนคร อุบลราชธานี อุดรธานี ศรีสะเกษ และหนองบัวลำภู

๒) พัฒนาพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ให้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพสูง ในพื้นที่จังหวัดยโสธร สุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และศรีสะเกษ รวมทั้งพื้นที่ที่มีศักยภาพอื่นๆ โดยปรับกระบวนการผลิตให้อยู่ภายใต้มาตรฐานเกษตรปลอดภัย พัฒนาห่วงโซ่เกษตรอินทรีย์ให้ครอบคลุมทุกขั้นตอนการผลิต พร้อมทั้งขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมการผลิต การยกระดับราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้แตกต่างจากสินค้าเกษตรที่ใช้สารเคมี และการพัฒนาระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมกระบวนการตรวจสอบแบบมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกันเองของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตและชุมชน รวมทั้งการจัดทำโซนนิ่งระบบเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยนำร่องในพื้นที่ที่มีความพร้อมและเหมาะสม และเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อขยายฐานรายได้ พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิตที่เหมาะสม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ให้ตอบสนองตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพและการส่งออก จัดตั้งกองทุนเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนมาตรการส่งเสริมตลาดสีเขียวในชุมชนและท้องถิ่น ส่งเสริมเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

๓) ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนไปสู่สินค้าเกษตรชนิดใหม่ตามศักยภาพของพื้นที่ (Zoning) และความต้องการตลาด โดยส่งเสริมการปลูกพืชผัก ผลไม้ และไม้ดอก ในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยสนับสนุนการปรับปรุงพัฒนาพันธุ์ การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร การประชาสัมพันธ์และการจัดตั้งตลาดกลาง รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ในพื้นที่นำร่องจังหวัดมหาสารคาม เลย และอุบลราชธานี ให้มีคุณภาพตามระบบมาตรฐานการเกษตรตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ และจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อการบริหารจัดการ และส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูงในพื้นที่จังหวัดสกลนคร มุกดาหาร นครพนม นครราชสีมา สุรินทร์ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และอุบลราชธานี และโคนม ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น โดยสนับสนุนการปรับปรุงพันธุ์ ส่งเสริมการปลูกแปลงหญ้าและปรับปรุงคุณภาพอาหารสัตว์ พัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงและทักษะเกษตรกร รวมทั้งการจัดระบบมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ให้ได้มาตรฐานอุตสาหกรรม (GMP) และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและขยายตลาดไปสู่อาเซียน

๔) พัฒนาให้นครราชสีมา ขอนแก่น อุบลราชธานี และสกลนคร เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและอาหารแบบครบวงจร ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและอุตสาหกรรมใหม่โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาระบบการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และส่งเสริมการผลิตเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) จากพืชพลังงาน (อ้อยและมันสำปะหลัง) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและตอนล่าง โดยให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงาน ส่งเสริมการแปรรูปสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดสกลนคร มหาสารคาม สุรินทร์ และอำนาจเจริญ โดยพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้ได้มาตรฐาน GMP

๕) ส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจ SMEs ธุรกิจ Startup และวิสาหกิจชุมชน ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค ในพื้นที่เชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น

กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร เพื่อการส่งออกสู่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเน้นอุตสาหกรรมสีเขียวและการใช้วัตถุดิบในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนความรู้ด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมชาติ การพัฒนาช่องทางการตลาดในต้นทุนที่ต่ำโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น e-Commerce, e-Marketing เป็นต้น

๖) ยกระดับมาตรฐานสินค้ากลุ่มผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม และส่งเสริมพื้นที่ที่มีศักยภาพให้ก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลางแฟชั่นในระดับภูมิภาค อาทิ ขอนแก่น นครราชสีมา สุรินทร์ และสกลนคร เป็นต้น โดยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพสินค้า การออกแบบ และตราสัญลักษณ์ พัฒนาเทคโนโลยี และงานศึกษาวิจัยสร้างนวัตกรรมเพิ่มมูลค่า พร้อมทั้งพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ยกระดับผู้ประกอบการและนักออกแบบรุ่นใหม่ ให้มีทักษะ มีความรู้ความสามารถทั้งการออกแบบและการจัดการ เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลายและทันสมัย สร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับภาคอุตสาหกรรม และส่งเสริมการจับคู่ธุรกิจเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ

๗) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมในทุกพื้นที่ ท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำโขงในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี ท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา ท่องเที่ยวธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ เลย นครราชสีมา อุบลราชธานี โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายเพื่อกระจายนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้พัฒนาสินค้า OTOP และวิสาหกิจชุมชน ของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พักให้มีคุณภาพดี ส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มตามความสนใจของนักท่องเที่ยว รวมถึงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

๘) พัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรมล้านช้าง เลย-อุดรธานี-หนองบัวลำภู-หนองคาย-สปป.ลาว โดยเร่งพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงพื้นที่และเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างภาคเอกชน กับชุมชนและท้องถิ่น ทั้งในประเทศและกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

๙) พัฒนาเมืองศูนย์กลางจังหวัดเป็นเมืองน่าอยู่ โดยจัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและกิจกรรมเศรษฐกิจในเมือง จัดระบบบริการสังคมที่ได้มาตรฐาน ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ให้ความสำคัญต่อการผังเมือง การเพิ่มพื้นที่สีเขียว ความสะอาด และดูแลความปลอดภัยของประชาชน และรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

๑๐) พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์และรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ต้นน้ำในพื้นที่จังหวัดเลย อุดรธานี สกลนคร ชัยภูมิ และนครราชสีมา โดยกำหนดและทำเครื่องหมายแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่านอกเขตอนุรักษ์ให้ชัดเจน ส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปลูกป่า และป้องกันการบุกรุก เพื่อรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

๑๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนาภาค โดยใช้ประโยชน์จากสถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านการวิจัยพัฒนา

ที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ สร้างความเชื่อมโยงสถาบันการศึกษา และภาคเอกชนเพื่อพัฒนาเครือข่ายของอุตสาหกรรมในลักษณะคลัสเตอร์ สนับสนุนสถาบันการศึกษาหรือ วิจัย ให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในชั้นประยุกต์และทดลองเพิ่มขึ้น ทั้งการจัดทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การทำวิจัยตลาด การทดสอบผลิตภัณฑ์ และโรงงานนำร่อง เพื่อให้สามารถแปลงงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๘.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ใช้โอกาสจากการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลักภาคกลางและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) เพื่อพัฒนาเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ๆ ของภาค

แนวทางการพัฒนา

๑) เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงภาคกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักภาคกลางและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ให้แล้วเสร็จตามแผน อาทิ แผนการพัฒนารถไฟความเร็วสูง การพัฒนาโครงข่ายรถไฟทางคู่ และโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองตามยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๕ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

๒) เร่งพัฒนาโครงข่ายระบบการคมนาคมขนส่งภายในภาคให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ อาทิ การพัฒนารถไฟสายใหม่ (บ้านไผ่-นครพนม) โครงการพัฒนาท่าอากาศยานภายในภาค ๖ แห่ง (อุดรธานี อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด นครราชสีมา และขอนแก่น) และขยายถนน ๔ ช่องจราจรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางหลวง

๓) พัฒนาเมืองสำคัญ ขอนแก่น นครราชสีมา ให้เป็นเมืองศูนย์กลาง การค้า การลงทุน การบริการสุขภาพและศูนย์กลางการศึกษา โดยพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงกับระบบโครงสร้างพื้นฐานหลักที่เชื่อมโยงระหว่างภาค เร่งรัดพัฒนาระบบขนส่งรางเบาเมืองขอนแก่น พร้อมทั้งส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะในเมืองให้เชื่อมโยงระหว่างเมืองและระบบขนส่งอื่น

๔) พัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งระบบรางในเมืองที่มีศักยภาพที่สำคัญ อาทิ เมืองขอนแก่น และบริเวณเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ รวมทั้งบริเวณใกล้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน อาทิ เมืองนครพนม เมืองหนองคาย เมืองมุกดาหาร โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการนำร่องที่ใช้แนวทางการจัดรูปที่ดิน การวางผังเมืองควบคู่กับการพัฒนาเมืองแบบประหยัดพลังงาน

๘.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดนและแนวระเบียงเศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาด่านชายแดน โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบริเวณด่านศุลกากรให้เพียงพอ สนับสนุนการจัดการด่านพรมแดนแบบเบ็ดเสร็จ CIQ (Customs/Immigration/Quarantine) ให้ได้มาตรฐานสากล เร่งเชื่อมต่อระบบสารสนเทศภายในและระหว่างหน่วยงานเพื่อสามารถให้บริการ ณ จุดเดียว (National Single Window) เพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนที่มีศักยภาพ

๒) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงชายแดน โดยเร่งก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๕ (บึงกาฬ-ปากซัน) เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางคมนาคมระหว่างไทย ลาว เวียดนาม และจีน ให้มีความสะดวก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

๓) พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน โดยพัฒนามุกดาหารเป็นพื้นที่นำร่อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการลงทุนและสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน พร้อมทั้งเร่งรัดการดำเนินงานโครงการและมาตรการสำคัญในเขตเศรษฐกิจพิเศษ นครพนม หนองคาย ให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และบริการ CIQ ที่ได้มาตรฐานสากล

ทิศทางการพัฒนาภาคกลาง
และพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ทิศทางการพัฒนาภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคกลางประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่ กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตติดต่อกับเมียนมาด้านตะวันตก ด้านเหนือ ติดกับจังหวัดอุทัยธานี นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ ด้านใต้ติดกับจังหวัด ชุมพร ส่วนทิศตะวันออกติดกับจังหวัดนครราชสีมา นครนายก ฉะเชิงเทรา และอ่าวไทย

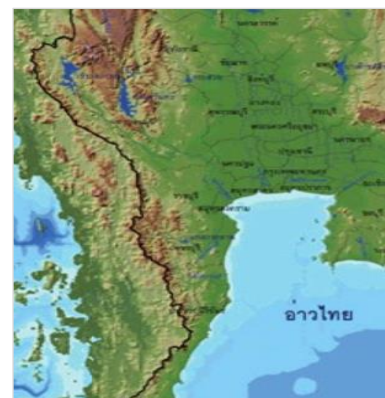
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๔๑.๑๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๒.๘ ของประเทศ เมื่อรวมพื้นที่กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ ๔๒.๑๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๓.๑ ของประเทศ ภูมิประเทศแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ด้านตะวันตกเป็นพื้นที่สูงบริเวณเทือกเขาถนนธงชัยและตะนาวศรีเป็นแนวยาวไปทางใต้ตามแนวพรมแดน ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เกิดจากการทับถมของดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำสาขาต่างๆ พัดพามา สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง และตอนล่างเป็นพื้นที่ราบและที่ราบชายฝั่งทะเล

๑.๓ ภูมิอากาศ ภาคกลางมีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน มีฝนตกปานกลาง มีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดพาความชุ่มชื้นมาจากทะเลอันดามันมาสู่ภาคกลาง แต่เนื่องจากเทือกเขาถนนธงชัยและตะนาวศรี ซึ่งทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ทางด้านตะวันตกของภาคจึงเป็นแนวบังลมมรสุม ทำให้พื้นที่หลังเขามีฝนตกน้อย ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ ๑,๕๐๐ มิลลิเมตรต่อปี

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี ๒๕๕๘ จากพื้นที่รวม ๔๑.๑๕ ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๙๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๓.๘ พื้นที่ทำการเกษตร ๑๘.๐๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๓.๘ และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๙.๖๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๓.๔ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน ดินที่พบส่วนใหญ่ในบริเวณที่ราบภาคกลาง มีลักษณะเป็นดินลุ่มน้ำหรือดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก และแม่กลอง พาดตะกอนโคลนตมและทรายจากบริเวณที่สูงโดยรอบมาทับถมอยู่ในบริเวณแอ่งลุ่มน้ำเป็นเวลานาน และยังพาดตะกอนใหม่มาทับถมอยู่ตลอดเวลา จากบริเวณที่เคยอยู่ใต้ระดับน้ำทะเลจนกลายเป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากน้ำและบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงมายังเขตทุ่งราบเจ้าพระยา สภาพดินในภาคกลางมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันดังนี้ **ดินเหนียวดำกรุงเทพ** เป็นดินที่มีเนื้อละเอียดเหมาะที่จะใช้เพาะปลูกข้าวหรือยก

ร่องปลูกมะพร้าวได้ **ดินเหนียวอครักษ์** เป็นดินเปรี้ยวที่ควรใช้เป็นเขตที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่เพื่อทำการอุตสาหกรรม เป็นลักษณะของดินที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ดินในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น **ดินร่วนกำแพงแสน** เป็นดินบริเวณขอบของที่ราบภาคกลางใช้ปลูกพืชไร่ดี และ **ดินเหนียวท่าจีน** พบในเขตที่ติดต่อกับทะเล หากยกร่องให้สูงขึ้นสามารถปลูกมะพร้าว ผัก หรือไม้ผลอื่นๆ หรือใช้พื้นที่เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาหรือทำนาเกลือ

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ ภาคกลางมีลุ่มน้ำที่สำคัญ ๗ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำสะแกกรัง ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำเพชรบุรี และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก โดยแม่น้ำที่สำคัญในภาคกลาง ได้แก่ (๑) แม่น้ำเจ้าพระยา แยกสาขาออกเป็นแม่น้ำ ๓ สาย คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย และแม่น้ำลพบุรี (๒) แม่น้ำป่าสัก (๓) แม่น้ำแม่กลอง และ (๔) แม่น้ำเพชรบุรี

๑.๕.๓ ป่าไม้ ปี ๒๕๕๙ มีพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๙๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘ ของพื้นที่หรือร้อยละ ๑๓.๖ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ ลักษณะของป่าไม้ในภาคกลางส่วนใหญ่เป็น**ป่าเบญจพรรณ** ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่ง พื้นที่ป่าไม้ไม่รกทึบ โดยมีไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้มะค่า และยังมีป่าไม้ประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น **ป่าดงดิบชื้น** ขึ้นอยู่ในที่ราบหรือบนภูเขาที่ระดับความสูงไม่เกิน ๖๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล **ป่าชายเลน** มักพบขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำลำคลอง และบริเวณรอบเกาะที่มีสภาพเป็นดินเลน และ**ป่าชายหาด** ป่าที่ขึ้นคลุมดินหรือเนินทรายชายฝั่งทะเลที่ยกตัวจนน้ำท่วมไม่ถึงแต่ได้รับผลกระทบจากทะเล เช่น ไร่ความเค็ม และลมจากทะเล

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ การคมนาคมขนส่งทางบก

๒.๑.๑ โครงข่ายถนน มีเส้นทางถนนสายหลักขนาดไม่ต่ำกว่า ๔ ช่องจราจรเชื่อมโยงทุกจังหวัด และโครงข่ายหลักของประเทศที่เชื่อมสู่ภาคต่างๆ แต่พื้นที่เมืองยังมีปัญหาการจราจรแออัด

๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) จากกรุงเทพฯ ผ่านภาคกลาง (ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี ชัยนาท) ไปยังภาคเหนือ ถนนเส้นนี้บางช่วงอยู่ในโครงข่ายทางหลวงเอเชีย คือ AH๑ (หินกอง-บางปะอิน; ชัยนาท-ตาก) AH๒ (ชัยนาท-แม่สาย) AH๑๒ (สระบุรี-หินกอง)

๒) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) หรือ ทางหลวงสายสระบุรี-สะพานมิตรภาพที่หนองคาย เชื่อมโยงกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) โดยสายทางเริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี มุ่งเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย และเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย AH๑๒

๓) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) จากกรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดสมุทรปราการไปยังภาคตะวันออก สิ้นสุดที่ด่านพรมแดนบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด (เขตแดนไทย-กัมพูชา) เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย AH๑๒๓

๔) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (ถนนเพชรเกษม) จากกรุงเทพฯ ผ่านภาคกลางไปยังภาคใต้ถึงจุดผ่านแดนถาวรสะเดา (เขตแดนไทย-มาเลเซีย) เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย AH๒ และ AH๑๒๓

๕) ถนนกาญจนาภิเษก หรือ ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร เป็นทางเลี่ยงเมืองที่เชื่อมทางสายหลักไปสู่ทุกภาคของประเทศ เพื่อแก้ปัญหาการจราจรติดขัดในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

เป็นถนนสายสำคัญที่มีเส้นทางเชื่อมต่อกันเป็นวงแหวนล้อมรอบตัวเมืองกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ รวมถึงผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย

๖) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor : NSEC) เชื่อมโยงระหว่างไทย เมียนมา ลาว และจีน โดยมีจุดเริ่มต้นที่จีนเข้าเขตประเทศไทยทางจังหวัดเชียงราย มีปลายทางที่กรุงเทพฯ และมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังภาคใต้

๗) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor : SEC) เชื่อมโยงระหว่างเมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ประกอบด้วย เส้นทางทวาย-ทิกิ-กรุงเทพฯ-อรัญประเทศ-ปอยเปต-พนมเปญ-โฮจิมินห์-วังเตา ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยพาดผ่านเมืองสำคัญหลายเมืองและมีการขนส่งข้ามแดนตามแนวเส้นทางในปริมาณมาก และเส้นทางทวาย-ทิกิ-บ้านพุน้ำร้อน-กรุงเทพฯ-เสียมราฐ-สตริงเตรัง-ควีวอน ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจและท่องเที่ยวสำคัญระหว่างไทย และกัมพูชา รวมถึงเชื่อมต่อระหว่างไทยไปกับภาคกลางของเวียดนามผ่านกัมพูชา

๒.๑.๒ รถไฟ มีศูนย์กลางอยู่ที่สถานีกรุงเทพฯ หรือสถานี "หัวลำโพง" โดยเป็นระบบทางสาม ได้แก่ ช่วงสถานีรังสิต - ชุมทางบ้านภาชี และหัวหมาก - ชุมทางฉะเชิงเทรา และทางคู่ ได้แก่ ช่วงสถานีชุมทางบางซื่อ - รังสิต ชุมทางบ้านภาชี - ลพบุรี ชุมทางบ้านภาชี - ชุมทางแก่งคอย และตลิ่งชัน - นครปฐม ทางรถไฟมี ๕ สาย คือ สายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือ สายตะวันออก สายใต้ และสายแม่กลอง

๒.๑.๓ รถไฟฟ้า มีระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนเชื่อมกรุงเทพฯ ออกสู่พื้นที่ปริมณฑลทุกทิศทาง โดยปัจจุบันมีระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนเปิดให้บริการแล้วจำนวน ๖ เส้นทาง ประกอบด้วย ๑) รถไฟฟ้าสายสีเขียวอ่อน ช่วงหมอชิต-สำโรง ๒) รถไฟฟ้าสายสีเขียวเข้ม ช่วงสนามกีฬาแห่งชาติ - บางหว้า ๓) รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน ช่วงเตาปูน - บางซื่อ - หัวลำโพง ๔) รถไฟฟ้าสายสีม่วง ช่วงบางใหญ่-เตาปูน ๕) รถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ ช่วงสุวรรณภูมิ - ภูเก็ต และ ๖) รถโดยสารด่วนพิเศษ BRT ช่วงสาทร - ราชพฤกษ์ และที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่ รถไฟฟ้าสายสีแดงเข้ม ช่วงบางซื่อ-รังสิต สายสีเขียวอ่อน ช่วงหมอชิต-สะพานใหม่-คูคต และสายสีชมพู ช่วงแคราย-มีนบุรี เป็นต้น

๒.๒ การคมนาคมขนส่งทางน้ำ

๒.๒.๑ การขนส่งทางลำนํ้าภายในภาค ได้แก่ เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก แม่กลอง และท่าจีน ซึ่งยังใช้ไม่ได้เต็มศักยภาพ เนื่องจากปัญหาลำนํ้าตื้นเขินในบางช่วง

๒.๒.๒ การขนส่งทางชายฝั่ง คือ ท่าเรือกรุงเทพฯ เป็น Feeder Port ของท่าเรือแหลมฉบัง รวมถึงมีท่าเรือ Ferry หัวหิน - พัทยา

๒.๓ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ มีท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ และท่าอากาศยานดอนเมือง และอยู่ระหว่างการพัฒนากระบวนรถไฟฟ้าเชื่อมโยง ๓ ท่าอากาศยาน ดอนเมือง-สุวรรณภูมิ-อู่ตะเภา ให้เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาคอาเซียน

๒.๔ ด้านชายแดน มีด่านถาวร ๑ ด่าน คือ ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน จุดผ่อนปรน ๒ จุด คือ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร และจุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์ ที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนกับเมียนมา

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่ รถไฟความเร็วสูง ช่วงกรุงเทพฯ-โคราช รถไฟทางคู่ช่วงนครปฐม-หัวหิน หัวหิน-ประจวบคีรีขันธ์ ฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-

แก่งคอย ลพบุรี-ปากน้ำโพ ฯลฯ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) ๒ เส้นทาง ได้แก่ ๑) เส้นทาง บางใหญ่-กาญจนบุรี ๒) เส้นทางบางปะอิน-นครราชสีมา รถไฟฟ้าสายสีเขียว ช่วงหมอชิต-สะพานใหม่-คูคต และสายสีชมพู ช่วงแคราย-มีนบุรี

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า การให้บริการไฟฟ้าครอบคลุมร้อยละ ๘๘.๒ ของจำนวนครัวเรือนในภาคกลาง โดยมีทั้งการไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคให้บริการ

๒.๖.๒ ประปา การให้บริการน้ำประปายังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง และมีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในปี ๒๕๕๙ การประปาภูมิภาค (กปภ.) ซึ่งให้บริการน้ำประปารวม ๑๕ จังหวัด (ยกเว้นพื้นที่ของ กปน.) สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้น้ำ จำนวน ๙๙๘,๓๐๓ ราย (ครัวเรือน) สัดส่วนการให้บริการในแต่ละจังหวัด อยู่ระหว่างร้อยละ ๙ - ๕๔ และการประปานครหลวง (กปน.) ซึ่งให้บริการน้ำประปาครอบคลุมพื้นที่ กรุงเทพฯ นนทบุรี และสมุทรปราการ สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้น้ำ จำนวน ๒,๓๒๐,๐๐๐ ราย หรือร้อยละ ๙๙.๘ ของจำนวนครัวเรือนในพื้นที่บริการ (๒,๓๒๔,๖๔๙ ราย) ทั้งนี้ ในเขต กรุงเทพฯ สามารถให้บริการครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ ภาคกลางเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศรองลงมาจากกรุงเทพฯ และภาคตะวันออก โดยภาคกลาง (๑๗ จังหวัด) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๓,๒๓๔,๓๖๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๗ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ เมื่อเทียบขนาดเศรษฐกิจ ปี ๒๕๕๔ กับปี ๒๕๕๘ พบว่า ภาคกลาง (๑๗ จังหวัด) มีสัดส่วนการผลิตไม่แตกต่างจากเดิม สำหรับกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๙.๕ เป็นร้อยละ ๓๒.๕ ภาคกลางเป็นภาคที่มีการพัฒนาและใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากกรุงเทพฯ อีกทั้งยังได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างเพียบพร้อม ทำให้มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ รวมทั้งมีแหล่งน้ำและระบบชลประทานค่อนข้างสมบูรณ์เมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ และมีพื้นที่ชายแดนติดกับเมียนมา จึงมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้า การท่องเที่ยวและบริการ ทำให้มีสัดส่วนการผลิตสูงรองจากกรุงเทพฯ และภาคตะวันออก และเมื่อภาคกลางรวมกับกรุงเทพฯ มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๕๖.๑ ในขณะที่ภาคอื่นมีสัดส่วนการผลิตต่อประเทศค่อนข้างต่ำ

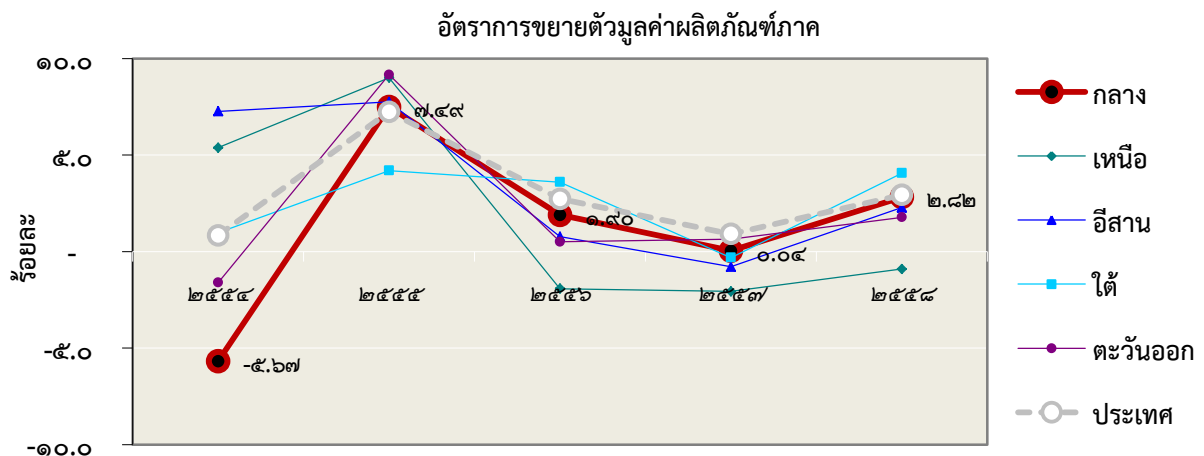
๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคกลางพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมมากที่สุดแต่มีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๘ ภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๔๘.๐ (สาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๔๗.๒ สาขาเหมืองแร่ ร้อยละ ๐.๘) ลดลงจากร้อยละ ๕๐.๖ ในปี ๒๕๕๔ รองลงมาคือ ภาคบริการ มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๔๖.๔ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๒.๖ ในปี ๒๕๕๔ และที่เหลือเป็นภาคเกษตรร้อยละ ๕.๖ ลดลงจากร้อยละ ๖.๘ ในปี ๒๕๕๔ สำหรับสาขาการผลิตที่มีสัดส่วนการผลิตสูงสุดของภาคในปี ๒๕๕๘ คือ สาขาอุตสาหกรรม โดยสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภาคกลางต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๔๐.๔ นอกจากสาขาอุตสาหกรรมแล้วสาขาการผลิตหลักของภาคที่สำคัญรองลงมา คือ สาขาการค้า มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๒.๕ สาขาขนส่ง ร้อยละ ๗.๔ และสาขาเกษตร ร้อยละ ๔.๘

ตารางที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของภาคกลาง

รายการ	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
• มูลค่า (ล้านบาท)	๒,๖๗๗,๔๑๒	๒,๙๓๕,๑๐๗	๓,๐๓๓,๐๑๓	๓,๑๐๓,๘๔๔	๓,๒๓๔,๓๖๔
• สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๒๓.๗	๒๓.๘	๒๓.๕	๒๓.๕	๒๓.๗
• อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	- ๕.๗	๗.๕	๑.๙	๐.๐	๒.๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
• มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๒๐๓,๘๖๙	๒๒๑,๑๘๑	๒๒๖,๒๖๐	๒๒๙,๒๘๕	๒๓๖,๖๕๙
• อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	- ๓.๘	๘.๕	๒.๓	๑.๓	๓.๒
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
• ภาคเกษตร	๖.๘	๗.๕	๗.๕	๖.๗	๕.๖
- เกษตรกรรมฯ	๕.๘	๖.๕	๖.๖	๕.๘	๔.๘
- ประมง	๑.๐	๑.๐	๐.๙	๐.๙	๐.๘
• ภาคอุตสาหกรรม	๕๐.๖	๔๘.๕	๔๘.๔	๔๘.๐	๔๘.๐
- เหมืองแร่ฯ	๐.๘	๐.๘	๐.๘	๐.๗	๐.๘
- อุตสาหกรรม	๔๙.๘	๔๗.๗	๔๗.๖	๔๗.๓	๔๗.๒
• ภาคบริการ	๔๒.๖	๔๔.๑	๔๔.๑	๔๕.๓	๔๖.๔
- การค้าส่งค้าปลีก	๑๑.๙	๑๑.๘	๑๑.๘	๑๒.๒	๑๒.๕
- ขนส่ง	๗.๖	๗.๗	๗.๔	๗.๐	๗.๔
- อื่นๆ	๒๓.๑	๒๔.๖	๒๔.๙	๒๖.๐	๒๖.๕

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๓ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยทางเศรษฐกิจของภาคกลางต่ำกว่าระดับประเทศ เศรษฐกิจภาคกลางมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ร้อยละ ๑.๓ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ และถ้าเทียบรายปีจะพบว่า อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคกลางต่ำกว่าประเทศเกือบทุกปี ทั้งที่ภาคกลางเป็นภาคที่มีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ซึ่งสาเหตุหลักมาจากเศรษฐกิจของภาคพึ่งพิงการส่งออกและสภาพพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วม ดังนั้นจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการเพื่อยกระดับการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศให้หลุดพ้นจากการเป็นประเทศรายได้ปานกลาง รวมทั้งหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยเฉพาะในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของภาค

๓.๑.๔ ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัว (GRP Per capita) สูงกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๕๘ ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๓๖,๖๕๙ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๒๐๓,๘๖๙ บาท ในปี ๒๕๕๔ และสูงกว่าระดับประเทศที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๐๓,๓๕๖ บาท แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ร้อยละ ๒.๓ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๔ ในช่วงเดียวกัน จังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (GPP Per capita) สูงที่สุดคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔๗๕,๗๙๕ บาท รองลงมาคือ สมุทรสาคร ๓๖๔,๓๕๔ และสมุทรปราการ ๓๓๙,๘๗๒ บาท ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดคือ ชัยนาท ๘๑,๐๗๒ บาท ต่ำกว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกือบ ๖ เท่า สำหรับกรุงเทพฯ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว ๕๑๓,๓๙๗ บาท

๓.๑.๕ พื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคกลางยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาค โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนการผลิตสูงที่สุดคือ สมุทรปราการ ร้อยละ ๒๑.๒ พระนครศรีอยุธยา ร้อยละ ๑๒.๘ รองลงมาคือ สมุทรสาคร ร้อยละ ๑๐.๗ และปทุมธานี ร้อยละ ๑๐.๖ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคต่ำที่สุดคือ จังหวัดสมุทรสงคราม ร้อยละ ๐.๖ ซึ่งให้เห็นว่าการกระจายการพัฒนาในภาคกลางยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยจังหวัดในภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดีคือจังหวัดในแถบปริมณฑลที่รองรับการกระจายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาจากกรุงเทพฯ โดยตรงและจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาค แต่ส่วนใหญ่ก็จะประสบปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และเป็นจังหวัดที่มักได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าสำคัญ ทำให้เศรษฐกิจจังหวัดเหล่านี้ในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ที่ผ่านมามีแนวโน้มหดตัว โดยจังหวัดสมุทรปราการหดตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๐.๒ พระนครศรีอยุธยา ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ สมุทรสาคร หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ และปทุมธานีหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๕ ดังนั้นจำเป็นต้องรักษาพื้นที่ฐานการผลิตเดิมของภาคควบคู่กับการกระจายการพัฒนาไปยังพื้นที่จังหวัดอื่นๆ

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคกลางมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยมีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ และมีระบบชลประทานที่ดี มีลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย ทำให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรหลากหลายประเภท ทั้งพืชผัก ผลไม้ ปศุสัตว์ และประมง รวมทั้งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรที่เชื่อมโยงแหล่งผลิตสินค้าเกษตรทั้งในภาคกลาง และภาคอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีตลาดค้าส่งค้าปลีกสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี ตลาดปลาสุพรรณ จังหวัดอ่างทอง และตลาดมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

๒) ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประมาณ ๑๘๑,๙๐๘ ล้านบาท ลดลงจาก ๑๘๒,๗๔๒ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรฯ ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประมาณ ๑๕๕,๕๖๔ ล้านบาท และสาขาประมง ๒๖,๓๔๔ ล้านบาท สาขาเกษตรฯ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรฯ ของประเทศ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ของสาขาเกษตรฯ ร้อยละ ๐.๒ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๒ เนื่องจากรูปแบบการผลิตเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ใช้สารเคมีจำนวนมาก มีปัญหาดินเสื่อมโทรม และหลายพื้นที่มักประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง สำหรับ

สาขาประมง แม้ว่าจะมีส่วนการผลิตเพียงร้อยละ ๐.๘ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง แต่มีส่วนสูงถึง ร้อยละ ๒๕.๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงของประเทศ และเมื่อพิจารณาการเติบโตของสาขาประมง ในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ที่ผ่านมา พบว่า สาขาประมงหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๓ แต่ยังหดตัวน้อยกว่า ระดับประเทศที่หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๕

๓) ภาคกลางเป็นแหล่งการทำเกษตรฯ ที่สำคัญของประเทศและมีแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพการผลิตมากขึ้น แหล่งการทำเกษตรฯ (เกษตรและประมง) ที่สำคัญของภาคกลาง คือ จังหวัดราชบุรี มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๓.๔ รองลงมาคือ สุพรรณบุรี ร้อยละ ๑๑.๖ กาญจนบุรี ร้อยละ ๑๐.๕ และ นครปฐม ร้อยละ ๑๐.๑ ภาคกลางเป็นพื้นที่ที่มีที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการทำเกษตร แม้ปัจจุบันมีแรงผลักดันทางเศรษฐกิจทำให้พื้นที่เกษตรกรรมของภาคกลางลดลงไปมาก โดยแปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ภาคกลางก็ยังถือว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศแห่งหนึ่ง ทั้งทางด้านการเพาะปลูก การทำปศุสัตว์ และประมง สินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคกลางมีดังนี้

(๑) ข้าวและพืชไร่ ผลผลิตที่สำคัญได้แก่ ข้าว จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งนาปี และนาปรังมาก คือ จังหวัดสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และชัยนาท มันสำปะหลัง จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูก มันสำปะหลังมาก คือ จังหวัดกาญจนบุรี และลพบุรี อ้อยโรงงาน ปลูกมากในจังหวัดกาญจนบุรี ลพบุรี และ สุพรรณบุรี สับปะรดโรงงาน ปลูกมากในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

(๒) ถั่วลิสง เป็นพืชส่งออกสำคัญที่ทำรายได้และสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ โดยแหล่งผลิตถั่วลิสงที่สำคัญของประเทศอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งจังหวัดที่มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตมากที่สุด ของภาคและของประเทศคือ จังหวัดนครปฐม รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรสาคร

(๓) ปศุสัตว์ ได้แก่ โคเนื้อ เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดสระบุรี รองลงมา ได้แก่ ลพบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ กาญจนบุรี และนครปฐม โคเนื้อ เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดกาญจนบุรี รองลงมา ได้แก่ ลพบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี และประจวบคีรีขันธ์ สุกร เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดราชบุรี รองลงมา ได้แก่ นครปฐม ลพบุรี สระบุรี และสุพรรณบุรี เป็ดเนื้อ เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดลพบุรี รองลงมา ได้แก่ นครปฐม สระบุรี และ ราชบุรี เป็ดไข่ เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดสุพรรณบุรี รองลงมา ได้แก่ อ่างทอง นครปฐม ราชบุรี และลพบุรี ไก่เนื้อ เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดลพบุรี รองลงมา ได้แก่ สระบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม และไก่ไข่ เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รองลงมา ได้แก่ สุพรรณบุรี นครปฐม อ่างทอง และสระบุรี

(๔) ประมง ภาคกลางมีศักยภาพในการทำประมงทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ประมงสูงสุดของภาค คือจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีสัดส่วนการผลิต เกินครึ่งหนึ่งของภาค รองลงมาคือ ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรปราการ และนครปฐม

๔) พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคกลางสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยมี สัดส่วนร้อยละ ๕๔.๓ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๑ พื้นที่ชลประทานของภาคกลาง ในปี ๒๕๕๘ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๙.๗๙ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๐ ของพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศ

๕) เกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ยังมีไม่มากนัก จากข้อมูลการตรวจรับรองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ พบว่า ภาคกลางมีพื้นที่เกษตรปลอดภัยรวมทั้งสิ้น ๘๙,๙๐๖.๖๙ ไร่ และเกษตรอินทรีย์ ๑,๑๙๘.๕๑ ไร่ โดยจังหวัด ในภาคกลางที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากที่สุดคือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

รองมาคือ จังหวัดราชบุรี สุพรรณบุรี และปทุมธานี ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุดคือ จังหวัดสระบุรี รองมาคือ จังหวัดสุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และราชบุรี

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตหลักของภาคกลาง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี ปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๕๕๒,๕๑๖ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๑,๓๕๕,๓๒๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ๑,๕๒๕,๔๖๓ ล้านบาท และสาขาเหมืองแร่ฯ ๒๗,๐๕๓ ล้านบาท สาขาอุตสาหกรรมจึงเป็นสาขาการผลิตหลักที่สำคัญของภาคกลาง ปี ๒๕๕๘ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒ และมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของประเทศคิดเป็นร้อยละ ๔๐.๔

๒) สาขาอุตสาหกรรมของภาคกลางมีแนวโน้มหดตัวเล็กน้อยในขณะที่ประเทศขยายตัว เมื่อพิจารณาการเติบโตของสาขาอุตสาหกรรมของภาคกลางในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ที่ผ่านมา พบว่า สาขาอุตสาหกรรมของภาคกลางหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒ ในขณะที่ระดับประเทศมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑

๓) อุตสาหกรรมและแหล่งผลิตที่สำคัญของภาคกลางยังคงกระจุกตัวในจังหวัดปริมณฑล พระนครศรีอยุธยา และสระบุรี จังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสูงสุด คือ สมุทรปราการ รองลงมาคือ พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร สำหรับอุตสาหกรรมสำคัญๆ ที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงสุดของภาคกลางคือ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ปทุมธานี และสมุทรสาคร รองลงมาคือ อุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี ร้อยละ ๑๑.๔ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร นครปฐม และปทุมธานี อุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งรถพ่วง ร้อยละ ๙.๘ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสมุทรปราการ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ ร้อยละ ๖.๗ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี อุตสาหกรรมการผลิตอุปกรณ์และเครื่องมือทางวิทยุ โทรทัศน์และการสื่อสาร ร้อยละ ๖.๕ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี

๔) อุตสาหกรรมของภาคกลางส่วนใหญ่ยังขาดการนำนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม มีการใช้แรงงานอย่างเข้มข้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้มีคู่แข่งทางการค้าสูง และยังมีปัญหาการขาดแคลนแรงงาน คุณภาพแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เกิดปัญหามลพิษเนื่องจากขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรต้องหาแนวทางแก้ไขโดยเร็ว เพื่อให้ภาคกลางมีศักยภาพในการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมต่อไปได้อย่างยั่งยืน

๕) ภาคกลางเป็นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ปัจจุบันมีนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญในพื้นที่ ๑๕ แห่ง ใน ๘ จังหวัด คือ สมุทรปราการ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปู นิคมอุตสาหกรรมบางพลี ปทุมธานี ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร สมุทรสาคร ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมทหารานนคร นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร และนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร พระนครศรีอยุธยา ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค (บ้านหว้า) และนิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร ราชบุรี ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมราชบุรี และนิคมอุตสาหกรรมวี อาร์ เอ็ม สระบุรี ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมแก่งคอย และ

นิคมอุตสาหกรรมหนองแค เพชรบุรี ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบริการไทย ไดมอนด์ ซิตี้ และประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคกลางเป็นภาคที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านการค้าชายแดนกับประเทศเมียนมา โดยภาคกลางมีพื้นที่ชายแดนติดกับเมียนมาทางฝั่งตะวันตก ซึ่งจังหวัดที่เป็นแหล่งการค้าชายแดนที่สำคัญคือ จังหวัดกาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ปี ๒๕๕๙ ภาคกลางมีมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๗๐,๔๖๖.๔๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๐ ของประเทศ ลดลงจาก ๑๐๘,๗๘๕.๗๓ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ โดยเป็นมูลค่าการนำเข้า ๖๙,๖๖๗.๓๔ ล้านบาท และส่งออก ๗๙๙.๑๕ ล้านบาท ขาดดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด เนื่องจากการนำเข้าก๊าซธรรมชาติมาจากทางเมียนมาเป็นมูลค่าสูง สำหรับการค้าชายแดนของภาคกลาง ในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีอัตราการหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๙ ในขณะที่ระดับประเทศขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๖

๒) สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค โดยสินค้าส่งออกไปยังเมียนมาที่สำคัญ ได้แก่ อาหารเสริมและนม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เครื่องปรุงรส น้ำมันปาล์ม ต้นกล้าสัก เครื่องจักรการเกษตร สุกรมีชีวิต ปุ๋ยและปูนซีเมนต์ เป็นต้น และสินค้านำเข้าจากเมียนมาที่สำคัญ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ โค-กระบือมีชีวิต ไม้ไผ่ลำ อาหารทะเล ขี้เลื่อย และเฟอร์นิเจอร์ไม้ เป็นต้น แม้ว่าการค้าชายแดนของภาคกลางจะเป็นการนำเข้ามากกว่าส่งออก เนื่องจากต้องพึ่งพาพลังงานและพืชเกษตรที่เป็นวัตถุดิบการผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน แต่ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) จำนวนนักท่องเที่ยวของภาคกลางมีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าระดับประเทศ ภาคกลางเป็นพื้นที่ที่มีสภาพภูมิประเทศทั้งภูเขา ป่าไม้ น้ำตก และทะเล รวมทั้งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ จึงมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเภท แหล่งท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงของภาคกลาง ได้แก่ ชะอำ หัวหิน และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจำนวนมาก ในปี ๒๕๕๙ ภาคกลางมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือน ๕๓.๙๖ ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ๔๑.๘๕ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ จังหวัดในภาคกลางที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดกาญจนบุรี รองลงมาคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ สำหรับอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวของภาคกลาง ในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๒ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๘

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นสูงกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ภาคกลางมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๑๒๙,๒๖๒.๕๖ ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ ๖.๐ ของประเทศ) เพิ่มขึ้นจาก ๘๒,๒๕๖.๘๒ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดในภาคกลาง คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองลงมาคือ จังหวัดเพชรบุรี กาญจนบุรี และพระนครศรีอยุธยา สำหรับอัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคกลางในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๕.๗ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๓

๓) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย และจำนวนวันพักและรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ค่อนข้างต่ำกว่าภาคอื่น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก

ยังไม่เป็นที่รู้จัก และมีที่ตั้งอยู่ใกล้ กรุงเทพฯ จึงไม่นิยมพักค้าง กรุงเทพฯ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และปี ๒๕๕๙ ติดอันดับเมืองท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางมาเยี่ยมชมมากที่สุดในโลก สำหรับรายได้ท่องเที่ยวของกรุงเทพฯ มีสูงถึง ๘๒๒,๔๕๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒ ของประเทศ

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

จากข้อมูลล่าสุดปี ๒๕๕๘ พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรในภาคกลางสูงกว่าประเทศ และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรในภาคกลางต่ำกว่าประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาแนวโน้มอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๘) ของรายได้พบว่าต่ำกว่าระดับประเทศ ในขณะที่อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของหนี้สินสูงกว่าระดับประเทศ นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวระหว่างรายได้กับหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนแล้ว พบว่า อัตราการขยายตัวของหนี้สินเฉลี่ยสูงกว่ารายได้เฉลี่ยครัวเรือน ดังนั้นจึงควรวางแนวทางเพิ่มรายได้และลดหนี้สินให้ประชากรเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคกลางสูงกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๕๘ ภาคกลางมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือน ๒๘,๖๘๕ บาทต่อเดือน สูงกว่าระดับประเทศ (๒๖,๙๑๕ บาทต่อเดือน) เพิ่มขึ้นจาก ๒๑,๘๐๗ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๕๔ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๘) ร้อยละ ๘.๖ ต่ำกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๖ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดปทุมธานี ๔๑,๐๕๗ บาทต่อเดือน รองลงมาคือ นครปฐม ๔๐,๓๔๗ บาทต่อเดือน นนทบุรี ๓๖,๘๘๔ บาทต่อเดือน สระบุรี ๒๙,๔๑๓ บาทต่อเดือน และสมุทรสาคร ๒๙,๓๔๗ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดสุพรรณบุรี ๑๕,๗๘๖ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคกลางต่ำกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๕๘ ภาคกลางมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๑๕๕,๕๗๑ บาท ต่ำกว่าระดับประเทศ (๑๕๖,๗๗๐ บาท) เพิ่มขึ้นจาก ๑๑๗,๖๘๕ บาท ในปี ๒๕๕๔ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๘) ร้อยละ ๑๒ สูงกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๒ จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดนนทบุรี ๒๗๗,๖๐๖ บาท รองลงมาคือ ชัยนาท ๒๗๓,๓๓๖ บาท ปทุมธานี ๒๒๑,๓๔๘ บาท และพระนครศรีอยุธยา ๒๑๖,๘๑๖ บาท ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดสมุทรสงคราม ๘,๐๙๐ บาท

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ จำนวนประชากรรวมของภาคกลางเพิ่มขึ้นสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ข้อมูลจากกรมการปกครอง ในปี ๒๕๕๙ ภาคกลางมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑๑.๙๓ ล้านคน (ชาย ๕.๗๗ ล้านคน หญิง ๖.๑๖ ล้านคน) หรือร้อยละ ๑๘.๐๙ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๕๐ ล้านคนในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มประชากรรวมของภาคในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗๕ ต่อปี สูงกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ จังหวัดที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในสามลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนประชากร ๑.๒๙ ล้านคน จังหวัดนนทบุรี มีจำนวนประชากร ๑.๒๑ ล้านคน และจังหวัดปทุมธานี มีจำนวนประชากร ๑.๑๑ ล้านคน การที่อัตราการเพิ่มประชากรของภาคกลางเพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการประชากรจากภูมิภาคอื่นอพยพมาพักอาศัยและประกอบอาชีพ

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง โดยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๓.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๕.๔ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งภาคกลางมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น เนื่องจากคนมีความสนใจด้านการดูแลสุขภาพมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางการแพทย์ จึงทำให้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๑๖.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๕.๒ ในปี ๒๕๕๙ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๗๐.๕๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๖๙.๔ ในปี ๒๕๕๙ ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๕.๒๒ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๔.๕๐ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๙

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๔.๓๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๘.๐ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๔.๕๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๗.๙ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๕๙ หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย ๐.๘๘ ต่อปี โดยจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด ร้อยละ ๑๕.๕ รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดลพบุรี มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมือง ร้อยละ ๑๐.๗ และ ๔.๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคกลาง

รายการ	ปี				
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๑๑.๕๐	๑๑.๕๙	๑๑.๗๐	๑๑.๘๕	๑๑.๙๓
โครงสร้างประชากร (%)					
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๖.๓	๑๖.๐	๑๕.๘	๑๕.๕	๑๕.๒
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๗๐.๒	๗๐.๑	๖๙.๘	๖๙.๖	๖๙.๔
กลุ่ม ๖๐+	๑๓.๕	๑๓.๙	๑๔.๔	๑๔.๙	๑๕.๔
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๔.๓๗	๔.๔๓	๔.๔๖	๔.๕๑	๔.๕๒

๔.๑.๔ ประชากรแฝงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในพื้นที่ที่เป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของภาค จากข้อมูลในปี ๒๕๕๙ พบว่า กรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่มีประชากรแฝงมากที่สุด ๒.๒๗ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐ ของประชากรแฝงทั้งประเทศ (๘.๒๔ ล้านคน) รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ๗.๖๘ แสนคน นนทบุรี ๖.๙๙ แสนคน ปทุมธานี ๕.๖๗ แสนคน และสมุทรสาคร ๔.๔๒ แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๙.๓ ๘.๕ ๖.๙ และ ๕.๒ ของประชากรแฝงทั้งประเทศ ตามลำดับ เนื่องจากภาคกลางและกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ การค้า และสถาบันการศึกษา

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ สัดส่วนกำลังแรงงานต่อประชากรมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๙ ภาคกลางมีประชากรอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี ขึ้นไป ๑๑.๗๕ ล้านคน เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานหรือผู้ที่พร้อมจะทำงาน ๘.๔๑ ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๑.๖ ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๗๒.๙ ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป กำลังแรงงานเหล่านี้ประกอบด้วย ผู้มีงานทำ ๘.๓๐ ล้านคน ซึ่งผู้มีงานทำส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๑.๖ อยู่ในภาคบริการ รองลงมาร้อยละ ๓๑.๗ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม และร้อยละ ๑๖.๗ อยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยแรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๙.๖ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๑.๖ ในปี ๒๕๕๙

เช่นเดียวกับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๘.๘ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๓๑.๗ ในปี ๒๕๕๙ แต่แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๓.๖ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๖.๗ ในปี ๒๕๕๙ สำหรับอัตราการว่างงาน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๐.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑.๐ ในปี ๒๕๕๙

๔.๒.๒ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา แรงงานระดับอาชีวศึกษามีน้อยมาก ในปี ๒๕๕๙ มีผู้งานทำ ๘.๓๐ ล้านคน แรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าซึ่งมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๔๒.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๓๕.๔ ในปี ๒๕๕๙ แรงงานที่จบการศึกษาระดับมัธยมต้น เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๗.๔ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๘.๘ ในปี ๒๕๕๙ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๑.๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๓.๓ ในปี ๒๕๕๙ แรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๐.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๒.๒ ในปี ๒๕๕๙ สำหรับแรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยที่สุดแต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔.๖ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔.๙ ในปี ๒๕๕๙ แต่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันที่ต้องการแรงงานสายวิชาชีพจำนวนมาก

๔.๒.๓ ประกันสังคม แรงงานของภาคกลางเข้าสู่ระบบประกันสังคมเพิ่มขึ้น โดยสัดส่วนแรงงานที่ได้รับความคุ้มครองตามระบบประกันสังคมลดลงจากร้อยละ ๔๔.๙ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๕.๐ ในปี ๒๕๕๙ แต่ยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ ๓๖.๗) โดยปี ๒๕๕๙ ภาคกลางมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคม จำนวน ๓.๗๘ ล้านคนหรือร้อยละ ๔๔.๙ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมมากที่สุดร้อยละ ๗๖.๑ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาคร ร้อยละ ๖๓.๘ และ ๖๓.๖ ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี ร้อยละ ๑๖.๑

๔.๒.๔ ภาคกลางต้องพึ่งแรงงานต่างด้าวลดลง โดยในปี ๒๕๕๙ มีจำนวนแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา) ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในภาค จำนวน ๔๒๗,๙๒๒ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ จำนวน ๒๔๒,๐๘๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๗ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั้งประเทศ โดยจังหวัดปทุมธานี มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากที่สุดในภาคกลาง จำนวน ๑๑๘,๘๒๘ คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน ๙๖,๖๙๔ คน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานและวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับแรงงานบางสาขาไม่เป็นที่นิยมของคนไทย โดยเฉพาะในกิจการประมงทะเล และแปรรูปสัตว์น้ำ ผู้ประกอบการจึงต้องใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะแรงงานสัญชาติเมียนมา

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ประชากรอายุ ๑๕-๕๙ ปีของภาคกลาง มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๗ ปีและกรุงเทพมหานคร มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๑.๕ ปี สูงกว่าภาคอื่นๆ และระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๔ ปี โดยจังหวัดนนทบุรี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดของภาค ๑๑.๕ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๐.๗ และ ๑๐.๕ ปี ตามลำดับ

๔.๓.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๕ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๘.๙ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๘.๙ ในปี ๒๕๕๕ แต่ก็ยังต่ำกว่า

เกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี ๒๕๕๙ พบว่าวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ ๒๙.๙ และวิชาสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดร้อยละ ๔๙.๘ รองลงมาได้แก่ วิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ร้อยละ ๔๗.๑ ๓๕.๒ และ ๓๒.๕ ตามลำดับ

๔.๓.๓ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ ภาคกลางมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ๔๖ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๒๔ แห่ง เอกชน ๒๐ แห่ง และสถาบันวิทยาลัยชุมชน ๒ แห่ง และในส่วนของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสถาบันการศึกษาที่สำคัญและมีชื่อเสียง ในระดับอุดมศึกษา จำนวน ๕๙ แห่ง แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๓๔ แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชน ๒๕ แห่ง ซึ่งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาติดอันดับใน ๘๐๐ อันดับแรกของโลก จากการจัดอันดับของ Times Higher Education (THE) ประจำปี ๒๐๑๖-๒๐๑๗ มหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ติดอันดับใน ๘๐๐ อันดับแรกของโลก จำนวน ๓ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สำหรับระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา โรงเรียนมหิตลวิทย์นาครินทร์ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นต้น

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ ประชาชนในภาคกลางมีโอกาสได้รับบริการสาธารณสุขที่ดีที่สุดของประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสถานพยาบาลที่ดีที่สุดและมากที่สุดของประเทศ โดยมีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน ๑,๙๓๙ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๑๑๘ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๒๒ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๘ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๑,๗๙๑ แห่ง และสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรของภาคกลางไม่รวมกรุงเทพฯ มีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๒,๔๙๙ คน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๒,๑๒๑ คน ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งจังหวัดสมุทรสาคร มีโอกาสได้รับบริการด้านสุขภาพสูงที่สุด โดยมีแพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๑,๓๕๐ คน รองลงมาคือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีแพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๑,๔๓๘ คน ในส่วนของกรุงเทพมหานคร มีโรงพยาบาลสังกัดโรงเรียนแพทย์ ๙ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป ๒๖ แห่ง โรงพยาบาลเฉพาะโรคและสถาบันเฉพาะโรค ๑๓ แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขครบทุกเขตรวม ๖๘ ศูนย์/ ๗๖ สาขา และโรงพยาบาลเอกชน ๑๐๔ แห่งซึ่งสวนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓ ของโรงพยาบาลเอกชนทั้งหมด

๔.๔.๒ อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้ ได้แก่ โรคเมร็ง ความดันโลหิต หัวใจ เบาหวาน และหลอดเลือดสมอง เพิ่มขึ้นจาก ๔,๘๒๙.๓๓ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๕,๘๔๐.๙๘ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคเมร็งซึ่งเป็นสาเหตุการตายสูงที่สุดของคนไทย พบว่า ภาคกลางมีอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคเมร็งเพิ่มขึ้น จาก ๕๒๒.๑๗ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๔ เป็น ๖๓๔.๓๘ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ แต่สำหรับอัตราผู้ป่วยเอดส์สะสมภาคกลางมีแนวโน้มลดลงจาก ๑๘๘.๐๕ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๐๗.๖๒ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘

๔.๔.๓ อัตราการคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของภาคกลางลดลงจาก ๖๐.๑ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๔๖.๑ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๕๙ แต่ก็ยังเป็นอัตราที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ที่มีอัตรา ๔๒.๙ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน โดยจังหวัดที่มีอัตราการคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙

ปีสูงสุดของภาคกลาง คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสระบุรี ที่มีอัตราการคลอด ๖๓.๘ ๕๙.๓ และ ๕๔.๑ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน ตามลำดับ ทั้งนี้ ปัญหาการตั้งครรภ์ในเด็กวัยรุ่นของภาคกลาง ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

๔.๔.๔ อัตราการตายของมารดาและอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยอัตราการตายของมารดาจากการคลอดบุตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๗.๕ คนต่อการเกิดมีชีวิตคนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๑.๗ คนต่อการเกิดมีชีวิตคน ในปี ๒๕๕๙ แต่ยังคงต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการตายของมารดา ๒๖.๖ คนต่อการเกิดมีชีวิตคน จังหวัดสิงห์บุรีมีอัตราการตายของมารดาสูงสุดในภาคคือ ๕๓.๙ คนต่อการเกิดมีชีวิตคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดปทุมธานี มีอัตราการตายของมารดา ๕๒.๗ และ ๔๗.๒ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก ๖.๐ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖.๑ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคนในปี ๒๕๕๙ แต่ยังคงต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตรา ๖.๔ คนต่อการเกิดมีชีวิตพันคน โดยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีอัตราการตายของทารกสูงสุด ๘.๘ คนต่อการเกิดมีชีวิตพันคน รองลงมาคือจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง มีอัตราการตายของทารก ๗.๔ และ ๗.๓ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคน ตามลำดับ ในส่วนของกรุงเทพมหานคร อัตราการตายของมารดามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๔.๕ คนต่อการเกิดมีชีวิตคนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๐.๑ คนต่อการเกิดมีชีวิตคน ในปี ๒๕๕๙ ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน จาก ๖.๓ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖.๘ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคนในปี ๒๕๕๙

๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ภาคกลางมีคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลงจาก ๑๕๐.๗ คดี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๒๐.๒ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดสมุทรปราการมีสัดส่วนคดีสูงสุด จำนวน ๑๗๓.๗ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสิงห์บุรี มีสัดส่วนคดี ๑๕๔.๓ และ ๑๓๙.๖ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ สำหรับคดียาเสพติดก็มีแนวโน้มลดลงจาก ๗๔๙.๔ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๔๑๗.๑ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๙ ทั้งนี้พบอัตราการเกิดคดียาเสพติดสูงสุดที่จังหวัดสมุทรปราการ ๕๕๓.๑ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรีและสิงห์บุรีที่มีสัดส่วนคดียาเสพติดเท่ากับ ๕๔๐.๒ และ ๕๓๘.๐ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

๔.๖ ความอบอุ่นในชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มดีขึ้น ในขณะที่อัตราการสมรสมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ อัตราการหย่าร้างในภาคกลางมีแนวโน้มลดลง จาก ๖.๖ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕.๔ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๙ แต่โดยภาพรวมยังสูงกว่าอัตราการหย่าร้างของทั้งประเทศ (๕.๕ คู่ต่อพันครัวเรือน) ในปี ๒๕๕๙ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอัตราการหย่าร้างสูงสุดในภาคคือ ๘.๑ คู่ต่อพันครัวเรือน ในขณะที่จังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการหย่าร้างน้อยที่สุด ๓.๑ คู่ต่อพันครัวเรือน ส่วนอัตราการสมรสภาคกลางมีแนวโน้มลดลงจาก ๑๖.๐ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๒.๓ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๕๙ แต่โดยภาพรวมยังต่ำกว่าอัตราการสมรสของทั้งประเทศ (๑๔.๓ คู่ต่อพันครัวเรือน) โดยจังหวัดสระบุรีมีอัตราการสมรสสูงสุดในภาคคือ ๑๗.๘ คู่ต่อพันครัวเรือน ในขณะที่จังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการสมรสน้อยที่สุด ๗.๕ คู่ต่อพันครัวเรือน

๔.๗ สถานการณ์ความยากจน และความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้มีทิศทางที่ดีขึ้น จำนวนคนจนหรือประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงจาก ๙๖๓.๕ พันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๗๑๓.๒ พันคน ในปี ๒๕๕๙ เช่นเดียวกับสัดส่วนคนจนของภาคที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๗.๖๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕.๔๑ ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดชัยนาทมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดของภาค ร้อยละ ๒๘.๓ รองลงมาได้แก่ จังหวัดอ่างทองและจังหวัดกาญจนบุรี มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๔.๕ และ ๑๔.๑ ตามลำดับ ส่วนสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) ภาคกลางมีแนวโน้มลดลงเกือบทุกจังหวัด ยกเว้นจังหวัดปทุมธานี ลพบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี และสมุทรสาคร โดยเฉพาะจังหวัดปทุมธานีที่มีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นมาก ในปี ๒๕๕๔, ๒๕๕๖ และ ๒๕๕๘ จังหวัดปทุมธานีมีสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) เท่ากับ ๐.๒๙๙, ๐.๓๑๓ และ ๐.๔๓๓ ตามลำดับ

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม พื้นที่ใช้ประโยชน์นอกการเกษตรเพิ่มขึ้น ในขณะที่พื้นที่เกษตรลดลง ทรัพยากรดินมีแนวโน้มเสื่อมโทรมในระดับสูง ซึ่งมีสาเหตุจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้สารเคมี การแผ้วถางป่าไม้ เป็นต้น และยังมีปัญหาดินเสื่อมโทรมที่เกิดตามธรรมชาติ โดยปัญหาดินเปรี้ยวจัดในภาคกลางมีปริมาณเนื้อที่ ๓.๒๐ ล้านไร่ ปัญหาดินเค็มมีพื้นที่ประมาณ ๐.๔๘ ล้านไร่ พบในบริเวณพื้นที่ที่มีตะกอนน้ำทะเล น้ำกร่อยและกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่ใกล้กับทะเล ได้แก่ จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี และชัยนาท

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง ปริมาณน้ำท่าของภาคกลางมาจากลุ่มน้ำหลัก ๗ แห่ง คือ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำสะแกกรัง ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำเพชรบุรี ลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันตก มีค่ารายปีเฉลี่ย ๒๔,๙๗๖ ล้านลูกบาศก์เมตร จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคกลางจำนวน ๕ อ่าง พบว่า ปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ มีปริมาณลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ ต่อปี โดยปี ๒๕๕๙ มีปริมาณน้ำกักเก็บได้จำนวน ๑๘,๖๕๖ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๕ ของความจุอ่าง ลดลงร้อยละ ๒.๔ จากปี ๒๕๕๘ และคิดเป็นร้อยละ ๗๔.๗ ของปริมาณน้ำท่ารายปี ขณะที่ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น จากการเพิ่มขึ้นของรอบการผลิตภาคเกษตร การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งรุนแรงขึ้น

๕.๑.๓ พื้นที่ป่าไม้ภาคกลางเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๕๙ พบว่า พื้นที่ป่าไม้ของภาคกลางเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๒ ต่อปี โดยในปี ๒๕๕๙ มีพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๙๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘ ของพื้นที่ภาค ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖ ของพื้นที่ป่าทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ตามมาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ คือ จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี ส่วนจังหวัดที่ไม่มีพื้นที่ป่าไม้อย่างน้อย ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง การเพิ่มขึ้นของผืนป่าเป็นผลจากประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ ปลูก ดูแลรักษา รวมทั้งมีโครงการปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง สำหรับสถานการณ์ป่าชายเลนภาคกลาง (จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์) ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๗) ลดลงร้อยละ ๙.๓ โดยปี ๒๕๕๗ ภาคกลางมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ ๖๕,๖๒๑.๙๘ ไร่

ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ จังหวัดสมุทรสาคร น้อยที่สุด คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ๒,๔๔๘ ไร่ โดยปี ๒๕๕๙ มีพื้นที่ป่าไม้ ๓,๒๕๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉลี่ยลดลงร้อยละ ๒๑.๘ ต่อปี

ตารางที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคกลางไม่รวมกทม.

รายการ	ปี				
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
ปริมาณน้ำในอ่างน้ำขนาดใหญ่ ๕ อ่าง (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม) ล้านลบ.ม.	๒๒,๗๓๘	๒๓,๕๕๘	๒๓,๖๒๓	๑๙,๑๑๔	๑๘,๖๕๖
พื้นที่ป่าไม้ (ล้านไร่)		๑๓.๘๒	๑๓.๘๖	๑๓.๙๑	๑๓.๙๑
จำนวนครั้งการเกิดไฟไหม้ป่า	๒๕๙	๓๐๑	๓๖๖	๓๒๕	๔๑๓
จำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ (ไร่)	๒,๘๔๐	๒,๙๗๐	๓,๗๐๐	๔,๕๑๕	๖,๓๒๖
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)		๔.๙๘	๕.๒๐	๕.๒๕	๕.๖๒
ปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ (ล้านตัน/ปี)		๐.๘๙	๑.๑๙	๑.๓๕	๒.๒๑
หมู่บ้านที่รับผลกระทบจากอุทกภัย (แห่ง)	๑,๒๖๗	๑,๒๗๑	๕๙๙		
หมู่บ้านที่รับผลกระทบจากภัยแล้ง (แห่ง)	๑,๔๔๙	๑,๒๘๒	๑,๑๓๑	๑,๔๗๙	

๕.๑.๔ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นและที่ตกค้างสะสมเพิ่มขึ้น ภาคกลางมีปริมาณขยะมากเป็นลำดับ ๒ ของประเทศ รองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๕๙ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของภาคกลางเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๒ ต่อปี ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรอุปโภคบริโภคของประชาชน โดยในปี ๒๕๕๙ มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ๕.๖๒ ล้านตันต่อปี หรือ ๑๕,๓๘๘.๕ ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๐.๘ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งประเทศ จังหวัดที่มีปริมาณการเกิดขยะมากที่สุดตามลำดับ คือ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี และนครปฐม ปริมาณขยะที่มีการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเทียบกับปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากปี ๒๕๕๗ รัฐบาลได้กำหนดให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งจะทำให้มีการดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาขยะอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถึงกระนั้น ภาคกลางก็ยังคงประสบกับปัญหาปริมาณขยะตกค้างสะสมเพิ่มมากขึ้นและปริมาณของเสียอันตรายที่มีแนวโน้มของปัญหารุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะของเสียอันตรายจากชุมชน และมูลฝอยติดเชื้อ

๕.๑.๕ คุณภาพน้ำของภาคกลางยังคงอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมากกว่าภาคอื่นๆ ภาคกลางมีจำนวนแหล่งน้ำที่สำคัญอยู่ ๑๗ แห่ง ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ถึงแม้จำนวนแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมีจำนวนเพิ่มขึ้น และแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมีจำนวนลดลง ซึ่งปี ๒๕๕๙ จำนวนแหล่งน้ำเสื่อมโทรมมี ๔ แห่ง ลดลงจากปี ๒๕๕๘ ที่มีถึง ๘ แห่ง ในขณะที่จำนวนแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้เพิ่มมากขึ้น แต่ภาคกลางก็ยังคงมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมากกว่าภาคอื่นๆ แม่น้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำสะแกกรัง สาเหตุสำคัญมาจากชุมชนเมือง พื้นที่เกษตรกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการปศุสัตว์ที่ไม่มีระบบการจัดการของเสีย โดยเฉพาะในแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างและแม่น้ำท่าจีนตอนล่าง พบว่า เกิดจากการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่อย่างหนาแน่น ส่วนในเขตกรุงเทพมหานคร ค่าเฉลี่ยคุณภาพน้ำ

ในคลองและแม่น้ำเจ้าพระยา ยังคงมีปัญหาน้ำเสียค่อนข้างรุนแรง สาเหตุจากการปล่อยสิ่งปฏิกูลและสิ่งโสโครกของชุมชน

สำหรับคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเลของภาคกลางมีแนวโน้มดีขึ้น จากสถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเล ๓๘ แห่ง ในปี ๒๕๕๙ มี ๑๘ แห่งที่อยู่ในเกณฑ์ดีเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ที่มีเพียง ๑ แห่ง อย่างไรก็ตามยังมีบริเวณที่ควรเฝ้าระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นบริเวณเสื่อมโทรมถึงเสื่อมโทรมมาก ได้แก่ บริเวณปากคลอง ๑๒ ธันวาคมโรงงานฟอกย้อม กม. ๓๕ ปากแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดสมุทรปราการ บริเวณปากน้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม ปากคลองบ้านบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี และปากแม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานฟอกย้อม แหล่งชุมชนทั้งเศษขยะและเศษอาหาร รวมถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและการเลี้ยงปศุสัตว์

๕.๑.๖ มลพิษทางอากาศยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องของภาคกลาง ทั้งมลพิษที่ได้รับผลกระทบจากสารอินทรีย์ระเหยง่าย ก๊าซโอโซน และฝุ่นละอองขนาดเล็ก ภาคกลางส่วนใหญ่พบในจังหวัดที่มีเขตประกอบการอุตสาหกรรม ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี สระบุรี ปทุมธานี ออยุธยา และสมุทรสาคร ส่วนปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๑๐ ไมครอน บริเวณตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี มีแนวโน้มดีขึ้น กล่าวคือ ในปี ๒๕๕๙ มีจำนวนวันที่ฝุ่นละอองสูงเกินมาตรฐานลดลง แต่ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีปัญหามากที่สุดของประเทศ สาเหตุหลักมาจากกิจกรรมโรงโม่ บด ย่อยหิน เหมืองหิน และการขนถ่านหิน ส่วนพื้นที่บริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และนครปฐม) ยังคงพบทั้งปัญหาฝุ่นละอองและสารอินทรีย์ระเหยง่ายเกินค่ามาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

๕.๒ สถานการณ์ภัยพิบัติ

๕.๒.๑ ไฟป่าแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากสถิติตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ พบว่า จำนวนพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๔ ต่อปี โดยเฉพาะในปี ๒๕๕๙ พบว่า มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๖,๓๒๖ ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๕ ของพื้นที่ป่าภาคกลางเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ร้อยละ ๔๐.๑ จังหวัดที่มีสัดส่วนไฟไหม้ป่าเมื่อเทียบกับพื้นที่ป่าไม้มากที่สุด คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี และสระบุรี ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่คาดว่าจะเกิดจากการเผาไร่เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยเบาบางลง ภายหลังจากเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี ๒๕๕๔ ภาคกลางได้รับความเสียหายจากอุทกภัยเบาบางลง ช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ ภาคกลางมีจำนวนจังหวัดและหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งจังหวัดที่ประสบอุทกภัยซ้ำซาก ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สระบุรี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี และสมุทรปราการ สาเหตุหลักในการเกิดอุทกภัยส่วนใหญ่เกิดจากฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานาน ประกอบกับมีการบุกรุกทำลายป่าซึ่งเป็นที่ซับน้ำ นอกจากนี้ยังมีจังหวัดที่เป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัย คือ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรสาคร

๕.๒.๓ พื้นที่ประสบภัยแล้งลดลง ภาพรวมในช่วง ๔ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๘) ภาคกลางมีจำนวนหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งลดลง ยกเว้นปี ๒๕๕๘ ที่มีหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งเพิ่มขึ้นจาก ๑,๐๒๔ หมู่บ้าน ปี ๒๕๕๗ เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๔๗๙ ในปี ๒๕๕๘ โดยจังหวัดที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก ได้แก่ กาญจนบุรี และเพชรบุรี สาเหตุหลักเกิดจากภาวะฝนทิ้งช่วง ส่งผลให้ปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยและไม่ตกในพื้นที่อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

๕.๒.๔ การกัดเซาะชายฝั่งทะเลยังเป็นปัญหาต่อเนื่อง ภาคกลางมีจังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายทะเล ได้แก่ สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีชายฝั่งทะเลยาว ๔๖๒.๔๘ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗ ของความยาวชายฝั่งทั้งหมด โดยถูกกัดเซาะเป็นระยะทางรวม ๑๗๑.๒๓ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖ ของการกัดเซาะชายฝั่งทะเลทั้งหมด ซึ่งเป็นการกัดเซาะรุนแรงระยะทาง ๖๓.๒๖ กิโลเมตร และกัดเซาะปานกลางระยะทาง ๑๐๗.๙๗ กิโลเมตร โดยพื้นที่ที่มีอัตราการกัดเซาะรุนแรงเฉลี่ยมากกว่า ๕ เมตร เกิดขึ้นใน ๔ จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ สมุทรสาคร เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ตามลำดับ โดยเฉพาะสมุทรปราการที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกกัดเซาะรุนแรงมากที่สุดยาวถึง ๓๑.๔๗ กิโลเมตร สาเหตุของการกัดเซาะส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมและชุมชนที่ขยายตัวรุกล้ำพื้นที่ชายฝั่ง และการบุกรุกทำลายป่าชายเลน ซึ่งเป็นผลต่อระบบนิเวศชายฝั่ง สำหรับกรุงเทพมหานครประสบกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในระดับรุนแรงถึงร้อยละ ๙๘.๓ ของแนวชายฝั่งกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ มีแนวชายฝั่งถูกกัดเซาะรุนแรง ๕.๗๑ กิโลเมตรจากความยาวแนวชายฝั่ง ๕.๘๑ กิโลเมตร

๖. พื้นที่กรุงเทพมหานคร

๖.๑ กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศไทย โดยมีประชากรตามทะเบียนราษฎรประมาณ ๕.๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๘.๗ ของประเทศ ตั้งอยู่บนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและแบ่งเมืองออกเป็น ๒ ฝั่ง คือ ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี โดยกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ทั้งหมด ๑,๕๖๘.๗๓๗ ตารางกิโลเมตร กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของประเทศไทย

๖.๒ กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ โดยมีสัดส่วนการผลิตสูงที่สุด มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ ๔,๔๓๗,๔๐๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕ ของประเทศ เศรษฐกิจพึ่งพิงภาคบริการสูงถึงร้อยละ ๘๖.๘ จึงเป็นศูนย์รวมธุรกิจบริการที่สำคัญของประเทศ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๕ ของประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนการผลิตสาขาการค้าร้อยละ ๔๘.๐ ของประเทศ สาขาการเงิน ร้อยละ ๖๑.๑ และสาขาการขนส่ง ร้อยละ ๔๙.๐

๖.๓ ปัญหาที่สำคัญของกรุงเทพฯ ได้แก่ ปัญหาจราจรแออัด ปัญหาสิ่งแวดล้อม (น้ำเสีย ขยะ) ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และปัญหาน้ำท่วม เนื่องจากพื้นที่ส่วนมากในกรุงเทพมหานครเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่บนพื้นที่บริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑.๕๐-๒ เมตร โดยมีความลาดเอียงจากทิศเหนือสู่อ่าวไทยทางทิศใต้ และเฉพาะลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างจะอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๑.๕๐ เมตร ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมบ่อยครั้งในช่วงฤดูมรสุม

๗. สภาวะแวดล้อม

ภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพฯ มีที่ตั้ง ลักษณะภูมิสังคม โครงสร้างเศรษฐกิจ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ดังนี้คือ

๗.๑ จุดแข็ง

๗.๑.๑ เป็นที่ตั้งของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางมาเยือนมากที่สุดในโลก (Global Destinations Cities Index) เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร พระบรมมหาราชวัง และถนนข้าวสาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียบพร้อม ทำให้รายได้ท่องเที่ยวของกรุงเทพฯ สูงถึงร้อยละ ๓๘.๒ ของประเทศ และในปี ๒๕๕๙ กรุงเทพฯ ติดอันดับเมืองท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือนมากที่สุดในโลก

๗.๑.๒ เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ ศูนย์กลางเศรษฐกิจและธุรกิจสำคัญของประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของกระทรวง กรม ตลาดหลักทรัพย์ สถาบันการเงิน ธุรกิจ และการค้าชั้นนำของประเทศ

๗.๑.๓ เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาชั้นนำทุกระดับและมีความพร้อมด้านเครื่องมืออุปกรณ์และบุคลากรการวิจัย โดยมีมหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยและพัฒนาที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก

๗.๑.๔ เป็นที่ตั้งของสถานพยาบาลที่ดีที่สุดและมากที่สุดในประเทศ โดยมีศูนย์การแพทย์ชั้นนำ และสถาบันการแพทย์เฉพาะทางที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก

๗.๑.๕ เป็นฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมส่งออกและแหล่งจ้างงานหลักของประเทศ ซึ่งอุตสาหกรรมที่สำคัญของภาค ได้แก่ วัสดุก่อสร้าง ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า ในจังหวัด สระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สมุทรปราการ รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร โดยเฉพาะการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมอาหาร ๓ กลุ่ม คือ อุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดสมุทรสาคร อุตสาหกรรมไก่เนื้อ จังหวัดลพบุรี และอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนเขตอุตสาหกรรมเหล็กที่บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๗.๑.๖ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของประเทศและภูมิภาคอาเซียน โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมขนส่งอย่างเพียบพร้อมและทันสมัย สามารถอำนวยความสะดวกในการคมนาคมขนส่งที่ครอบคลุมการเชื่อมโยงระหว่างเมือง ระหว่างภาค และระหว่างประเทศมากกว่าภาคอื่นๆ ทั้งทางบก ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ

๗.๑.๗ เป็นแหล่งรวมของแม่น้ำสายสำคัญและมีพื้นที่ลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ชลประทานมากที่สุดใน “อู่ข้าว อู่น้ำ” ของประเทศ โดยมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๐ ของพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศ

๗.๑.๘ เป็นศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรของประเทศ เนื่องจากมีตลาดค้าส่งค้าปลีกสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี ตลาดปลาสุพรรณ จังหวัดอ่างทอง และตลาดมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

๗.๑.๙ เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศ เนื่องจากมีสภาพพื้นที่และระบบชลประทานที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีลักษณะการผลิตที่เด่นและแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ ภาคกลางตอนบน เป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และถั่วเหลือง ภาคตะวันตกเป็นแหล่งผลิตสับปะรด มะพร้าว และไม้ผล นอกจากนี้ภาคกลางยังเป็นแหล่งผลิต โคนม-โคเนื้อ สุกร และไก่ รวมทั้งยังมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เหมาะสมแก่การทำประมงน้ำลึกและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเลที่สำคัญของประเทศ

๗.๑.๑๐ มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย โดยมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ ได้แก่

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ชะอำ และหัวหิน เป็นต้น นอกจากนี้ภาคกลางยังมีพื้นที่อีกหลายแห่งที่มีสภาพภูมิอากาศและธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการเชิงสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการที่พักแบบ Long Stay Home Stay การบริการสปา การดูแลผู้สูงอายุ การบริการสุขภาพ นวดแผนไทย สมุนไพรเพื่อสุขภาพ และอาหารสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทัวร์ป่า ฯลฯ

๗.๑.๑๑ เป็นพื้นที่ในแนวเส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor : SEC) เชื่อมโยงระหว่างเมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยพาดผ่านเมืองสำคัญหลายเมืองและมีการขนส่งข้ามแดนตามแนวเส้นทางในปริมาณมาก จึงเป็นเส้นทางเศรษฐกิจและท่องเที่ยวสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างไทย เมียนมา และกัมพูชา รวมถึงเชื่อมต่อไปยังเวียดนามได้

๗.๒ จุดอ่อน

๗.๒.๑ พื้นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตและขยายตัวของเมืองสูงประสบปัญหาที่กระทบต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาล้างแควล้น (น้ำเสีย ขยะ) ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้น และทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง ซึ่งรวมทั้งปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้น การก่อการร้าย เป็นต้น

๗.๒.๒ มีปัญหาฝุ่นละอองในเขตอุตสาหกรรมก่อสร้าง โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลหน้าพระลาน อำเภอลำลูกกา จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๑๐ ไมครอน มากที่สุดของประเทศ

๗.๒.๓ พื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ลดลง จากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมรุกเข้าพื้นที่เกษตร และเป็นการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ยังมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก

๗.๒.๔ ปัญหาการเชื่อมต่อระหว่างโครงข่ายถนนกับระบบการขนส่งอื่นๆ มีน้อย ทำให้ไม่ประหยัดและมีต้นทุนสูง เนื่องจากภาคกลางได้มีการพัฒนาโครงข่ายถนนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่การพัฒนาโครงข่ายรถไฟและท่าเรือเพื่อใช้ขนส่งสินค้ายังมีน้อย

๗.๒.๕ ทักษะกำลังแรงงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของภาค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ทำให้ขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกได้ โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่มีการใช้ทุน และเทคโนโลยีอย่างเข้มข้น

๗.๒.๖ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และชุมชนเมือง โดยไม่มีการดำเนินมาตรการควบคุม และบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ได้แก่ คุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่าง เสื่อมโทรมลง คุณภาพดินเสื่อมโทรมลง ป่าไม้และป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลาย และความสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งลดลง เป็นต้น

๗.๒.๗ การพัฒนาอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังใช้เทคโนโลยีเดิม และมีการใช้แรงงานเข้มข้น จึงสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่ำ

๗.๒.๘ การท่องเที่ยวกระจุกตัวในกรุงเทพฯ และบางจังหวัด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวรอบนอกไม่เป็นที่รู้จักและขาดความพร้อมจึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างในพื้นที่ได้

๗.๒.๙ ผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีอัตราการพึ่งพิงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง

๗.๓ โอกาส

๗.๓.๑ การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนกับประเทศกลุ่ม CLMV จะเป็นโอกาสในการขยายตลาดส่งออกสินค้าอาหารและอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้งชักจูงนักลงทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ภาคกลางเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีความพร้อมทั้งในด้านทำเลที่ตั้ง ระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม

๗.๓.๒ การพัฒนาความเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย-ภาคกลาง-ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกตามเส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) จะเป็นโอกาสในการเพิ่มการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๗.๓.๓ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี จะเป็นโอกาสในการปรับกระบวนการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลายทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐาน และราคา

๗.๓.๔ โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้กับสินค้าและบริการใหม่ ที่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุ

๗.๓.๕ กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติที่ขยายตัวไปทั่วโลก ช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็สร้างกระแสความนิยมบริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพ

๗.๓.๖ แผนงานโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระหว่างภาค จะเป็นโอกาสในการเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ระหว่างภาค

๗.๔ ภัยคุกคาม

๗.๔.๑ สินค้าราคาถูกของประเทศอื่นที่ต้นทุนถูกกว่าเข้ามาตีตลาด ส่งผลให้สูญเสียส่วนแบ่งทางการตลาดและนักลงทุนต่างชาติย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศเหล่านั้นเนื่องจากมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า ซึ่งสินค้าของภาคกลางที่ได้รับผลกระทบ เช่น ข้าว เสื้อผ้า ผลไม้ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

๗.๔.๒ ภัยก่อการร้ายข้ามชาติที่มีแนวโน้มการก่ออาชญากรรมในเขตเมือง ซึ่งเป็นอาชญากรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอาเซียน จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งกระทบต่อเศรษฐกิจ ทำให้นักธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่สนใจจะเข้ามาลงทุนขาดความเชื่อมั่น

๗.๔.๓ มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี เช่น มาตรฐานการผลิตสินค้า มาตรฐานด้านความสะอาด และสุขอนามัย โดยได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตค่อนข้างมาก และมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มงวด ส่งผลให้ผู้ประกอบการในภาคกลางต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน และคุณภาพสินค้าให้เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ

๗.๔.๔ การเปลี่ยนสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง

๘. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

- ๘.๑ ปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ได้แก่ ปัญหาจราจร ขยะ น้ำเสีย ฯลฯ
- ๘.๒ ปัญหาการดูแลผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- ๘.๓ ทักษะกำลังแรงงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของภาค
- ๘.๔ พื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ลดลงจากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม และเป็นการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ใช้สารเคมีจำนวนมาก
- ๘.๕ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังขาดการนำนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ใช้แรงงานเข้มข้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ๘.๖ การท่องเที่ยวกระจุกตัวในกรุงเทพฯ และบางจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวรอบนอกไม่เป็นที่รู้จักและขาดความพร้อมจึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างในพื้นที่
- ๘.๗ มีสถาบันการศึกษาและวิจัยชั้นนำทุกระดับแต่ยังขาดการนำผลงานวิจัยที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการที่ชัดเจน

๙. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพฯ เป็นภูมิภาคที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับทุกภาคภายในประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงกรุงเทพมหานคร และเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการระดับกระทรวง หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษาและวิจัยชั้นนำทุกระดับ สถาบันการรักษายาบาลที่ดีที่สุด รวมทั้งสถาบันธุรกิจ และสถาบันการเงินชั้นนำของประเทศ ขณะเดียวกันภาคกลางตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็น “อู่ข้าว อู่น้ำ” ของประเทศ และเป็นพื้นที่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Southern Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางลัดโลจิสติกส์ (Landbridge) เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียนกับโลกตะวันตกและโลกตะวันออก

ดังนั้น การพัฒนาภาคกลางสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นต้องรักษาความมีชื่อเสียงของกรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองชั้นนำระดับโลกตลอดไป ควบคู่ไปกับการใช้ศักยภาพพื้นฐานด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ และความพร้อมของสถาบันการศึกษา/วิจัยในการยกระดับภาคการเกษตรสู่เกษตรอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูง รวมทั้งการเร่งรัดผลักดันเส้นทางลัดโลจิสติกส์เชื่อมโยงทวาย (เมียนมา) กับระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) เพื่อให้ภาคกลางเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงเส้นทางทางการค้าขนส่งระหว่างทะเลตะวันตกและทะเลตะวันออกในระยะยาว

๙.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

ภาคกลางมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับทุกภาคภายในประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของกรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษาและวิจัยชั้นนำทุกระดับ สถาบันการรักษายาบาลที่ดีที่สุด นอกจากนี้ภาคกลางยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สภาพพื้นที่และระบบชลประทานที่อุดมสมบูรณ์ เป็นฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ และเป็นพื้นที่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Southern Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางลัดโลจิสติกส์ (Landbridge) เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียนกับโลกตะวันตกและโลกตะวันออก ภาคกลางจึงมีเป้าหมายที่จะ “พัฒนากรุงเทพฯ สู่มหานครทันสมัยและภาคกลางเป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูง”

๙.๒ วัตถุประสงค์

๙.๒.๑ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของกรุงเทพฯ ให้เป็นเมืองที่มีความทันสมัย และเป็นเมืองที่น่าอยู่น่าเที่ยวในลำดับต้นๆ ของโลกตลอดไป

๙.๒.๒ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุขทั้งสุขภาพกาย จิตใจ มีความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ และมีสภาพแวดล้อมที่ดี

๙.๒.๓ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและยกระดับการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง

๙.๒.๔ เพื่อฟื้นฟูและรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อุตสาหกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

๙.๓ เป้าหมายและตัวชี้วัด

๙.๒.๑ กรุงเทพฯ ได้รับการจัดลำดับเป็นเมืองที่มีคุณภาพชีวิตชั้นนำในโลกดีขึ้น

๙.๒.๒ ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินดีขึ้น

๙.๒.๓ รายได้การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๙.๒.๔ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรเพิ่มขึ้น

๙.๒.๕ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

๙.๒.๖ คุณภาพน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่างอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

๙.๒.๗ ปริมาณขยะที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้น

๙.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๙.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนากทม. เป็นมหานครทันสมัยระดับโลกควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง

แนวทางการพัฒนา

๑) เร่งพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและระบบขนส่งสาธารณะ อาทิ รถไฟฟ้า รถเมล์ ฯลฯ เพื่อบรรเทาปัญหาจราจรและให้ประชาชนเข้าถึงบริการระบบขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบายและปลอดภัยในการเดินทาง

๒) ก่อสร้างถนนวงแหวน ถนนเชื่อมต่อ (Missing link) สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ฯลฯ เพื่อลดปัญหาความแออัดและคับคั่งของปริมาณการจราจรในเขตเมือง ลดปัญหาคอขวด เป็นการเชื่อมต่อโครงข่ายการเดินทางเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและลดเวลาการเดินทาง รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเมืองและชนบท

๓) จัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยใช้มาตรการผังเมืองควบคุมการใช้พื้นที่รวมทั้งคุ้มครองแหล่งอนุรักษ์และทัศนียภาพเมือง ตลอดจนการจัดทัศนียภาพของเมืองให้สวยงาม มีพื้นที่สีเขียวและสวนสาธารณะ

๔) พัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุ และออกแบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการต่างๆ ให้สามารถรองรับคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน (Universal Design) เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการต่างๆ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

๕) แก้ไขปัญหาขยะ น้ำเสีย น้ำท่วม และมลภาวะทางอากาศ อันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง

๖) ป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความรุนแรงและความเสียหายเป็นมูลค่าสูง

๗) วางระบบป้องกันภัยอาชญากรรมและภัยก่อการร้ายในเขตกรุงเทพฯ และพื้นที่ต่อเนื่อง เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

๘) พัฒนาเมืองปริมณฑล (สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร) ให้เป็นเมืองศูนย์กลางการบริการธุรกิจและการพาณิชย์ ศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์ ศูนย์บริการด้านสุขภาพและการศึกษาและเมืองที่อยู่อาศัย โดยประสานการวางระบบโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐาน ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ และบริการทางสังคม กับมาตรการทางผังเมือง ในการชี้้นำให้การขยายตัวของเมืองเป็นไปอย่างมีแบบแผนและเหมาะสม รวมทั้งการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองให้เอื้อต่อการอยู่อาศัย การเดินทางและการขนส่งโดยสะดวกและปลอดภัย โดยเฉพาะการป้องกันน้ำท่วม-น้ำเสีย พร้อมทั้งการจัดให้มีพื้นที่สีเขียวเพื่อเป็นปอดและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชนเพิ่มขึ้น รองรับ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและกิจกรรมต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม ธุรกิจการค้า การคมนาคมขนส่ง และการเพิ่มขึ้นของประชากรเมือง

๙.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติและสร้างความเชื่อมโยงเพื่อกระจายการท่องเที่ยวทั่วทั้งภาค

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ อาทิ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ชะอำ-หัวหิน สนามกอล์ฟพระดัลโลกที่เพชรบุรี กาญจนบุรี และพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นฐานการกระจายรายได้และการสร้างงาน โดยยกระดับคุณภาพของธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานระดับนานาชาติและเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

๒) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน โดยฟื้นฟูบูรณะโบราณสถาน และเตรียมความพร้อมของเมืองให้สามารถรองรับภัยพิบัติ โดยเฉพาะอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) เพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น ตลาดสามชุก ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำดำเนินสะดวก เกาะเกร็ด ท่องเที่ยวธรรมชาติสวนผึ้ง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ฯลฯ โดยปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เช่น กลุ่มประวัติศาสตร์และศาสนา กาญจนบุรี-สุพรรณบุรี-พระนครศรีอยุธยา-อ่างทอง-สิงห์บุรี-ชัยนาท-ลพบุรี-สระบุรี-นครปฐม-ราชบุรี-เพชรบุรี กลุ่มดูแลสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทย อาทิ นนทบุรี-สมุทรสาคร-นครปฐม-เพชรบุรี และกลุ่มท่องเที่ยวทางน้ำ อาทิ พระนครศรีอยุธยา-นนทบุรี-ปทุมธานี-อ่างทอง-สิงห์บุรี โดยปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและ กิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม มีความหลากหลาย และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัด อย่างยั่งยืน

๕) พัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แหล่งผลิตสินค้า OTOP และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้มีเส้นทางหรือเครือข่ายการคมนาคมที่สามารถเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย เป็นการขยายเส้นทางท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน

๙.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมโดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๑) นำผลการวิจัยและพัฒนาของสถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติมาใช้ในการ พัฒนาการผลิตข้าวในพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพิ่มศักยภาพและยกระดับคุณภาพข้าวซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

๒) พัฒนามาตรฐานฟาร์มเพื่อผลิตอาหารปลอดภัย (Food safety) จากสินค้าเกษตรหลักของภาค ได้แก่ ข้าว พืชผัก มะพร้าว โคนม โคเนื้อ สุกร ไก่ เป็ด กุ้ง ปลา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญ ได้แก่ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม และประจวบคีรีขันธ์ เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรคุณภาพสูง ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเฉพาะและตลาดระดับบน

๓) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเกษตรเพื่อยกระดับสู่ Smart Farmer และ Smart Farming โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและพันธุ์ที่เหมาะสม รวมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารจัดการตลาดให้มีประสิทธิภาพ

๔) พัฒนาคุณภาพมาตรฐานทรัพยากรประมงทะเล โดยเร่งรัดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบเหมาะสม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เช่น การส่งเสริมการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการและวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม การส่งเสริมและพัฒนาการประมงพื้นบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมง เป็นต้น ในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งรอบอ่าวไทย ได้แก่ ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ

๕) เพิ่มความสามารถการแข่งขันอุตสาหกรรมประมง (สมุทรสาคร) อุตสาหกรรมก่อสร้าง (สระบุรี) อุตสาหกรรมยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ (พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สมุทรปราการ) การใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๖) พัฒนากาญจนบุรี-ราชบุรี-เพชรบุรีตอนบนให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและปศุสัตว์ และกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มเชื่อมโยงกับแหล่งผลิต

ในเมียนมา โดยเพิ่มประสิทธิภาพระบบโลจิสติกส์เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งสินค้า รวมทั้งยกระดับคุณภาพสินค้าอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้มีความทันสมัยและให้ได้มาตรฐานสากลไปสู่ตลาดอาเซียน

๗) ส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจ SMEs และ Start Up โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ อาทิ การนำงานวิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการใช้กลยุทธ์การตลาด ฯลฯ เพื่อให้สามารถเริ่มต้นธุรกิจและเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๙.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมภัยแล้ง และคงความสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาแหล่งน้ำ และระบบกระจายน้ำ ในพื้นที่แล้งซ้ำซาก อาทิ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี และลพบุรี เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการน้ำ โดยปรับปรุงและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเดิม วางแผนจัดสรรน้ำเพื่อรองรับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชุมชนได้อย่างพอเพียงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งจัดทำแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็กกระจายในพื้นที่การเกษตรเพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

๒) ป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมพื้นที่เศรษฐกิจ ชุมชน แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อาทิ ชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ โดยเพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำที่เป็นแก้มลิง การปลูกป่าต้นน้ำ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวังภัยน้ำท่วม

๓) ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี และราชบุรี โดยการปลูกป่าเพิ่มเติม และเพิ่มมาตรการเฝ้าระวังติดตามการบุกรุกป่า สนับสนุนสิทธิและบทบาทของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมลง

๔) ขุดลอกลำน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณการกักเก็บน้ำและใช้ในการขนส่ง อาทิ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน ฯลฯ รวมทั้งฟื้นฟูคุณภาพน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่างในพื้นที่พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม และสมุทรสาคร

๕) ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากขยะชายฝั่งทะเล อาทิ สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ โดยการจัดทำแนวป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น ปลูกป่าชายเลน และการทำแนวไม้ไผ่กันคลื่น

๙.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ เปิดประตูการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย-ภาคกลาง-ระยองเศรษฐกิจภาคตะวันออก

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง และรถไฟ เชื่อมกรุงเทพ - กาญจนบุรี เพื่อเชื่อมโยง พื้นที่เศรษฐกิจชายแดนของภาคกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศให้สามารถเกี่ยวเนื่องและติดต่อทางการพัฒนาระหว่างพื้นที่ได้โดยสะดวกและรวดเร็ว

๒) เร่งพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นประตูเชื่อม Southern Economic Corridor จากท่าเรือทวาย-ท่าเรือแหลมฉบัง-ท่าเรือสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา-ท่าเรือวังเตา ประเทศเวียดนาม โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางและขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๓) พัฒนามาตรฐานด้านชายแดนไทย-เมียนมา บ้านพุน้ำร้อน ด่านเจดีย์สามองค์ และด่านสิงขร เพื่อเชื่อมโยงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว กับเมียนมา โดยจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับการพัฒนาในอนาคต พร้อมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ จุดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน ตลอดจนระเบียบและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

๔) พัฒนาเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจของภาคกลางตามแนวแกนหลักการเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายกับ EEC โดยจัดเตรียมระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการรองรับการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างไทยกับเมียนมา

๙.๔.๖ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ พัฒนาการเชื่อมโยงเศรษฐกิจและสังคมกับทุกภาคเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ

แนวทางการพัฒนา

๑) เร่งดำเนินการแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงภาคกลางกับภาคอื่นๆ ของประเทศ เพื่อกระจายประโยชน์และโอกาสจากจุดความเจริญหลักของประเทศให้เชื่อมโยงไปยังพื้นที่ที่ภาคอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาค อาทิ

(๑) เชื่อมโยงภาคเหนือ ด้วยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-พิษณุโลก และรถไฟทางคู่ลพบุรี-ปากน้ำโพ

(๒) เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-นครราชสีมา และทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองบางปะอิน-นครราชสีมา

(๓) เชื่อมโยงภาคตะวันออก ด้วยรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ-ระยอง ทางหลวงพิเศษ พัทยา-มาบตาพุด และรถไฟทางคู่ฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-แก่งคอย

(๔) เชื่อมโยงภาคใต้และภาคใต้ชายแดน ด้วยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-หัวหิน และรถไฟทางคู่ประจวบคีรีขันธ์-ชุมพร

๒) พัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งระบบรางในเมืองที่มีศักยภาพที่สำคัญ อาทิ เมืองอยุธยา และบริเวณเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ รวมทั้งบริเวณใกล้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน อาทิ เมืองพุน้ำร้อน โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการนำร่องที่ใช้แนวทางการจัดรูปที่ดิน การผังเมืองควบคู่กับการพัฒนาเมืองแบบประหยัดพลังงาน

ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก

ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่ ภาคตะวันออก ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดสระบุรี นครราชสีมา บุรีรัมย์ ทิศใต้ ติดกับ อ่าวไทย ทิศตะวันออก ติดกับ กัมพูชา ทิศตะวันตก ติดกับ กรุงเทพฯ ปทุมธานี สมุทรปราการ อ่าวไทย

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๒๒.๘๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๗.๑ ของประเทศ ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาสูงและป่าไม้ โดยตอนกลางเป็นที่ราบสลับภูเขา ตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบชายฝั่งทะเล

๑.๓ ภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศของภาคตะวันออก คล้ายคลึงกับภาคใต้ คือ-ทางตอนบนของภาคจากปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทราจะมีลักษณะอากาศแบบสะวันนา (Aw) ส่วนทางตอนล่าง คือจันทบุรีและตราด จะมีลักษณะอากาศแบบร้อนชื้นแบบมรสุม (Am) คือ มีฝนตกชุก อากาศร้อนชื้น จังหวัดที่มีปริมาณฝนมากที่สุดคือ ตราด และจังหวัดที่มีฝนตกน้อยที่สุดคือ ชลบุรี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ ๑,๕๑๘.๖ มิลลิเมตรต่อปี

๑.๔ การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ปี ๒๕๕๘ ภาคตะวันออก มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ๑๒.๘๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕ ของพื้นที่ทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่ไม่ยืนต้นและไม้ผล ๕.๒๐ ล้านไร่ พืชไร่ ๓.๒๒ ล้านไร่ และทำนาข้าว ๒.๗๘ ล้านไร่ และพื้นที่นอกการเกษตร ๕.๗๕ ล้านไร่

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน ส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ระบายน้ำได้ดี ไม่อุดมสมบูรณ์ บริเวณที่มีน้ำทะเลท่วมถึงจะเป็นดินโคลนหรือดินเหนียว ส่วนบริเวณที่สูงเป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินบะซอลต์ หินปูนเหมาะแก่การปลูกพืชสวน เช่น เงาะ พุเรียน มังคุด เป็นต้น ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีดินอัสลูเวียนที่เหมาะสมใช้ทำนา

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ ภาคตะวันออกมีลุ่มน้ำที่สำคัญ คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาบ และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำระยอง แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำตราด และแม่น้ำบางปะกง

๑.๕.๓ ป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ ป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าชายเลน และป่าเบญจพรรณ ในปี ๒๕๕๙ มีพื้นที่ป่าไม้ ๕.๑๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๕ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศที่กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ทั้งหมด โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุด คือ จันทบุรี สระแก้ว และปราจีนบุรี ตามลำดับ สำหรับป่าชายเลน ภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา) ปี ๒๕๕๗ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด

ประมาณ ๑๖๔,๖๔๙.๗๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี น้อยที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ การคมนาคมขนส่งทางบก

๒.๑.๑ โครงข่ายถนน มีเส้นทางถนนสายหลักขนาดไม่ต่ำกว่า ๔ ช่องจราจรเชื่อมโยงทุกจังหวัด และโครงข่ายหลักของประเทศที่เชื่อมสู่ภาคต่างๆ แต่พื้นที่เมืองยังมีปัญหาการจราจรแออัด

๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) สายบางนา-หาดเล็ก เป็นหนึ่งในทางหลวงแผ่นดินสายประธานทั้งสี่ของประเทศไทย จุดเริ่มต้นเชื่อมต่อกับถนนเพลินจิต เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ไปตามชายทะเลภาคตะวันออกและสิ้นสุดที่อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ติดต่อกับชายแดนจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา รวมระยะทางยาวทั้งสิ้นประมาณ ๔๘๘ กิโลเมตร โดยผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

๒) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ สายสุพรรณบุรี-อรัญประเทศ (เขตแดนไทย/กัมพูชา) เป็นทางหลวงแผ่นดินที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย สายทางเริ่มต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี และสิ้นสุดที่ชายแดนประเทศกัมพูชา อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีระยะทางตลอดทั้งสายรวม ๒๙๙.๕๔๙ กิโลเมตร ในปัจจุบัน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ เฉพาะช่วงหินกองถึงอรัญประเทศได้รับการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายทางหลวงเอเชียสาย ๑ โดยถนนตลอดสายมีขนาดระหว่าง ๒-๖ ช่องจราจร

๓) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔ (ถนนเทพรัตน) สายบางนา - หนองไม้แดง ทางหลวงสายนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นทางหลวงเอเชียสาย ๑๙ ขนาด ๘-๑๔ ช่องจราจร มีจุดเริ่มต้นที่แยกบางนา กรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา และไปบรรจบกับถนนสุขุมวิทที่ทางแยกต่างระดับหนองไม้แดง จังหวัดชลบุรี

๔) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๖ (ถนนบายพาสพัตยา-ระยอง) สายกะทิงลาย-ปลวกเกิด เป็นถนนแอสฟัลต์คอนกรีตขนาด ๔ ช่องจราจร ถนนสายนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๑๒๓ เริ่มต้นแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) บริเวณทางแยกกะทิงลาย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สิ้นสุดที่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ บริเวณบ้านปลวกเกิด ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ระยะทางรวม ๕๗ กิโลเมตร

๕) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ สายปากเกร็ด-สะพานต่างระดับนครราชสีมา เป็นทางหลวงแผ่นดินสายรองที่เชื่อมระหว่างจังหวัดนนทบุรี กรุงเทพมหานคร จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครราชสีมา

๖) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๕ (ถนนรังสิต-นครนายก) เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดนครนายก

๗) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๗ สายจันทบุรี-สระแก้ว เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้

๘) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๘ (ถนนตราด-บ้านหาดเล็ก) ทางไปสู่ ตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา บ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่

๙) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓๑ สายสตั๊ปป-เขาหินซ้อน มีชื่อเรียกว่า ถนนสายยุทธศาสตร์ เส้นทางเริ่มจากถนนสุขุมวิท ที่ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สิ้นสุดที่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ (ฉะเชิงเทรา-กบินทร์บุรี) ที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑๐) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๔ สายชลบุรี-แกลง เป็นถนนที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อย่นระยะทางจากจังหวัดชลบุรีไปสู่จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด โดยไม่ผ่านตัวเมืองระยอง เป็นถนนผิวจราจรแอสฟัลต์คอนกรีต ขนาด ๔ ช่องจราจรตลอดสาย เริ่มต้นจากถนนสุขุมวิท อำเภอเมืองชลบุรี ผ่านถนนเลี้ยวเมืองชลบุรี ถนนกรุงเทพฯ-ชลบุรี ทางแยกบ้านบึงพัฒนา (แยกเอ็ม ๑๖) อำเภอบ้านบึง ทางแยกหนองปรือ และอำเภอหนองใหญ่ เข้าเขตจังหวัดระยอง ผ่านอำเภอวังจันทร์ สิ้นสุดที่ถนนสุขุมวิทบริเวณทางแยกภิบาลพัฒนา (แยกแกลง) อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

๑๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๘ (ถนนธนะวิถิ) สายอรัญประเทศ – นางรอง หรือ เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างภาคตะวันออกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ มีจุดเริ่มต้นที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สิ้นสุดที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

๑๒) ทางหลวงพิเศษหมายเลข ๗ สายกรุงเทพมหานคร-บ้านฉาง เป็นทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายแรกของประเทศไทย ทางสายนี้เป็นโครงข่ายทางหลวงที่มีความสำคัญในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นทางเชื่อมเข้าสู่ท่าอากาศยานสากลแห่งใหม่ คือ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ถนนสายนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๑๙ และทางหลวงเอเชียสาย ๑๒๓

๒.๑.๒ รถไฟ มีเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงจาก กทม. – อ.อรัญประเทศ (กทม. ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว อำเภออรัญประเทศ) และกทม. – ระยอง (กทม. ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง)

๒.๒ การคมนาคมขนส่งชายฝั่ง มีท่าเรือที่ดำเนินการให้บริการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ โดยภาครัฐและเอกชนที่สำคัญ คือ ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือน้ำลึกในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ ตั้งอยู่บริเวณอำเภอศรีราชา และบางละมุง จังหวัดชลบุรี ท่าเรือมาบตาพุด เป็นท่าเรืออุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูง ตั้งอยู่บริเวณตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และท่าเรือศรีราชา เป็นท่าเรือน้ำลึกเอกชนแห่งแรกที่ใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่บริเวณอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ให้บริการประเภทสินค้าเทกอง สินค้าทั่วไป และคอนเทนเนอร์ รวมถึงมีท่าเรือ Ferry หัวหิน - พัทยา

๒.๓ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ มีสนามบินที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่นานาชาติที่สำคัญ คือ ท่าอากาศยานอู่ตะเภา หรือสนามบินนานาชาติอู่ตะเภา ตั้งอยู่ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ห่างจากจังหวัดประมาณ ๓๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจาก กทม. ประมาณ ๑๙๐ กิโลเมตร ซึ่งจะพัฒนาเป็นสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศอีกแห่งหนึ่ง

๒.๔ ด้านชายแดน ที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนไทย กัมพูชา มีด่านถาวร ๔ แห่ง คือ ด่านบ้านคลองลึก จังหวัดสระแก้ว ด่านบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด ด่านบ้านผักกาดและด่านบ้านแหลม จังหวัดจันทบุรี จุดผ่อนปรน ๘ จุด ได้แก่ จุดผ่อนปรนจังหวัดสระแก้ว ๓ จุด คือ บ้านตาพระยา อำเภอตาพระยา บ้านหนองปรือ อำเภออรัญประเทศ บ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดจันทบุรี ๓ จุด คือ บ้านซับตารี อำเภอสอยดาว บ้านขมิ้นล่าง

อำเภอโป่งน้ำร้อน บ้านสวนส้ม อำเภอสอยดาว และจังหวัดตราด ๒ จุด คือ บ้านมะม่วง และบ้านหมื่นด่าน อำเภอบ่อไร่

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่ โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายพญา - มาบตาพุด โครงการก่อสร้างทางรถไฟสายใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ สายมาบตาพุด - ระยอง ระยะทาง ๒๔ กิโลเมตร และโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ช่วงศรีราชา - ฉะเชิงเทรา - คลองสิบเก้า - แก่งคอย

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า การให้มีบริการไฟฟ้าครอบคลุมร้อยละ ๘๐.๗ ของจำนวนครัวเรือนภาคตะวันออก โดยจังหวัดชลบุรีมีส่วนการให้บริการน้อยที่สุด ร้อยละ ๗๑.๖ ของจำนวนครัวเรือนจังหวัด

๒.๖.๒ ประปา การให้บริการน้ำประปายังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง และมีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในปี ๒๕๕๙ การประปาภูมิภาค (กปภ.) ให้บริการน้ำประปาในภาคตะวันออก จำนวน ๗๓๘,๙๐๗ ครัวเรือน หรือร้อยละ ๒๙.๖ ของจำนวนครัวเรือนภาคตะวันออก ซึ่งสัดส่วนการให้บริการในแต่ละจังหวัดอยู่ระหว่างร้อยละ ๑๓ - ๓๗ โดยจังหวัดสระแก้วมีส่วนการให้บริการน้อยที่สุด และจังหวัดชลบุรีมีส่วนของการให้บริการมากที่สุด

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ ภาคตะวันออกเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศรองลงมาจากกรุงเทพฯ โดยภาคตะวันออก (๘ จังหวัด) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๒,๔๐๕,๖๖๗ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ เมื่อเทียบขนาดเศรษฐกิจของภาคตะวันออกปี ๒๕๕๔ กับปี ๒๕๕๘ พบว่า ภาคตะวันออก มีสัดส่วนการผลิตลดลงจากร้อยละ ๑๗.๙ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ในปี ๒๕๕๔ เหลือร้อยละ ๑๗.๖ ในปี ๒๕๕๘

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคตะวันออกพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมมากที่สุด ในปี ๒๕๕๘ ภาคอุตสาหกรรมมีส่วนการผลิตร้อยละ ๕๙.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (สาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๔๗.๘ สาขาเหมืองแร่ ร้อยละ ๑๑.๙) ลดลงจากร้อยละ ๖๐.๕ ในปี ๒๕๕๔ รองลงมาคือ ภาคบริการ มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๓๓.๓ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๐.๔ ในปี ๒๕๕๔ และที่เหลือเป็นภาคเกษตรร้อยละ ๗.๐ ลดลงจากร้อยละ ๙.๑ ในปี ๒๕๕๔ สำหรับสาขาการผลิตที่มีสัดส่วนการผลิตสูงที่สุดของภาคในปี ๒๕๕๘ คือ สาขาอุตสาหกรรม โดยสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมภาคตะวันออกต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมรวมทั้งประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๓๐.๔ นอกจากสาขาอุตสาหกรรมแล้วสาขาการผลิตหลักของภาคที่สำคัญรองลงมา คือ สาขาเหมืองแร่ ร้อยละ ๑๑.๙ สาขาการค้า มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๙.๔ สาขาเกษตรฯ ร้อยละ ๖.๔ สาขาไฟฟ้าฯ ร้อยละ ๕.๖ และสาขาขนส่ง ร้อยละ ๓.๙

๓.๑.๓ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกต่ำกว่าระดับประเทศ เศรษฐกิจภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ร้อยละ ๒.๑ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙

ตารางที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของภาคตะวันออก

รายการ	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
• มูลค่า (ล้านบาท)	๒,๐๒๗,๙๔๙	๒,๒๕๕,๐๒๐	๒,๓๐๘,๒๙๓	๒,๓๙๑,๕๕๖	๒,๔๐๕,๒๖๗
• สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑๗.๙	๑๘.๒	๑๗.๙	๑๘.๑	๑๗.๖
• อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	- ๑.๖	๙.๒	๐.๕	๐.๖	๑.๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
• มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๓๘๖,๒๙๒	๔๒๓,๑๙๓	๔๒๖,๙๕๗	๔๓๖,๑๗๐	๔๓๒,๗๑๒
• อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๑.๖	๙.๖	๐.๙	๒.๒	- ๐.๘
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
• ภาคเกษตร	๙.๑	๗.๕	๗.๔	๗.๓	๗.๐
- เกษตรกรรมฯ	๘.๒	๖.๗	๖.๗	๖.๖	๖.๔
- ประมง	๐.๙	๐.๘	๐.๖	๐.๗	๐.๗
• ภาคอุตสาหกรรม	๖๐.๕	๖๒.๒	๖๑.๔	๖๑.๒	๕๙.๗
- เหมืองแร่ฯ	๑๓.๗	๑๕.๔	๑๕.๒	๑๔.๖	๑๑.๙
- อุตสาหกรรม	๔๖.๘	๔๖.๘	๔๖.๑	๔๖.๖	๔๗.๘
• ภาคบริการ	๓๐.๔	๓๐.๓	๓๑.๒	๓๑.๕	๓๓.๓
- การค้าส่งค้าปลีก	๙.๓	๘.๖	๘.๕	๘.๙	๙.๔
- ขนส่ง	๕.๒	๔.๖	๕.๐	๕.๓	๕.๖
- อื่นๆ	๓.๙	๓.๘	๓.๗	๓.๖	๓.๙

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๔ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัว (GRP Per capita) สูงกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๕๘ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๔๓๒,๗๑๒ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๓๘๖,๒๙๒ บาท ในปี ๒๕๕๔ และสูงกว่าระดับประเทศที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๐๓,๓๕๖ บาท แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ร้อยละ ๒.๗ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๔ ในช่วงเดียวกัน

๓.๑.๕ พื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออกยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาค โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคสูงที่สุดคือ ระยอง ร้อยละ ๓๕.๙ รองลงมาคือ ชลบุรี ร้อยละ ๓๓.๗ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๒.๙ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคต่ำที่สุดคือ จังหวัดนครนายก ร้อยละ ๑.๑ ซึ่งให้เห็นว่าการกระจายการพัฒนาในภาคตะวันออกยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ประมาณ ๑๖๘,๗๑๗ ล้านบาท ลดลงจาก ๑๘๕,๔๓๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรฯ ๑๕๒,๘๕๘ ล้านบาท และสาขาประมง ๑๕,๘๕๙ ล้านบาท สาขาเกษตรฯ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๖.๔ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๔.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรฯ ของประเทศ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาเกษตรฯ ของภาคตะวันออกในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๔-๒๕๕๘)

ร้อยละ ๒.๔ สูงกว่าประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๒ สาขาเกษตรของภาคตะวันออกมีปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขหลายประการ เช่น ปัญหาคุณภาพดินเสื่อมจากการใช้สารเคมี สารเคมีตกค้างในผลผลิต และปัญหาผลไม้ล้นตลาด เป็นต้น สำหรับสาขาประมง มีสัดส่วนการผลิตเพียงแค่อ้อยะ ๐.๗ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก แต่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๕.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงของประเทศ เมื่อพิจารณาในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๔-๒๕๕๘) ที่ผ่านมา พบว่า สาขาประมงของภาคตะวันออกหดตัวน้อยกว่าระดับประเทศ โดยภาคตะวันออกหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๒ ในขณะที่ประเทศหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๕

๒) แหล่งการทำเกษตรที่สำคัญของภาคตะวันออก คือ จังหวัดจันทบุรี มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๔๑.๑ รองลงมาคือ ระยอง ร้อยละ ๑๒.๓ ชลบุรี ร้อยละ ๑๒.๑ และตราด ร้อยละ ๑๑.๒ ปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมของภาคตะวันออกได้แปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ภาคตะวันออกก็ยังถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศแห่งหนึ่ง ทั้งทางด้านการเพาะปลูก การทำปศุสัตว์ และประมง สินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคตะวันออก มีดังนี้

(๑) ข้าวและพืชไร่ ผลผลิตที่สำคัญได้แก่ ข้าว และมันสำปะหลัง ปี ๒๕๕๘ จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีมากของภาค คือ จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และนครนายก ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมาก คือ จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และจันทบุรี

(๒) ผลไม้ ที่สำคัญได้แก่ **ทุเรียน** จังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกทุเรียนในภาคที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด **มังคุด** แหล่งปลูกที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี ตราด และระยอง **ลำไย** แหล่งปลูกลำไยที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี **เงาะ** แหล่งปลูกที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี และตราด **ลองกอง** แหล่งปลูกลองกองที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี

(๓) ปศุสัตว์ ได้แก่ **ไก่เนื้อ** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง และปราจีนบุรี **ไก่ไข่** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก และชลบุรี **เป็ดเนื้อ** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดชลบุรี และฉะเชิงเทรา **เป็ดไข่** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดชลบุรี และฉะเชิงเทรา และ **สุกร** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา และชลบุรี

(๔) ประมง ภาคตะวันออกมีศักยภาพในการทำประมง โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ประมงสูงสุดของภาค คือ จังหวัดตราด รองลงมาคือ ระยอง และจันทบุรี

๓) พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคตะวันออกต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๘ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๑ พื้นที่ชลประทานของภาคตะวันออกในปี ๒๕๕๘ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๒.๖๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ ของพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศ

๔) เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ยังมีไม่มากนัก จากข้อมูลการตรวจรับรองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ พบว่าภาคตะวันออกมีพื้นที่เกษตรปลอดภัยรวมทั้งสิ้น ๑๙๔,๓๗๖.๒๑ ไร่ โดยจังหวัดในภาคตะวันออกที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี รองลงมาคือ จังหวัดตราด และระยอง และเกษตรอินทรีย์ ๘๒๙.๖๙ ไร่ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุดคือ จังหวัดตราด รองลงมาคือ จังหวัดจันทบุรี และระยอง

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตหลักของภาคตะวันออก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี ปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๔๓๕,๒๕๓ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๑,๒๒๖,๗๓๘ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ๑,๑๔๘,๖๕๓ ล้านบาท และสาขาเหมืองแร่ฯ ๒๘๖,๖๐๐ ล้านบาท สาขาอุตสาหกรรมจึงเป็นสาขาการผลิตหลักที่สำคัญของภาคตะวันออก ปี ๒๕๕๘ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘ และมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของประเทศคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔

๒) อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกต่ำกว่าประเทศ โดยสาขาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ร้อยละ ๐.๕ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑

๓) อุตสาหกรรมและแหล่งผลิตที่สำคัญของภาคตะวันออกยังคงกระจุกตัวใน จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ปี ๒๕๕๘ จังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมสูงสุดของภาค คือ ชลบุรี ร้อยละ ๓๕.๑ รองลงมาคือ ระยอง ร้อยละ ๓๑.๙ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๘.๓ สำหรับอุตสาหกรรมสำคัญๆ ที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงสุดของภาคตะวันออก คือ อุตสาหกรรมการผลิตถ่านโค้ก ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม และเชื้อเพลิงปรมาณู คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และระยอง รองลงมาคือ อุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งรถพ่วง ร้อยละ ๑๑.๒ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา และระยอง อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรสำนักงาน เครื่องทำบัญชี และเครื่องคำนวณ ร้อยละ ๑๐.๐ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี และชลบุรี และอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ซึ่งมิได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น ร้อยละ ๑๐.๒ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา

๔) การพัฒนาอุตสาหกรรมภาคตะวันออกยังต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออกยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคอุตสาหกรรม ทั้งปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และขยะ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญคือ ปัญหาการแย่งกันใช้น้ำ และปัญหาการจราจร

๕) ภาคตะวันออกเป็นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ปัจจุบันพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญอยู่ใน ๔ จังหวัด คือ ชลบุรี อาทิ นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ระยอง อาทิ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ฉะเชิงเทรา อาทิ นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้ นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ และปราจีนบุรี อาทิ นิคมอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี นิคมอุตสาหกรรม ๓๐๔ ปราจีนบุรี

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านการค้าชายแดนกับประเทศกัมพูชา โดยภาคตะวันออกมีพื้นที่ชายแดนติดกับกัมพูชาทางฝั่งตะวันออก ซึ่งจังหวัดที่เป็นแหล่งการค้าชายแดนที่สำคัญคือ จังหวัดสระแก้ว ตราด และจันทบุรี ปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกมีมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๑๖,๓๓๑.๖๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๗๙,๘๙๒.๘๙ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ โดยเป็นมูลค่าการนำเข้า ๑๘,๒๐๙.๗๑ ล้านบาท และส่งออก ๙๘,๑๒๑.๙๔ ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีการค้าผ่านแดนไปยังประเทศเวียดนาม โดยในปี ๒๕๕๘ ภาคตะวันออกมีมูลค่าการค้าผ่านแดน ๑,๓๑๕.๕๑ ล้านบาท

๒) ภาคตะวันออกเป็นภาคที่ได้ดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด โดยสินค้าส่งออกไปยังกัมพูชาที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบฯ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบอื่นๆ ส่วนสินค้านำเข้าจากกัมพูชาที่สำคัญ ได้แก่ ผักและของปรุงแต่งจากผัก ลวดและสายเคเบิลที่หุ้มฉนวน อะลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) จำนวนนักท่องเที่ยวของภาคตะวันออกมีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าระดับประเทศ ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ เช่น พัทยา เกาะช้าง และเกาะเสม็ด เป็นต้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจำนวนมาก ในปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือน ๓๖.๓๕ ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ๒๖.๖๒ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ จังหวัดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี รองลงมาคือ จังหวัดระยอง และฉะเชิงเทรา สำหรับอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๙ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๘

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๒๗๘,๓๖๔.๐๕ ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙ ของประเทศ) เพิ่มขึ้นจาก ๑๕๑,๙๕๗.๙๕ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดในภาคตะวันออก คือ จังหวัดชลบุรี รองลงมาคือ จังหวัดระยอง และตราด สำหรับอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๖.๕ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๓

๓) ภาคตะวันออกมีปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติหลายแห่ง แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้กำลังประสบปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว คือ ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมจากน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลหมักหมม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และถูกบุกรุกเพิ่มขึ้นจากการประกอบธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคตะวันออกสูงกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๕๘ ภาคตะวันออกมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือน ๒๗,๙๔๒ บาทต่อเดือน สูงกว่าระดับประเทศ (๒๖,๙๑๕ บาทต่อเดือน) และเพิ่มขึ้นจาก ๒๒,๕๒๗ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๕๔ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดจันทบุรี ๓๖,๐๒๔ บาทต่อเดือน รองลงมาคือ ระยอง ๓๐,๓๑๕ บาทต่อเดือน และฉะเชิงเทรา ๒๗,๕๕๕ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดนครนายก ๒๓,๕๕๕ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคตะวันออกต่ำกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๕๘ ภาคตะวันออกมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๑๔๘,๕๘๓ บาท ต่ำกว่าระดับประเทศ (๑๕๖,๗๗๐ บาทต่อเดือน) แต่เพิ่มขึ้นจาก ๑๒๘,๘๘๗ บาท ในปี ๒๕๕๔ จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดสระแก้ว ๒๔๙,๑๒๗ บาท รองลงมาคือ ปราจีนบุรี ๑๖๑,๔๓๓ บาท และชลบุรี ๑๔๙,๑๙๒ บาท ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ๗๕,๔๔๓ บาท

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ จำนวนประชากรรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ข้อมูลจากกรมการปกครอง ในปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๔.๙๕ ล้านคน (ชาย ๒.๔๔ ล้านคน หญิง ๒.๕๑ ล้านคน) หรือร้อยละ ๗.๕๑ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๔.๗๒ ล้านคนในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มประชากรรวมของภาคในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๑.๒ ต่อปี สูงกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ โดยจังหวัดชลบุรีมีจำนวนประชากรมากที่สุด ๑.๔๘ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ๗.๐๔ แสนคน และจังหวัดระยอง ๗.๐๐ แสนคน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ จึงเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและแหล่งจ้างงาน ส่งผลให้มีประชากรจากภูมิภาคอื่นอพยพมาพักอาศัยและประกอบอาชีพ

๔.๑.๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง โดยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๓.๕ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น เนื่องจากคนมีการดูแลสุขภาพมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางการแพทย์ จึงทำให้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๑๘.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๗.๕ ในปี ๒๕๕๙ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๖๙.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๖๙.๐ ในปี ๒๕๕๙ ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๕.๗๔ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๕.๑๐ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๙ เพราะฉะนั้นจึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะกำลังแรงงาน เพื่อให้สามารถรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ เพื่อให้สามารถดูแลผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงได้

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๑.๗๘ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๗.๖ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๑.๙๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๔๐.๒ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๕๙ หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ ๒.๘๙ ต่อปี จังหวัดชลบุรีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุดร้อยละ ๒๑.๕ รองลงมา คือ จังหวัดระยองและจังหวัดตราด มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมือง ร้อยละ ๘.๕ และ ๓.๑ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางของแหล่งจ้างงานที่สำคัญของประเทศ และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง ส่งผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรเมืองสูง

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการ	ปี				
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๔.๗๒	๔.๗๗	๔.๘๓	๔.๙๐	๔.๙๕
โครงสร้างประชากร (%)					
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๘.๒	๑๘.๐	๑๗.๘	๑๗.๗	๑๗.๕
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๙.๗	๖๙.๖	๖๙.๔	๖๙.๒	๖๙.๐
กลุ่ม ๖๐+	๑๒.๑	๑๒.๕	๑๒.๘	๑๓.๒	๑๓.๕
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๑.๗๘	๑.๘๙	๑.๙๒	๑.๙๗	๑.๙๙

๔.๑.๔ ประชากรแฝงในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี ๒๕๕๙ จังหวัดชลบุรี มีประชากรแฝงมากเป็นอันดับสามของประเทศ (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และมากที่สุดของภาคตะวันออก ๕.๘๓ แสนคน คิดเป็นร้อยละ ๗.๑ ของประชากรแฝงทั่วประเทศ (๘.๒๔ ล้านคน) รองลงมาคือจังหวัดระยอง มีประชากรแฝง ๑.๙๙ แสนคน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔ ของประชากรแฝงทั่วประเทศ ซึ่งทั้ง ๒ พื้นที่เป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของภาค โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมและบริการ

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ สัดส่วนกำลังแรงงานต่อประชากรอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี ขึ้นไปมีแนวโน้มลดลง แรงงานส่วนใหญ่ของภาคอยู่ในภาคบริการ ในปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกมีประชากรอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป ๔.๖๘ ล้านคน เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานหรือผู้ที่พร้อมจะทำงาน ๓.๓๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๗๑.๑ ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๗๔.๑ โดยกำลังแรงงานเหล่านี้ประกอบด้วย ผู้มีงานทำ ๓.๒๘ ล้านคน ซึ่งผู้มีงานทำส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๑.๘ อยู่ในภาคบริการ รองลงมาร้อยละ ๒๗.๕ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม และร้อยละ ๒๐.๗ อยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยแรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๖.๘ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๑.๘ ในปี ๒๕๕๙ เช่นเดียวกับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๖.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๗.๕ ในปี ๒๕๕๙ แต่แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๖.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๐.๗ ในปี ๒๕๕๙ สำหรับอัตราการว่างงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๐.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑.๐ ในปี ๒๕๕๙

๔.๒.๒ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา แรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยมาก ในปี ๒๕๕๙ มีผู้มีงานทำ ๓.๒๘ ล้านคน แรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า ซึ่งมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๔๒.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๓๗.๓ ในปี ๒๕๕๙ แรงงานที่จบการศึกษาระดับมัธยมต้น เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๘.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๐.๓ ในปี ๒๕๕๙ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๔.๒ ในปี ๒๕๕๙ แรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๘.๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๙.๙ ในปี ๒๕๕๙ สำหรับแรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔.๐ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔.๔ ในปี ๒๕๕๙ แต่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันที่ต้องการแรงงานสายวิชาชีพจำนวนมาก

๔.๒.๓ แรงงานของภาคตะวันออกเข้าสู่ระบบประกันสังคมลดลง โดยสัดส่วนแรงงานที่ได้รับ ความคุ้มครองตามระบบประกันสังคมลดลงจากร้อยละ ๖๓.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๔.๗ ในปี ๒๕๕๙ แต่ยังคงสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ ๓๖.๗) โดยปี ๒๕๕๙ ภาคตะวันออกมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมจำนวน ๑.๘๒ ล้านคนหรือร้อยละ ๕๔.๗ จังหวัดระยองมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมมากที่สุดร้อยละ ๘๒.๑ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๗๕.๓ และ ๕๗.๘ ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว ร้อยละ ๑๔.๘

๔.๒.๔ ภาคตะวันออกพึ่งพิงแรงงานต่างด้าวมีแนวโน้มลดลง โดยในปี ๒๕๕๙ มีจำนวนแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา) ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในภาค จำนวน ๗๓,๕๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๒ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั่วประเทศลดลงจากปี ๒๕๕๕ จำนวน ๑๑๔,๙๕๐ คน โดยจังหวัดชลบุรี มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากที่สุดในภาคตะวันออก จำนวน ๓๙,๑๖๕ คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง จำนวน ๑๘,๕๔๔ คน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่ภาวะ

สังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานและวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับแรงงานบางสาขาไม่เป็นที่นิยมของคนไทย โดยเฉพาะในกิจการประมงทะเล และแปรรูปสัตว์น้ำ ผู้ประกอบการจึงต้องใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะแรงงานสัญชาติเมียนมา

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรเท่ากับค่าเฉลี่ยของประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ประชากรอายุ ๑๕-๕๙ ปี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๔ ปี เท่ากับระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๔ ปี เช่นกัน โดยจังหวัดชลบุรีมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดของภาค ๙.๘ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดระยองและจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๗ ปีเท่ากัน

๔.๓.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๕ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๙.๑ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๘.๗ ในปี ๒๕๕๕ แต่ก็ยังต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา ยกเว้นวิชาสังคมศึกษา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี ๒๕๕๙ พบว่าวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ ๓๐.๐ และวิชาสังคมศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงสุตร้อยละ ๕๐.๐ รองลงมาได้แก่ วิชาภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และ ภาษาอังกฤษ ร้อยละ ๔๗.๓ ๓๕.๕ และ ๓๒.๕ ตามลำดับ

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ ประชาชนในภาคตะวันออกมีโอกาสได้รับบริการสาธารณสุขดีขึ้น โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรลดลงจาก ๑:๒,๐๔๙ คนในปี ๒๕๕๔ เหลือ ๑:๑,๖๘๕ คน ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งใกล้เคียงกับจำนวนแพทย์ต่อประชากรของมาตรฐานโลกที่กำหนดไว้คือ ๑ คนต่อประชากร ๑,๕๐๐ คน โดยจังหวัดนครนายกมีโอกาสได้รับบริการด้านสุขภาพสูงที่สุดของภาค โดยในปี ๒๕๕๘ มีแพทย์ต่อประชากร ๑:๘๑๓ คน รองลงมาคือ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีแพทย์ต่อประชากร ๑:๑,๑๓๕ คน ส่วนจังหวัดสระแก้ว ตราด และฉะเชิงเทรา มีการกระจายตัวของแพทย์ต่ำตามลำดับ ส่งผลให้การบริการด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึง

๔.๔.๒ อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้ (โรคมะเร็ง ความดันโลหิต หัวใจ เบาหวาน และหลอดเลือดสมอง) เพิ่มขึ้นจาก ๔,๖๖๓ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๕,๔๘๘ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘ โดยเฉพาะการป่วยด้วยโรคมะเร็ง ซึ่งเป็นสาเหตุการตายสูงที่สุดของคนไทย พบว่า ภาคตะวันออกมีอัตราการป่วยต่อประชากรแสนคนเพิ่มขึ้น จาก ๖๒๘ คนในปี ๒๕๕๔ เป็น ๗๖๘ คน ในปี ๒๕๕๘ นอกจากนี้อัตราผู้ป่วยเอดส์ภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลงจาก ๑๖๙ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๕๙ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๘

๔.๔.๓ อัตราการคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีลดลง แต่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของภาคตะวันออกลดลง จาก ๗๑.๘ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕๖.๐ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีอัตรา ๔๒.๙ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน โดยจังหวัดชลบุรี มีอัตราการคลอดบุตรสูงสุด รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง และจังหวัดนครนายก มีอัตราการคลอดบุตรต่อพันคน เท่ากับ ๖๕.๓ ๖๑.๗ และ ๖๐.๙ ตามลำดับ

๔.๔.๔ อัตราการตายของมารดามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่อัตราตายของทารกมีแนวโน้มลดลง โดยมีอัตราการตายของมารดาจากการคลอดบุตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๒.๑ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคนในปี

๒๕๕๕ เป็น ๑๖.๖ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน ในปี ๒๕๕๙ แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการตายของมารดา ๒๖.๖ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน จังหวัดนครนายกมีอัตราการตายของมารดาสูงสุดในภาคคือ ๑๑๙.๙ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยองและจังหวัดปราจีนบุรี มีอัตราการตายของมารดา ๒๓.๐ และ ๑๘.๕ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลง จาก ๖.๘ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖.๐ คนต่อการเกิดมีชีพพันคนในปี ๒๕๕๙ แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตรา ๖.๔ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน โดยจังหวัดสระแก้วมีอัตราการตายของทารกสูงสุด ๙.๓ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน รองลงมาคือจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราการตายของทารก ๘.๕ และ ๖.๐ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน ตามลำดับ ถึงแม้สถานการณ์โดยภาพรวมของภาคตะวันออกจะต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องหาแนวทางแก้ไขต่อไป

๔.๕ ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ภาคตะวันออกมีคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลงจาก ๒๒๔.๑ คดี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๘๓.๗ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดนครนายกมีสัดส่วนคดีสูงสุด จำนวน ๒๖๙.๘ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และปราจีนบุรี มีสัดส่วนคดี ๑๘๓.๗ และ ๑๒๙.๒ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ สำหรับคดียาเสพติดก็มีแนวโน้มลดลง จาก ๖๐๑.๕ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๔๘๔.๗ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๙ ทั้งนี้พบอัตราการเกิดคดียาเสพติดสูงสุดที่จังหวัดนครนายก ๙๒๗.๔ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว ที่มีสัดส่วนคดียาเสพติดเท่ากับ ๔๙๔.๒ และ ๔๗๑.๙ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

๔.๖ สถานการณ์ความยากจน และความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้มีทิศทางที่ดีขึ้น จำนวนคนจนหรือประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงจาก ๓๐๘.๙ พันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๙๗.๓ พันคน ในปี ๒๕๕๙ เช่นเดียวกับสัดส่วนคนจนของภาคที่มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๖.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕.๕ ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดสระแก้วมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดของภาค ร้อยละ ๑๕.๖ รองลงมาได้แก่ จังหวัดตราดและจังหวัดปราจีนบุรี มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๔.๐ และ ๑๐.๙ ตามลำดับ แต่สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ในหลายจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อย (ยกเว้นจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว และตราดที่มีแนวโน้มลดลง) โดยเฉพาะจังหวัดนครนายกและจังหวัดจันทบุรีที่มีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นมาก

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ พื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลง ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๕๙ พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑๕ ต่อปี และต่ำกว่าค่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ สาเหตุหลักเกิดจากการขยายตัวของเมือง พื้นที่เศรษฐกิจ และพื้นที่เกษตรกรรม โดยในปี ๒๕๕๙ มีพื้นที่ป่าไม้ ลดลงจากปี ๒๕๕๘ ร้อยละ ๐.๓ ซึ่งจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดร้อยละ ๒๕.๕ ของพื้นที่ป่าไม้ภาค รองลงมาคือ จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าน้อยที่สุดคือ จังหวัดระยอง สำหรับสถานการณ์ป่าชายเลนภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา) ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๗) พบว่า มีพื้นที่เพิ่มขึ้น ๓,๐๙๙.๒๙ ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๙ เป็นผลจากการรณรงค์ปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ ปริมาณน้ำท่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากลุ่มน้ำหลัก ๔ แห่ง คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาบ และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีค่ารายปีเฉลี่ย ๒๓,๘๘๒ ล้านลูกบาศก์เมตร จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๕ แห่ง พบว่า ปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ มีปริมาณลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๔.๐ ต่อปี โดยปี ๒๕๕๙ มีปริมาณน้ำกักเก็บได้ จำนวน ๘๐๙ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕ ของความจุอ่าง และคิดเป็นร้อยละ ๓.๔ ของปริมาณน้ำท่า ซึ่งลดลงจากปี ๒๕๕๘ ร้อยละ ๔.๕ ในขณะที่ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น จากการเพิ่มขึ้นของรอบการผลิตภาคเกษตร การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งรุนแรงมากขึ้น

๕.๑.๓ คุณภาพน้ำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีปัญหาเสื่อมโทรมมากขึ้น ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ จำนวนแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยแม่น้ำที่มีความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ แม่น้ำระยองตอนบน ตอนล่าง และแม่น้ำพองตอนบน สาเหตุสำคัญเกิดจากการทิ้งของเสียของชุมชนเมือง การใช้สารเคมีของเกษตรกร รวมทั้งการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่อย่างหนาแน่นในจังหวัดระยอง สำหรับคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเลมีแนวโน้มดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีบริเวณที่ควรเฝ้าระวัง คือ พื้นที่จังหวัดระยองบริเวณหาดพยุห์ และจังหวัดชลบุรีบริเวณอ่าวชลบุรี ที่มีการปล่อยของเสียจากอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลให้คุณภาพน้ำชายฝั่งทะเลอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม และเสื่อมโทรมมาก

๕.๑.๔ ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มตกค้างสะสมมากขึ้น ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๕๙ มีปริมาณขยะที่เหลือตกค้างสะสมเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๓๑.๗ ต่อปี ในขณะที่ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นไม่ค่อยลดลง โดยในปี ๒๕๕๙ มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ๒.๒๗ ล้านตัน หรือ ๖,๒๒๕.๗๙ ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ ๘.๔ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งประเทศ ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธีและนำไปใช้ประโยชน์เพียง ๑.๐๑ ล้านตัน ส่งผลให้เกิดเป็นขยะตกค้างสะสม จังหวัดที่มีปริมาณขยะเกิดขึ้นต่อวันมากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี และระยอง ส่วนปริมาณของเสียอันตรายภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดอยู่ในลำดับที่ ๑ ซึ่งปัญหามีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น และส่วนใหญ่เป็นกากอุตสาหกรรมอันตราย

๕.๑.๕ มลพิษทางอากาศมีแนวโน้มดีขึ้นแต่ยังคงเป็นปัญหา จากสารอินทรีย์ระเหยง่าย ก๊าซโอโซน และฝุ่นละอองขนาดเล็ก ส่วนใหญ่พบในจังหวัดที่มีเขตประกอบการอุตสาหกรรม ได้แก่ จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา สำหรับปัญหาสารอินทรีย์ระเหยง่ายที่มาจากอุตสาหกรรม จังหวัดระยอง มีแนวโน้มดีขึ้นเนื่องจาก สามารถควบคุมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานได้

๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ

๕.๒.๑ ไฟป่าแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากสถิติตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ พบว่า มีจำนวนครั้งของการเกิดไฟป่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๑ ต่อปี และจำนวนพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒๗.๘ ต่อปี โดยเฉพาะในปี ๒๕๕๙ พบว่า มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๔,๗๕๖ ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ถึงร้อยละ ๘๑.๔ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๙ ของพื้นที่ป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือร้อยละ ๒.๖ ของพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ทั่วประเทศ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่คาดว่าจะเกิดจากการความแห้งแล้ง และการเผาไร่เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว โดยจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วนไฟไหม้ป่าเทียบกับพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมากที่สุด

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยเบาบางลง ภายหลังจากเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี ๒๕๕๔ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับความเสียหายจากอุทกภัยเบาบางลง จากรายงานของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ช่วงปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยลดลงเรื่อยๆ ซึ่งจังหวัดที่

ประสบอุทกภัยซ้ำซาก ได้แก่ ระยอง จันทบุรี ปราจีนบุรี และสระแก้ว สาเหตุหลักในการเกิดอุทกภัยส่วนใหญ่เกิดจากฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้ระบายน้ำไม่ทัน ประกอบกับมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รับน้ำมากขึ้น

๕.๒.๓ พื้นที่ประสบภัยแล้งลดลง ภาพรวมในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๔-๒๕๕๘) ภาคตะวันออกมีจำนวนหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งลดลง ยกเว้นปี ๒๕๕๗ ที่มีหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งเพิ่มขึ้นจาก ๑,๕๓๖ หมู่บ้าน ปี ๒๕๕๖ เพิ่มขึ้นเป็น ๒,๒๙๑ หมู่บ้าน ในปี ๒๕๕๗ โดยจังหวัดที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก ได้แก่ จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และสระแก้ว สาเหตุหลักเกิดจากการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกและภาวะฝนทิ้งช่วง ส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรมากขึ้น รวมทั้งปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยและไม่ตกในพื้นที่อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

๕.๒.๔ การกัดเซาะชายฝั่งทะเลยังเป็นปัญหาต่อเนื่อง โดยภาคตะวันออกมีแนวชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะเป็นระยะทาง ๑๖๘.๕๓ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑ ของความยาวชายฝั่งทะเลภาค และจังหวัดที่มีพื้นที่กัดเซาะรุนแรง ได้แก่ จันทบุรี และฉะเชิงเทรา สาเหตุของการกัดเซาะส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมและชุมชนที่ขยายตัวลุกล้ำพื้นที่ชายฝั่ง และการบุกรุกทำลายป่าชายเลน

ตารางที่ ๓ สิ่งแวดล้อมและปัญหาภัยพิบัติของภาคตะวันออก

รายการ	ปี				
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)		๒.๒๙	๒.๒๔	๒.๓๕	๒.๒๗
ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกวิธี (ล้านตัน/ปี)		๐.๖๖	๐.๗๑	๐.๗๓	๐.๗๙
จำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (แห่ง)	๑,๓๗๘	๑,๘๐๕	๓๕๖		

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ เป็นศูนย์รวมที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ และมีแนวโน้มที่จะเติบโต เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากได้มีการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศและภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรในพื้นที่สิบเอ็ดตอนในของจังหวัดระยอง

๖.๑.๒ มีท่าเรือน้ำลึก และระบบโครงข่ายการขนส่งทางถนน และรถไฟที่สนับสนุนการเปิด ประตูการขนส่งของประเทศเข้าสู่ระบบโครงข่ายการเดินเรือนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการเพิ่มประสิทธิภาพท่าเรือน้ำลึกที่มีอยู่ พร้อมทั้งประสานโครงข่ายการขนส่งหลักของพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับระบบโครงข่ายการขนส่งหลักของกรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคกลาง ตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และต่างประเทศ จะช่วยยกระดับการพัฒนาจากการเป็นแค่ฐานการผลิตและประตูส่งออกทางทะเลผ่านท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบังและมาบตาพุดในปัจจุบัน เข้าสู่การเป็นประตูเศรษฐกิจนานาชาติ รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม และเปิดตลาดการค้าไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เช่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป โดยอาศัยการขนส่งเชื่อมโยงกันในรูปแบบของการขนส่งต่อเนื่องระหว่าง ถนน รถไฟ และท่าเรือน้ำลึก

๖.๑.๓ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับชาติและนานาชาติ โดยเฉพาะพัทยา-บางแสน ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่รู้จักกันในระดับนานาชาติอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังมีเกาะช้าง และเกาะเสม็ด ที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น รวมถึงมีการพัฒนาภาพลักษณ์ สภาพแวดล้อม และการตลาดของเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้กระแสดูแลการท่องเที่ยวจากทั่วโลกเดินทางมายังเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีอัตราการเติบโตสูง นอกจากนี้ภาคตะวันออกยังมีทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าเขา น้ำตก อุทยานแห่งชาติ และทะเล ที่จะดึงดูดและให้บริการนักท่องเที่ยวได้ โดยมีพื้นที่หลายแห่งที่มีสภาพภูมิอากาศและธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สามารถจัดกิจกรรมได้หลายอย่าง ทั้งการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทัวร์ป่า ล่องแก่ง เช่น การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาชีเมี่ยง การล่องแก่งที่อำเภอบึงนาราง จันทบุรี ตลอดจนในช่วงฤดูผลไม้จะเป็นช่วงที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมสวน และบริโภคผลไม้

๖.๑.๔ เป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้หลักของประเทศ โดยเฉพาะทุเรียน มังคุด และเงาะ ซึ่งมีปริมาณการผลิตมากพอสำหรับใช้บริโภคภายในประเทศ และส่งออกไปยังต่างประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นจำนวนมาก นอกจากนี้ พื้นที่นี้ยังมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เหมาะสมแก่การทำประมงน้ำลึก และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

๖.๑.๕ เป็นแหล่งเจียระไนอัญมณีที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียง โดยได้มีการฝึกฝนฝีมือด้านการเจียระไนจนเกิดความชำนาญ และมีการใช้วิทยาการต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าของอัญมณี ส่งผลให้ภาคตะวันออก โดยเฉพาะจันทบุรีเป็นแหล่งเจียระไน และย่านธุรกิจอัญมณีที่สำคัญของประเทศ ที่สามารถสนับสนุนเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ สามารถซื้อกลับไปเป็นของที่ระลึกได้

๖.๑.๖ มีพรมแดนติดกับชายแดนกัมพูชา ซึ่งเป็นจุดการค้าชายแดนที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ และปริมณฑล และพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับจุดการค้าชายแดนอื่นๆ ของประเทศ ประกอบกับตั้งอยู่ในเส้นทางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้สามารถเข้าถึงตลาดทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ตลอดจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกัมพูชา-เวียดนามได้

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ การพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ ของภาครัฐและเอกชนบางแห่งเริ่มมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการด้านมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศจากอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ปัญหาการจัดการกากของเสียอุตสาหกรรม และปัญหาการบำบัดน้ำเสียและสารโลหะหนักที่ลงไปในแหล่งน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำดอกกราย นอกจากนี้ เริ่มเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากได้มีการปล่อยมลพิษลงสู่แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและเกษตรกรรมของประชาชนอย่างกว้างขวาง

๖.๒.๒ การขยายตัวของเมือง แหล่งอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิต บริการ และอุปโภคบริโภคปริมาณมาก ก่อให้เกิดความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำ เดิมแหล่งน้ำจะถูกใช้เพื่อกิจกรรมการเกษตรและชุมชนเกษตรขนาดเล็กเท่านั้น ปัจจุบันต้องแย่งกันใช้น้ำระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม เมือง และบริการแก่นักท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีการพัฒนาแหล่งน้ำรองรับไว้แล้วบางส่วน แต่ด้วยข้อจำกัดของภูมิประเทศ ทำให้ไม่สามารถก่อสร้าง

อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ได้ จึงต้องมีการวางท่อส่งน้ำเชื่อมโยงระหว่างอ่างเก็บน้ำที่มีอยู่เพื่อนำน้ำมาทดแทนในบางพื้นที่ขาดแคลน

๖.๒.๓ การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตมากขึ้นตามลำดับ อาทิ การทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้ส่งผลกระทบไปถึงปัญหาความแปรปรวนของลมฟ้าอากาศ ก่อให้เกิดภาวะฝนแล้งและน้ำท่วมอยู่เสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และตราด นอกจากนี้ยังมีการจับสัตว์น้ำโดยไม่ถูกวิธี ทำให้สัตว์น้ำตามธรรมชาติลดลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนในแต่ละจังหวัดลดลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากการบุกรุกเพื่อทำนาเกลือ

๖.๒.๔ แม้ว่าภาคตะวันออกจะเป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้หลักของประเทศ แต่ผลไม้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีช่วงระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว ดูแล รักษาจำกัด เมื่อพ้นกำหนดจะเสียหาย และเป็นผลผลิตที่มีช่วงฤดูกาล ไม่สามารถผลิตออกได้ตลอดปี และหากเมื่อใดขาดน้ำก็จะทำความเสียหายให้แก่สวนผลไม้อย่างรุนแรง ทำให้ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน ไม่มีเสถียรภาพด้านราคา รวมทั้งยังขาดการบริหารจัดการในช่วงที่ผลไม้ออกมามากและกระจุกตัวอย่างเหมาะสมและทันเวลา ทำให้ผลไม้เน่าเสียง่าย นอกจากนี้ยังขาดการวิจัยและพัฒนาทั้งในด้านการผลิตให้ออกผลผลิตนอกฤดู การเก็บรักษา การลำเลียงถึงที่หมายก่อนการเน่าเสีย และมีปัญหาเรื่องคุณภาพมาตรฐานไม่สม่ำเสมอ เช่น การคัดขนาด บรรจุหีบห่อ แปรรูป และเก็บรักษา

๖.๒.๕ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมที่ผ่านมา ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน ประกอบด้วย แรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้าไม่ได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับล่าง ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะฝีมือสำหรับการผลิตภาคอุตสาหกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีสูงขึ้น นอกจากนี้ แรงงานที่มีฝีมือจะพยายามเข้าสู่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐานและมีความมั่นคงต่ออนาคตในการทำงานมากกว่า จึงเกิดปัญหาการโยกย้ายการทำงานอยู่ในอัตราที่สูง ตลอดจนแรงงานในท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้เพียงพอ

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี จะทำให้ภาคตะวันออกมีโอกาสในการปรับกระบวนการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย ทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐาน และราคา ดังนี้คือ

๑) การพัฒนาเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่สะอาด มีส่วนช่วยประหยัดการใช้ทรัพยากร และลดปริมาณของเสียและมลพิษได้มากขึ้น

๒) เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม และผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๓) การใช้ประโยชน์จากการเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ จะสร้างโอกาสการเรียนรู้ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้อย่างกว้างขวาง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

๖.๓.๒ โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ จะทำให้ภาคตะวันออกได้มีโอกาสในการผลิต พัฒนา และปรับปรุงสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนของผู้สูงอายุ

๖.๓.๓ กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติ จะช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันจะสร้างกระแสนิยมบริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพซึ่งส่วนใหญ่มาจากพืช เช่น สมุนไพร จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องพืชสมุนไพรและการดูแลสุขภาพซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการส่งออก ซึ่งกำลังได้รับแรงกดดันจากมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีเพิ่มขึ้น เช่น มาตรฐานการผลิตสินค้า มาตรฐานการด้านความสะอาดและสุขอนามัย มาตรฐานแรงงาน มาตรฐานสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตค่อนข้างมาก และมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มงวด ดังนั้นเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกที่พึ่งพาการส่งออกอย่างมาก จึงมีแนวโน้มว่าการส่งออกจะมีอุปสรรคมากขึ้นในอนาคต หากผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานเหล่านี้จะสูญเสียโอกาสทางการตลาดไป ส่งผลให้ผู้ประกอบการในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานและคุณภาพสินค้าให้เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ

๖.๔.๒ ระบบคุณค่าที่ดีของสังคมไทยเสื่อมถอยลง เนื่องจากคนในสังคมไม่สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไป หันไปนิยมและซึมซับวัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้นโดยหันมาให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม เงินตรา จนเกินความพอเพียงซึ่งมีสัญญาณชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการล่มสลายในครอบครัว วัฒนธรรม และสังคม ดังนี้

๑) เด็กและเยาวชนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ขาดการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ขาดความกตัญญูรู้คุณ ในขณะเดียวกันยังขาดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ นิยมใช้อารมณ์และความรุนแรงมากกว่าเหตุผล พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม และการจับกลุ่มมั่วสุมกระทำความผิดต่างๆ ในขณะเดียวกันสถาบันครอบครัวอ่อนแอลง เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปที่ต้องมุ่งทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ สามีภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้การแบ่งเวลาให้ครอบครัวมีน้อย ความสัมพันธ์และความช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวลดลง ซึ่งเห็นได้จากการอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น

๒) คนวัยแรงงานต้องรับภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข ทำให้กำลังการผลิตลดลง อาจส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงได้

๓) คุณภาพทางการศึกษาลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถสร้างคนที่มีความรู้ความสามารถ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก

๖.๔.๓ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคตะวันออก ดังนี้

๑) การเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล และลมมรสุมที่รุนแรงมากขึ้น อาจส่งผลให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการสูญเสียพื้นดินชายหาดและแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งโดยเฉพาะป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งผลิตสัตว์น้ำ เป็นที่วางไข่และที่อยู่อาศัยของตัวอ่อนสัตว์น้ำ และเป็นพื้นที่กันชนป้องกันแนวชายฝั่งจากการพังทลายจากแรง

คลื่นลม เนื่องจากระบบนิเวศป่าชายเลนมีความอ่อนไหวต่อระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น โดยความหนาแน่นของพรรณไม้จะลดลง เนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น จะทำให้พืชตายและถูกแทนที่ด้วยหาดเลน ในขณะที่ปากแม่น้ำจะจมลงได้น้ำ ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของพื้นที่ลุ่มน้ำ

๒) อุณหภูมิ น้ำทะเลและค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำทะเลที่เปลี่ยนแปลงไป อาจส่งผลให้พืชและสัตว์ทะเลบางชนิดสูญพันธุ์ เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว และแหล่งปะการังถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อผลผลิตสัตว์น้ำโดยรวม ปัจจุบันทรัพยากรประมงชายฝั่งและประมงทะเลอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม โดยสัตว์น้ำกร่อยบริเวณชายฝั่งและสัตว์น้ำในทะเลมีปริมาณ ชนิด และขนาดลดลงโดยตลอดนอกจากนี้การรุกรานของน้ำเค็มเข้าสู่ลำน้ำจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงชีวิตของพืชสัตว์และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ

๓) อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่จะรุนแรงขึ้น เนื่องจากต้องประสบกับภาวะภัยแล้งเป็นเวลานาน และทำให้ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างภาคเกษตร และอุตสาหกรรมจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเคยเกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ส่งผลให้ภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดระยองมีปริมาณฝนที่ลดลงและขาดช่วง ทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดในพื้นที่ขาดแคลนไปด้วย และนำไปสู่วิกฤตน้ำและการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้การขาดแคลนน้ำจะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ภัยพิบัติและภาวะน้ำท่วมฉับพลันเกิดบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น เนื่องจากกำลังแรงของลมมรสุมลักษณะฝนที่ตกหนักในเวลาอันสั้น ทำให้ปริมาณน้ำมีมากเกินไปเกินความสามารถในการกักเก็บ ประกอบกับประสิทธิภาพและศักยภาพในการระบายน้ำลงสู่ทะเลของพื้นที่โดยรวมลดลง ทำให้มีแนวโน้มในการเกิดภัยพิบัติรุนแรงขึ้น

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

- ๗.๑ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองอุตสาหกรรม เช่น มลพิษทางอากาศ ขยะ น้ำเสีย ฯลฯ
- ๗.๒ ปัญหาปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ
- ๗.๓ ภาวะขาดแคลนกำลังแรงงานภาคเกษตรและทักษะกำลังแรงงานภาคอุตสาหกรรมอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สอดคล้องกับการพัฒนาของภาค
- ๗.๔ ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้น
- ๗.๕ การผลิตด้านเกษตรและอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ยังขาดการนำนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ใช้แรงงานเข้มข้น และส่งผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม
- ๗.๖ การท่องเที่ยวกระจุกตัวในบางจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวรอบนอกไม่เป็นที่รู้จักและขาดความพร้อม จึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างในพื้นที่

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมหลัก (Industrial heartland) และเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกและท่าอากาศยานนานาชาติ เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Southern Economic Corridor และ Southern Coastal Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางลัดโลจิสติกส์ (Land bridge) เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียนกับโลกตะวันตก

และโลกตะวันออก นอกจากนี้ ภาคตะวันออกยังเป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญของประเทศ ได้แก่ สุก ร ถัง ไก่ ข้าว และผลไม้ รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

ดังนั้น การพัฒนาภาคตะวันออกจะต่อไป จะต้องพัฒนาต่อยอดฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่ของพื้นที่ ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์และการค้าบริการ ควบคู่ไปกับการใช้ศักยภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำและความพร้อมของสถาบันการศึกษาวิจัย ยกระดับสินค้าการเกษตรและบริการให้มีมูลค่าสูง เพื่อให้ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการ ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นกับดัก “ประเทศรายได้ปานกลาง”

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

เป้าหมายการพัฒนาภาคตะวันออกจะมุ่งพัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียน โดยรักษา ฐานเศรษฐกิจเดิมที่มีอยู่ให้เติบโตอย่างยั่งยืน และสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขันและสนับสนุนให้ประเทศเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ พื้นที่ ฐานการผลิตและบริการ เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค และพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อกระจายความเจริญและโอกาสทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึงมากขึ้น

๘.๒.๒ เพื่อพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและ การพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน

๘.๒.๓ เพื่อพัฒนาเมืองศูนย์กลางของจังหวัดเป็นเมืองน่าอยู่สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยมื ความปลอดภัย การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองมีมาตรฐาน บริการสาธารณะมีคุณภาพ และมีระบบขนส่ง สาธารณะในเขตเมืองอย่างทั่วถึง

๘.๒.๔ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ

๘.๓ เป้าหมาย และตัวชี้วัด

๘.๓.๑ สัดส่วนคนจนภาคตะวันออกลดลง

๘.๓.๒ สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ลดลง

๘.๓.๓ มูลค่าการลงทุนภาครัฐและเอกชนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดนเพิ่มขึ้น

๘.๓.๔ จำนวนเมืองศูนย์กลางของจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่เพิ่มขึ้น

๘.๓.๕ จำนวนพื้นที่ป่าไม้และป่าชายเลนเพิ่มขึ้น

๘.๓.๖ สัดส่วนพื้นที่ชลประทานและพื้นที่รับประโยชน์ของระบบชลประทานเพิ่มขึ้น

๘.๓.๗ การเข้าถึงระบบประปาเพิ่มขึ้น

๘.๓.๘ คุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

๘.๓.๙ ร้อยละของปริมาณขยะที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้น

๘.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ดีและทันสมัยที่สุดในภูมิภาคอาเซียน

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาโครงข่ายความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งหลักให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและเมืองในอนาคต ได้แก่ สนามบินอู่ตะเภา รถไฟความเร็วสูงเชื่อม ๓ สนามบิน ท่าเรือแหลมฉบังระยะ ๓ ท่าเรือมาบตาพุดระยะ ๓ ท่าเรือสัตหีบ รถไฟทางคู่เชื่อม ๓ ท่าเรือ และทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง ช่วงพัทยา-มาบตาพุด

๒) ส่งเสริมการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมแห่งอนาคตในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เช่น จัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ ประชาสัมพันธ์ และชักจูงนักลงทุนที่มีศักยภาพและเหมาะสม เป็นต้น

๓) พัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมาย และก่อให้เกิดการวิจัย สร้างนวัตกรรม และการพัฒนาเทคโนโลยีในการต่อยอด และขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน อาทิ EEC of Digital Park (EECd) และ EEC of Innovation (EECi)

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติในจังหวัดชลบุรี-ระยอง ให้เป็นฐานการกระจายรายได้และการสร้างงานให้แก่ชุมชน

๕) พัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองสำคัญของจังหวัดให้เป็นเมืองน่าอยู่ เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล

ฉะเชิงเทรา : พัฒนาเป็นเมืองที่อยู่อาศัยชั้นดีที่ทันสมัย รองรับการพัฒนาขยายตัวของกรุงเทพฯ และการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

พัทยา : พัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ สุขภาพ และนันทนาการ ศูนย์ประชุม และศูนย์แสดงสินค้านานาชาติชั้นนำของอาเซียน และศูนย์การให้บริการด้านการแพทย์ระดับนานาชาติ (Medical Tourism)

อู่ตะเภา : พัฒนาเป็นศูนย์ธุรกิจการบินและโลจิสติกส์อาเซียน

ระยอง : พัฒนาเป็นเมืองแห่งการศึกษาและวิทยาศาสตร์ เมืองนานาชาติที่มีธุรกิจทันสมัย

๘.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาการผลิตและการค้าผลไม้ภาคตะวันออก ให้เป็นศูนย์ผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชียโดยปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพสินค้า ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต การบรรจุหีบห่อ การแปรรูป และการจัดจำหน่าย

๒) ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ ได้แก่ สุกรและไก่ในจังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา ให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในประเทศ

และต่างประเทศ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและพันธุ์ที่เหมาะสม รวมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารจัดการตลาดให้มีประสิทธิภาพ

๓) พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งอ่าวไทย ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ให้คงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืนต่อไป โดยเร่งรัดการอนุรักษ์ ป่าชายเลน และการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบเหมาะสม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เช่น การส่งเสริมการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการและวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม การส่งเสริมและพัฒนาการประมงพื้นบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมง เป็นต้น

๘.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ปรับปรุงมาตรฐานสินค้าและธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาและปรับปรุงการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา จันทบุรี และตราด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล

๒) พัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอม โดยฟื้นฟูบูรณะโบราณสถานและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งปรับปรุงและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

๘.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดนอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ให้เป็นประตูและศูนย์กลางทางการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุน เชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชาและเวียดนาม โดยจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม พัฒนาเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน

๒) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนบ้านแหลมและบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับจังหวัดพระตะบองและเมืองไพลินของกัมพูชา โดยปรับปรุงและพัฒนาระบบบริการพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกในการลงทุน ตลอดจนพัฒนาจุดตรวจชายแดนเพื่อให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล

๓) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดนหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับจังหวัดเกาะกง กัมพูชา โดยจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและระบบ Logistics รวมถึงยกระดับมาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน

๘.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ เร่งแก้ไขปัญหาระบบการชลประทานที่มีความวิกฤติและจัดระบบการบริหารจัดการมลพิษให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

แนวทางการพัฒนา

๑) บริหารจัดการน้ำเพื่อบรรเทาภาวะฝนแล้งและน้ำท่วมฉับพลันและตลิ่ง โดยปรับปรุงและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเดิม จัดสรรน้ำ และพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติม รองรับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชุมชนได้อย่างพอเพียงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งส่งเสริมการทำแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็กกระจายในพื้นที่การเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง

๒) เร่งบูรณะฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ โดยปลูกป่าเพิ่มเติม และเพิ่มมาตรการเฝ้าระวังติดตามการบุกรุกป่า โดยสนับสนุนสิทธิและบทบาทของชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมลง

๓) คุ้มครองและฟื้นฟูป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล และป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยเฉพาะจังหวัดที่มีพื้นที่ที่กัดเซาะรุนแรง ได้แก่ จันทบุรีและฉะเชิงเทรา โดยการกำหนดพื้นที่ และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หรือข้อตกลงร่วมกันของภาคีพัฒนา ในการจัดการฟื้นฟูป่าชายเลน การเฝ้าระวังการลักลอบจับสัตว์น้ำ การคุ้มครองปะการัง หญ้าทะเล พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยง และการทำประมงชายฝั่ง เพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง และไม่ทำให้ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลงไปอีก

๔) ควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศ ได้แก่ สารอินทรีย์ระเหยง่าย ก๊าซโอโซน และฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา โดยกำหนดมาตรการควบคุม และมาตรการจูงใจในการป้องกัน และควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศในเขตชุมชน และเขตอุตสาหกรรมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อให้ชุมชน และอุตสาหกรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลกันและสันติสุข

๕) ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน ในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยว และพื้นที่อุตสาหกรรม รวมทั้งการจัดการน้ำทิ้งจากครัวเรือนและโรงงาน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อควบคุมและบรรเทาปัญหาน้ำเสีย โดยเฉพาะ ในบริเวณแม่น้ำสายหลักที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ แม่น้ำระยองตอนบน ตอนล่าง และแม่น้ำพังราดตอนบน

๖) พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการรวบรวม ขนย้าย และการกำจัดขยะจังหวัดชลบุรี และระยองให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยใช้มาตรการคัดแยกขยะและบริหารจัดการเก็บตามประเภท การคัดแยกขยะให้เป็นระบบ ส่วนของเสียอันตรายที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ บริเวณพื้นที่อุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี และระยอง สนับสนุนให้ภาคเอกชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการลงทุน กำจัดให้เป็นระบบและได้มาตรฐานการกำจัด

ทิศทางการพัฒนาภาคใต้

ทิศทางการพัฒนาภาคใต้

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคใต้ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ขนาบด้วยทะเลอ่าวไทย ทางฝั่งตะวันออกความยาวชายฝั่ง ๘๗๗ กิโลเมตร และทะเลอันดามันทาง ฝั่งตะวันตกความยาว ๑,๐๙๓ กิโลเมตร ประกอบด้วย ๑๑ จังหวัด ได้แก่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล และสงขลา ตอนบนมีพรมแดนระยะสั้นติดกับเมียนมาและตอนล่าง มีพรมแดนติดกับมาเลเซียความยาว ๑๘๐ กิโลเมตร

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๓๗.๓๖ ล้านไร่ โดยสภาพภูมิประเทศมี ๒ ลักษณะ คือ ด้านตะวันตกมีแนวเทือกเขาตะนาวศรี และเทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายต่างๆ อาทิ แม่น้ำกระบี่ และ แม่น้ำตาปี ส่วนพื้นที่ทางฝั่งด้านตะวันออกมีเทือกเขานครศรีธรรมราช และมีพื้นที่ราบขนาดใหญ่เหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชที่สำคัญของภาค รวมทั้ง มีพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่สำคัญได้แก่ ทะเลน้อยและทะเลสาบสงขลา ตลอดจนมีเกาะ แก่งกระจายอยู่ในทะเลทั้งสองด้านซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาค เช่น เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะสิมิลัน เกาะสุรินทร์ เกาะพีพี และเกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น

๑.๓ ภูมิอากาศ แบบมรสุมเขตร้อน มีฝนตกชุก ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อุณหภูมิเฉลี่ย ๓๒ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ ๒,๖๓๔ มิลลิเมตร ต่อปีสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (๑,๓๕๖ มิลลิเมตร/ปี) เหมาะสำหรับการปลูกพืชเขตร้อน และมีน้ำเพียงพอ กับการทำเกษตร

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ภาคใต้มีเนื้อที่ทั้งหมด ๓๗.๓๖ ล้านไร่ พื้นที่ป่าไม้ ๙.๓๕ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๒๕.๐ ของเนื้อที่ภาค พื้นที่ป่าชายเลน ๑.๒๘ ล้านไร่ พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ๑๘.๓๐ ล้านไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ๑๖.๒๒ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๘๘.๗ ของพื้นที่การเกษตร โดยมีพื้นที่ปลูกไม้ผล ร้อยละ ๓.๙ และพื้นที่นา ร้อยละ ๓.๗

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน ภาคใต้มีดินที่มีปัญหาทางการเกษตร จำนวน ๑๘.๔๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๙.๓ ของพื้นที่ภาค ซึ่งในจำนวนนี้มีพื้นที่ลาดเชิงชัน ๑๒.๑๓ ล้านไร่ รวมทั้งมีดินเค็ม ๑.๔๖ ล้านไร่ ดินทราย ๑.๐๑ ล้านไร่ ดินเปรี้ยวจัด ๐.๗๒ ล้านไร่และอื่นๆ อีก ๓.๘๑ ล้านไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่บริเวณ ชายทะเลและพื้นที่ป่าพรุ

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ ภาคใต้มีลุ่มน้ำที่สำคัญ คือ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่ง ตะวันตก ลุ่มน้ำตาปี และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี มีปริมาณน้ำท่า ๖๑,๘๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี กักเก็บน้ำได้ ๔,๗๗๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี หรือ ร้อยละ ๗.๗ ของปริมาณน้ำท่ารายปี

๑.๕.๓ ป่าไม้ มีพื้นที่ป่าไม้ ๔.๓๕ ล้านไร่ พื้นที่ป่าชายเลน ๑.๒๘ ล้านไร่ บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย จำนวน ๐.๑๘ ล้านไร่ และชายฝั่งทะเลอันดามัน จำนวน ๑.๑ ล้านไร่ เป็นแนวกันคลื่นที่สำคัญและแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งทรัพยากรดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ถ้ำ น้ำตก และแหล่งธรรมชาติประเภทภูเขา ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฯลฯ กระจายอยู่ทั่วทั้งภาค โดยฝั่งทะเลอันดามันด้านทิศตะวันตก มีศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญบริเวณจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา และฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านทิศตะวันออก มีศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน มีเส้นทาง ๔ ช่องจราจรด้านฝั่งอ่าวไทยเชื่อมโยงภาคกลางและภาคใต้ชายแดนต่อเนื่องไปยังมาเลเซีย แต่ฝั่งอันดามันบางช่วง (ระนอง ยังเป็น ๒ ช่องจราจร)

๒.๑.๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ เชื่อมโยงจังหวัดชุมพร-ระนอง-พังงา-ภูเก็ต-กระบี่-ตรัง-พัทลุง-สงขลา และเชื่อมต่อไปยังชายแดนไทยและมาเลเซีย ระยะทางประมาณ ๘๐๕ กิโลเมตร

๒.๑.๒ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑ เชื่อมโยงจังหวัดชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-พัทลุง ระยะทางประมาณ ๓๘๒ กิโลเมตร

๒.๑.๓ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๒ และ ๔๓ เชื่อมระหว่างจังหวัดสงขลาและจังหวัดปัตตานี

๒.๑.๔ ทางหลวงหมายเลข ๔๔ เชื่อมโยงพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามันกับฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยเชื่อมโยงจังหวัดกระบี่-สุราษฎร์ธานี ระยะทางประมาณ ๑๓๓ กิโลเมตร

๒.๒ รถไฟ มีแนวเส้นทางหลักจากกรุงเทพฯ-ชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-พัทลุง-หาดใหญ่ และเชื่อมต่อไปยังภาคใต้ชายแดนและต่อเนื่องไปมาเลเซียและสิงคโปร์ และเส้นทางแยกจากชุมพรทางทุ่งสง-ตรัง เชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและประชาชนจากรถไฟสายหลักที่ชุมพรทางรถไฟทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชไปยังฝั่งทะเลอันดามันที่สถานีกันตัง จังหวัดตรัง

๒.๓ สนามบิน มีสนามบินนานาชาติ ๕ แห่ง ประกอบด้วย สนามบินหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สนามบินภูเก็ต สนามบินสมุย และสนามบินสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และสนามบินกระบี่ สำหรับสนามบินภายในประเทศ มี ๔ แห่ง ในจังหวัดชุมพร ระนอง ตรัง และนครศรีธรรมราช ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มเที่ยวบินของสายการบินต้นทุนต่ำ และประชาชนให้ความสนใจในการเดินทางโดยเครื่องบินมากขึ้น

๒.๔ ท่าเรือ มีท่าเรือสำหรับการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับท่าเรือแหลมฉบัง บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และเชื่อมโยงกับท่าเรือของประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ได้แก่ ท่าเรือน้ำลึกสงขลา ซึ่งเป็นท่าเรือหลักของภาค และท่าเรือขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นท่าเรือเอกชนที่ใช้สำหรับขนถ่ายแร่ดิบและแร่ดีบุกไปประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และญี่ปุ่น ส่วนท่าเรือฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ ท่าเรือน้ำลึกภูเก็ต เป็นท่าเรือขนส่งสินค้าและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ท่าเรือกันตัง จังหวัดตรัง เป็นท่าเรือหลักในการขนถ่ายถ่านหินลิกไนต์ที่ขนจากประเทศอินโดนีเซียเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานปูนซีเมนต์

ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และท่าเรือระนอง มีการใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย ปัจจุบันธุรกิจหลักของท่าเรือ คือ การให้บริการขนถ่ายวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ของแท่นขุดเจาะปิโตรเลียม

๒.๕ ด้านชายแดน ภาคใต้มีพรมแดนด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับประเทศเมียนมาบริเวณจังหวัดระนอง โดยเป็นพรมแดนทางน้ำเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและเดินทางสัญจรทางเรือไปยังเมืองตะนาวศรี และประเทศมาเลเซียในพื้นที่ตอนล่างที่ด้านชายแดนสะเดา ปาดังเบซาร์ และบ้านประกอบ จังหวัดสงขลา รวมทั้งด้านชายแดนวังประจัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการค้า การเดินทางผ่านแดนระหว่างจังหวัดสตูลและรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย ในขณะที่ด้านชายแดนตำมะลังเป็นด่านทางน้ำที่เชื่อมต่อกับท่าเรือลังกาวิและเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวฝั่งอันดามัน

๒.๖ แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการในภาค ที่สำคัญ ได้แก่

๒.๖.๑ โครงการก่อสร้างทางหลวง บริเวณพื้นที่ภาคใต้ตอนบน (ชุมพร – ระนอง ก่อสร้างแล้วเสร็จ ๑๔๒ กิโลเมตร จากระยะทั้งสิ้น ๒๖๐ กิโลเมตร) และบริเวณพื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง เชื่อมโยงภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย – อันดามัน (สุราษฎร์ธานี พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ก่อสร้างแล้วเสร็จ ๓๗๗ กิโลเมตร จากระยะทางทั้งสิ้น ๖๔๘ กิโลเมตร)

๒.๖.๒ โครงการรถไฟทางคู่ ช่วงประจวบคีรีขันธ์ – ชุมพร อยู่ระหว่างประกวดราคา โดยช่วงชุมพร – สุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี – หาดใหญ่ – สงขลา อยู่ระหว่างนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

๒.๖.๓ โครงการระบบรถไฟทางคู่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า ช่วงหาดใหญ่ – ปาดังเบซาร์ อยู่ระหว่างขั้นตอนการพิจารณาอนุมัติโครงการ

๒.๖.๔ โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง หาดใหญ่ – ชายแดนไทย – มาเลเซีย ออกแบบแล้วเสร็จ อยู่ระหว่างปรับปรุงแก้ไขรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) รวมทั้งการศึกษารูปแบบการให้เอกชนร่วมลงทุน

๒.๖.๕ โครงการพัฒนาท่าอากาศยานภูเก็ต ปรับปรุงอาคารผู้โดยสารเดิมเป็นอาคารผู้โดยสารภายในประเทศจะแล้วเสร็จเดือนเมษายน ๒๕๖๑

๒.๗ บริการสาธารณูปโภค

๒.๗.๑ ไฟฟ้า ภาคใต้มีโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่ใช้เชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ ๒ แห่ง ได้แก่ โรงไฟฟ้าจะนะ จังหวัดสงขลา (กำลังการผลิต ๑,๔๗๖ เมกกะวัตต์) โรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช (กำลังการผลิต ๑,๔๗๖ เมกกะวัตต์) รวมทั้งโรงไฟฟ้าขนาดกลางทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก ได้แก่ โรงไฟฟ้ากระบี่ (กำลังการผลิต ๓๑๕ เมกกะวัตต์) โรงไฟฟ้าพลังน้ำสุราษฎร์ธานี (กำลังการผลิต ๒๔๔ เมกกะวัตต์ เชื้อนรัชชประภา) จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กำลังการผลิต ๒๔๐ เมกกะวัตต์) นอกจากนี้ มีโรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP และ VSPP) กระจายอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช ภูเก็ต พังงา และตรัง โดยภาคใต้มีระบบสายส่งรับพลังงานไฟฟ้าจากภาคกลางทำให้ระบบมีความมั่นคงมากขึ้น

๒.๗.๒ ประปา ภาคใต้มีการประปาส่วนภูมิภาค ซึ่งให้บริการครอบคลุมในเขตเมือง อย่างไรก็ตามภาคใต้ยังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดิบในช่วงฤดูแล้งในเมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยว

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๐๗๕,๙๓๙ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๗.๙ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ หากพิจารณาในช่วง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘) ขนาดเศรษฐกิจภาคได้มีส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๘.๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ที่มีสัดส่วนเฉลี่ย ร้อยละ ๘.๔

๓.๑.๒ ภาคได้มีโครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาภาคเกษตร พืชเศรษฐกิจหลักได้แก่ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน โดยในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๘ ภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ ต่อปี ในขณะที่ภาคบริการเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสาขาโรงแรมและภัตตาคารและขนส่งขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๑ ต่อปี

๓.๑.๓ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคได้สูงกว่าประเทศ เศรษฐกิจภาคได้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ร้อยละ ๓.๔ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย ๒.๙

๓.๑.๔ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ในระดับสูง โดยปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวประชากรของภาคได้ (GRP Per capita) เท่ากับ ๑๔๕,๓๕๕ บาทต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๔ ที่มีมูลค่า ๑๔๑,๗๙๙ บาทต่อคนต่อปี โดยในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัวประชากรเท่ากับ ๑๔๑,๗๐๒ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งสูงกว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่มีค่าเท่ากับ ๑๑๙,๙๐๒ บาทต่อคนต่อปี โดยจังหวัดภูเก็ตมีผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวประชากรสูงสุด ๓๐๖,๗๗๙ บาทต่อคนต่อปี รองลงมา คือ จังหวัดกระบี่ ๒๑๗,๖๘๕ บาทต่อคนต่อปี และจังหวัดพัทลุงมีผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวประชากรต่ำสุด ๖๐,๔๙๗ บาทต่อคนต่อปี

ตารางที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของภาคได้

รายการ	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
•มูลค่า (ล้านบาท)	๑,๐๒๑,๕๗๖	๑,๐๒๑,๓๓๑	๑,๐๓๘,๓๗๑	๑,๐๑๙,๑๘๕	๑,๐๗๕,๙๓๙
•สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๙.๐	๘.๓	๘.๐	๗.๗	๗.๙
•อัตราการขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๑.๒	๖.๒	๕.๐	๐.๑	๔.๔
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
•มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๑๔๑,๗๙๙	๑๔๐,๗๖๐	๑๔๒,๑๑๐	๑๓๘,๕๘๑	๑๔๕,๓๕๕
•อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๙.๘	-๐.๗	๑.๐	-๒.๕	๔.๙
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
•ภาคเกษตร	๓๓.๒	๒๙.๘	๒๘.๐	๒๕.๕	๒๒.๘
- เกษตรกรรมฯ	๒๘.๙	๒๕.๕	๒๔.๔	๒๑.๔	๑๙.๓
- ประมง	๔.๓	๔.๓	๓.๖	๔.๑	๓.๕
•ภาคอุตสาหกรรม	๑๗.๓	๑๖.๔	๑๖.๓	๑๖.๕	๑๖.๓
- เหมืองแร่ฯ	๓.๙	๔.๑	๔.๘	๕.๑	๕.๒
- อุตสาหกรรม	๑๓.๔	๑๒.๓	๑๑.๕	๑๑.๔	๑๑.๑
•ภาคบริการ	๔๙.๕	๕๓.๘	๕๕.๗	๕๘.๐	๖๐.๙
- การค้าส่งค้าปลีก	๑๑.๑	๑๐.๔	๙.๘	๑๐.๒	๑๐.๔
- ขนส่ง	๖.๙	๗.๗	๗.๗	๙.๐	๙.๔
- อื่นๆ	๓๑.๕	๓๕.๗	๓๘.๒	๓๘.๘	๔๑.๑

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๕ เศรษฐกิจของภาคใต้ กระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของภาค โดยจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๗.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคอุตสาหกรรม รองลงมา คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและ นครศรีธรรมราช คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๓ และ ๑๖.๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคอุตสาหกรรม ตามลำดับ

๓.๑.๖ ภาคเกษตรกรรมและบริการมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของภาคใต้ แต่ภาคบริการมีบทบาทเพิ่มขึ้นในขณะที่ภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๘ ภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๒๒.๙ ลดลงจากร้อยละ ๓๓.๒ ในปี ๒๕๕๔ เนื่องจากความผันผวนด้านราคาของสินค้าเกษตรหลักในพื้นที่ โดยเฉพาะยางพารา และปาล์มน้ำมันที่ปรับตัวลดลง ขณะที่ในปี ๒๕๕๘ ภาคบริการมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๖๐.๙ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๙.๕ ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในสาขาโรงแรมและภัตตาคาร และสาขาการขนส่ง ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการผลิตน้อยที่สุดในปี ๒๕๕๘ มีสัดส่วนการผลิต ๑๖.๓ ลดลงจากร้อยละ ๑๗.๓ ในปี ๒๕๕๔

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคใต้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จำนวน ๒๔๕,๘๗๕ ล้านบาท ลดลงจาก ๓๓๙,๔๔๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรฯ ๒๐๗,๗๑๘ ล้านบาท และสาขาประมง ๓๘,๑๕๗ ล้านบาท สาขาเกษตรฯ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค อัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ของสาขาเกษตรฯ ร้อยละ ๒.๘ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย ๑.๒ ซึ่งยางพาราและปาล์มน้ำมันยังเป็นกิจกรรมการเกษตรที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ส่วนสาขาประมงมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๓.๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคแต่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๓๖.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงของประเทศ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) หดตัวร้อยละ ๖.๕ มากกว่าระดับประเทศที่หดตัวร้อยละ ๕.๕

๒) ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ ในปี ๒๕๕๙ มีพื้นที่ปลูกยางพารา ๑๑.๘๖ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๕๐.๘ ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งประเทศ มีปริมาณผลผลิต ๒.๕๙ ล้านตัน หรือ ๕๙.๐ ของผลผลิตทั้งประเทศ จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของประเทศ ๒.๘๖ ล้านไร่ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสงขลา ๒.๐๘ ล้านไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑.๘๔ ล้านไร่ ผลผลิตยางพาราของภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามพื้นที่ปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิต ในปี ๒๕๕๙ ผลผลิตยางพาราเฉลี่ยต่อไร่ ๒๔๔ กิโลกรัม สูงกว่าระดับประเทศที่ ๒๒๔ กิโลกรัม อย่างไรก็ตามผลผลิตยางพาราเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงจาก ๒๘๐ กิโลกรัมในปี ๒๕๕๔

๓) ปาล์มน้ำมัน ปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ๔.๓๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๐ ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งประเทศ มีปริมาณผลผลิต ๙.๗๙ ล้านตัน หรือ ร้อยละ ๘๙.๐ ของผลผลิตทั้งประเทศ จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของประเทศ ๑.๑๕ ล้านไร่ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ๑.๐๙ ล้านไร่ ผลผลิตปาล์มน้ำมันของภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามพื้นที่ปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิต ในปี ๒๕๕๙ ผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อไร่ ๒,๕๖๔ กิโลกรัม สูงกว่าระดับประเทศที่ ๒,๔๐๙ กิโลกรัม อย่างไรก็ตามผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงจาก ๓,๑๔๒ กิโลกรัมในปี ๒๕๕๔

๔) ภาคใต้เป็นแหล่งประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่สำคัญ ภาคใต้มีท่าเทียบเรือประมงในจังหวัดสงขลา ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนองและภูเก็ต โดยในปี ๒๕๕๙

มีปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ ๑๑๓,๐๔๒ ตัน มูลค่า ๔,๓๖๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙ ของปริมาณสัตว์น้ำของประเทศ และร้อยละ ๒๘.๒ ของมูลค่าสัตว์น้ำของประเทศ โดยปริมาณสัตว์น้ำจับได้มากในจังหวัดภูเก็ต สงขลา ระนอง และชุมพร ในขณะที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของภาคใต้ ในปี ๒๕๕๙ ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงกุ้ง มีพื้นที่เพาะเลี้ยง ๙๑๘,๘๓๗ ไร่ ปริมาณผลผลิต ๑,๗๕๕,๓๐๙ ตัน มีพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งที่สำคัญในจังหวัด สุราษฎร์ธานี สงขลา ตรัง และนครศรีธรรมราช

๕) พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ปี ๒๕๕๘ ภาคใต้มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๑๘.๓๐ ล้านไร่ ขนาดฟาร์ม ๒๒.๑๙ ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๒๕.๒๘ ไร่ต่อครัวเรือน จังหวัดภูเก็ตที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรมากที่สุด ๕๓.๗๔ ไร่ต่อครัวเรือน รองลงมาจังหวัดกระบี่ ๔๒.๔๐ ไร่ต่อครัวเรือน และจังหวัดพัทลุงที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรต่ำสุดของภาค ๑๔.๗๔ ไร่ต่อครัวเรือน

๖) พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่ทางการเกษตรของภาคใต้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๑๓.๘ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๑ โดยพื้นที่ชลประทานภาคใต้ ๒.๕๒ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๘.๐ ของพื้นที่ชลประทานประเทศ จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตร สูงสุดร้อยละ ๔๖.๐ รองลงมาจังหวัดสงขลาร้อยละ ๒๕.๖

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) อุตสาหกรรมของภาคใต้อยู่ในภาวะชะลอตัว โดยในปี ๒๕๕๘ การผลิตภาคอุตสาหกรรม มีมูลค่า ๑๗๔,๘๘๐ ล้านบาท ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๔ ที่มีมูลค่า ๑๗๖,๗๑๓ ล้านบาท โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ๑๑๙,๔๔๘ ล้านบาท และสาขาเหมืองแร่ ๕๕,๔๓๒ ล้านบาท โดยสาขาอุตสาหกรรมของภาคใต้อัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๔-๒๕๕๘) ขยายตัวร้อยละ ๐.๗

๒) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีมูลค่าการลงทุน ๒๗๑,๘๕๖ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๓.๘ ของมูลค่าการลงทุนประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๒๒.๔ โดยจังหวัดสงขลามีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมมากที่สุด จากสาขาขุดเจาะน้ำมันปิโตรเลียมมีสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๘ รองลงมาคือ จังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี

๓) การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม มีนิคมอุตสาหกรรม ๑ แห่ง ที่จังหวัดสงขลาพื้นที่รวม ๒,๓๘๑ ไร่ โดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้ดำเนินการพัฒนาและบริหารจัดการและพัฒนาเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมแล้ว ๑,๑๖๒ ไร่ ผู้ประกอบการ ๒๕ ราย ประกอบกิจกรรม อุตสาหกรรมการผลิตยาง พลาสติกและหนังเทียม อุตสาหกรรมปุ๋ยและเคมีภัณฑ์ และอุตสาหกรรมเหล็กและผลิตภัณฑ์โลหะ และ กนอ. ได้พัฒนาพื้นที่อีกประมาณ ๑,๒๑๘ ไร่ เป็นโครงการเมืองยาง (Rubber City) คาดว่าแล้วเสร็จและเปิดดำเนินการในปี ๒๕๖๐

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคใต้มีชายแดนติดกับประเทศเมียนมาและมาเลเซีย จังหวัดที่เป็นแหล่งการค้าชายแดน คือ จังหวัดสงขลา สตูล และระนอง ในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีมูลค่าการค้าชายแดน ๕๑๓,๓๙๔.๑ ล้านบาท ลดลงร้อยละ ๒.๙ และคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ ของมูลค่าการค้าชายแดนประเทศ มูลค่านำเข้า ๒๓๔,๘๑๓.๙ ล้านบาท และส่งออก ๒๖๙,๕๘๐.๒ ล้านบาท โดยสินค้าส่งออก ๕ อันดับแรก ได้แก่ ยางพารา เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ไม่แปรรูป ผลิตภัณฑ์ยางอื่นๆ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ส่วนสินค้านำเข้า ๕ อันดับแรก ได้แก่ ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ สื่อบันทึกข้อมูล เทปแม่เหล็กจานแม่เหล็กคอมพิวเตอร์และเครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรม

๒) โครงสร้างของมูลค่าการค้าชายแดน ในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีมูลค่าการค้าชายแดนกับมาเลเซีย ๔๙๓,๘๖๗.๖๖ ล้านบาท หรือ ร้อยละ ๔๑.๑ ของมูลค่าการค้าชายแดนประเทศ โดยผ่านด่านศุลกากรสะเดาร้อยละ ๖๗.๔ และด่านศุลกากรปาดังเบซาร์ร้อยละ ๓๒.๒ ของมูลค่าการค้าชายแดนภาค

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาคใต้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง เช่น ภูเก็ต สมุย การท่องเที่ยวทางบกตอนใน เช่น เชื้อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เทือกเขาบรรทัด จังหวัดพัทลุง การท่องเที่ยวสปาเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง กระบี่ และพัทลุง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคใต้ยังมีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ เช่น หนังตะลุง มโนราห์ และอาหารที่มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ ผสมผสานระหว่างไทย จีน และมุสลิม นอกจากนี้ภาคใต้ยังมีสังคมแบบพหุวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลาและสตูล

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคใต้อยู่ในระดับสูง โดยปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีรายได้จากการท่องเที่ยว ๖๑๖,๖๘๑ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๓๔๕,๓๘๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๕ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั่วประเทศ จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ต ๓๒๑,๗๑๑ ล้านบาท รองลงมาคือ จังหวัดกระบี่และสุราษฎร์ธานี สำหรับการขยายตัวเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ร้อยละ ๑๕.๗ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๓

๓) รายจ่ายของนักท่องเที่ยวและระยะเวลาพำนักรส่วนใหญ่จะกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ในปี ๒๕๕๘ จังหวัดที่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ต ๖,๑๔๓ บาท รองลงมา คือ จังหวัดพังงา ๔,๔๗๘ บาท จังหวัดกระบี่ ๔,๓๘๑ บาท และจังหวัดที่นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักรมากที่สุด คือ จังหวัดพังงา ๕.๒๔ วัน รองลงมาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔.๔๗ วัน และจังหวัดกระบี่ ๔.๔๖ วัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเล ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวบนบกยังไม่เป็นที่รู้จัก และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันและวันพำนักรน้อย โดยจังหวัดพัทลุงนักท่องเที่ยวมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน ๑,๒๗๒ บาท ระยะเวลาพำนักร ๒.๐ วัน น้อยที่สุดของภาค

๔) การท่องเที่ยวของภาคใต้มีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีกระจุกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลักของแต่ละพื้นที่ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดกระบี่ พังงา ภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๔๖.๐ ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖๒.๒ จากปี ๒๕๕๕ และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๓ ของนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซีย จีน และเยอรมัน จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ตมีนักท่องเที่ยว ๑๓.๓ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐ ของนักท่องเที่ยวรวมของภาค รองลงมาคือ จังหวัดกระบี่ สุราษฎร์ธานี และพังงา สำหรับการขยายตัวเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ร้อยละ ๑๒.๑ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๘

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคใต้สูงกว่าประเทศ โดยปี ๒๕๕๘ ภาคใต้มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย ๒๗,๖๓๑ บาทต่อเดือน สูงกว่าประเทศซึ่งมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนที่ ๒๖,๙๑๕ บาทต่อเดือน และลดลงจาก ๒๙,๓๘๕ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๕๔ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงสุดของภาค คือ จังหวัดสุราษฎร์

ธานี ๓๖,๔๖๖ บาทต่อเดือน รองลงมา คือ จังหวัดภูเก็ต ๓๑,๕๐๐ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุด คือ จังหวัดพัทลุง ๒๑,๔๗๘ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินครัวเรือนภาคใต้สูงกว่าประเทศ โดยปี ๒๕๕๘ ภาคใต้มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือน ๑๘๑,๖๙๔ บาท สูงกว่าประเทศซึ่งมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือน ๑๕๖,๗๗๐ บาทต่อเดือน และเพิ่มขึ้นจาก ๑๒๑,๖๐๖ บาท ในปี ๒๕๕๔ จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนสูงสุด คือ จังหวัดกระบี่ ๓๗๓,๓๒๕ บาท รองลงมา คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒๑๙,๐๖๕ บาท ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุด คือ จังหวัดระนอง ๑๐๖,๙๙๔ บาท

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ จำนวนประชากรรวมของภาคใต้เพิ่มขึ้นใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีประชากร ๗.๓๓ ล้านคน อัตราการเพิ่มของประชากรปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ เฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ในขณะที่ประเทศมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรมากที่สุด ๑.๕๕ ล้านคน รองลงมาเป็นจังหวัดสงขลา ๑.๔๒ โดยจังหวัดระนองมีประชากรน้อยสุด ๐.๑๙ ล้านคน

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๗.๕ ในปี ๒๕๕๙ ส่งผลให้ประชากรแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๙ ประชากรแรงงาน ๓.๕๘ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในขณะที่สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๒๑.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๙.๙ ในปี ๒๕๕๙ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๖๖.๖ เหลือร้อยละ ๖๒.๖ ในปี ๒๕๕๙

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น จาก ๒.๑๓ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒.๒๕ ล้านคน ในปี ๒๕๕๙ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๐ (สูงกว่าระดับประเทศที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๑) โดยจังหวัดภูเก็ตมีอัตราการขยายตัวของประชากรเมืองเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ร้อยละ ๔๓.๐ รองลงมา คือ จังหวัดกระบี่ ร้อยละ ๒.๑ จะเห็นได้ว่าจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองในอัตราสูงส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของภาค

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยในปี ๒๕๕๙ มีกำลังแรงงาน ๕.๙๗ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๔๑.๙ ของกำลังแรงงานของภาค แรงงานที่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีจำนวน ๒.๘๗ ล้านคน ขณะที่แรงงานที่มีการศึกษาระดับวิชาชีพขั้นสูงและอาชีวศึกษามีน้อยมากมีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๖ ของแรงงานทั้งหมด ซึ่งอาจจะส่งผลให้ขาดแรงงานที่มีทักษะด้านวิชาชีพในอนาคต

๔.๒.๒ แรงงานต่างด้าว ในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีแรงงานต่างด้าวที่เป็นสัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม ๒๕๕๙) จำนวน ๒๕๗,๙๒๔ คน หรือ ร้อยละ ๒๑.๓ ของแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๑.๑ ส่วนใหญ่แรงงาน ๓ สัญชาติจะทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมการก่อสร้าง เกษตรและปศุสัตว์ และผู้รับใช้ในบ้าน

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคใต้

รายการ	ปี					
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๗.๐๗	๗.๑๓	๗.๑๘	๗.๒๔	๗.๓๐	๗.๓๓
โครงสร้างประชากร (%)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๒๑.๕	๒๑.๒	๒๐.๙	๒๐.๗	๒๐.๔	๑๙.๙
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๖.๗	๖๖.๖	๖๖.๑	๖๖.๐	๖๕.๙	๖๖.๖
กลุ่ม ๖๐+	๑๑.๙	๑๒.๓	๑๓.๐	๑๓.๓	๑๓.๗	๑๓.๕
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๒.๑๐	๒.๑๓	๑.๙๔	๒.๑๗	๒.๒๐	๒.๒๕
คะแนน O-NET ๕ วิชาหลัก	๓๖.๔	๓๘.๙	๓๕.๗	๓๕.๙	๓๘.๔	๓๘.๗
แรงงานต่างด้าว (คน)	๑๑๐,๖๔๗	๒๕๕,๐๘๗	๔๓๔,๘๓๒	๓๑๓,๕๐๑	๒๙๒,๑๑๕	๒๕๗,๙๒๔

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยมีระดับอุดมศึกษา ๑๒ แห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยของรัฐ ๘ แห่ง มหาวิทยาลัยเอกชน ๔ แห่ง วิทยาลัยของรัฐ ๖๗ แห่ง วิทยาลัยเอกชน ๕๑ แห่ง วิทยาลัยชุมชน ๔ แห่ง เป็นสถาบันวิจัย ๑ แห่ง

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรใกล้เคียงค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๕๙ ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๒ ในขณะที่ระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๔ โดยจังหวัดที่มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดสามจังหวัดแรก ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๐.๖ ๙.๘ ๙.๕ และ ๙.๕ ปี ตามลำดับ

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ย โดยผลการสอบ O-NET ขึ้น ม.๓ (๕ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ มีคะแนนเฉลี่ย ๓๘.๗ คะแนนสูงกว่าระดับประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ย ๓๗.๗ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕๐ คะแนนในทุกวิชา โดยวิชาสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ๔๙.๗ คะแนน รองลงมา คือ วิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ย ๔๗.๕ คะแนน และวิชาภาษาอังกฤษ มีคะแนนต่ำสุด ๓๑.๔ คะแนน

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ สถานบริการสาธารณสุข ภาคใต้มีโรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๕ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๗ แห่ง โรงพยาบาลรับส่งต่อขนาดกลาง ๑๔ แห่ง และโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๙๓ แห่ง

๔.๔.๒ ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น แต่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ โดยมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๒,๓๐๒ คนในปี ๒๕๕๘ สูงกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๒,๐๓๕ คน จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรน้อยที่สุด คิดเป็น ๑,๒๐๕ คน รองลงมา คือ จังหวัดสงขลาและสุราษฎร์ธานี คิดเป็น ๑,๕๐๓ คน และ ๒,๑๕๒ คน ตามลำดับ ในขณะที่บางจังหวัดยังมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรสูง เช่น จังหวัดสตูล พัทลุง และกระบี่ คิดเป็น ๓,๗๓๙ คน ๓,๗๒๔ คน และ ๓,๓๒๔ คน

๔.๔.๓ ประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้เพิ่มขึ้น โดยอัตราการเจ็บป่วยด้วย ๕ โรคหลัก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดสมอง และโรคมะเร็ง เพิ่มขึ้นจาก ๔,๐๒๑ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๕,๓๖๙ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๘

สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการเจ็บป่วยด้วย ๕ โรคหลัก ๘๘๙ คนต่อประชากรแสนคน จังหวัดตรังมีอัตราการเจ็บป่วยมากที่สุด คิดเป็น ๖,๗๒๔ คนต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ จังหวัดสงขลาและจังหวัดพังงา คิดเป็น ๖,๔๕๙ และ ๕,๘๒๙ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากโรคที่เจ็บป่วย พบว่า เจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด คิดเป็น ๑,๘๑๔ คนต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคหลอดเลือดสมอง คิดเป็น ๑,๓๔๕ ๑,๐๓๗ ๗๑๙ และ ๔๕๕ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สัดส่วนคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง และคดียาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ภาคใต้มีจำนวนคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง โดยลดลงจาก ๑๕๐.๐ คดี ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๑๔.๕ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๙ จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนคดีสูงสุด ๑๙๐.๐ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ จังหวัดกระบี่และสงขลามีสัดส่วนคดีต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๑๔๙.๘ และ ๑๓๒.๖ คดี ขณะที่สัดส่วนคดียาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๖๖๘.๑ คดี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๗๔๐.๑ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๙ จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนคดียาเสพติดสูงสุดเท่ากับ ๑,๕๔๕.๐ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑,๐๖๔.๗ คดีต่อประชากรแสนคน

๔.๖ สัดส่วนคนจน

สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย สัดส่วนคนจนภาคใต้ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗.๔ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๗.๖ ในปี ๒๕๕๙ จังหวัดระนองมีสัดส่วนคนจนสูงสุจริ้อยละ ๑๖.๖ รองลงมา คือจังหวัดตรัง และพัทลุง มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๕.๙ และ ๑๔.๐ ตามลำดับ และจังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนคนจนต่ำสุด ร้อยละ ๐.๕

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้มีพื้นที่ป่าไม้จำนวน ๙.๓๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ ของพื้นที่ภาค และคิดเป็นร้อยละ ๙.๒ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ ต่ำกว่าเป้าหมายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ค่อนข้างมาก ที่กำหนดให้สัดส่วนของพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศ โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ร้อยละ ๐.๐๒ หรือเพิ่มขึ้นจำนวน ๑,๙๗๑ ไร่ อย่างไรก็ตาม หากเทียบกับปี ๒๕๕๑ พื้นที่ป่าไม้ลดลงถึงร้อยละ ๖.๒ หรือลดลง ๖๑๕,๒๔๐ ไร่ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้มีสาเหตุหลักมาจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันเนื่องจากในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ ราคาของยางพาราและปาล์มน้ำมันปรับตัวสูงขึ้นมาก ทำให้เกษตรกร รวมทั้งนายทุนบุกรุกพื้นที่ ป่าเพื่อปลูกพืช อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๕๙ พบว่า พื้นที่ป่าไม้ของภาคใต้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๒ ต่อปี ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากราคาพืชเศรษฐกิจหลักตกต่ำในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้การบุกรุกน้อยลง ประกอบกับมีโครงการปลูกป่าทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง และหากพิจารณาสัดส่วนพื้นที่ป่าของจังหวัด พบว่า จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เทียบกับพื้นที่ป่าไม้ของภาคใต้สูงสุจริ้อยละ ๒๕.๐ รองลงมา คือ จังหวัดนครศรีธรรมราชร้อยละ ๑๑.๘ จังหวัดระนองและจังหวัดพังงามีสัดส่วนเท่ากันที่ร้อยละ ๑๑.๕ ทั้งนี้หากพิจารณาจากการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าไม้เทียบกับปี ๒๕๕๘ พบว่าจังหวัดระนองมีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นมากที่สุดจำนวน ๔,๕๕๑ ไร่ ขณะที่จังหวัดสงขลามีพื้นที่ป่าไม้ลดลงมากที่สุดจำนวน ๖,๐๘๙ ไร่

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำท่าของภาคได้มาจากลุ่มน้ำหลัก ๔ แห่ง คือ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีค่ารายปีเฉลี่ย ๖๑,๘๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตร จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคใต้จำนวน ๑ อ่าง คือ อ่างเก็บน้ำรัชชประภา ซึ่งในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีปริมาณน้ำที่เก็บกักได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๔.๑ โดยในปี ๒๕๕๙ กักเก็บน้ำได้ปริมาณ ๔,๗๗๐ ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๒.๑ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๖ จากปี ๒๕๕๘ หรือเก็บได้เพียงร้อยละ ๗.๗ ของปริมาณน้ำท่ารายปี ถึงแม้ว่าความสามารถในการกักเก็บจะค่อนข้างต่ำแต่ไม่ส่งผลต่อการอุปโภคบริโภคและการทำการเกษตรของประชาชนมากนัก เนื่องจากมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สามารถกักเก็บน้ำได้อยู่เป็นจำนวนมากรวมทั้งมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างมาก

๕.๑.๓ คุณภาพแหล่งน้ำลดลง โดยส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จากการประเมินคุณภาพแหล่งน้ำสำคัญของภาคใต้ จำนวน ๙ แห่ง ในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๙ จำนวนแหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีเพิ่มขึ้นในขณะที่แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมลดลง อย่างไรก็ตามในปี ๒๕๕๙ เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๕๘ พบว่าคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำสำคัญส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยมีแม่น้ำที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีลดลง ๓ แห่ง และมีแม่น้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม ๑ แห่ง โดยเฉพาะแม่น้ำชุมพร แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำตาปีตอนบน มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้จากที่เคยอยู่ในเกณฑ์ดี และทะเลน้อยจากที่เคยอยู่ในเกณฑ์พอใช้เปลี่ยนมาเป็นเสื่อมโทรม

๕.๑.๔ คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งดีขึ้น จากการตรวจประเมินคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งภาคใต้โดยดัชนีคุณภาพน้ำทะเล (Marine Water Quality Index) ของกรมควบคุมมลพิษ ในปี ๒๕๕๙ พบว่าคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งอ่าวไทย (ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา) อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน ๒๓ แห่ง เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ที่อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน ๙ แห่ง ขณะที่คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งอันดามัน (ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง สตูล) คุณภาพน้ำส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นเช่นกัน มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน ๕๐ แห่ง เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ที่อยู่ในเกณฑ์ดีจำนวน ๑๕ แห่ง

๕.๑.๕ ปริมาณขยะและขยะตกค้างมีแนวโน้มลดลง ในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๕๙ ปริมาณขยะของภาคใต้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๘ โดยในปี ๒๕๕๙ ขยะในภาค มีจำนวน ๒.๗๕ ล้านตัน/ปี คิดเป็น ๗,๕๓๓ ตัน/วัน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๒ ของปริมาณขยะทั้งประเทศ และเมื่อพิจารณาอัตราการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะพบว่ามีแนวโน้มลดลง โดยในปี ๒๕๕๗ มีปริมาณเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๔.๑ ขณะที่ปี ๒๕๕๘ เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๐.๓ อย่างไรก็ตามในปี ๒๕๕๙ ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยที่ร้อยละ ๑.๐ สำหรับจังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุดของภาคเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากและเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของภาค คือ จังหวัดสงขลา คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖ รองลงมาคือจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ และ ๑๓.๔ ตามลำดับ หรือคิดเป็นปริมาณขยะที่เกิดขึ้นต่อวัน ๑,๖๒๕ ตัน ๑,๐๓๔ ตัน และ ๑,๐๐๙ ตัน ขณะที่มีเพียง ๓ จังหวัดที่มีขยะเพิ่มขึ้น คือ จังหวัดพัทลุง จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดชุมพรตามลำดับ นอกจากนี้ปริมาณขยะตกค้างยังคงลดลงแม้ว่าจะลดลงในอัตราที่ชะลอลงโดยในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๕๙ ขยะตกค้างลดลงจากปีก่อนหน้าที่ร้อยละ ๕๙.๐ ร้อยละ ๒.๓ และร้อยละ ๕.๖ ตามลำดับส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐบาลกำหนดให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งทำให้หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตระหนักและให้ความสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะมากขึ้น อย่างไรก็ตามสัดส่วนขยะที่กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการในภาคยังคงมีน้อยโดยในปี ๒๕๕๙ คิดเป็นร้อยละ ๘.๖ ของขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการทั้งประเทศ รวมทั้งปริมาณขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์มีเพียงร้อยละ ๑๖.๙ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดของภาค โดยจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดสงขลา มีปริมาณขยะที่นำไปใช้ประโยชน์มากที่สุดเมื่อเทียบกับปริมาณขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ทั้งหมดของภาคคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒ และ

๒๙.๑ ตามลำดับ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ให้บริการและกำจัดการขยะยังไม่ถูกวิธี ควรเร่งปรับปรุงและพัฒนาให้ได้มาตรฐานเพื่อลดปริมาณขยะและช่วยป้องกันปัญหามลพิษที่เกิดจากขยะ รวมทั้งควรเพิ่มจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการให้มากขึ้น

๕.๒ สถานการณ์ด้านภัยพิบัติ

๕.๒.๑ ไฟไหม้ป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๘ มีพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้จำนวน ๑๔,๑๘๘ ไร่ ประมาณร้อยละ ๙๔.๐ อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยเฉพาะในพื้นที่ป่าพรุ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากภัยแล้งและฝนทิ้งช่วง รวมทั้งชาวบ้านบุกรุกพื้นที่โดยการแผ้วถางและเผาป่าเพื่อใช้ทำการเกษตร

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยมีแนวโน้มลดลง จำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยลดลงค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีผลกระทบจำนวน ๒๗๙,๕๖๙ ครัวเรือน ขณะที่ปี ๒๕๕๗ ได้รับผลกระทบเพียง ๑๕๕,๘๖๔ ครัวเรือน โดยสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๗ เป็นสถานการณ์น้ำท่วมตามฤดูกาลซึ่งไม่ส่งผลให้เกิดความเสียหายที่รุนแรงมากนัก

๕.๒.๓ สถานการณ์ภัยแล้งลดลง ในปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ประสบปัญหาภัยแล้งจำนวน ๙๗๖ หมู่บ้าน ๑๔๕,๙๑๘ ครัวเรือน จังหวัดที่ประสบภัยแล้ง ได้แก่ นครศรีธรรมราช พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล พื้นที่ความเสียหายลดลงจากปี ๒๕๕๗ ที่ประสบปัญหาภัยแล้งค่อนข้างรุนแรง โดยมีพื้นที่ได้รับผลกระทบจำนวน ๒,๓๖๙ หมู่บ้าน ๑๗๕,๔๖๓ ครัวเรือน โดยมีจังหวัดที่ประสบภัยแล้ง ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ตรัง สงขลา และสตูล

๕.๒.๔ การกัดเซาะชายฝั่งทะเลยังคงเป็นปัญหาสำคัญ ในปี ๒๕๕๗ ชายฝั่งทะเลภาคใต้ถูกกัดเซาะรวม ๓๖๒.๗๑ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ ของชายฝั่งทะเลที่ถูกกัดเซาะทั่วประเทศ ในจำนวนนี้เป็นกัดเซาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุด รองลงมาเป็นจังหวัดพังงาและสงขลา ทั้งนี้ การเกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ เช่น การปลูกสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และการขยายตัวของชุมชนรุกราลำชายฝั่ง การบุกรุกทำลายป่าชายเลนที่เป็นแนวกำบังคลื่นลมตามธรรมชาติ เป็นต้น รวมทั้งภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกระแสน้ำในทะเล และการเกิดคลื่นลมที่รุนแรงมากขึ้น

ตารางที่ ๓ สถานการณ์ภัยพิบัติของภาคใต้

รายการ	ปี				
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	-	๒.๖๑	๒.๗๑	๒.๗๒	๒.๗๕
ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกวิธี (ล้านตัน/ปี)	-	๐.๓๓	๐.๕๙	๐.๖๐	๐.๘๔
จำนวนพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	๑๒,๗๔๗	๓,๐๔๔	๘,๓๙๗	๑,๗๖๘	๑๔,๑๘๘
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (จำนวนหมู่บ้าน)	๓,๖๘๒	๔๖๘	๓,๑๘๒	-	-
จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	๒๗๙,๕๖๙	๓๓,๑๖๒	๑๕๕,๘๖๔	-	-
ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง (จำนวนหมู่บ้าน)	๑๐๓	๙๒๗	๒,๓๖๙	๙๗๖	-
จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	๗๒๘	๑๑๐,๐๖๗	๑๗๕,๔๖๓	๑๔๕,๙๑๘	-

๖. สภาวะแวดล้อมของภาคใต้

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สวยงามหลายแห่งทั้งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ อาทิ ภูเก็ต พังงู สมุย พะงัน และหลีเป๊ะ รวมทั้งชายหาดและหมู่เกาะ จังหวัดชุมพร สามารถเชื่อมโยงกับเขต The Royal Coast ของภาคกลาง

๖.๑.๒ แหล่งท่องเที่ยวทางบกตอนในมีศักยภาพและหลากหลายกระจายอยู่ทั่วภาค ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม (เช่น อุทยานแห่งชาติเขาลงง เขื่อนรัชชประภา น้ำแร่และน้ำพุร้อนเค็ม เป็นต้น) รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม (วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร และพระบรมธาตุไชยา) สามารถพัฒนาการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว โดยการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวชุมชน

๖.๑.๓ เป็นแหล่งเพาะปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลเมืองร้อน เช่น เงาะ มะพร้าวทุเรียน มังคุด และกล้วยหอมทอง เป็นต้น รวมทั้งมีพื้นที่ราบลุ่มน้ำปากพองและทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งปลูกข้าวของภาค มีความพร้อมที่จะพัฒนาเพื่อยกระดับการผลิตให้เป็นสินค้ามูลค่าสูงและได้มาตรฐานการส่งออก

๖.๑.๔ มีแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกที่สำคัญ อาทิ ยางแปรรูปขึ้นต้นไม้ยางพารา และอาหารทะเลแช่แข็ง และเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (Rubber City) รวมทั้งอำเภอสะเดา ยังเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราและเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

๖.๑.๕ แหล่งการเพาะเลี้ยงกุ้ง สัตว์น้ำชายฝั่ง และโคเนื้อของภาคที่มีศักยภาพ เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตอาหารทะเลและโคเนื้อคุณภาพสูงให้ได้มาตรฐานสากลที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

๖.๑.๖ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าชายเลนทั้งฝั่งอันดามันและอ่าวไทยซึ่งมีคุณค่าต่อระบบนิเวศวิทยา เป็นแหล่งห่วงโซ่อาหารของสัตว์น้ำ เป็นแนวป้องกันชายฝั่งและซับน้ำเสีย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นฐานการสร้างรายได้ให้กับภาคทั้งในสาขาการผลิตด้านเกษตร ประมง และบริการการท่องเที่ยว

๖.๑.๗ เป็นประตูการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซียผ่านด่านชายแดนทั้ง ๙ แห่ง ซึ่งมีมูลค่าการค้าสูงที่สุดของประเทศ โดยมีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกับภาคกลางและภาคตะวันออก รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจภาคเหนือต่อเนื่องไปยังภาคใต้ของมาเลเซียและสิงคโปร์ รวมทั้งเชื่อมโยงด่านชายแดนเมียนมาร์ในจังหวัดระนองที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย และกลุ่มประเทศ BIMSTEC

๖.๑.๘ มีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นศูนย์กลางวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่สามารถนำมาต่อยอดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น นวัตกรรมแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมัน รวมทั้งมีสถาบันการพัฒนาอาชีพ เช่น แพทย์ทางเลือก เป็นต้น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นแหล่งองค์ความรู้ด้านวิจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สำคัญในพื้นที่ โดยเฉพาะนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านวิศวกรรมและด้านการเกษตร

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่งของภาคยังมีปัญหาคุณภาพบริการ ทั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว ระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้มาตรฐาน รวมทั้งปัญหาความไม่สะดวกรวดเร็วในการเดินทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะและชายหาดหลักของภาคมีปัญหการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ซึ่งเกินขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ส่งผลให้ระบบบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอต่อการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

๖.๒.๒ การปลูกพืชเชิงเดี่ยว และเป็นการผลิตแบบดั้งเดิม รวมทั้งการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มยังมีน้อย ทำให้มีความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาโดยเฉพาะยางพาราและปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้การบริหารจัดการต้นทุนการผลิต การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเพาะปลูกและการแปรรูป การพัฒนาการตลาด ตลอดจนการบริหารจัดการตลาดสมัยใหม่ รวมทั้งขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนการผลิตและวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง

๖.๒.๓ ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและประมง รวมทั้งภาคการท่องเที่ยว ต้องพึ่งพาแรงงานจากต่างด้าว นอกจากนี้ แรงงานบางส่วนยังขาดทักษะฝีมือที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนวิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้การจัดการตลาดสมัยใหม่

๖.๒.๔ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย รวมทั้งปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ภาคการเกษตรที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการเพาะปลูก การขยายตัวของเมืองและการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะปัญหาปริมาณขยะและน้ำเสียจากแหล่งชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวตามเกาะต่างๆ นอกจากนี้ การบุกรุกป่าต้นน้ำ การก่อสร้างบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการน้ำ รวมถึงคุณภาพน้ำ การใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งที่ไม่เหมาะสม ทำให้บุกรุกป่าชายเลน ซึ่งเป็นสาเหตุที่เร่งให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งรุนแรงเพิ่มขึ้น รวมทั้งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม

๖.๒.๕ โครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อแรงงานในภาคการผลิตของภาค โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่ประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานเป็นฐานเดิมอยู่แล้ว เมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะทำให้ประชากรวัยแรงงานลดลง ต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวหรือแรงงานนอกพื้นที่เพิ่มขึ้น

๖.๒.๖ ขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ โดยสถานพยาบาลขนาดใหญ่และแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองสำคัญ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ชนบทไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้อย่างทั่วถึง

๖.๒.๗ ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตมีความเสื่อมโทรมจากการถูกบุกรุกและใช้ประโยชน์เพื่อขยายพื้นที่ทางการเกษตรและเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะที่เกิดจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ กระแสความนิยมในการดูแลสุขภาพ จะเป็นโอกาสในการพัฒนาธุรกิจบริการด้านสุขภาพและด้านการท่องเที่ยวในภาคได้ เช่น การท่องเที่ยวแบบลองสเตย์ การท่องเที่ยวที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Homestay) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา การบริการดูแลผู้สูงอายุ การบริการสุขภาพ รวมทั้งธุรกิจอาหารเสริมและผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

๖.๓.๒ การพัฒนาเมืองภูเก็ตเป็นเมืองอัจฉริยะต้นแบบ (Smart City) ที่มีการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชนและนักท่องเที่ยว การพัฒนาคัลสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล) ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก บนฐานวัฒนธรรมอันดามัน พัฒนาให้จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดกระบี่เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงและกระจายนักท่องเที่ยว

๖.๓.๓ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารของรัฐบาลที่จะยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานระดับโลกเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมอาหาร โดยใช้วิทยาการอาหาร สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่ใช้วัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยสร้างความร่วมในรูปแบบประชารัฐ

๖.๓.๔ นโยบายการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง โดยเฉพาะการพัฒนารถไฟทางคู่ และการพัฒนาระบบรางเชื่อมต่อไปยังชายแดนไทย - มาเลเซีย การพัฒนาสถานีขนส่งสินค้าทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะส่งผลให้มีการเชื่อมโยงโครงข่ายการขนส่งสินค้าและการเดินทางระหว่างฝั่งทะเลอันดามัน - อ่าวไทย รวมทั้งเชื่อมโยงในภูมิภาคและต่างประเทศมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

๖.๓.๕ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT GT) โดยเฉพาะการพัฒนาเชื่อมโยงแนวพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ (แนวพื้นที่เศรษฐกิจคาบสมุทรมะละกา แนวพื้นที่เศรษฐกิจ ดูไม-มะละกา และแนวพื้นที่เศรษฐกิจ บันดาอาเจห์-เมดาน-ดูไม-ปาเล็มบัง และแนวพื้นที่เศรษฐกิจ ระนอง-ภูเก็ต-อาเจห์) จะทำให้มีการเชื่อมโยงทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อการขยายตลาด และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาคใต้รวดเร็วขึ้น

๖.๓.๖ ข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความเข้มข้นมากขึ้น ประเทศไทยได้ร่วมลงมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals : SDGs) ในการประชุมผู้นำประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ประกอบกับการประกาศเจตนารมณ์และกำหนดเป้าหมายของประเทศในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ต่ำกว่าระดับการปล่อยตามปกติ ร้อยละ ๗ - ๒๐ ในปี ๒๕๖๓ และความตกลงปารีส (The Paris Agreement) เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๘ ด้วยนั้น จะส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการท่องเที่ยวให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และประมง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการใช้อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรและผู้ประกอบการให้สามารถพัฒนาการผลิตตามเงื่อนไข เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศคู่ค้าอื่นได้

๖.๓.๗ การเปิดเสรีทางการค้าระดับทวิภาคีและพหุภาคีเปิดโอกาสให้ภาคการผลิตและภาคบริการขยายสู่ตลาดโลกเพิ่มขึ้น

๑) การผลิตยางพารา ผลไม้ และอาหารทะเล จะได้รับโอกาสจากการที่ประเทศจีนและอินเดียเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของโลก ในการพัฒนาความร่วมมือและขยายตลาดการส่งออกสินค้ายางพารา ซึ่งในปัจจุบันประเทศจีนเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุดของโลกจากการขยายตัวของอุตสาหกรรม

ยานยนต์ นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการขยายตลาดการส่งออกผลไม้ที่สำคัญของภาค ได้แก่ พุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง รวมทั้ง ผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารทะเล และตลาดการท่องเที่ยว

๒) การท่องเที่ยวและบริการจะมีโอกาสขยายตัวจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นและมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ จากประเทศจีนและอินเดีย รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียน ที่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงอย่างต่อเนื่อง

๖.๓.๘ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

๑) ภาคการผลิตที่สำคัญของภาคมีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมการสื่อสารจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การค้าและบริการการท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ประกอบการทุกระดับจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริการให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

๒) การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตประจํารัฐทำให้การติดต่อสื่อสารมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้กับเครื่องอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เปิดโอกาสการเรียนรู้ได้มากขึ้น

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติที่มีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อทั้งภาคการผลิต และปัญหาคือคลื่นลมแรงที่ส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินงานแก้ไขปัญหานั้นผ่านมายังขาดการบูรณาการเพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

๖.๔.๒ มาตรฐานการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (Forest Stewardship Council - FSC) เป็นมาตรฐานในการจัดการป่าไม้เพื่อการค้าระหว่างประเทศ กำหนดโดยองค์การพิทักษ์ป่าไม้ซึ่งทำหน้าที่ให้การรับรองทางป่าไม้ (Forest Certification) การผลิตไม้และผลิตภัณฑ์ไม้จากป่าธรรมชาติและป่าปลูก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและแปรรูปไม้ผลิตภัณฑ์จากไม้ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในพื้นที่ภาคใต้

๖.๔.๓ การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี ภายใต้กรอบความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีแรงงานถูกกฎหมายและแรงงานลักลอบเข้าเมืองจากเมียนมา ลาว และกัมพูชา ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานในสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน เรือประมง และภาคบริการต่างๆ จำนวนมาก แม้ว่าจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้บางส่วน แต่มีแนวโน้มก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหายาเสพติด และปัญหาด้านสาธารณสุข เป็นต้น

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ นักท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะและชายหาดหลัก เกินขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) เช่น ภูเก็ต กระบี่ เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า เกาะพีพี และเกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น

๗.๒ แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลหลายแห่งยังไม่มีเป็นที่รู้จักของตลาดการท่องเที่ยวระดับโลก และยังขาดการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ตอนในของภาค รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

๗.๓ พืชเศรษฐกิจ (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลไม้) ผลิตแบบดั้งเดิม การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มน้อย แต่มีงานศึกษาวิจัยที่สามารถนำมาขยายผลในเชิงพาณิชย์

๗.๔ จุดที่ตั้งของภาคมีความได้เปรียบ สามารถพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงการค้าภายในและภายนอกภูมิภาค

๗.๕ ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งและอุทกภัยรุนแรงขึ้น

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาภาคใต้

ภาคใต้มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก และแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถสร้างรายได้ให้กับภาคทั้งพื้นที่ตอนในและชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน รวมทั้งมีระบบนิเวศชายฝั่งที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติและเหมาะกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในขณะที่การผลิตภาคเกษตรได้แก่ ยางพาราและปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นแหล่งผลิตและแปรรูปที่สำคัญของประเทศยังเป็นแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ ภาคใต้มีความได้เปรียบด้านสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้เส้นทางการค้าโลก สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาทั้งพื้นที่ภาคอื่นๆ ของประเทศ รวมทั้งภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออก

ดังนั้น การพัฒนาภาคใต้ควรพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นมาตรฐานสากลเพื่อรักษาความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก พร้อมกับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตและแปรรูปภาคเกษตรควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาการเชื่อมโยงการค้า การลงทุน กับภูมิภาคต่างๆ ของโลก

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ “ภาคใต้เป็นเมืองท่องเที่ยวพักผ่อนตากอากาศระดับโลก เป็นศูนย์กลางผลิตภัณท์ยางพาราและปาล์มน้ำมันของประเทศ และเมืองเศรษฐกิจเชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับภูมิภาคอื่นของโลก”

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก

๘.๒.๒ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมันแห่งใหม่ของภาคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๘.๒.๓ เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๘.๒.๔ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการท่องเที่ยว การพัฒนาเขตอุตสาหกรรมและการเชื่อมโยงการค้าโลก

๘.๓ เป้าหมายและตัวชี้วัด

- ๘.๓.๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเพิ่มขึ้น
- ๘.๓.๒ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคเพิ่มขึ้น
- ๘.๓.๓ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคต่อหัวประชากรเพิ่มขึ้น
- ๘.๓.๔ รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๘.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาการท่องเที่ยวของภาคให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก

แนวทางการพัฒนา

๑) ยกระดับมาตรฐานบริการ และส่งเสริมธุรกิจต่อเนื่องในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของภาค เช่น ภูเก็ต สมุย พะงัน และหลีเป๊ะ เป็นต้น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) อย่างยั่งยืน ด้วยการพัฒนาาระบบบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอโดยคำนึงถึงมาตรฐานความสะอาดและปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว ยกระดับมาตรฐานบริการการท่องเที่ยว ระบบการป้องกันและรักษาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมธุรกิจบริการต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว อาทิ ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร การผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และธุรกิจบริการด้านการแพทย์ เช่น ศูนย์บริการการแพทย์ฉุกเฉิน การแพทย์เฉพาะทาง เป็นต้น

๒) พัฒนาและสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยวเรือสำราญ และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เพื่อการท่องเที่ยวของภาคไปสู่แหล่งท่องเที่ยวชั้นนำระดับโลก โดยการปรับปรุงพิธีตรวคนเข้าเมืองของผู้โดยสารเรือสำราญ การกำหนดมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยและเตรียมความพร้อมรองรับเหตุฉุกเฉิน และการพัฒนาบุคลากรรองรับธุรกิจเรือสำราญ สนับสนุนธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเรือสำราญ และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร รวมทั้งการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีศักยภาพ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

๓) พัฒนาเมืองท่องเที่ยวหลัก (ภูเก็ต) ให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) และมีระบบขนส่งมวลชน (Monorail) เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยเร่งรัดพัฒนาระบบขนส่งมวลชน (Monorail) ในจังหวัดภูเก็ต การรักษาความปลอดภัยและการใช้พลังงานทดแทน การพัฒนาระบบข้อมูลการแจ้งเตือนแบบ real time อาทิ การจราจร ปริมาณน้ำ การเตือนภัยภัยพิบัติ และการบูรณาการเชื่อมโยง CCTV การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการกำจัดขยะและน้ำเสีย

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนบกบริเวณตอนในของภาค อาทิ เชื้อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช และแหล่งท่องเที่ยวชายหาด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และมีการเชื่อมโยงโครงข่ายท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงทั้งด้านตะวันตกและตะวันออกของภาค และเขต The Royal Coast ของภาคกลาง โดยการพัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้เพียงพอ พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแล และป้องกันปัญหา

สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สร้าง route เชื่อมโยงการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของภาค

๕) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาค อาทิ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา (ระนอง กระบี่ สตูล สุราษฎร์ธานี และพัทลุง) ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เมืองเก่า จังหวัดสงขลา และตะกั่วป่า จังหวัดพังงา) และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ผืนดิน Satun Geo Park ให้เป็นอุทยานธรณีโลก Global Geo Park) การท่องเที่ยวผจญภัย (พัทลุง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยการพัฒนา ปรับปรุง บูรณะ แหล่งท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปโภคที่มีมาตรฐานเหมาะสมตามชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่มีความปลอดภัยเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านระบบการสื่อสารสาธารณะทั้งในและนอกประเทศ

๖) ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพให้มีมาตรฐาน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ยกย่องการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานของชุมชน สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนให้เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวรายใหญ่ ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP และสินค้าที่ระลึกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน และเพื่อเป็นแหล่งสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ (เว็บไซต์และแอปพลิเคชันต่างๆ)

๘.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมันแห่งใหม่ของประเทศ

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาเขตอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราขนาดใหญ่-สะเดา ที่ครบวงจรและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและนิคมอุตสาหกรรมยาง (Rubber City) โดยการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมยางพารา การขยายผลงานวิจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่การผลิตผลิตภัณฑ์ยางพาราปลายน้ำที่มีมูลค่าสูง เช่น การใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในงานวิศวกรรมหรือใช้ในอุตสาหกรรม (แผ่นยางปูพื้น ยางรองหมอนรองรถไฟ และยางรองคอสพาน) และวัสดุทางการแพทย์ (วัสดุจัดฟัน และสายน้ำเกลือ) ตลอดจนส่งเสริมการผลิตเพอร์นิเจอร์จากไม้ยางที่มีการออกแบบที่ทันสมัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมของภาคและเป็นฐานเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ที่ยั่งยืน

๒) พัฒนาเขตอุตสาหกรรมโอเลโอเคมีคอลแบบครบวงจรในจังหวัดกระบี่ สุราษฎร์ธานีและชุมพร เพื่อให้เป็นอุตสาหกรรมใหม่ของภาค และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับน้ำมันปาล์ม รวมทั้งส่งเสริมการผลิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมโอเลโอเคมีคอลในตลาดต่างประเทศ และพัฒนาความร่วมมือในการกำหนดมาตรฐานกลาง คุณภาพผลผลิตปาล์มน้ำมันของอาเซียน และกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย) ในฐานะผู้ผลิตน้ำมันปาล์มรายใหญ่ของโลกในการกำหนดมาตรฐานราคาน้ำมันปาล์มเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในตลาดโลกและสร้างเสถียรภาพด้านราคา

๓) พัฒนาและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีชีวภาพและนวัตกรรมในการผลิตภาคเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้กับยางพาราและปาล์มน้ำมัน รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรในอนาคต รวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อาทิ เครื่องสำอาง ยาสมุนไพร เวชสำอาง ผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นต้น

๘.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรหลักของภาคและสร้างความเข้มแข็ง

สถาบันเกษตรกร

แนวทางการพัฒนา

๑) ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ของภาค เช่น ข้าว (ข้าวสังหยด ข้าวหอมกระดังงา ข้าวเล็บนก) ไม้ผล (กล้วยหอมทอง มะพร้าวทุเรียน มังคุด ส้มโอ) และปศุสัตว์ (โคขุนศรีวิชัย) เพื่อให้เป็นสินค้ามูลค่าสูงและได้มาตรฐานส่งออก โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปรับปรุงการปลูกพืช การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมทั้ง ส่งเสริมการทำเกษตรแปลงใหญ่ในพื้นที่ที่เหมาะสม (zoning) ส่งเสริมการประกอบธุรกิจออนไลน์ผ่านเครือข่ายการสื่อสารสาธารณะ และเพิ่มช่องทางตลาดในกลุ่มตลาดเฉพาะ (Niche Market)

๒) ยกระดับอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำชายฝั่งและการทำอุตสาหกรรมประมงทะเลที่ได้มาตรฐานสากล โดยส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและมีการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานสุขอนามัยและเป็นไปตามกฎกติกาสากล การส่งเสริมการจัดระเบียบเรือประมงเข้าสู่ระบบการควบคุมได้อย่างถูกต้องมีมาตรการควบคุมและเฝ้าระวังการประมง IUU ที่มีประสิทธิภาพขึ้นไปจนถึงการพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ของสินค้าประมง รวมทั้งส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเลที่หลากหลายในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และชุมพร

๓) ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและความมั่นคงทางด้านรายได้ให้กับเกษตรกรรายย่อย โดยเฉพาะการทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ผสมผสานร่วมกับการปลูกยางพาราปาล์มน้ำมันและไม้ผล ส่งเสริมการปลูกพืชพันธุ์ดี (ไม้ผล และพืชผัก รวมทั้งพืชเศรษฐกิจอื่น) ที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการเพิ่มคุณภาพการเกษตรให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อสนับสนุนการทำเกษตรผสมผสาน

๔) ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตและบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร การสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กร/สถาบันเกษตรกร และพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์การเกษตร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตและบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบรวมทั้งสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งความรู้และแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมและทั่วถึง ยกระดับสินค้าและผู้ประกอบการให้มีความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมโยงเครือข่ายในรูปแบบคลัสเตอร์ สร้างความเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนและ SMEs ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจ Startup และส่งเสริมการพัฒนาตามแนวทางประชารัฐ

๕) วางระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นฐานปัจจัยการผลิตทางการเกษตรของภาค เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศให้เกิดความยั่งยืน

อาทิ พื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ ดิน แหล่งน้ำ ชายฝั่ง รวมทั้งพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการวางระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซาก อาทิ พัทลุง และนครศรีธรรมราช

๘.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการท่องเที่ยว การพัฒนาเขตอุตสาหกรรม และการเชื่อมโยงการค้าโลก

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำแห่งใหม่กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง โดยพัฒนาถนนเลียบริมชายฝั่งทะเลอ่าวไทยสายชุมพร - สุราษฎร์ธานี - นครศรีธรรมราช - สงขลา เชื่อมโยงกับสาย The Royal Coast ของภาคกลาง พัฒนาเส้นทางรถไฟเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชื่อมโยงฝั่งอันดามันและอ่าวไทย อาทิ สายท่าหนูน - พังงา - พุนพิน - ดอนสัก สายระนอง-ชุมพร และพัฒนาเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงพื้นที่ตอนเหนือ-ใต้ของฝั่งอันดามัน และสายระนอง-พังงา-กระบี่-ตรัง ควบคู่กับการพัฒนาเมืองภูเก็ต เมืองหาดใหญ่ รวมทั้งเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคให้เป็นเมืองน่าอยู่สามารถรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

๒) พัฒนาและสนับสนุนท่าเรือสำราญในจังหวัดภูเก็ต ให้เป็นท่าเรือหลัก (Homeport) ของโลก รวมทั้งพัฒนาท่าเรือแวะพัก (Port of Call) และท่าเรือมารีนาให้มีมาตรฐานในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีศักยภาพของภาค (กระบี่ พังงา และสมุย)

๓) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราขนาดใหญ่-สะเดา โดยเร่งรัดการพัฒนาโครงข่ายรถไฟ อาทิ รถไฟฟ้าหาดใหญ่-ปาดังเบซาร์ รถไฟฟ้าทางคู่ชุมพร-สุราษฎร์ธานี-หาดใหญ่-สงขลา พัฒนาทางหลวงพิเศษ (Motorway) หาดใหญ่-ด่านพรมแดนสะเดา พัฒนาศูนย์กระจายสินค้าทุ่งสงเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงการขนส่งระบบราง รวมทั้งพัฒนาเมืองรอบสถานีขนส่งระบบรางในเมืองทุ่งสงและเมืองสะเดา (ปาดังเบซาร์) ตลอดจนพัฒนาท่าเรือสงขลาแห่งที่ ๒ เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับท่าเรือชายฝั่งและท่าเรือหลักทั้งภายในและต่างประเทศ

๔) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภาคใต้กับเส้นทางการค้าโลก โดยการพัฒนาและปรับปรุงท่าเรือที่มีอยู่ในปัจจุบันให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาและปรับปรุงสนามบินนานาชาติและสนามบินภายในประเทศ พัฒนาโครงข่ายรถไฟเชื่อมโยงท่าเรือสงขลา ๒ - หาดใหญ่ - ปาดังเบซาร์ - บัตเตอร์เวิร์ธ (รัฐปีนัง มาเลเซีย) รวมทั้งพัฒนาโครงข่ายถนนสายหลักเป็น ๔ ช่องจราจร และการพัฒนาโครงข่ายถนนสายรองให้เชื่อมโยงกับถนนสายหลักเพื่อสนับสนุนการขนส่งและกระจายสินค้าจากพื้นที่ตอนในสู่พื้นที่หลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาระบบส่งน้ำดิบ โดยการพัฒนาระบบโครงข่ายท่อส่งน้ำ ระบบจำหน่ายน้ำและการเพิ่มประสิทธิภาพระบบส่งน้ำให้เพียงพอเพื่อสนับสนุนปริมาณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นและลดผลกระทบจากปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

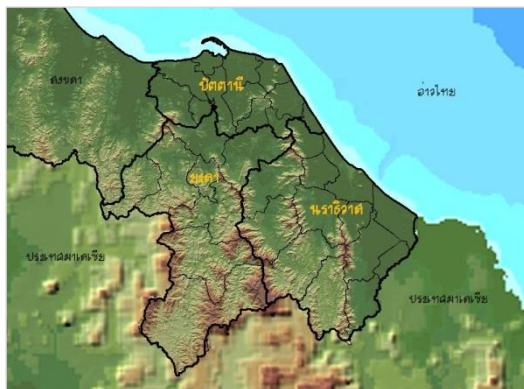
ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน

ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ชายแดน

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคใต้ชายแดน ประกอบด้วย ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตั้งอยู่ใต้สุดของประเทศและติดกับประเทศมาเลเซีย มีอาณาเขตติดต่อด้านใต้และด้านตะวันตกกับประเทศมาเลเซีย รวมระยะทางพรมแดนไทย-มาเลเซีย ๒๕๘ กิโลเมตร โดยมีเทือกเขาสันกาลาศีรีเป็นแนวกัน ด้านเหนือและด้านตะวันออกติดทะเลอ่าวไทยเป็นระยะทาง ๑๗๒.๓๑ กิโลเมตร

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่รวม ๖.๘๔ ล้านไร่ ลักษณะภูมิประเทศทางตอนกลางและตอนใต้ของภาคเป็นเทือกเขาสันกาลาศีรี (ยะลาและนราธิวาส) โดยมีเทือกเขาสันกาลาศีรีวางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตก และเป็นพรมแดนกั้นระหว่างไทยและมาเลเซีย ด้านตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำจตุรัสทะเลฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

๑.๓ ภูมิอากาศ ภาคใต้ชายแดนตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร มีลักษณะอากาศร้อนชื้นแบบมรสุม อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๘ องศาเซลเซียส ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม ทำให้มีฝนตกมากบริเวณฝั่งตะวันตกของภาคและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมในช่วงกลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้มีฝนตกมากบริเวณฝั่งตะวันออกของภาค โดยมีจำนวนวันฝนตกเฉลี่ย ๑๔๘.๗ วันต่อปี และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๗๘๑.๗ มิลลิเมตรต่อปี

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน จากเนื้อที่ ๖.๘๔ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๘ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินจำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๕.๓ พื้นที่ป่าชายเลน ๐.๒๒ แสนไร่ หรือร้อยละ ๐.๓๓ พื้นที่การเกษตร ๓.๕ ล้านไร่ (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล และที่นา) หรือร้อยละ ๕๐.๕ และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๑.๖๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๔.๒๗ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน สภาพดินส่วนใหญ่เป็นที่ลาดเชิงชัน และปัญหาสภาพดินที่สำคัญ ได้แก่ ดินทราย ดินเปรี้ยวจัด และดินเค็ม กระจายอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลและป่าพรุในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส นอกจากนี้ยังมีปัญหาดินตื้น และที่ลาดชันส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งปัญหาของทรัพยากรดินส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ประกอบด้วย **ลุ่มน้ำปัตตานี** มีพื้นที่ ๔,๙๗๓ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดยะลา และปัตตานี เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำปัตตานี **ลุ่มน้ำบางนรา** มีพื้นที่ ๑,๔๙๘ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมือง อำเภออิงอ อำเภอระแง อำเภอตากใบ จนถึงพรุโตะแดงและ

จดอ่างไทยที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ที่มีต้นน้ำจากป่าฮาลา-บาลาและเทือกเขาบูโด ได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่โครงการชลประทานตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้มีน้ำใช้ทางการเกษตร ป้องกันน้ำเค็มรุกล้ำพื้นที่ และป้องกันน้ำเปรี้ยวจากพรุโต๊ะแดง รวมทั้งแก้ไขปัญหาคอขวดให้กับประชาชนในพื้นที่ **ลุ่มน้ำสายบุรี** มีพื้นที่ ๔,๖๐๐ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา มีแม่น้ำสายบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีต้นน้ำจากเทือกเขาสันกาลาศรีไศลลงทางทิศใต้สู่ทะเลอ่าวไทย ปัจจุบันแม่น้ำสายบุรีมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพประมงของผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้ๆ ลำน้ำ เช่น การเลี้ยงปลากระพง และปลาหีบในกระชัง ทั้งนี้โดยปกติทั้ง ๓ ลุ่มน้ำจะมีปริมาณน้ำเพียงพอตลอดทั้งปี

๑.๕.๓ ป่าไม้ ปี ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗๓ ล้านไร่ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้นตามเทือกเขา และมีแนวโน้มลดลงโดยสาเหตุส่วนหนึ่งจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะยางพาราและปาล์มน้ำมัน ส่วนพื้นที่ **ป่าชายเลน** มีเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักทั้งภายในภาคและระหว่างภาค รวมทั้งเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซีย และยังสามารถเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังประเทศสิงคโปร์

๒.๑.๑ ทางหลวงหมายเลข ๔๓ เชื่อมต่อจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และไปยังจังหวัดปัตตานี เป็นถนน ๔ ช่องจราจร รวมระยะทางประมาณ ๙๕ กิโลเมตร

๒.๑.๒ ทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ถนนเพชรเกษมสายปัตตานี - นราธิวาส) เป็นถนน ๔ ช่องจราจรเชื่อมต่ออำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา - จังหวัดปัตตานี - จังหวัดนราธิวาส โดยช่วงอำเภอสะเดา - ปัตตานี เป็นถนน ๒ ช่องจราจร และช่วงปัตตานี - นราธิวาส เป็น ๔ ช่องจราจร และมีเส้นทางหลักจากนราธิวาส - อำเภอสุไหงโก-ลก ๒ เส้นทาง คือ ทางหลวงหมายเลข ๔๒ ตอนสะกอม - ปาเสม็ด - ตากใบ - สุไหงโก-ลก เป็นถนน ๔ ช่องจราจร และทางหลวงหมายเลข ๔๐๕๖ นราธิวาส - สุไหงปาดี - สุไหงโก-ลก เป็นถนน ๒ ช่องจราจร ซึ่งสิ้นสุดเขตแดนประเทศไทยที่ด่านชายแดนสุไหงโก-ลก และเชื่อมต่อไปยังรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

๒.๑.๓ ทางหลวงหมายเลข ๔๐๙ (สายนาเกต - ท่าปาบ) เชื่อมต่อจากจังหวัดปัตตานีไปยังอำเภอเมืองจังหวัดยะลา และหมายเลข ๔๑๐ (สายปัตตานี - อำเภอเบตง จังหวัดยะลา) ซึ่งเป็นถนน ๒ ช่องจราจรและลักษณะคดเคี้ยวตามแนวเขา สิ้นสุดเขตแดนประเทศไทยที่ด่านชายแดนเบตง และเชื่อมต่อไปยังรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย

๒.๒ รถไฟ โดยมีเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ไปยังอำเภอโคกโพธิ์และอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา รวมทั้งอำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส สามารถเชื่อมต่อไปยังสถานีปาเสมัส เมืองตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตามปัจจุบันไม่มีการเดินรถไฟระหว่างประเทศจากอำเภอสุไหงโก-ลก ไปยังประเทศมาเลเซีย

๒.๓ สนามบิน มีท่าอากาศยานในประเทศ ๒ แห่ง ในจังหวัดปัตตานี (ใช้ในราชการทหาร) ๑ แห่ง และ จังหวัดนราธิวาส ๑ แห่ง ซึ่งหากเป็นช่วงประกอบพิธีฮัจญ์ จะเปิดให้บริการเที่ยวบินระหว่างประเทศ จากนราธิวาส-เมืองเจดดาห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย นอกจากนี้ปัจจุบันได้มีการก่อสร้างสนามบินเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งกำหนดจะแล้วเสร็จในปี ๒๕๖๑

๒.๔ ท่าเรือ มีท่าเทียบเรือใน ๒ จังหวัด ประกอบด้วย **จังหวัดปัตตานี** มีท่าเทียบเรือประมงของ องค์การสะพานปลา ท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานีของกรมเจ้าท่า (ท่าเทียบเรือน้ำลึก) และที่จอดพักเรือของ กรมธนารักษ์ ปัจจุบันมีปัญหาการตื้นเขินของร่องน้ำทำให้เรือบรรทุกสินค้าขนาด ๑๘๐ ตันกรอส ไม่สามารถ เข้าเทียบท่าได้อย่างสะดวก **ส่วนจังหวัดนราธิวาส** มีท่าเทียบเรือประมงนราธิวาส ปัจจุบันเป็นท่าเทียบเรือ เชิงพาณิชย์สำหรับการขนส่งสินค้าภายในประเทศ โดยการขนส่งไม้แปรรูปและยางพาราไปจำหน่าย ทั่วประเทศ และรับซื้อสินค้าจำพวกข้าวสารและน้ำตาลมาเพื่อจำหน่ายในจังหวัดหรือส่งต่อไปยังประเทศ เพื่อนบ้าน ปัญหาที่สำคัญคือร่องน้ำตื้น (แม่น้ำบางนรา) ทำให้ไม่สามารถรองรับเรือที่มีขนาดใหญ่กว่า ๕๐๐ ตันกรอสได้

๒.๕ สะพาน มีสะพานเชื่อมต่อกับประเทศมาเลเซียในจังหวัดนราธิวาส ๒ แห่ง คือ **สะพานข้าม แม่น้ำโก-ลก** เชื่อมต่อสู่โกลกกับเมืองรันเตาปันยัง รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคม ขนส่งสินค้าและการเดินทางของประชาชน ปัจจุบันมีปัญหาความแออัด ทำให้การเดินทางและการขนส่งช่วง บริเวณสะพานใช้เวลาค่อนข้างมาก และ**สะพานบูเกะตา** (สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก แห่งที่ ๒) เชื่อมระหว่าง บ้านบูเกะตา อำเภอบันนังสตา กับบ้านบูเกะตาบูหงา รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย เป็นสะพานคอนกรีต ๒ ช่องจราจร ยาว ๑๒๐ เมตร

๒.๖ ด้านชายแดน มีด่านชายแดนถาวรไทย-มาเลเซีย ๔ แห่ง ในจังหวัดยะลา (ด้านเบตง) และ จังหวัดนราธิวาส (ด้านตากใบ ด้านสุโหลโก-ลก และด้านบูเกะตา) เป็นเส้นทางการค้าและในการเดินทาง ผ่านแดนระหว่างจังหวัดนราธิวาสกับรัฐกลันตัน และอำเภอบะตัง จังหวัดยะลา กับรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย

๒.๗ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสุโหลโก-ลก (แห่งที่ ๒) และโครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสุโหลโก-ลก (ตากใบ) ซึ่งเป็นโครงการภายใต้กรอบ ความร่วมมือไทย - มาเลเซีย ซึ่งขณะนี้ฝ่ายไทยได้ส่งรายละเอียดแบบแปลนการก่อสร้างให้กับมาเลเซียแล้ว โครงการพัฒนาและปรับปรุงสถานีรถไฟสุโหลโก-ลก โครงการพัฒนาศูนย์บินนราธิวาส โครงการ ทางเลี้ยวเมืองยะลา (ด้านตะวันออกและตะวันตก) และโครงการปรับปรุงท่าเทียบเรือปัตตานี

๒.๘ บริการสาธารณูปโภค

๒.๘.๑ ไฟฟ้า ภาคใต้ชายแดนมีกำลังการผลิตไฟฟ้า ๑๑๖.๔ เมกกะวัตต์ โดยผลิตจากพลังงานน้ำ (เขื่อนบางลาง และบ้านสันติ จังหวัดยะลา) ได้มากที่สุดร้อยละ ๗๓.๓ ของกำลังการผลิตทั้งหมด และพลังงาน หมุนเวียนจากเศษไม้ยางและทะลายปาล์มน้ำมัน (โรงไฟฟ้า กัลปโยะลากรีน) ร้อยละ ๑๗.๔ ส่วนที่เหลือเป็น พลังงานหมุนเวียนจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็กและเล็กมากในภาคใต้ (SPP และ VSPP) กระจายอยู่ใน ๒ จังหวัดภาคใต้ชายแดน (ยะลา และปัตตานี) กำลังการผลิตรวม ๑๐.๒ เมกกะวัตต์ คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ตามลำดับ นอกจากนี้ มีระบบไฟฟ้าสำรองฉุกเฉินจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลค่ายกองพลทหารที่ ๑๕ จังหวัดปัตตานี (ป่อทอง) ค่ายจุฬารักษ์ จังหวัดนราธิวาส (บ้านทอน) และสถานีไฟฟ้าแรงสูงสุโหลโกลก มีกำลัง การผลิตรวม ๑.๖ เมกกะวัตต์ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาไฟตก-ดับ บ่อยโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล เช่น อำเภอบะตัง จังหวัดยะลา

๒.๘.๒ ประปา การประปาส่วนภูมิภาคในภาคใต้ชายแดน (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ขึ้นอยู่กับการประปาส่วนภูมิภาคเขต ๕ (จังหวัดสงขลา) ซึ่งรับผิดชอบการบริการในพื้นที่ ๗ จังหวัดประกอบด้วย จังหวัดสงขลา พัทลุง ตรัง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งการบริการในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๘ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปี เท่ากับ ๑๒๓,๓๗๗ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๙ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ โดยลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑.๑ ของประเทศ ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน และราคายางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพื้นที่ที่มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา

ตารางที่ ๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างเศรษฐกิจ

รายการ	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
•มูลค่า (ล้านบาท)	๑๖๓,๖๗๑	๑๔๑,๕๙๐	๑๓๐,๐๖๑	๑๒๑,๗๑๓	๑๒๓,๓๗๗
•สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑.๔	๑.๑	๑.๐	๐.๙	๐.๙
•อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๑.๒	-๔.๓	-๔.๖	-๔.๑	๔.๒
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
•มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๙๕,๑๘๗	๘๑,๘๙๓	๗๔,๘๖๕	๖๙,๖๗๙	๗๐,๓๒๒
•อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๑๑.๙	-๑๔.๐	-๘.๖	-๖.๙	๐.๙
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
•ภาคเกษตร	๔๘.๖	๔๐.๖	๓๘.๙	๓๘.๓	๓๒.๐
- เกษตรกรรมฯ	๔๒.๑	๓๒.๐	๒๙.๖	๒๘.๒	๒๒.๘
- ประมง	๖.๕	๘.๖	๙.๓	๑๐.๑	๙.๒
•ภาคอุตสาหกรรม	๘.๕	๙.๒	๘.๑	๖.๖	๖.๕
- เหมืองแร่ฯ	๐.๒	๐.๒	๐.๒	๐.๓	๐.๒
- อุตสาหกรรม	๘.๓	๙.๐	๗.๘	๖.๓	๖.๒
•ภาคบริการ	๔๒.๙	๕๐.๒	๕๓.๐	๕๕.๑	๖๑.๕
- บริการภาครัฐและการศึกษา	๑๘.๒	๒๓.๓	๒๔.๒	๒๔.๐	๒๘.๖
- บริการอื่นๆ	๒๔.๗	๒๖.๙	๒๘.๘	๓๑.๑	๓๒.๘

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาภาคเกษตร ปี ๒๕๕๘ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๐ ของผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัด ซึ่งภาคเกษตรเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของภาค เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร แต่มีแนวโน้มของสัดส่วนการผลิตลดลง เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรหลักโดยเฉพาะยางพาราปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนภาคอุตสาหกรรมปรับตัวลดลงเล็กน้อย โดยมีสัดส่วนการผลิตที่ร้อยละ ๖.๕ ในขณะที่ภาคบริการโดยเฉพาะสาขาศึกษาและการศึกษาและ

บริการภาครัฐมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๑.๓ เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนขยายตัวในระดับต่ำ โดยในปี ๒๕๕๘ มีการขยายตัวร้อยละ ๔.๒ ปรับตัวดีขึ้นเมื่อเทียบกับการหดตัวที่ร้อยละ ๔.๑ ในปี ๒๕๕๗ และหากพิจารณาในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘) เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนมีภาวะหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๕ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่เศรษฐกิจขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙๓ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งจากราคายางพาราที่มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๘ ส่งผลกระทบต่อรายได้เกษตรกร

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรมีแนวโน้มลดลง โดยปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร (GRP Per capita) เฉลี่ย ๗๐,๓๒๒ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศประมาณ ๒ เท่า ลดลงจากปี ๒๕๕๔ ที่มีจำนวน ๙๕,๑๘๗ บาทต่อคนต่อปี โดยจังหวัดยะลามีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดเท่ากับ ๘๙,๘๗๕ บาทต่อคนต่อปี และจังหวัดนราธิวาสมีค่าต่ำสุด ๕๔,๙๒๒ บาทต่อคนต่อปี และต่ำที่สุดในภาคใต้และเป็นลำดับที่ ๗๓ ของประเทศ

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของภาค และการผลิตยังเป็นแบบเดิมที่มีการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มน้อย ปี ๒๕๕๘ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๓๙,๔๕๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรของประเทศ แบ่งเป็นสาขาเกษตร ร้อยละ ๒๒.๘ และสาขาประมงร้อยละ ๙.๒ โดยกิจกรรมการเกษตรที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดนประกอบด้วย ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ประมงทะเลและชายฝั่ง ปศุสัตว์ และไม้ผล อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๘) หดตัวร้อยละ ๓.๙ เนื่องจากสถานการณ์ราคายางพาราและความต้องการยางพาราของตลาดโลกมีแนวโน้มลดลงจากภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว รวมทั้งมีการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าน้อย และขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร

๒) การผลิตภาคเกษตรของภาคใต้ยังเป็นแบบเดิมที่มีการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มน้อย โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ชายแดน ประกอบด้วย

(๑) ยางพารามีแนวโน้มผลผลิตลดลง ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ปลูกยางพารา ๒.๗๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งประเทศ ปริมาณผลผลิตและผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลง โดยปี ๒๕๕๙ มีผลผลิต ๐.๕๕ ล้านตัน และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ๒๓๑.๐ กิโลกรัม จังหวัดยะลา มีพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุด ๑.๓๖ ล้านไร่ รองลงมา คือ จังหวัดนราธิวาส ๐.๙๙ ล้านไร่ และการทำสวนยางพารายังมีปัญหาประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากการมีการปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น พื้นที่นา การใช้สายพันธุ์ดั้งเดิม และเทคโนโลยีการผลิต (การกรีดยาง) ที่ไม่เหมาะสม และบางส่วนขาดการบำรุงรักษาสวนยาง

(๒) ปาล์มน้ำมันมีประสิทธิภาพการผลิตในระดับต่ำ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ๐.๐๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑.๗ ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งประเทศ โดยจังหวัดนราธิวาสมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ๐.๐๖ แสนไร่ รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานี ๐.๐๒ แสนไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ในระดับต่ำที่ ๑,๓๔๕ กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๒,๔๐๙ กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากการขยายพื้นที่ปลูก

ในที่ราบลุ่มและพื้นที่นาร้างซึ่งมีปัญหาคุณภาพดิน รวมทั้งการใช้สายพันธุ์คุณภาพต่ำ เกษตรกรบางส่วนยังขาดความรู้ในวิธีการผลิตและการดูแลรักษาสวนปาล์มที่ถูกต้องเหมาะสม

(๓) **ประมง** ภาคใต้ชายแดนเป็นแหล่งประมงที่สำคัญของภาคใต้ ปี ๒๕๕๙ สามารถจับสัตว์น้ำได้ ๙๑,๐๘๒ ตัน หรือร้อยละ ๓๒.๙ ของปริมาณสัตว์น้ำของประเทศ เป็นมูลค่า ๘,๕๐๐ ล้านบาท โดยทำเทียบเรือประมงปัตตานีมีปริมาณสัตว์น้ำขึ้นท่าสูงสุดของประเทศ อย่างไรก็ตาม การทำประมงในพื้นที่ประสบปัญหาปริมาณสัตว์น้ำลดลงจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ลดลง และปัญหาการทำประมงนอกน่านน้ำจากมาตรการทางกฎหมายของประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งผลจากการใช้มาตรการการแก้ไขปัญหาการประมงผิดกฎหมาย (Illegal Unreported and Unregulated fishing หรือ IUU Fishing) ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมและกุ้งกุลาดำ มีพื้นที่เพาะเลี้ยงรวม ๔๗,๑๘๖ ไร่ มีผลผลิต ๑๙,๓๕๗ ตัน พื้นที่เพาะเลี้ยงมากที่สุดในจังหวัดปัตตานี ทั้งนี้ การเพาะเลี้ยงยังประสบปัญหาจากปัญหาการระบาดของโรคตายด่วน (Shrimp Early Mortality Syndrome : EMS) และความแปรปรวนของสภาพอากาศ ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตกุ้งในพื้นที่

(๔) **ปศุสัตว์** ภาคใต้ชายแดนมีการเลี้ยงปศุสัตว์ (แพะ และโค) เพื่อบริโภคในครัวเรือนและใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา โดยภาครัฐได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องปี ๒๕๕๘ มีการเลี้ยงแพะ จำนวน ๑๐๖,๗๕๙ ตัว เลี้ยงมากที่สุดในจังหวัดยะลา ส่วนโคเนื้อ มีจำนวน ๒๐,๐๖๖ ตัว เลี้ยงมากที่สุดในจังหวัดนราธิวาส อย่างไรก็ตาม ปริมาณปศุสัตว์ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคในพื้นที่เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนสายพันธุ์ดี ปัญหาโรคติดต่อ อาทิ ปากเท้าเปื่อย และการขาดความรู้ในการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงไก่เบตงในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นไก่พื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง แต่ยังมีข้อจำกัดในการขยายพันธุ์และควบคุมพันธุ์คุณภาพเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด

๓) **พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร และขนาดฟาร์ม ๑๘.๓๖** ในปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๓.๔๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๒ ของประเทศ โดยจังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด ๑.๔๑ ล้านไร่ สำหรับขนาดฟาร์มที่ถือครองต่อครัวเรือน มีเพียง ๑๘.๓๗ ไร่ต่อครัวเรือน ต่ำกว่า/สูงกว่าระดับประเทศที่มีขนาดฟาร์ม ๒๕.๓ ไร่ต่อครัวเรือน และจังหวัดปัตตานี มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรน้อยที่สุด ๐.๗๕ ล้านไร่ และมีขนาดฟาร์ม ๑๐.๙๓ ไร่ต่อครัวเรือน

๔) **พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่ทางการเกษตร** ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ชลประทาน ๐.๗ ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนต่อพื้นที่การเกษตรร้อยละ ๑๙.๗ โดยพื้นที่ชลประทานส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำปัตตานี ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของภาค จังหวัดปัตตานีมีพื้นที่ชลประทานมากที่สุด ๔๑๖,๑๓๒ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘ ของพื้นที่เกษตรของจังหวัด และจังหวัดยะลา มีพื้นที่ชลประทานน้อยที่สุดที่ ๐.๐๒ ล้านไร่

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) **ภาคอุตสาหกรรมของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้นและอยู่ในภาวะชะลอตัว** ในปี ๒๕๕๘ การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่า ๘,๐๗๘ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๔ ที่มีมูลค่า ๑๓,๘๘๔ ล้านบาท โดยอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา แปรรูปอาหาร และ

อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั้ง ๓ จังหวัด โดยจังหวัดยะลามีสัดส่วนของอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพาราและไม้ยางในอัตราที่สูง และจังหวัดปัตตานี มีโครงสร้างอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารในสัดส่วนที่สูง สำหรับอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอุตสาหกรรมอยู่ในระดับต่ำ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๔ – ๒๕๖๐) หดตัวร้อยละ ๓.๕ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑

๒) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมีจำนวนไม่มาก ปี ๒๕๕๙ เงินลงทุนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ ๓ จังหวัดภาคใต้ชายแดน มีจำนวน ๑๗,๘๕๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๕ ของประเทศ ขยายตัวร้อยละ ๓๙.๙ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเติบโตของเงินลงทุนในช่วงปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ พบว่ามีการขยายตัวอยู่ในระดับต่ำเฉลี่ยร้อยละ ๐.๙ ต่อปี สอดคล้องกับจำนวนโรงงานและการจ้างงานที่หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ และ ๐.๖ โดยจังหวัดที่มีเงินลงทุนมากที่สุดคือ จังหวัดยะลามีมูลค่า ๙,๔๙๔ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า ปัจจุบันมีจำนวน ๖ โรงงาน รองลงมาคือจังหวัดปัตตานี มูลค่า ๕,๑๒๖ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเล และจังหวัดนราธิวาส มูลค่า ๓,๒๓๐ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคใต้ชายแดนมีภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าการค้าค่อนข้างน้อย โดยปี ๒๕๕๘ การค้าชายแดนผ่านด่านชายแดน ๔ แห่ง ในจังหวัดยะลาและนราธิวาส มีมูลค่ารวม ๘,๕๒๑.๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒.๐ ของมูลค่าการค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย และร้อยละ ๐.๗ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งประเทศ แบ่งเป็นมูลค่าการส่งออก ๑,๓๖๒.๘ ล้านบาท และมูลค่านำเข้า ๖๙๙.๑๗ ล้านบาท

๒) การนำเข้าและส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรในพื้นที่ โดยสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ไม้แปรรูป หนัโคหมัก และมะพร้าวผล ซึ่งเป็นการนำเข้ามาจำหน่ายทั้งภายในและนอกพื้นที่ ภาค ส่วนสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตรในพื้นที่ อาทิ ไม้ผล ยางพารา นอกจากนี้ ด่านชายแดนทั้ง ๔ แห่ง ยังเป็นเส้นทางในการเดินทางผ่านแดนของประชาชนและนักท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดนราธิวาสกับรัฐกลันตัน และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา กับรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภาคใต้ชายแดนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเทือกเขาบูโด-สุไหงปาดี อุทยานแห่งชาติป่าฮาลา-บาลา ชายหาดนราทัศน์ หาดอ่าวมะนาว จังหวัดนราธิวาส อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว หาดแหมะ จังหวัดปัตตานี ป่าบาลา-ฮาลา บ่อน้ำร้อน จังหวัดยะลา รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเมืองชายแดนเบตงและสุไหงโก-ลกที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซีย

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับรายได้การท่องเที่ยวของประเทศ โดยปี ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีนักท่องเที่ยวจำนวน ๑.๕ ล้านคน ขยายตัวร้อยละ ๑.๓ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จังหวัดนราธิวาสมีสัดส่วนนักท่องเที่ยวสูงที่สุด ร้อยละ ๔๒.๔ รองลงมาคือจังหวัดยะลาร้อยละ ๔๑.๑ และจังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนต่ำสุดร้อยละ ๑๖.๕ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๖,๔๓๖.๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของรายได้การท่องเที่ยวประเทศ โดยจังหวัดยะลามีสัดส่วนรายได้สูงสุดในกลุ่มร้อยละ ๔๔.๔ และปัตตานีต่ำสุดร้อยละ ๑๓.๖

๓) รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่ระยะพำนักรเฉลี่ยลดลง ในปี ๒๕๕๘ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวเฉลี่ย มีจำนวน ๑,๙๑๖ บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๙ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเป็นการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นหลัก โดยจังหวัด ยะลามีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมากที่สุด ๒,๑๘๒ บาท รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส ๑,๙๖๔ บาท และ จังหวัดปัตตานี ๑,๖๐๒ บาท อย่างไรก็ตามระยะพำนักรเฉลี่ยลดลงต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๘ มีระยะพำนักรเฉลี่ย ๒.๒ วัน เริ่มลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีระยะพำนักรเฉลี่ย ๒.๕ วัน โดยจังหวัดปัตตานีมีระยะพำนักรเฉลี่ยมากที่สุด ๒.๓ วัน รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส ๒.๑ วัน และจังหวัดยะลา ๒ วัน

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคใต้ชายแดนเพิ่มขึ้น แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ชายแดนมีรายได้เฉลี่ย ๑๗,๘๘๓ บาทต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๔ ที่มีรายได้เฉลี่ย ๑๔,๒๕๘ บาทต่อเดือน แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศที่มีรายได้เฉลี่ย ๒๖,๙๑๕ บาทต่อเดือน ทั้งนี้ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งจากโครงการสนับสนุนการสร้างงานสร้างอาชีพใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่และสถานการณ์ความไม่สงบที่มีแนวโน้มลดลงทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติมากขึ้น

๓.๓.๒ หนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยภาคใต้ชายแดนเพิ่มสูงขึ้น ปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ชายแดนมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย ๗๑,๗๙๐ บาท เพิ่มขึ้นปี ๒๕๕๔ ที่มีหนี้สินครัวเรือน ๔๓,๕๕๕ บาท สาเหตุบางส่วนเกิดจากนโยบายช่วยเหลือสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้กับประชาชนและเกษตรกรรายย่อยของรัฐบาล และจากสถานการณ์ราคายางพาราที่ปรับตัวลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรที่สูงขึ้น ประกอบกับในช่วงปี ๒๕๕๗ สภาพอากาศแห้งแล้งทำให้ผลผลิตทางการเกษตรอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลต่อเนื่องกับรายได้เกษตรกรที่ลดลงด้วยเช่นกัน

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ ภาคใต้ชายแดนมีอัตราการเพิ่มของประชากรในระดับสูง ปี ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีประชากร ๒.๐๑ ล้านคน หรือร้อยละ ๓.๑ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีจำนวน ๑.๙๓ ล้านคน และมีอัตรา การเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ สูงกว่าระดับประเทศ ที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ โดยจังหวัดนราธิวาสมีประชากรมากที่สุด ๐.๗๘ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดปัตตานี มีประชากร ๐.๗๐ ล้านคน และจังหวัดยะลามีประชากรน้อยสุด ๐.๕๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๘ และ ๒๕.๙ ของประชากรภาค ตามลำดับ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ นับถือศาสนาอิสลาม

๔.๑.๒ ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนค่อนข้างสูง ปี ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีโครงสร้างประชากรในวัยเด็กและวัยแรงงานในสัดส่วนที่สูง โดยมีสัดส่วนวัยเด็กร้อยละ ๒๖.๓ และวัยแรงงาน ร้อยละ ๖๒.๔ ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ประชากรวัยสูงอายุมีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๓ จากสัดส่วน โครงสร้างประชากรดังกล่าวจะเห็นว่าพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประชากรวัยเด็กที่มีแนวโน้มเข้าสู่ วัยแรงงานเพิ่มขึ้น ทำให้เป็นโอกาสในการพัฒนาความรู้และทักษะฝีมือเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยจังหวัด ยะลามีสัดส่วนประชากรวัยเด็กสูงที่สุดร้อยละ ๒๖.๗ รองลงมา คือ จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดปัตตานี ที่ร้อยละ ๒๖.๕ และ ๒๓.๘ ตามลำดับ

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ปี ๒๕๕๙ ประชากรเมืองในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีจำนวน ๐.๔๔ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๑.๘ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๔ ที่มีจำนวน ๐.๔๒ ล้านคน โดยจังหวัดปัตตานีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓.๗ และจังหวัดนราธิวาสมีการเพิ่มของประชากรเมืองต่ำที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑.๓

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคใต้ชายแดน

รายการ	ปี					
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๑.๙๐	๑.๙๓	๑.๙๕	๑.๙๗	๑.๙๙	๒.๐๑
โครงสร้างประชากร (%)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๒๕.๔	๒๗.๔	๒๗.๒	๒๖.๙	๒๖.๖	๒๖.๓
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๓.๙	๖๒.๓	๖๑.๙	๖๒.๐	๖๒.๒	๖๒.๔
กลุ่ม ๖๐+	๑๐.๗	๑๐.๓	๑๐.๙	๑๑.๑	๑๑.๒	๑๑.๓
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๐.๔๒	๐.๔๓	๐.๔๓	๐.๔๓	๐.๔๔	๐.๔๔
จำนวนแรงงานต่างด้าว (คน)	๑,๗๖๔	๖,๔๗๔	๘,๓๕๒	๙,๘๓๔	๘,๗๕๙	๖,๔๔๒

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยในปี ๒๕๕๙ แรงงานที่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีจำนวน ๐.๗๑ ล้านคน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๑๘.๒ ขณะที่แรงงานที่มีการศึกษาระดับวิชาชีพชั้นสูงและระดับอาชีวศึกษามีจำนวนน้อยและมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๙ มีแรงงานที่จบการศึกษาระดับวิชาชีพชั้นสูงจำนวน ๖๔,๘๑๑ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๑๑.๔ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕.๐ ของแรงงานรวม และแรงงานที่จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาจำนวน ๑๔,๔๖๗ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๓๒.๐ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑.๑ ของแรงงานรวม ส่งผลให้มีปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะฝีมือแรงงาน

๔.๒.๒ แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๕๘ จำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่มีจำนวน ๘,๗๕๙ คน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๔ ร้อยละ ๓๙๖.๕ โดยจังหวัดปัตตานีมีแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายมากที่สุดจำนวน ๔,๓๑๓ คน และจังหวัดยะลามีแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายน้อยที่สุดจำนวน ๑,๓๓๐ คน โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวเมียนมา ร้อยละ ๘๗.๕ กัมพูชา ร้อยละ ๘.๐ และลาว ร้อยละ ๐.๖ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในอาชีพการเกษตรและต่อเนื่องการเกษตร ก่อสร้าง และการผลิต

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยระดับอุดมศึกษามี ๘ แห่ง ครอบคลุมทั้ง ๓ จังหวัดแยกเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ๗ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา วิทยาลัยการอาชีพปัตตานี วิทยาลัยชุมชนปัตตานี สถาบันการพลศึกษา และมหาวิทยาลัยเอกชน ๑ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นแต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยในปี ๒๕๕๙ ประชากรภาคใต้ชายแดนมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๘ ปี สูงกว่าปีการศึกษาเฉลี่ยปี ๒๕๕๕

ที่ ๘.๔ ปี แต่ยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๘.๙ ปี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายจังหวัด พบว่าจังหวัดยะลา มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๔ ปี และจังหวัดนราธิวาสมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุด ๘.๑ ปี

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ และมีการสอนในหลักสูตรเพื่อการประกอบอาชีพน้อย โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๕ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ อยู่ที่ร้อยละ ๓๑.๘ ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๔.๔ อย่างไรก็ตาม ค่าคะแนนยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๓๗.๗ และมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เนื่องจากผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้การเรียนการสอนไม่เต็มที่ และส่วนหนึ่งการเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นการศึกษาด้านศาสนาของเอกชนตั้งแต่ระดับปฐม (ปอเนาะ ตาตีกา) และระดับมัธยมเป็นการศึกษาที่มีการเรียนการสอนศาสนาควบคู่กับหลักสูตรสามัญ ซึ่งมีการใช้ภาษาถิ่นในการเรียนการสอน ทำให้เป็นข้อจำกัดในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในบทเรียน

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ มีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ มีโรงพยาบาลของรัฐจำนวน ๓๓ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๒๘ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๔ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๑ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ๓๑๙ แห่ง

๔.๔.๒ ประชาชนของภาคใต้ชายแดนเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๘ มีสัดส่วนประชากรต่อแพทย์ ๓,๕๓๓ คน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าระดับประเทศที่ ๒,๐๓๕ คน และดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๔ ที่มีจำนวนประชากรต่อแพทย์ ๔,๑๒๒ คน จังหวัดนราธิวาสมีสัดส่วนประชากรต่อแพทย์สูงสุดที่ ๔,๐๑๒ คน รองลงมา คือ จังหวัดปัตตานีและยะลาที่ ๓,๘๓๐ คน และ ๒,๗๕๑ คน ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม บุคลากรทางการแพทย์ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักโดยเฉพาะยะลา เนื่องจากเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลศูนย์ (โรงพยาบาลประจำจังหวัดประจำภูมิภาคที่มีขีดความสามารถระดับตติยภูมิ มีจำนวนเตียงมากกว่า ๕๐๐ เตียง)

๔.๔.๓ อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้ ได้แก่ โรคเมรัง โรคความดันโลหิต หัวใจ เบาหวาน และหลอดเลือดสมองเพิ่มขึ้นจาก ๓,๕๓๔ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๓,๙๓๒ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๘ การเจ็บป่วยของประชาชนในภาคใต้ชายแดนส่วนใหญ่เป็นโรคความดันโลหิตสูงซึ่งมีอัตราผู้ป่วย ๑,๕๐๒ คนต่อประชากรแสนคน สำหรับโรคเอดส์สะสมภาคใต้ชายแดนมีแนวโน้มลดลงจาก ๘๕.๙ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๔ เป็น ๗๔.๖ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๘

๔.๔.๔ อัตราตายมารดาและทารกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยการตายของมารดาจากการคลอดบุตรในปี ๒๕๕๙ มีอัตรา ๖๑.๗ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าระดับประเทศที่ ๒๖.๖ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่อัตรา ๒๙.๖ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน โดยจังหวัดปัตตานีมีอัตราตายมารดาสูงสุด ที่ ๘๘.๙ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาสและยะลาที่ ๖๕.๑ และ ๒๘.๗ ตามลำดับ ส่วนสถานการณ์การตายของทารกในปี ๒๕๕๙ มีอัตรา ๑๑.๗ คน ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตรา ๖.๔ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน และเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่อัตรา ๑๑.๓ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน โดยจังหวัดปัตตานีมีอัตราตายของทารกสูงสุด คิดเป็น ๑๒.๙ คน รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาสและยะลา คิดเป็นอัตรา ๑๑.๖ และ ๑๐.๗ ตามลำดับ ทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการดูแลสุขภาพของมารดาในช่วงตั้งครรภ์และการดูแลทารกแรกคลอด

๔.๕ ความยากจนและการว่างงาน

ประชาชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมี**ปัญหาความยากจน**และขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ในปี ๒๕๕๙ มีสัดส่วนคนจนอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ ๒๘.๗ ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนคนจนระดับประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๗.๒ โดยจังหวัดนราธิวาสมีจำนวนและสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ ๓๗.๓ เป็นลำดับที่ ๗๖ ของประเทศ รองลงมา คือ จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลาที่มีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ ๓๕.๙ และ ๒๑.๒ ตามลำดับ เป็นลำดับที่ ๗๕ และ ๖๗ ของประเทศตามลำดับ นอกจากนี้ จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีการว่างงานของประชาชนในอัตราที่สูง โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานีที่มีอัตราการว่างงานสูงสุดของภาคที่ร้อยละ ๑.๙ รองลงมาคือ นราธิวาส และยะลาที่ร้อยละ ๑.๗ และ ๑.๐ ตามลำดับ ทั้งนี้ คนจนส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรและประมงพื้นบ้าน

๔.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

โดยเฉพาะสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนที่มีแนวโน้มการเกิดเหตุและ**ผู้เสียชีวิตลดลง** โดยมีสถิติจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในปี ๒๕๕๙ จำนวน ๒๔๗ เหตุการณ์ ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีจำนวน ๕๕๓ เหตุการณ์ ขณะที่จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตลดลง โดยปี ๒๕๕๙ มีจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บ ๓๔๖ คน และผู้เสียชีวิต ๑๐๐ ราย ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีผู้บาดเจ็บ ๘๐๔ คน และเสียชีวิต ๒๙๓ ราย ซึ่งมีปัจจัยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาควบคู่กับงานด้านความมั่นคง ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการให้ความสำคัญกับการบูรณาการงานด้านความมั่นคงกับงานด้านการพัฒนา โดยมีการดำเนินโครงการที่มีกลุ่มเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาทั้งในด้านความมั่นคงและการพัฒนา ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบกับภาครัฐมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ ป่าไม้ ปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ ของพื้นที่ภาค และเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๑ พื้นที่ป่าลดลงจำนวน ๙,๘๖๕ ไร่ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการบุกรุกเพื่อปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้ จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นมากที่สุด ขณะที่จังหวัดยะลามีพื้นที่ป่าไม้ลดลงมากที่สุด ส่วนพื้นที่ **ป่าชายเลน** ภาคใต้ชายแดนมีป่าชายเลน ๐.๒๒ แสนไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๓๓ ของพื้นที่ภาค และร้อยละ ๑.๕ ของพื้นที่ป่าชายเลนประเทศ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยในระยะ ๑๐ ปี จาก ๐.๒๕ ล้านไร่ ในปี ๒๕๔๗ เป็น ๐.๒๖ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๗ จากการดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกและการฟื้นฟูป่าชายเลนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำกักเก็บในแหล่งเก็บน้ำมีแนวโน้มลดลง ภาคใต้ชายแดนมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑ แห่ง คือ เขื่อนบางลาง จังหวัดยะลา ความจุในการกักเก็บน้ำ ๑,๖๗๔ ล้านลูกบาศก์เมตร และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ โดยในปี ๒๕๕๙ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีการกักเก็บน้ำเพียง ๑,๐๔๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีปริมาณกักเก็บน้ำ จำนวน ๙๘๒ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๐ อย่างไรก็ตาม โดยปริมาณการกักเก็บน้ำดังกล่าวบางปีไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ของประชาชนทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อการเกษตร

๕.๑.๓ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญมีแนวโน้มดีขึ้น จากการสำรวจคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญของภาค ได้แก่ แม่น้ำปาดตานีตอนบน แม่น้ำปาดตานีตอนล่าง และแม่น้ำสายบุรี มีคุณภาพในระดับดีทั้ง ๓ แห่ง ดีขึ้นเมื่อเทียบกับการสำรวจในปี ๒๕๕๕ ที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในระดับพอใช้

๕.๑.๔ ทรัพยากรชายฝั่ง ภาคใต้ชายแดนมีชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย ระยะทางรวม ๑๙๖.๕๙ กิโลเมตร ในปี ๒๕๕๗ มีแนวชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะรวม ๑๐๕.๙๓ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๙ ของชายฝั่งทะเลของภาค ชายฝั่งจังหวัดปัตตานีมีการกัดเซาะในอำเภอยะหริ่ง อำเภอสายบุรี และอำเภอบานาเร จังหวัดปัตตานี โดยมีพื้นที่ที่มีการกัดเซาะรุนแรง ๓๙.๓๕ กิโลเมตร และจังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะในอำเภอเมืองและอำเภอตากใบ โดยเป็นพื้นที่ที่มีการกัดเซาะรุนแรง ๓๗.๒๐ กิโลเมตร สาเหตุการกัดเซาะชายฝั่งส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น การปลูกสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และการขยายตัวของชุมชนรุกล้ำชายฝั่ง การบุกรุกทำลายป่าชายเลน เป็นต้น รวมทั้งภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกระแสน้ำในทะเล และการเกิดคลื่นลมที่รุนแรงมากขึ้น

๕.๑.๕ ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มลดลง โดยในปี ๒๕๕๙ ภาคใต้ชายแดนมีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ๐.๖๘ ล้านตัน หรือ ๑,๘๖๘ ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ ๒.๕ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ลดลงจากปี ๒๕๕๘ จำนวน ๖๒,๖๗๒.๕๔ ตัน หรือลดลงร้อยละ ๘.๔ และมีปริมาณขยะที่สามารถกำจัดได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ๐.๑๕ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น

๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ

๕.๒.๑ สถานการณ์อุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสุโข-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยในปี ๒๕๕๗ มีจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยจำนวน ๑,๒๑๓ หมู่บ้าน ครึ่งเรือนที่ได้รับผลกระทบ ๑๓๑,๓๗๕ ครึ่งเรือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่ได้รับผลกระทบจำนวน ๑,๒๘๙ หมู่บ้าน ๕๘,๐๑๐ ครึ่งเรือน โดยสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ เป็นสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล อย่างไรก็ตามพบว่าในปี ๒๕๕๗ มีปริมาณน้ำฝนสะสมสูงส่งผลให้เกิดความเสียหายค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับช่วงปีที่ผ่านมา

๕.๒.๒ ไฟไหม้ป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่พรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส โดยในปี ๒๕๕๘ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๔,๘๓๒ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๓ ของพื้นที่ป่า เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๔ ที่มีพื้นที่เสียหายจากไฟไหม้เพียง ๕๐๕ ไร่ ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการเกิดภัยแล้งและฝนทิ้งช่วงต่อเนื่องเป็นระยะเวลานานทำให้เกิดไฟไหม้ป่า รวมทั้งชาวบ้านบุกรุกพื้นที่โดยการแผ้วถางและเผาป่าเพื่อทำการเกษตร

ตารางที่ ๓ สถานการณ์ภัยพิบัติของภาคใต้ชายแดน

รายการ	ปี				
	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย					
- จำนวนหมู่บ้าน	๗๓๐	๑,๒๘๙	-	๑,๒๓๑	-
- จำนวนครัวเรือน (ครัวเรือน)	๔๑,๗๐๗	๕๘,๐๑๐	-	๑๓๑,๓๗๕	-
พื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	๕๐๕	๒๒	๑๕๑	๘๐๙	๔,๘๓๒

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ เหมาะสมต่อการผลิตพืชเขตร้อน โดยเฉพาะ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และเป็นแหล่งทำการประมงที่สำคัญของประเทศ

๖.๑.๒ ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนสูง สามารถพัฒนาความรู้และทักษะไปสู่ แรงงานที่มีฝีมือและทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่

๖.๑.๓ มีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร อาทิ การแปรรูปยาง ไม้ยาง ปาล์มน้ำมัน และอุตสาหกรรมประมงเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอหนองจิกและเมืองปัตตานี รวมทั้งเป็นที่ตั้งของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนราธิวาสที่สามารถดึงดูดให้มีการลงทุนเพื่อพัฒนา เศรษฐกิจในพื้นที่ได้มากขึ้น

๖.๑.๔ ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศมีความหลากหลาย ทั้งทางบก (ป่าฮาลา-บาลา) และทางทะเล (หาดตะโกละกาโปรี หาดแม่แม จังหวัดปัตตานี และหาดนราทัศน์ จังหวัดนราธิวาส) รวมทั้งมี ประเพณี วัฒนธรรมโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ สามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทั้งเชิงนิเวศ เชิงประวัติศาสตร์และเชิงวัฒนธรรม

๖.๑.๕ โครงข่ายคมนาคมขนส่งสามารถเชื่อมโยงทั้งในและต่างประเทศ เช่น ด้านชายแดน ท่าเรือ รถไฟ และสนามบิน รวมทั้งมีเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ (เบตง สุโงโก-ลก) สามารถเชื่อมโยง การพัฒนาเศรษฐกิจกับภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน (รัฐกลันตัน และ รัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย)

๖.๑.๖ มีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและเป็นแหล่งองค์ความรู้ และงานวิจัยพัฒนานวัตกรรม ที่สำคัญของภาค อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตปัตตานี) มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (ด้านการแพทย์และสาธารณสุข) และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ซึ่งเป็นแหล่งความรู้และงานวิจัย ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สำคัญในพื้นที่

๖.๑.๗ มีเมืองศูนย์กลางที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่สามารถขยายผลจาก โครงการเมืองต้นแบบ เพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน เช่น เมืองยะลา เมืองปัตตานี และเมืองนราธิวาส

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ เศรษฐกิจมีอัตราการขยายตัวในระดับต่ำ เนื่องจากพึ่งพาภาคเกษตรที่มีปัญหา ประสิทธิภาพการผลิตและการบริหารจัดการ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและมีการผลิตแบบ ดั้งเดิม มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างน้อย รวมทั้งขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตอย่างเป็นระบบ

๖.๒.๒ ขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และบริการ อีกทั้งกำลังแรงงานมีทักษะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

๖.๒.๓ ภาคอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคเกษตร ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นต้น เป็นผลิตภัณฑ์เดิมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ ขาดการต่อยอดสู่อุตสาหกรรมใหม่ๆ

๖.๒.๔ ประชาชนมีปัญหาความยากจนและปัญหาคุณภาพชีวิต ทั้งคุณภาพด้านการศึกษา และสาธารณสุข โดยเฉพาะสุขภาพแม่และเด็ก

๖.๒.๕ สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ ความไม่ปลอดภัยและความเชื่อมั่นด้านการลงทุนในพื้นที่

๖.๒.๖ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทางทะเล การกัดเซาะชายฝั่ง และปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น กรอบการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย (IMT-GT) โครงการพัฒนาร่วมไทย – มาเลเซีย (JDA) โครงการยุทธศาสตร์ การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย – มาเลเซีย (JDS) สร้างโอกาสในการขยายความร่วมมือในการพัฒนา เศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน การค้า และการลงทุนร่วมกัน

๖.๓.๒ การเปิดเสรีทางการค้าและการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภายหลังปี ๒๕๕๘ เป็นโอกาสของภาคการผลิตในการขยายตลาดสินค้าและบริการของพื้นที่ รวมทั้งมีโอกาสนในการพัฒนาระบบ คมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์เพื่อเชื่อมโยงภายในภูมิภาคเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวระหว่าง ประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

๖.๓.๓ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาค ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้ง ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประชาชนให้มีความ สะดวกยิ่งขึ้น

๖.๓.๔ นโยบายของรัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขในพื้นที่และเป็นโอกาส ในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประชาชน รวมถึงการพัฒนาสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชน ภายใต้โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ ความผันผวนของเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าสินค้าเกษตรสำคัญของภาค รวมทั้ง การที่ประเทศคู่ค้าสามารถผลิตสินค้าเกษตรเพื่อเป็นวัตถุดิบในประเทศได้เอง ส่งผลกระทบต่อ การส่งออก สินค้าเกษตร และยังทำให้ราคาสินค้าที่มีแนวโน้มลดลงตามไปด้วย กระทบต่อเนื่องไปยังรายได้ของเกษตรกร ของภาค

๖.๔.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีผลต่อความผันผวนของฤดูกาล และการเกิด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง และคลื่นลมแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การผลิตในภาคการเกษตร ของภาค ทั้งพืช ปศุสัตว์และประมง ซึ่งเป็นรายได้หลักของเกษตรกร รวมทั้งปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ที่มี แนวโน้มความรุนแรงมากขึ้น สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและ สิ่งแวดล้อมของภาค

๖.๔.๓ การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีภายใต้กรอบความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เปิดโอกาสให้มีการลักลอบทำงานในพื้นที่ภาค โดยเฉพาะแรงงานจากประเทศเมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานในสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน เรือประมง ธุรกิจก่อสร้างและภาคบริการต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ปัญหาความมั่นคง ปัญหายาเสพติด และปัญหาโรคอุบัติใหม่ อุตบัติซ้ำ ที่เป็นภาระค่าใช้จ่ายของงบประมาณภาครัฐและก่อให้เกิดการระบาดไปยังประชาชนภายในภาคได้

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้ต่อหัวประชากรต่ำ โครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาภาคเกษตร ซึ่งมีการผลิตแบบดั้งเดิม และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งรายได้ครัวเรือนต่ำ

๗.๒ อุตสาหกรรมของภาคยังเป็นการแปรรูปขั้นต้น และเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิมเพื่อการส่งออก เช่น ยางแผ่น ยางแผ่นรมควัน และน้ำมันปาล์มดิบ ไม้ยางพารา สัตว์น้ำแช่เย็น แช่แข็ง เป็นต้น

๗.๓ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมกระทบต่อปริมาณทรัพยากรประมง จากการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ไม่ถูกต้อง แหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำถูกทำลาย การตื่นเงินของอ่าวปัตตานีและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และบ้านเรือนชุมชน

๗.๔ ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในการดูแลอนามัยของแม่และเด็กอย่างถูกต้อง รวมทั้งระดับการศึกษาของแรงงานส่วนใหญ่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ทำให้แม่และเด็กมีอัตราการตายสูง รวมทั้งบ้านเรือนประชาชนอยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกลทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ

๗.๕ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่มีแนวโน้มลดลง แต่ผู้ประกอบการยังขาดความเชื่อมั่นในการลงทุน และการท่องเที่ยวยังกระจุกตัวในบริเวณชายแดน จากความกังวลความไม่ปลอดภัยทำให้พื้นที่บริเวณตอนในที่มีศักยภาพไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้อย่างเต็มที่

๗.๖ ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตเสื่อมโทรม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลลดลง และการกัดเซาะชายฝั่งที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและรุนแรงมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวหลายแห่งขาดการพัฒนาให้มีมาตรฐาน และอยู่ในพื้นที่ห่างไกลการเข้าถึงพื้นที่ไม่สะดวกและปลอดภัย

๗.๗ สนับสนุนการลงทุนอุตสาหกรรมเกษตรและธุรกิจบริการมูลค่าสูง ได้แก่ ธุรกิจบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่ม (ธุรกิจบริการทางการแพทย์ สถานะบริบาลผู้ป่วย ธุรกิจนันทนาการ และบริการทางการศึกษา) ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างภูมิภาค รวมทั้งการนำงานวิจัยของสถาบันการศึกษามาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เพื่อต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรในพื้นที่

๗.๘ พัฒนาเมืองต้นแบบฯ ให้บรรลุเป้าหมายเพื่อให้มีฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง และกระจายความมั่งคั่งให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการขยายผลไปยังพื้นที่ที่มีศักยภาพโดยรอบ

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคใต้ชายแดนพึ่งพิงภาคการเกษตร โดยมีพืชเศรษฐกิจหลัก ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล ซึ่งยังใช้รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิม และมีการแปรรูปขั้นต้นเพื่อการส่งออก ทำให้ได้รับผลกระทบจากความผันผวนของราคา นอกจากนี้ภาพลักษณ์ความไม่ปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ส่งผลต่อภาวะการค้าและการลงทุน อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ชายแดนเป็นแหล่งทำการประมงที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม รวมทั้งมีพื้นที่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และเมืองชายแดนมีจุดที่ตั้งที่ได้เปรียบในการเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างพื้นที่ภาคใต้และมาเลเซียรวมทั้งสิงคโปร์ ประกอบกับปัจจุบันรัฐบาลอยู่ระหว่างดำเนินโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร อำเภอหนองจิก การพัฒนาการค้าและการท่องเที่ยว อำเภอสุไหงโก-ลก และอำเภอเบตงเพื่อสร้างงาน และรายได้ให้กับประชาชน ควบคู่ไปกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

“เป็นแหล่งผลิตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สำคัญของประเทศ และเป็นเมืองชายแดนเชื่อมโยงการค้าและการท่องเที่ยวกับพื้นที่ภาคใต้และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อพัฒนาระดับการผลิตและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรหลักของภาค

๘.๒.๒ เพื่อพัฒนาเมืองชายแดน (สุไหงโก-ลก และเบตง) ให้เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยวของภาค

๘.๒.๓ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านรายได้ การศึกษา และสาธารณสุข

๘.๓ เป้าหมาย และตัวชี้วัด

๘.๓.๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น

๘.๓.๓ รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๔ อัตราตายมารดาและทารกลดลง

๘.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับภาคการผลิต

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาศักยภาพการผลิตภาคเกษตร

๑.๑) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว และไม้ผล โดยการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการปลูก การบำรุงรักษา พัฒนารายสาขายพันธุ์ที่เหมาะสม

กับพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่และลดต้นทุนการผลิต และการเก็บเกี่ยวผลผลิต **รวมทั้งการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลผลิต ประกอบด้วย**

(๑) ยางพารา ผลิตภัณฑ์ยางขั้นต้น ขึ้นกลาง อาทิ ยางแท่ง ยางเครฟ และยางคอมปาวด์ เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนอุตสาหกรรมปลายน้ำ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในงานวิศวกรรม (แผ่นยางปูพื้น ยางรองหมอนรองรถไฟ และยางรองคอสพาน) และวัสดุทางการแพทย์ (วัสดุจัดฟัน ถุงมือยาง ถุงยางอนามัย และสายน้ำเกลือ) ตลอดจนส่งเสริมการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางที่มีดีไซน์ที่ทันสมัยและมีมูลค่าสูง

(๒) ปาล์มน้ำมัน ส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจปาล์มน้ำมันของกลุ่มสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการจัดตั้งอุตสาหกรรมโอเลโอเคมีคอลขั้นต้นและขั้นปลายแปรรูปปาล์มน้ำมันครบวงจรเพื่อรองรับผลผลิตที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต

(๓) มะพร้าว การพัฒนาและสนับสนุนการปลูกมะพร้าวพันธุ์ดี โดยขยายพื้นที่การปลูกมะพร้าวพันธุ์ดี ทั้งมะพร้าวน้ำหอม และมะพร้าวผลแก่ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมแปรรูปมะพร้าว อาทิ มะพร้าวน้ำหอมกระป๋อง น้ำกะทิสด และกะทิกะป๋อง จำหน่ายเพื่อการบริโภคในประเทศและส่งออก รวมทั้งส่งเสริมการทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น เพื่อใช้ในธุรกิจสปา และเครื่องสำอาง

(๔) ไม้ผล (ทุเรียน ลองกอง) ส่งเสริมการผลิตทุเรียนพันธุ์ดีในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยเฉพาะพันธุ์หมอนทอง ชะนี และก้านยาว และส่งเสริมการปลูกทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองที่มีรสชาติโดดเด่น และลองกองพันธุ์ดีในจังหวัดนราธิวาส ให้ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานการส่งออก โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตตั้งแต่ระบบการปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว ระบบการคัดแยกคุณภาพ (Food Processing Technology) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน มีระบบโลจิสติกส์ทั้ง Cool Chain และ Cold Chain ในการเก็บรักษาผลผลิต และการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า รวมทั้งการพัฒนา Young Farmer ให้เป็น Smart Farmer ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการฟาร์มและมีศักยภาพด้านการตลาดที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่ายโดยตรง และการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจและ SMEs จำหน่ายผ่านระบบการตลาดออนไลน์ (E-Commerce) และส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

๑.๒) พัฒนาระบบตลาดกลางสินค้าเกษตร (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน) ให้สามารถเป็นแหล่งอ้างอิงราคาและศูนย์กลางการซื้อขายของเกษตรกรในพื้นที่ โดยพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถเชื่อมโยงแหล่งซื้อขายทั้งในและต่างประเทศ

๑.๓) ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยปรับระบบการผลิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ อาทิ การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกพืชแซมยาง การปลูกพืชร่วมยาง และสร้างเครือข่ายเพื่อความร่วมมือด้านการผลิตและการตลาด เพื่อเพิ่มรายได้และลดความเสี่ยงจากความผันผวนด้านราคายางพาราและปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของเกษตรกรในพื้นที่ รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ในการวางแผนการผลิตและบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) และยกระดับเกษตรกรรายย่อยไปสู่ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพ (Smart Entrepreneur)

๒) ยกระดับอุตสาหกรรมประมง การเพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำชายฝั่งเพื่อการส่งออกและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และนราธิวาส โดยพัฒนาเพื่อยกระดับศูนย์วิจัยและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้เป็นศูนย์กระจายพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบมาตรฐาน

การจัดการฟาร์ม (Good Agriculture Practice : GAP และ Code of Conduct : CoC) รวมทั้งกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ มีสุขอนามัยที่ได้มาตรฐานและเป็นไปตามกฎและกติกาสากล ตลอดจนการพัฒนา ระบบตลาด รวมทั้งส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเลที่หลากหลายและได้มาตรฐานสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาดและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญให้กับภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนอง ต่อตลาดเฉพาะ (Niche Market)

๓) **ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์** ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านอาหาร และสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ โดยการวิจัยพัฒนาปรับปรุงพันธุ์เพื่อ เพิ่มปริมาณสัตว์ที่มีพันธุกรรมดี และกระจายพันธุ์ไปยังเกษตรกร การส่งเสริมและขยายการเลี้ยงไก่เบตง โคเนื้อ และแพะ ให้เพียงพอต่อการบริโภคในพื้นที่ และสนับสนุนโรงฆ่าและที่ได้มาตรฐานและถูกหลักสุขอนามัย และส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อาทิ นมแพะพาสเจอร์ไรส์ ไอศกรีม และเครื่องสำอาง

๔) **พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (young Smart Farmer)** รวมทั้งสนับสนุนกลุ่ม สถาบัน เกษตรกรในพื้นที่ให้เป็นผู้บริหารจัดการธุรกิจการเกษตรอย่างครบวงจร (Smart Farming) โดยใช้เทคโนโลยี สารสนเทศที่ทันสมัยในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนการผลิตและการตลาด ตลอดจนองค์ความรู้และ เครือข่าย หน่วยงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมี ประสิทธิภาพและลดปัญหาข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งทุน

๕) **ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพ (Applications of Biotechnology)** ในอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้านอาหาร รวมทั้งผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับห่วงโซ่คุณค่าการผลิตภาคเกษตรของภาค

๖) **ส่งเสริมการสร้างตราสินค้า (Brand)** ผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะสินค้า ที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นในการประกอบอาหาร อาทิ ไก่เบตง และปลากุเลา เพื่อเพิ่มมูลค่าและรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

๗) **พัฒนาพื้นที่อำเภอหนองจิกต่อเนื่องอำเภอเมืองปัตตานี** ให้เป็นเขตอุตสาหกรรม เกษตรแปรรูปปาล์ม น้ำมัน ยางพารา มะพร้าว และอุตสาหกรรมแปรรูปประมงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๘) **สนับสนุนการปรับปรุงท่าเทียบเรือปัตตานีให้มีมาตรฐาน** สามารถรองรับการ ขนส่งสินค้า Feeder ไปยังท่าเรือของมาเลเซียและอินโดนีเซียได้ และการปรับปรุงร่องน้ำเพื่อรองรับเรือขนาดใหญ่สำหรับท่าเรือปัตตานีและท่าเรือจังหวัดนราธิวาส

๘.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาเมืองสู่ไฮโก-ลก และเมืองเบตง ให้เป็นเมืองการค้าและเมืองท่องเที่ยวชายแดน

แนวทางการพัฒนา

๑) **พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณด้านชายแดนให้เพียงพอและได้มาตรฐาน** รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณชายแดน โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงเข้าสู่ด่านให้มีมาตรฐาน การใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการขนส่งระหว่างประเทศ จัดระเบียบการใช้ พื้นที่บริเวณด้านชายแดน ชุมชนและพื้นที่หลังด่านให้เหมาะสม อาทิ โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก บริเวณด้านชายแดนสู่ไฮโก-ลก และด่านชายแดนตากใบ และเร่งรัดการก่อสร้างด่านชายแดนบูเกะตา รวมทั้ง การจัดหาที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต

๒) พัฒนาโครงข่ายคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงและมีมาตรฐานทั้งทางบก และทางอากาศ อาทิ

๒.๑) ทางบก พัฒนาโครงข่ายถนนสายหลักและสายรองให้มีมาตรฐาน และมีความปลอดภัย สามารถเชื่อมโยงและอำนวยความสะดวกในการเดินทางและการขนส่งสินค้าได้ทุกระบบ อาทิ สายนาทวี-สทิงโกะ-ลก สายเมืองยะลา-เบตง รวมทั้งพัฒนาและสร้างร่วมมือในการเชื่อมโยงการเดินทาง การขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวจากสถานีรถไฟสทิงโกะ-ลก เชื่อมต่อไปยังประเทศมาเลเซีย

๒.๒) ทางอากาศ ปรับปรุงท่าอากาศยานนาทวี-เรงรัดการก่อสร้างสนามบินเบตง

๓) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยปรับปรุงภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่เพียงพอและได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย และส่งเสริมกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ อาทิ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอาหาร เชิงเกษตร และการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริการ เช่น ที่พัก (ecolodge) และมัคคุเทศก์ เป็นต้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายบริหารจัดการและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกภาค (เบตง-ปันง)

๔) พัฒนาและส่งเสริมธุรกิจต่อเนื่องการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวชายแดน อาทิ การบำบัดรักษาทางการแพทย์ด้วยสมุนไพรและน้ำพุร้อน (ยะลา) โดยพัฒนาและยกระดับมาตรฐาน การให้บริการสู่สากลที่คำนึงถึงความสะดวก สบาย และมาตรฐานสุขอนามัย บริการด้านการศึกษา และศูนย์ดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ (Nursing Home Care) รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดน (เบตง) เมืองการค้าชายแดน (สทิงโกะ-ลก) โดยพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอและได้มาตรฐาน อาทิ ไฟฟ้าที่เพียงพอ โครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์สนับสนุนความปลอดภัยนักท่องเที่ยว สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจบริการท่องเที่ยวตลอดห่วงโซ่คุณค่า โดยการพัฒนาศูนย์ด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยว

๕) พัฒนาและส่งเสริมธุรกิจการค้าชายแดน อาทิ การจัดหาที่ดินรองรับการพัฒนาการค้าชายแดน และการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรเมืองชายแดน

๖) เร่งรัดการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษนาทวี เพื่อรองรับการค้าการลงทุนทั้งในและต่างประเทศ โดยการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมทั้งโครงข่ายคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์เชื่อมโยงทั้งระบบถนน ระบบราง รวมทั้งทางน้ำและทางอากาศ และระบบจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการลงทุนการให้สิทธิประโยชน์ทั้งด้านภาษีและมิใช่ภาษีในระดับเหมาะสม เพื่อจูงใจให้นักลงทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ กำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมเป้าหมายและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนับสนุนและยกระดับการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

๘.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาและสนับสนุนทักษะฝีมือแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งในพื้นที่และต่างประเทศ รวมทั้งรองรับการพัฒนาเขตอุตสาหกรรม เกษตรแปรรูป เมืองการค้าและเมืองท่องเที่ยวชายแดน

๒) พัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยสนับสนุนการศึกษาเพื่อการประกอบ อาชีพ โดยสร้างโอกาสในการเรียนระดับอาชีวศึกษาที่มีการพัฒนาทักษะการทำงานพร้อมการประกอบอาชีพ และสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในทุกกระดับ ปรับปรุงสถานศึกษาและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเพียงพอ พัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถและทักษะ ตรงตามวิชาที่สอน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ และพัฒนา สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา (เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ E-book บทเรียนออนไลน์ (E-learning) ห้องเรียนเสมือนจริง (visual classroom) และสื่อหลายมิติ เป็นต้น เพื่อยกระดับการศึกษา ขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนในชุมชน

๓) ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของประชาชนทุกวัย โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการป้องกันและเฝ้าระวังการเกิดโรค การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์และทักษะ การเลี้ยงดูทารก เพื่อป้องกันและลดอัตราการตายของมารดาและทารกหลังการคลอดในพื้นที่ เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของสถานพยาบาลในชุมชน พัฒนาระบบบริการปฐมภูมิให้มีคุณภาพและ เชื่อมโยงถึงชุมชนและครัวเรือน พัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินและระบบส่งต่อผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพให้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา และสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการ เฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรค

๔) ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อาทิ เครื่องแต่งกายมุสลิม สินค้า OTOP โดยใช้ภูมิปัญญาและกลไกภาครัฐ ในการสนับสนุนความรู้ในออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต และการจัดการตลาด รวมทั้งสร้างเอกลักษณ์ของสินค้า ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มช่องทางการตลาด และสนับสนุนการตลาดโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce)

๕) สร้างความเข้มแข็งของสังคมพหุวัฒนธรรม โดยสร้างความเข้าใจและการยอมรับ ในการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม ที่หลากหลาย สนับสนุนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการดูแลรักษาความปลอดภัยของชุมชนและท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐

โทรศัพท์ ๐๒-๒๘๐-๔๐๘๕ ต่อ ๖๒๐๑ ๖๒๐๖-๗

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาค

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (สพน.)

ศูนย์ราชการจังหวัดเชียงใหม่ ถนนโชตนา ตำบลช้างเผือก

อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐๕๓-๑๑๒-๖๘๙-๙๒

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สพอ.)

๑๑๕/๑๕๗ หมู่ ๑๔ ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๔๓-๒๓๖-๗๘๔

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง (สพก.)

(ภาคกลางและภาคตะวันออก)

๘๘/๓๘ หมู่ ๔ ตำบลลาดบัวหลวง

อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๒-๕๒๖-๗๐๗๔-๕

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ (สพต.)

(ภาคใต้และภาคใต้ชายแดน)

๑๗๐/๘ ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูบ้าง

อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐

โทรศัพท์ ๐๗๔-๓๑๒-๗๐๒